Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVIII
C
37
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

XVIII- C-37

Digitized by Google

Digitized by Google

CANCELLARIA SECRETA ANHALTINA,

Id eſt,

Occulta Conſilia, Inaudita Propoſita,
Periculoſæ adinuentiones, & prodigioſæ Machinationes

CAPITVM AC DIRECTORVM
VNIONIS CORRESPONDENTIVM IN GERMANIA,
occaſione Rebellionis Bohemicæ ad eiuſdem Coronæ,& Imp. Rom. perniciem

AGITATA.

POST NVPERAM ILLAM, OMNIBVS POSTERIS
Memorabilem Victoriam Pragenſem, 8. Nouemb. 1620.
in Originalibus Scripturis ac documentis Cancellariæ Anhaltinæ, Diuinâ Prouidentiâ

DEPREHENSA.

AD OMNIVM CHRISTIANI ORBIS REGVM, PRINcipum, Statuum, ac Subditorum cautelam & inſtructionem primùm Germanico Idiomate in lucem

EDITA.

NVNC IVXTA ACVRATISSIMAM EDITIONEM
probè & integrè (aduersùs Fragmentum mutilatæ & incurioſæ Tranſlationis Raphaelis Sulpitij à Munſcrod) Latinitati

RÉDDITA.

Cum notis Marginalibus & Indice Rerum ac Perſonarum locupletiſsimo.

ANNO M.DC.XXI.

Digitized by Google

AD COLLEGIVM TRIVM-VIRORVM CORRESPONDEN-TIVM P. C.

TEctè quidquid agis, benè agis: contraria verbis
Iures, teſteris dummodo: nemo videt;
In Iuſtos procerum mala conſpiratio Reges
Saltem clàm ſiat, ſit benè: nemo videt;
Regis in Exitium, peregrinum poſcere Martem
Occulto fas eſt tegmine: nemo videt;
Sollicitare lubet Regesq́ Vrbesq́ Ducesq́;
Orbemqúe & leges vertere: nemo videt;
Nemo Videt: videat nactam licet omnia Victus
Poſt palmam: Aſt iam, dicite: NEMO LEGIT.

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO S.

FAmiliare eſt ijs, qui libros euulgant, Lucubrationem ſuam Præfatione ſiue Dedicatoriâ Epiſtolâ præmunire; partim, vt Operi & Authori opinionem concilient, partim vt Patroni aut Amici cuiuſpiam gratiam & fauorem ſibi demereantur; tum denique, vt grati animi pro acceptis beneficijs ſignificationem exhibeant. Iſtis aut ſimilibus ex cauſis huic Libro Præfationem præmittere neceſſe non eſt: nam materia ipſa, videlicet CANCELLARIA SECRETA ANHALTINA, in quâ funeſta Bohemorum Rebellio, eiuſque occaſione, Germaniæ & aliarum Prouinciarum turbatio ac motus quaſi Vniuerſalis, tractatus, deliberatus, concluſus, & ſeria executione conſummatus fuit: Quod item incognita iſta Secreta improuiſo caſu in Lucem eruperint, tam celebri paſſim famâ percrebuerunt, vt omnes ſummum deſiderium rem totam cognoſcendi inceſſerit.

Authores deinde Arcani huius Conſilij, nominatim Chriſtianus Princeps de Anhalt, Fridericus Elector Palatinus, Ioachimus Erneſtus Marggrauius Brandenburgenſis, Albertus Comes de Solms, Volradus de Pleſſen, D. Ludouicus Camerarius, &c. Achatius & Chriſtophorus de Dona, &c. ſatis iam vbique innotuerunt, cùm per ſeipſos, tum quod præcipuas quaſque in Bohemicâ factione functiones obierint, & pleraq; ſcripto conſignata, ipſi (quemadmodum contextus Hiſtoriæ teſtatur) proprio ſtylo ſuo exarauerint, & chyrographo corroborarint, vt proinde Tractatus hic, reipſâ Ipſorum Authorum genuinum opus appellari queat, niſi quod iuxta temporis & rerum geſtarum ſeriem concinnatus ſit; Inſuper pro expeditiore Lectoris inſtructione ſub initium & finem, quædam in illo circumſtantiæ elucidentur; Tandem aliquæ ſparſim notæ, ſine Relationis præiu-

Digitized by Google

dicio, & abſque affectatione elegantiæ, ad facilitandam rerum cognitionem, acceſſerint.

Patronum, amicum, gratiam, fauorem, auxilium aut protectionem Anhaltino-Palatina hæc Cancellaria non quærit alium, quàm Veritatem eiuſque intelligentiam: ſimiliter ipſam Iuſtitiam, nec non omnes probi genij & ingenui Pectoris Lectores & Auditores, quotquot nunc aut impoſterum arbitrabuntur, poſſe aliquid ſibi emolumenti ex præſentis Hiſtoriæ notitia redundare.

Et quoniam Authores Tragœdiæ, ſecreta ſua tam ſecretò pertractarunt, vt exiguam ſine dubitatione mercedem pro reuelatione illorum ſe debere iudicent, cum præſertim vnus ex ipſis facilè primus grauiùs tuliſſe feratur Originalium harum ſcripturarum diſpendium, quàm amiſſi integri Regni & infauſtæ cladis illius immortale opprobrium: Hinc vtique rationabile eſt, vt melioris notæ ac publicæ incolumitatis ſtudioſi homines ij præſertim, quos calamitas iſta partim attriuit iam, partim adhuc afflictura fuiſſet, Omnipotenti DEO tanto ampliores ſe gratias debere recognoſcant, quanto *palpabiliore* benignitatis ipſius miraculo, *in tempore* vt dicitur, & in extremo neceſſitatis articulo, perfidæ incognitorum hoſtium inſidiæ patuerunt; & proinde ipſis confuſis ac pudefactis, alij cautiùs impoſterum quibus fidant prouideant.

QVOD reliquum, obſeruet beneuolus Lector, Tractatum hunc fol. 15. diſtingui in tria membra ſiue Capita; Quoniam verò primum & vltimum in eodem ferè argumento verſantur, ſecundum autem ipſam hiſtoria medullam continet, idcircò alterum hoc membrum dicto folio 15. mox poſt Exordium introduci. Primum verò & tertium ad finem libri ſub ſpecialibus literis Alphabeticis & paginarum numeris reiectum eſſe.

IN-

INDEX ALPHABETICVS RERVM ac perſonarum maximè memorabilium.

Achatius de Dona. 85.89
Aerarium Vnionis. 97
AerſeniusHollandorũ Secretarius.109.151
Albanus Dux 35
Alſatia. 19.27
Andreas Tanredel. 165
Angliæ Rex. 60.74.79 97.136.147.150.153. 157.173
Anglicani milites. 156
Anglorum affectus erga Palatinũ. 29.154
Anhaltinus per totũ. Idem febricitat apud N. 59. Mauult Diabolum habere Cæſarem, quàm Ferdinandum. 61. Deſtinatur Pragam. 95. Eius ſtipendium menſtruum. 114 Eius miſeria. in fine pag. 11 honoratur donis ab N. 61
Anhaltinus iunior. 66.143
Anſpacenſis vide Ohnſpacenſis.
Angentoratum & Argentoratenſes 71. & in fine pag. 19
Auguſtus Elector Saxoniæ. 18
Auguſtana Confeſsio, larua Caluiniſtarum. in fine fol. 3
Auſtriacæ Domus præſens ſtatus declaratur ab Anhaltino. 57
Auſtriacorum ſubditorũ rebellio. 123.159
Badenſis Marchio. 21. Item in fine 2
Badenſes pupilli. 105
Balaſsi Ferentz Legatus Gaboris ad portam Conſtantinop. 38
Balthaſar New ſiue Bernardus Nomar. Secretarius Ohnſpacenſis. 27.31.37
Barnefeltius. 65
Bartholomæus Teublinger. 164
Baſſa Budenſis. 150.159
Bauariæ Dux. 34.50.106.123.132.143.167.164
Bauariæ Deuotio. 149
Bauaria inuadenda. 167
Bellarminus Cardinalis. 153
Bethlehem Gabor. 98.100.112.160.161.162 164.172
Bleichardus ab Helmſtatt. 134.135
Bohemiæ Rebellionis fõs. 1. & in fin. p. 10
Bohemiæ duo Generales tractant cum Anhaltino. 42
Bohemi ſalutant Principem N. 50
Conſultant grauiſsimè ſeditionem ſuam contra Auſtriacos. 66
Deſiderant Palatini aduentum. 87
Brederodius Hollandus. 152
Brema Ciuitas. 123
Brandenburgenſis Elector. 138
Brunſwicenſis Dux. 110
Buquoius. 164
Burchardus ab Erlach. 103.129
Buuinghauſius. 147
Caluiniſtici Spiritus proprietas. 9. & in fine pag. 8.9.20. Truculentus animus contra Catholicos. 100. & in fine fol. 8
Quid potiſsimùm in Templis orent. 88
Camerarius variè angitur & cruciatur. 71.79.81.149.
Cardinalis N. 65
Negotiatur & fatigatur Monachij. 148
Carintha: Carniola. 140
Carolus Pauli. Quæſtor Heidelbergenſis. 80.150.
Caron Anglus. 153
Dominus de S. Catharina. 165
Catholici puſillanimes. 123
Vnioniſtarũ Legationi reſpondent. 143
Iuramentum nouum Pragæ ipſis propoſitum. 171
Chriſtophorus Noſtiltz Commẽdator. 166
Ciuitates imperij deceptæ. 11.114.121. & in fine pag. 4.14
Ciuitas N. celeberrima occupanda. 61
Cleſelius Cardinalis. 50
Coll'Alto Comes. 68.161
Colonienſis Elector. 72
Comitia Imperij Caluiniſtæ diſſoluunt. in fine pag 3.
Comitia Pragenſia. 142
Conſpirantes pauci 8

Valdè ſecreti. 21

prædam nondum captam inter ſe partiuntur. 22. & in fine pag. 3

poſſunt Mundum inuertere. 37. Laborant contra Electioné Ferdinādi. 70. 83

Convvoy Anglus. 158

Criuellius Conſil Bauaricus Romæ. 148

Culmbacenſis Marchio. 133

DAniæ Rex 97. 110. 156. & in fine pag. 9

Regis Mater. 123

Darrepierre. 102

Dikenſonus Anglus. 159

Doncaſtre Anglus. 158

Donavverth, in fine pag. 18

Durlacenſis Marchio. 109

ECcleſiaſtici Catholici impugnandi 20. 27. prædicantur à Camerario. 81

Eckenbergh. Eques incomparabilis. 140

Ehrer. Doctor Medicus. 101

Elias Oelhafen. 170

Eltz. 153

Eraſmus de Landavv. 161

Erckenbrecht. 170

Expilatores Ciuitatum qui? 123

Exploratores Vnioniſtarum. 126. 129. 137

Eyſen. Doctor. 155

FErdinādus à conſpirātib. accuſatur. 51

Fides Bohemo-Palatina. 154

Forum Iulij cum Iſtria. 48

Franck Præfectus militū ſub Vnione. 115

Francofurtum occupandum. 71

Francofurtenſes 71. 155

Fridericus à Bergh Explorator Caluinianus 79. inſtigat Venetos. 126

Gabriel Sauaſtich. 164

Galliæ Rex contra Ferdinandum inſtigatur. 40

Laborat pro Ferdinando 139 165

Gebhardus Truckſeſius Elector Colonienſ. in fine pag. 6

Genea Dominium Tranſyluaniæ, Turcis proditum. 131

Glaſquinus Secret. VVirtenburgicus. 150

Gothardus à Starnbergh. 128

Graplerus. 161

Gruen Cancellari⁹ Heidelbergēſis, Palatini ſtudia deplorat & improbat 76. 144

Gueretinus Explorator VVirtenbergenſis. 147. 158

HAmburgum. 123

Hart. Scotus. 158

Heidelbergenſe Aerarium. 79. Armamentarium. 156

Heidones Vngariæ. 160

Heluetij. 130. & in fine pag. 9

Herbipolenſis Epiſcopatus. 20. 109

Heroes tres noſtræ ætatis præcipui. 57

Hodiewoa Legatus Palatini. 162

Hoffkirchen. 142

Hohen Zollern. Comes, Legat⁹ Cæſar. 118

Hollandiæ Status. 67. 72. 97. 103. 113. 145. 153

Holſtein Princeps. 32

Humanay. 100

IAgerndorff Marchio. 86. 96. 168, 171

Immenſtadium. 102

Induciæ Hollandicę. 63

Ioachimus Erneſtus Marchio Brandenburgenſis. 19. 37

Ioannes Comes de Naſſaw. 132

Ioannes Poblitz. 141. 143 167

Iocherus D. Conſiliarius Bauaricus. 149

Iodocus Nolde garrulus. 101

KEmpter. 102

Kreilsheimenſe Colloquium. 40

Krauſius Secretarius. 164

LEGATIO Palatini ad N. 54

Bohemorum ad Palatinum iam Electum in Regem. 94

Vnioniſtarum ad Bauarum. 106. 107

Cæſaris ad Vnionem. 114

Galliæ Regis, in Germaniam. 146

Caluiniſtarum Conſtantinopolim. 151

Hollandorum ad Heluetios. ibid.

Angliæ Regis ad Palatinum. 157

Leopoldus Archidux. 67. 87

Leutmaritz. 138

Lingelsheimer. 147

Ludouicus Philippus Comes Palatinus, Friderici frater. 79. 154

Ludouicus à Starnberg. 160

Luſatia.

Luſatia. 168
Lutherani Pragenſes. 86
MAnsfeldius. 68.143.170.171.
Matrimoniũ Anglo Hiſpanicum. 65
Matrimoniũ Sueco-Brandenburg. 155.168
Mauritius Landtgrauius Haſsiæ. 71. 76. 119.132.145
Mauritius Princeps Auraicus. 113
Maximilian. Auſtriç Archidux. in fin. fol. 7
Maxwell. Scotus, captiuus. 159
Melchior Koſenbåhr. 130
Memmingen. 102
Moguntinus Elector. 34.70.72.78 83
Moguntinenſis Epiſcopatus. 109
Monaſterium VVeſtphaliæ. 110
Moraui. 68.85.153.
Mulhemium in Ducatu Montenſi è Regione Coloniæ. in fine pag. 18
N. Princeps, laborat per ſe & alios contra Ferdinandum. 25.26.27
Ambit Coronam Bohemicam. 27.63
Oblationes ipſi erga Palatinũ. 27.38.55
Ad eundē legatio nomine Palatini. 28
Varie ſalutatur, mulcetur, & decipitur per Vnioniſt. 19.31.40.42.44.52.54.69
Conſpirat contra Catholicos cum N.N. 32
N.N. varij tractatus cum Anhaltino, Palatino, N. Turcā & alijs. 57.60
Eorum opes & vicisſim impenſæ. 58
Nauigationes Indicç Hollandorum. 89
Newſolienſis Conuentus in Vngaria. 160
Nicolaus VVolſky. Poloniæ Mareſcalcus, & Proditor. 130
Norimbergenſis Conuentus. 103
Norimbergenſes tractāt cũ Anhaltino. 44
Et decipiuntur. 45.46.47.118
Noua Italica pro conſpirantib. 38.129. 135
OEnenſis diſtrictus ſuperior & inferior. 128.139
Oelhafen. 123
Oelchingen. 122
Oettingenſis Comes. in fine pag. 2.
Ohnſpacenſis Marchio per totum.
Otto Card. Epiſcopus Auguſtanus. 18
Otto Pack Cancellarius Saxoniæ. ibid.
PAlatinus Elector per totum. Idem mirè modeſtus. 32. mittit copias in Bohemiam. 24
Varie laborat contra Electionem Ferdinandi in Cæſarem. 25
Spargit nummiſmata myſtica. 25.98
Tractat perſonaliter cũ Moguntino. 70
Ibidem in Regem elegitur. 93.94
Coronam acceptat. 97
Palatinatus hoc tempore conſtitutio. 144. Pragam tendit & Heidelbergæ ſubditis valedicit. 75
Eiuſd. in Bohemiam Comitatus. 102
Pragam ingreditur. 97
Militem Vnionis ibid. detinet. 137
Legationes ad varios. 112
Stipendium menſtruum deputatum ipſi ab Vnione. 114
Apologiç, ſparguntur pasſim Romç, Venetijs &c. 136
Filius ſecundo Genitus. 139.142
Mater ſollicita. 143
Coniunx aliorſum ableganda. 147.167
Praga deſerta ad caſtra proficiſcitur. 171. Palatini miſeria. in fine pag 11
Parmenſis Dux. 35
Paſquillus Hollandorũ in Ferdinandũ. 98
Paſſavia occupanda. 101.128
Paulus III. Pontifex. 35
Pecky Cancellarius. 164
Perſarum Rex. 150
Pileck. 119
Pleſſçus. 109
Politiæ Bohemicæ reformatio. 142
Poloniç Rex. 138
Pomeraniæ Dux. 149
Poſonium Vngariæ. 151
Pontifex. 135.136.153. & in fine pag. 6.9
Pragaditz. 119
Pragenſium poſt Electionem Palatini, applauſus. 94
Pregentz. 102

Preyſach Ciuitas. 55.64
Pruſsia. 139
Pecuniæ defectus apud Triumviros Vnionis: modus & ſtudium eandē emungēdi. 58.60.110.123.144.170. & in fine 15.16
RAgozi Vngarus. 164
Rebellionis fons in Imperio. 1
Retz & Retzenſes. 142
Rex Rheni. 159
Ried ſignifer. 162
Rippelius. 105
Roma à Palatino occupanda. 143
Roſinus Doctor. 87.170
Rudolphus II. in fine pag. 6
Ruesdorff. 169
Ruppa. 43.87.88
SAlern. Præfectus militum.
Saxoniæ Elector. 29.34.47.77.78.91.137
Satz. 138
Saugenfinger. 170
Schawenburg Comes. 80
Setſchky. 164
Schlick Comes. 86.91
Schloer. 169
Schultetus Prędicans Palatini. 166
Schwartzenberg Comes. 168
Secreta Miſſæ Caluiniſticę. 31.33
Simia Heidelbergenſis.
Solmenſis Comitis ſtudia. 82
Spaldorff. 120. Spinola. 153.156
Spirenſis Epiſcopatus. 109 (Straiff. 120
Status Hollandię. Vide ſupra. Hollandię Status.
Strackonitz Prioratus. 166
Styria. 140
Styrumb Comes. 121
Suetię Rex. 155.156.169. & in fine pag. 9
Sundthoffen. 102
Synodus Dordracenſis. 151
TEmpla Pragę reformata per Palatinum. 135.138.166
Treuirenſis Elector. 24.41.65.80
Tſchernembellus. 87.128.
Turca ſollicitatur contra Ferdinandum. 68. & in fine pag. 21
Turnus Comes. 68.147.159
Turſo Comes Vngarus. 161.164
VEneti. 64.130.137
Venetorum Dux. 151
Via facti, Via Caluiniſtarum. 104
Vicariatus Imperij Romani. 27
Victoria Bohemica. 13
Vienna Ciuitas. 30
Villach. 102
N. Villiers. 144
Vlleilano miniſter Gaboris. 150
Vlmenſis concordia. 154
Vngaria. 6
In Vnionem quinam, & quare conſenſerint in fine pag. 1.2.3
Vnioniſtarum falſi prętextus XXI. 16
Iidem refutantur. 18
Eorundem intentio & conſpiratio. 19. 20.21.22. 09.
Vires & contributiones bellicę. 19.29.55. 70.169.
Defectus pecunię. 110
Militem ſuum per Palatinatum abductum, ex Bohemia reuocant. 114
Reſpondent Legatis Cæſaris & Bauari. 118
Vngaria erigenda in Electoratum Imperij. 111
Vngarorum Rebellio. 112.131
Volradus de Pleſſen. Conſiliarius Palatinus. 24.35
WAllenfeltius. 47
VVaitzen Caſtrum Vngarię. 159
VVaywoda Cracouienſis. 130
VVeſthon Anglus. 158
VVirtenbergenſis Ducis pręclarum Exemplum. 117. Et induſtria. 134. de eodem in fine pag. 3
VVolffg. Chriſtoph. de Scallenberg. ibid.
VVormatienſis Ciuitas ac Territorium vaſtatur. 4
ZAcharias Startzer. 160
Ziſchka. 97

CAN-

CANCELLARIA SECRETA
CHRISTIANI
PRINCIPIS DE Anhalt/
ET OPPOSITA EIDEM
SYNCERA PARAENESIS.

QVAM *profunda, metuenda, & ineffabilia ſint diuinæ Sapientiæ, Iuſtitiæ, & voluntatis conſilia:* Qui facit magna & Iob. 5.
inſcrutabilia, & mirabilia abſque numero; *Et cuius* iudicia abyſſus multa; *Romanum Imperium deplo-* Pſalm. 35.
rando hoc noſtro ſæculo, grauiore quam ante hac vnquam, damno ac dolore ſuo in Germania expertum eſt. Tametſi verò flamma in Bohemia primum eruperit, mox vicina Auſtriacæ domus Regna & hæreditarias Prouincias aggreſſa ſit; magnam tam nobilium, opulentarum, & ab omnibus humanæ vitæ ſubſidijs inſtructiſſimarum, adeoq; naturâ ſua quaſi inuincibilium Regionum

partem vaſtarit; complures ciuitates, arces, oppida, in fauillam redegerit; tandem innumerabilium Chriſtianorum pretioſo nimis ſanguine comparatus ſanguis, in iiſdem innocenter profuſus fuerit, quēadmodum funeſta illa oculis noſtris hodieq; obiecta rudera & veſtigia palam faciunt, & toti poſteritati vſque ad extremam Orbis terræ Cataſtrophen atteſtabuntur, quidnam hiſce temporibus noſtramet culpâ, & per ſiniſtras paucorum factiones acciderit. Nihilominus vniuerſæ calamitatis fons, radix, cauſa & conſilia, in corde Romani Imperij nata, nutrita, corroborata, ac poſtremò Bohemicæ rebellionis occaſione in publicum producta, & in praxin redacta ſunt.

Rebellionis fons in ipſo Imperio.

Conſpiratium fraudulenta dexteritas.

Ea ratione tamen, vt Tragœdiæ huius primi Authores ac directores, aliis conſortibus negotium eſſe perſuaſerint, ipſis vndecunque vtile, facile, generoſum, ac Religioſum: Quoſdam eorum vel priuatarum paſſionum pondere, aut Euangelicæ cauſæ communitate totos ad ſe attraxerint: Aliis materiam ſuggeſſerint dubitandi; nonnullos ſpecioſis perſuaſionibus in ipſam Mali labyrinthum, atq; in eiuſmodi difficultates ſeduxerint, vix vt aliqua extricandi ſeſe, atque elabendi via ſupereſſe videretur. Sanè vel propria ſua conſcientia eos conuincet,

quàm

quàm miſere decepti, quot anguſtias, anxietates, incommoda perpeſſi ſint; quanta auri vis, pro quâ colligendâ ſeruandâque, variæ ſubinde ciuitates cum Incolis ſuis per complures annos, indefeſſo ſtudio ac perenni ſollicitudine inſudarunt, hâc vice & breui tempore profuſa & abſque fructu diſsipata: quàm multa ac celebria Armamentaria, quæ ad vſum alioquin legitimi & honeſti belli nullo non tormẽtorum, munitionum, & victualium genere redundabant, per ipſorum culpam exhauſta fuerint? in quales difficultates ipſimet Euangelicæ Vnionis Correſpondentes præcipitarint ſeſe, dum Ciues ac ſubditos ſuos ad arma quidem concitatos, ſed à ſtipendijs & annonâ parùm prouiſos in campum educerent: demum militem ſiue ad proprium vſum ipſius Vnionis, ſiue ad neceſsitatem Rebellium Bohemorum ex diuerſis hinc inde nationibus conſcriberent, luſtrarent, traducerent: Miles porrò obuia quæque territoria iniquiſsimis prædis, rapinis, alijsq; id genus infandis facinoribus defœdarent. Conſpirationis difficilis ac ſumptuoſus ſucceſſus.

Præterquam quod eadem neceſsitate Cæſareæ Maieſtatis & Auſtriacæ domus Exercitus, in ipſum Romani Imperij meditulliũ penetrare coactus ſit. (vbi Ille & Illi, Maieſtati ſuæ, binas legitimè adeptas & poſſeſſas Coronas, ſimul cum incorporatis

 alijſque

aliĳſque hæreditarĳs Auſtriacis Prouincĳs adimere; Imò eandem à Cæſarea dignitatis aditu extremis conatibus prohibere, præfatamque inclytam Domum ſimul, & Catholicam Religionem vniuerſim opprimere nitebantur). adeoque quoniam bella ſine publico detrimento geri non poſſunt, non tantum nocentes & ſeditioſi, verùm etiam vicini & inculpabiles in ditionibus ſuis diuerſas calamitates experiri debuerint.

Ciuitas, ac Territoriũ Wormatienſe vaſtatur.

Hinc Prouinciæ Rhenenſes cum adiacentibus Regionibus earumque incolis; præſertim verò ciuitas ac Territorium VVormatienſe, per vtriusque partis Exercitum, ad præſentem vaſtitatem redacta, & multi ſubditorum dilectæ patriæ ſuæ valedicere coacti ſunt: Agri & vineæ incultæ iacent; communitatis cenſus, prouentus, & vectigalia indies magis magisq́; extenuati, ceſſarunt commercia & opificia; ciues enormibus conferendis ſumptibus, muniendis arcibus, cumulandis aggeribus, ſine commiſeratione eneruati lamentabiliter ingemiſcunt.

E contra verò multiplicata fuerunt Tributa & Vectigalia in triplum, in quadruplum; miſera plebecula cum paruulis ſuis emuncta vſque ad ſanguinem; prouentus & negotiationes Imperialium maximè ciuitatum vndique retardati: quicquid

ferè

Digitized by Google

ferè reliquum, miſerandâ nunc fame, & contagioſa lue abſumitur.

Et niſi tandem aliquando euigilare placeat, atq; à perniciosis illis nunc Dei beneficio detectis conſilijs, conatibusque deſiſtere; metuendum eſt omninò, nè Romani Imperij membra, quod penes Germanos Maiorum noſtrorum virtute tot ſæculis ſupra alias nationes glorioſiſſimè floruit, tam generosè conſeruatum, amplificatum, & ad nos vſque propagatum eſt, per noſtrammet coècitatem, & inteſtinam diſcordiam, immortali Alemannicæ Nationis opprobrio ac ludibrio penitus diſſoluantur. Illud idem quoque penès Germanos adhuc ſuperſtes Nobile, atque Heroicum Imperium Romanum, quod hactenus inuincibile, cæteris populis terrori fuit, nunc omnium paſſim præda fiat, Imo etiam (quod Opt. auertat Deus) in belluinam forte hæreditarij Chriſtianorum Hoſtis ſeruitutem deueniat. Quanquam Hic, & cæteri omnes Chriſtiani nominis Inimici, minore ſumptu, Exercitu, apparatu (quàm proximi biennij ſpatio intra fines Imperij Romani vidimus) vſque ex vrbe Conſtantinopolitanâ eijci potuiſſet, & Turcarum Regiones, ac vniuerſa Orientis plaga ad Chriſtiani Regiminis obedientiam recuperari.

Econtra verò Chriſtiana hæc propemodum inaudita Expeditio, inter Chriſtianos tantum, & in eorummet perniciem ſuſcitata fuit: telis ac tormentis, haſtis & enſibus ſuis, ſuoſmet amicos, cognatos, membra & viſcera longè quam capitalem hoſtem, truculentius adorti ſunt: atque hæc omnia cum incredibili commodo Tyranni Turcici, quippe qui per atrocem Chriſtianorum hoſtilitatem (quàm abſque apertis machinis occultâ improbitate probè promouere didicit) plura præſidia aduerſus vicinas Chriſtianorum mutuò ſeſe dilaniantium regiones conſecutus eſt; quàm omnibus Ottomannicæ Monarchiæ ſuæ viribus, vſque ab Eiuſdem origine vnquam ſe obtenturum ſperaſſet; maximè quidem quod Regnum Hungariæ, Illud inquam Romani Imperij, copioſo Chriſtianorum ſanguine & longâ annorum ſerie conſtantiſſimè propugnatum Antemurale, iam nudatum & quodammodo diſſipatum cerneret; magna ex parte in Bethlehē Gaboris Vaſalli ſui manus redactum: regnum Bohemiæ cum incorporatis Prouincijs paſſim deſolatum: Incolas eiusdem vti & ſtatus Romani Imperij quaſi omnes, ære, auro, & milite ſuo exhauſtos: exaſperatos Partium animos pari adhuc pertinacia in extremis conſiſtere; nullum non ſuccurſum poſtulare,

Inteſtini huius belli crudelitas.

Turcici Tyranni ex eodem emolumentum.

Hungaria.

& ex-

& expectare ex Caſtris Turcicis, & tantum non paratos corpore pariter & animo, in Barbaram ſeruitutem incidere.

DEVS Cœli & Terræ! *Quam nobilis & grādis Exercitus, vt innocentes prætereamus, alioſque innumerabiles, quos tumultus huius cauſa nihil tāgebat, proximo biennio ferro, fame, flammâ, tabe, interijt? Si cui tam Vnitorum Proteſtantium in Imperio, ſtatuum Hollandorū in Belgio, & Hungarorū, Bohemorum, incorporatarum & confœderatarū Regionum; quàm Cæſareæ Maieſtatis, eiuſq; inclytæ Domus, & Catholicorū ſtatuū hactenus conſcriptas Copias; vel obiter ſupputare libêret, numerus earum* centum *ad minus* hominum millia *longè tranſcendet.* Christiani Exercitus Vires inauditæ.

Quid non vnanimi virtute, contra hæreditariū hoſtem ad plenariam antiqui Romani Imperij reſtaurationem potuiſſet confici? vbi è contrario Tragœdiæ Coriphæi ſcopum ſuū neutiquam attigerunt; ſed alios ad arma prouocando, Chriſtianis anſam porrexerunt, ad inſtar Iuratorum hoſtium crudeliter deſæuiendi in ſemetipſos, manus & arma ſua tingendi proprio ſanguine; atque vt vnus ſtatus & amicus alterum, & ſubditi deſignatum ſibi diuinâ ordinatione Superiorem; Superior demùm ſeditioſos ſubditos inuaderet.

De

Belli ſumptus.

De incredibili ſumptu, quē Factionis huius neceſsitas poſtulauit & abſorbuit, rationem iniri neceſſe non eſt; qualibet ciuitas, ſtatus, & Reſpublica indubiè compertum habebit, quantum Ærarijs, Armamētarijs, Granarijs ſuis nocuerint, quā arduum ſit, redire ad conſuetam rerum abundantiā, atque vtij, qui adminiſtrandis potiſsimè ciuitatum ærarijs præſident, Dominis & Communitatibus ſuis rationem reddant, aut incomparabiles Impenſas, ſolido aliquo lucro, & emolumento ipſis reſarciant.

Belli pauci admodum Authores. Eorundē perfida ſimulatio.

Cæterùm quod ingenui patriotæ animam merito medullitus vulneret, funeſta hæc ſeditio & vniuerſa calamitas, quæ Romano Imperio, vtriusque Religionis ſtatibus, Itemque Bohemiæ, Hungariæ, reliquiſque confœderatis Auſtriacis Regionibus ſuperuenit, paucularum duntaxat perſonarum prauâ conſpiratione inchoata fuit, qui aliud intendebant animo, aliud tentabāt opere; adeò vt in Comitijs Imperialibus, ſimilibusque conuentibus, tum per impreſſos, ſed ſuſpectos codicillos, tum per verba pia, proba, blanda, fida, (vt apparebat) ſed verè ficta ac perfida: Itemque per varios diſcurſus, conſultationes, ac legationes publicas, (ſub prætextu nempe defendendi Religionem Euangelicam, & libertatem

tem

tem Germanicam; retardandi peregrinum regimen, conſeruandi Electorum, cæterorumque Principum domos & familias,) *non minus ipſis ſuis confœderatis, quam alijs Auguſtanæ Confeßionis complicibus, quo eoſdem in fœdus ſuum pellicerent, & originale conſilium ſuum in praxin redigerent, longè aliud, quam propoſiti ſui veritatem ob oculos poſuerint, & ſedulò inculcarint: Quoſdam interea amicis ſalutationibus expugnarint, & inſtanter obteſtari, imò etiam minis aggredi auſi ſint; ipſum tamen myſterium vel ſuismet confœderatis (alios dißimulamus.) ſinceré reuelare erubuerint, ſed in ſecreto pauculorum conclaui omnia clanculum deliberata, concluſa, & occulta manſerunt.*

Poſteaquam Caluiniſticus ille errabundus ac manſuetus ſpiritus, qui in viam ſe reduci libenter, (ſcilicet) *patitur, piâ anxietate apud alios, quaſi ad debitam pariter cum ijſdem obedientiam promptiſſimus, ab offenßione vero vel paruuli infantis ſummè alienus, pro requie & neceßitate viuendi ſollicitaſſet, in Germaniâ ſuſceptus eſſet, moxq; vbi incaluerat, pluribus locis ſucceſſu temporis occupatis, veterem hinc inde hoſpitem ſuum ſine commiſerationis ſenſu eliminaſſet; demùm etiam præſumpſiſſet* Natura ſpiritus Caluiniſtici.

 ad Ca-

ad Cæſarea ac Regia ſceptra manus extendere: ſtatim anguem ſub herbâ delitеſcere animaduerſum eſt, & dictum ſpiritum amplius quærere, quam amicum hoſpitium: ſtudia ipſius non ad eam metam tendere, quam ille alijs, vt eoſdem ſibi conciliaret, adumbrabat, ſed longè alio dirigi: Identidem ſpecioſas querimonias, quas contra Cæſaream Maieſtatem & ſtatus Catholicos (vt omnium odijs & armis exponerentur) quidam congeſſerant, non enimvero taliter, ſed aliter conſtitutas eſſe, & neque Catholicorum animum ac intentionem eo reſpicere, quo contra notoriam veritatem collimare illos Calumniatores ſpargebant.

Catholicorum ſynceritas. *Itaque à parte Catholicorum graues obiectiones, quibus impetebantur, veracibus ſemper ac ingenuis reſponſis & pollicitationibus refutatæ ſunt: & perpetuò confirmatum, nihil ab ipſis aliud deſiderari, niſi quod ſuum eſſet, atque, vt in pacificâ bonorum ſuorum poſſeſſione, indifferentibus Iuris remedijs, Imperialium Conſtitutionum vſu ac Priuilegijs; pace, religionis & prophanâ minimè turbaretur. Inſuper procul ab illis abeſſe, vt vnum ſiue alterum Auguſtanæ Confeſſionis Statum, in ſuis ditionibus, bonis, Iuribus, moleſtare, & multo minus (quemadmodum feruentibus quibuſdam conſilia-*

rijs

rijs in conſeſſu Principum perorare & ſcribere viſum eſt.) dominijs ac ſubditis ſuis priuare decreuerint.

Et quia Celebrium quorundam ſtatuum ac ciuitatum Martia conſilia (quæ vſq; ab Anno 1607. excogitata, Anno poſtmodum 1610. in apertum Bellum eruperunt) effectum ſuum neutiquam conſecuta ſunt: Inſuper Ciuitates Jmperiales palpabiliter experiebantur, ſe primum quidem ad generale fœdus mutua correſpondentia adductas fuiſſe, ac tandē etiam vinculo VNIONIS *illaqueatas, ſub fauorabili prætextu vindicandæ in priſtinam libertatem ciuitatis Dona-vverth, vtpote, cuius reſtitutio illis omnibus ſumma curæ eſſet (cum tamen bellum iſtud à generalibus eiuſdem Ducibus, per occultas ambages ad finem longè à ſuperiore diuerſum dirigeretur:) Neque aliud pro Ciuitatibus emolumentum inde emergeret, quàm quod ærariа ſua in ſtipendia tumultuantium militum ac Tribunorum effundere cogerentur; Occaſione ſic ſuadente præcipui quiq; ſenatores de callido hoc agendi modo præmoniti ſunt; & agnouerunt ſanè, ciuitates non ad proprium ſuum commodum, ſed ad priuatum aliorum incrementum fraudulenter emungi. Quemadmodum igitur conditionem earum non inficiaban-* Ciuitates Imperij deceptæ.

tur,ſic prouiſum iri aiebant, nè deinceps in eoſdem pelliciantur caſſes, multò minus vlteriorē pecuniam contributuras, potius autem (quicquid principibus Belligerare placeat) curæ ipſis fore, vt communi paci & publicæ tranquillitati intendant.

Absq; dubitatione, ſi pernicioſa id genus Ingenia, quæ præcipuorum aliquot Vnioniſtarum ſecreta rimari & expiſcari non verebantur, in ciuitatibus Imperij nequaquam audita fuiſſent, & niſi alij, Caluiniſtico ſpiritu inflati & inflammati, partim ſeipſos, hic illic ingeſſiſſent, aut certè ad oportunum penetraſſent locum, gliſcentem vnioniſtarum diffidentiam peſtilentis olei infuſione fouendi; oportuiſſet equidem Vnioni verum belli neruum, aurum, arma, annonam, & quicquid hactenus ſubiecerunt ad luctuoſi huius incendij nutrimentum, deficere: nec vnquam generalis Bohemorum defectio, neque ad defectionem, præſens Germaniæ calamitas ſubſecuta fuiſſet.

Quod ergò nonnullæ Ciuitates Imperij denuò excoècatæ & in ſpatioſam labyrinthum ſeductæ fuerint, Caluiniſtici ſpiritus verſutiæ acceptum referant.

Iam verò, tametſi memoratæ Vnionis Correſpondentium ſtudia & conſilia non vndequaque

ſecreta

ſecreta remanſerint, quo minus alij (prout ſupra inſinuatum eſt,) vel ex circumſtantijs, de eorũdem intentione vero-ſimiliter coniecturarent, atque ita non deeſſent inter cæteros, qui fraudem hanc more ſuo ſubodorati, pleriſque, verbis & ſcriptis eam inſinuarent, orarentque, vt ſibi cautè proſpiciant; præ obfirmatâ tamen Caluiniſtarum taciturnitate, ad ſolidas ac irrefragabiles demõſtrationes pertingi nõ potuit, (maximè, quod Caluinianus ſpiritus exclamando, proteſtando, Iurando, veterem Cantilenam ſuam, multo quam antè hac, virilius intonaret: videlicet, negotium eſſe, quod concernat Germanicæ Nationis Iura, priuilegia, libertatem, & religionem, contra impendentem Tyrannidem Papiſtarum, & Hiſpanorum,) *donec tandem ſuperna Maieſtas, periculoſis hiſce conatibus, qui diuino honori, Romani imperij incolumitati, & omnibus Chriſtiani orbis Rectoribus è diametro repugnant; ineffabili prouidentia ſua diſpoſitione occurrere dignaretur, & conſummatam hoſtium ſuorum nequitiam, per nuperam toto mundo celebratam victoriam Pragenſem confundere.*

Vnioniſtæ de fraude Conſpirantium Caluiniſtarum præmoniti.

Victoria Bohemica.

Per quam quidem præter innumeranda alia cæleſtia beneficia, eluxit inprimis, iuxta Pſalmum 135. æterna *Dei* miſericordia, *tam erga illius perſonam*

Eiuſdem fructus inter cætera tres.

& authoritatem, quem ſuâ vice, præ cæteris omnibus, Chriſtiano populo in temporalibus præſidere conſtituit; quàm erga Romanum Imperium, eiuſq; membra, vt ab vniuerſali illâ, quæ propediem timebatur ruinâ & interitu præſeruarentur.

Deinde per eandem hanc Auſtriacam ac Pragenſem longè glorioſiſſimam victoriam, placuit Deo benedicto, maledictas machinationes, & facinoroſa propoſita (ſuprema Reipub. capita de throno ſuo deijciendi; Coronas & ſceptra Regni, Itemque Imperia ac Dominia aliorſum transferendi; nouam inſtituendi formam Regiminis; alios coloratis artibus præoccupandi, opprimendi, exterminandi; vbicunq; locorum pro libidine & arbitrio dominandi, & Caluiniſticæ ſectæ barbariem introducendi) *quæ hactenus ſecretiſſimè latuerunt, toti mundo propalare, & primariæ factionis capita, potiſſimoſque eorundem miniſtros. & Inſtrumenta, penes quos ſumma directionis verſabatur, vna cum proprijs ipſorum originalibus conceptibus ac Documentis, in ſapientia ſua eludere, ac pudefacere. Nam dictas ſcripturas, Chriſtianus Princeps de Anhalt, qui alioquin* Generaliſſimus & Generoſiſſimus *miles, in arcanis paſſim conſilijs prædicari ſolebat, in ſuâ ex prælio Pragenſi*

ſæd

fœdâ fugâ ſimul cum ſecreta Cancellaria, (diuino prorſus iudicio ita exigente) victoribus in prædam relinquere coactus eſt.

Tertiò voluit Deus mundo innoteſcere, quàm vana, infirma, & caduca ſint terrena ſtudia, conſilia, ſapientia, fœdera, conſpirationes, abiurationes, potentia & violentia bellica, niſi diuinæ opis, & probæ intentionis fundamento nitantur: Sed amaro ac maleuolo animo contra Dei, circa temporale Mundi regimen ordinationem, nec non ad oppreſſionem proximi inchoentur: tametſi aperta diſcrimina adeunda eſſent, aut communis Chriſtianorum hoſtis, aut eiuſdem Vaſallus, ſollicitandus, & malorum omnium extrema tentare oporteret: Nam Deus comprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilium prauorum diſſipat, ne poſſint implere manus eorum quod cœperant. Iob 5.

SECVNDVM MEMBRVM.

QVoad alterum ſecretioris Cancellariç Anhaltinç caput, & reperta in eadem, diuerſarum Epiſtolarum, inſtructionum, Commiſſionum, Legationum, Confœderationum originalia Documenta, præmonendus eſt beneuolus lector de præcipuis punctis, quibus Vnio Correſpondentium intentionis ſuæ cauſam toti mundo ſpecioſè propoſitam commendauit: Nec non de aliquibus circumſtantijs, quæ cum Bohemorum Rebellione, Ferdinandi Archiducis abdicatione, & noui Regis electione coniunctæ fuerunt.

I. Et

Digitized by Google

I. Et Vnionem quidem aſſerebant, non aliorſum tendere, quàm ad neceſſariam Vnioniſtarum defenſionem, aduerſus inſidias Catholicorum, ad offenſionem verò cuiuſquam *minimè*.

Falſi Prætextus Vnioniſtarum.

II. Neque contra Maieſtatem Cæſaream.

III. Multo minus aduerſus Romanum Imperium.

IV. Sed ad Cæſaris præeminentiam, authoritatem, ac honorem conſeruandum.

V. Veluti etiam ad communem proſperitatem ipſius Imperij.

VI. Ad propugnandam Germanicæ Nationis libertatem ac priuilegia, indifferentem adminiſtrationem Iuſtitiæ, obſeruantiam conſtitutionum Imperialium, pacem prophanam, & *Religionis*, præſertim *Euangelica* vt quæ Catholicorum conatibus perpetuo impugnetur.

VII. Ad reducendam Germanam concordiam, & omnem penitus diffidentiam extirpandam.

VIII. Aduerſus Iugum Papiſticum, & ſeruitutem Hiſpanicam.

IX. Ad remouenda tandem magni omninò ponderis grauamina, quibus miſeri iam à longo tempore propemodum *opprimuntur*.

X. Semper conſtitiſſe ſe in terminis defenſionis, pacis, & germanæ concordiæ: nihil tentaſſe, neminem armaſſe, donec Catholici ptimum Status, correptis armis, ipſos ad parem aleam prouocarent.

XI. Vnionem de occupando aliquo Epiſcopatu Catholico, aut bonis Eccleſiaſticis, hactenus ne quidem ſomniaſſe.

XII. Quemadmodum diffidentia intra fines Imperij: ita quoq; rebellionem Bohemicam, Vnioni valde diſplicuiſſe.

XIII. Se, & imprimis Caput, ac Generaliſſimum vnionis nihil impatientius deſideraſſe, quàm, vt præfata ſeditio, tempeſtiuè, tolerabilibus hinc inde modis ac medijs, in ipſo adhuc cinere ſopiretur.

XIV. Sedulo ſe, & maximè Palatinum Electorem laboraſſe, ſcriptò & oretenus, per literas ac Legatos, vt non minus

Bohemos

Bohemos ipſos, quàm Cæſaream Maieſtatem, ad amicam negotij compoſitionem inducerent.

XV. Atque huius voluntatis teſtimonium deberi Palatino ab vniuerſo mundo; cum vlteriore Iureiurando, ac multiplici proteſtatione, quod Palatinus Officio ſuo fecerit ſatis, nec minimam ſeditioni cauſam præbuerit.

XVI. De noua Palatini electione in Regem Bohemiæ, nihil ipſi Electori antea conſtitiſſe: nihil eum ſimile ſollicitaſſe, nihil ambiuiſſe: Id verò diuinæ diſpenſationis gratiæ tribuendum: quæ Regna dat, & transfert: nec licitum fuiſſe Palatino eidem reluctari, pro incolumitate ſcilicet Coronæ Bohemicæ, quàm alioquin prorſus ab Imperio ſeparari contingeret, poſteaque Bohemi Ferdinandum Cæſarem, & domum Auſtriacam, deſperato propoſito penitus abiurarunt. Et hoc rurſus loco ſupradictæ Palatini proteſtationes religioſiſſimè reiterantur.

XVII. Pariter nec ſtatus Vnionis in diſſidium Bohemicum immiſcere ſe (vt pote quorum nihil interſit) multo minus iiſdem opem ſubmittere.

XVIII. Niſi quod militi in Bohemiam tendenti vias non intercluſerint.

XIX. Mansfeldium in Italiâ nuper exautoratum, Norimbergæ certam pecuniæ ſummam recepiſſe: Et quoniam à Bohemis in Ducem militiæ & Generalem Præſidem tormentorum bellicorum ſelectus eſt, dum Norimbergæ præſentibus Capitaneis ſuis ſtipendia penderet, nouam militum conſcriptionem auſpicatum eſſe, eoſque in Bohemiam deſtinaſſe.

XX. Eandem iuxtà conſtitutiones Imperij, Electorali Vicesgerenti Chriſtiano Principi, Ambergæ cautionem præſtitiſſe, qui tranſitum inſcio Electore conceſſit, ſolum, ne ſubditi diuturno peregrinæ gentis conſortio grauarentur.

XXI. Militem Vnionis, non in gratiam Bohemorum collectum eſſe, ſed contra irruptionem peregrinæ, & Germanis infenſæ Nationis: atque vt ſubditi ſui, in præſenti perturbatione à cædibus ac rapinis, præſertim vero à conatibus Catho-

licorum, qui non aliud quàm Euangelicorum intendunt exцidium, præſeruentur

Et talia alia, quæ in omnibus paſſim compitis & angulis Imperij, verbis ac ſcriptis, ijſque nonnunquam famoſis, vſque ad nauſeam, prædicando, vociferando, deblaterando, toti Mundo perſuadere & volenti nolenti inculcare non verebantur.

Dictæ hæ prætenſiones, aliquam ſanè ſpeciem præ ſe ferunt æquitatis, & male affectos facilè in ſocietatem pelliciunt. Verùm ex ſcripturis & Codicillis Cancellariæ Anhaltinæ in Victoria Pragenſi deprehenſis, planè contrarium euincitur eius, quod hucuſque ſub extrinſecâ ſpecie, alijs propoſitum & commendatum eſt.

Vnioniſtarum falſi prætextus refutantur. Nam quantum ad primum vmbratilem prætextum attinet (Vnionem videlicet ad ſolum vſum & neceſſariam *defenſionem* ipſorum Vnitorum ordinum aduerſus Catholicos; minimè verò ad cuiuſpiam *offenſionem* collimare) Vnioniſtæ quidem hactenùs demonſtrare non valuerunt, quiſnam ex Catholicis, vbinam, quando, aut quomodo, Auguſtanæ Confeſſionis ſtatus adoriri decreuerit: ſed in deſignatione ſingularium perſonarum & attentatorum, communiter hæſitatum eſt, nec aliquid vltra generales obiectiones (tale eſſe Catholicorum ſtudium) proferri potuit, quicquid Norimbergæ & Heidelbergæ, ad deceptionem prudentum & imprudentum in tenebris cuderetur, quo in negotio verbum ſubinde indifferens, malignè interpretari placuit; ad irrefragabilem verò demonſtrationem, nunquam peruentum eſt.

Etantehac quidem, de ſimilibus, aduerſus Proteſtantes fœderibus ac inſidijs Catholici accuſati fuerunt: Plerique verò, & inter cæteros Otto Pack, Georgij Ducis Saxoniæ quondam Cancellarius, dignum temeritatis ſuæ ſupplicium retulerunt: aliorum friuolæ obiectiones plùs ſatis refutatæ ac pudefactæ fuerunt. *Otto Pack.* Quidnam Landsbergenſis & aliæ id genus confœderationes intenderint, publicum eſt: Quin imò nec Auguſtanæ Confeſſionis primarijs Ordinibus ac Ciuitatibus parcitum fuiſſe conſtat, ſi quando pro conſeruandis ſuis bonis & iuribus, cum Catholicis Imperij ſtatibus conueniſſent, aut rebellis aliqua Proteſtantium communitas ad obedientiam reducenda eſſet: Vnde Apologia illa Otthonis Cardinalis, Epiſcopi Auguſtani, de Anno 1556. Itemque Ciuitatis Norimbergenſis contra Albertum Marckgrauium Iuniorem de anno 1552. & 1553. Ac tandem Auguſti Electoris Saxoniæ, ratione Executionis, quam in ſe ille contra Gotham ſuſceperat, Anno 1567. tunc temporis publicis typis euulgatæ fuerunt, & etiamnum earundem Exemplaria in multorum hinc inde manibus oculiſque verſantur, Correſpondentium verò Vnio eiuſque Coryphæi, de ijs, quæ contra Catholi-

Otto Cardin. Epiſcop. Auguſtanus. Auguſtus Elector Saxoniæ. Gotha.

cos

eos circa defenſionem ſuam ſollicitos, maleuolè exaggerarunt, proprijs atque originalibus in Cancellariâ ſecreta Anhaltinæ deprehenſis conceptibus, Inſtructionibus, documentis ac Chyrographis conuinci queunt. Particulatim anno 1608. quo fœdus Vnionis celebratū ac in Aſch-Hauſen ſtabilitum eſt, Vnioniſtarum occultæ machinationes in lucem & effectum prodire cæperunt: Et eodem anno in Tributum triginta Menſium: Anno 1609. 1610. 1611. & 1612. quolibet, in contributionem menſium quindecim: Anno 1613. 1615. 1616. 1617. quolibet in ſubſidium decem menſium, Anno 14. rurſus in decimas triginta menſium, & vlterius cautionem præſtiterunt pro colligendo cenſu centum menſiū: Poſtremùm: Anno 1609. in quinquaginta menſium ſtipendium conſenſerunt; prout etiam omnia hæc, bonâ ex parte in commune ærarium collata fuerunt, quò oblatâ occaſione in praxin redigi poſſet illud, quod iam pridem Capita Tragœdiæ in mente conceperant: vnde Bohemicum imprimis diſſidiū, ſtatim arripuerunt in ſuæ cauſæ ſubſidium: nam præter vaſtam ſuam: vnam in maſſam comportatam *Opum vim*, mox Menſe Iulio 1618. (antequam vel minimus Status Catholicorum: vel ipſe glorioſæ recordationis Matthias Cæſar, pro defenſione ſuâ, ne dicam pro Regni ſui Bohemici grauiter tum periculantis ſecuritate, vllum militem conſcripſiſſet,) Quendam Vnioniſtis minimè ignotum Principem, varijs artibus & argumentis pro aliquot copijs vſque ad numerum militum 15000. ſollicitarunt, quorum ope non tantùm inuaderetur Alſatia, ſicque Palatino cederet; verum-etiam cum Adriatico Mari Oceanus coniungi poſſet, & via in Comitatum Tyrolenſem, atque hinc in Italiā aperiretur. Quocirca notandum, ex Originalibus Epiſtolis Chriſtiani Principis de Anhalt, imprimis hunc ipſum (Anhaltinum!) vna cum Ioachimo Erneſto Marchione de Brandenburg, & Mansfeldio, apud Principem ſupra memoratum ijſdem cognitum, pro Exercitu 15000. militum, ſcripto laboraſſe; ſed ante, quàm literæ appuliſſent, N. Principem, Palatino Electori, Vnioniſtarum ſupremo Capiti, *bis mille milites*, ſuiſmet expenſis alendos *obtuliſſe, quibus præmentionatus Generalis ad ſuum arbitrium vtatur: eâ tamen conditione, vt myſterium hoc ſoli Chriſtiano Principi de Anhalt, Electori Palatino, & Ioachimo Erneſto Brandenburgico reueletur, & præterea nemini.*

Vnioniſtarum contra Catholicos Conſpirationes.

Eorundem pro Bello contra eaſdem, contributio pecuniaria.

Vnioniſtarum ſummaria Intentio. Alſatia.

N. ab Vnioniſtis per literas primū ſalutatur. N. offert auxilium Bellicum Palatino.

Quam primum oblatio hæc, per Mansfeldium, Ioachimo Erneſto Marchioni, Vnioniſtarum Generali locumtenenti innotuit, ſubito hic de eâdem Palatinum Electorem, ſupremum Belli Ducem certiorem reddidit, die 31. Iul. 1618 quâ occaſione rurſus mentionem inijcit: litterarum, quæ ex parte Anhaltini, Palatini, & Brandenburgici, præcipuorum Vnionis Directorum ad N. profectæ erant, & vel ex eo ſpem concipit,

Ioachimus Erneſtus Marchio Brandenburg.

Exercitum quindecim millium militum facilè conſummandi: Quod N. ſupradictâ oblatione ſuâ, Correſpondentium ſalutationem vltrò præuenerit. *Nunc proinde Palatino, tanquam Generali incumbere, vt Mansfeldio* (qui tum legionem collectam habebat 4000. peditum) *quidnam fieri velit, præſcribat. Alioquin ſe,* Ioachimum Erneſtum Marchionem, Generalem Locum tenentem, *Subarraſſe in Ditione ſuâ, bis mille pedites, eoſquè paucorum dierum ſpatio accerſiri poſſe. Neque Palatino incommodum fore, ſi ad expeditionem Bohemicam ijs vteretur. N.B. Sicque Bohemorum animos, quibus ſimilis ſuccurſus erit omninò neceſſarius, ſibi conciliaret.*

Pari modò, conficitur ex aliâ quadam Epiſtola Originali, de 21. Iul. 1618. ad Chriſtianum Principem Anhaltinum, Conſpirantes, non mediocrem ſpem repoſuiſſe in ſupratactâ ſpontaneâ oblatione Principis N. nempè quoad principalem Exercitum 15000. breui ac fauorabiliter ſeſe reſoluturos, non tantùm N. verùm etiam Dominium N. N. eaque declaratione præuiâ *facilè fore, paruulaVnioniſtarum Nauicula* (ſunt verba formalia literarum) *in Mare excurrere, atque hunc modum, ad celerem reſolutionem perueniendi, eſſe expeditiſſimum.*

Vnioniſtarum intentio.

Cæterùm quodnam ſit hoc Mare, in quod Vnioniſtarum Nauiculæ excurrendum erat: & quænam celer illa reſolutio, eiuſque ſcopus: Ioachimus Erneſtus Brandenburgenſis, Generalis Vnioniſtarum Locum tenens, paucis poſt Hebdomadibus rotundè interpretatur, videlicet; *Si cum auxilio noti Principis, Exercitus 15000. compleri poſſet, conſequens fore, vt in Epiſcopatu Herbipolenſi Eiuſdem concurſus & luſtratio inſtituatur* (antequam vel hæc, & ſimiles diœceſes, vel quiſquam Catholicorum militem conſcripſiſſet) *Ac nè N. fortaſſè ſuſpicetur, Vnionem ab Externis duntaxat Principibus ſuppetias expectare velle. ſibi verò ſuiſque facultatibus parcere: Eidem, nomine Vnionis perſuadendum eſſe, Vnionem decreuiſſe, Bohemis* (tunc Matthias glorioſ. record. Cæſar adhuc ſuperſtes erat) *clàm ac ſine ſtrepitu* (ſunt verba formalia) *ære, auro, reliquoquè ad Bellum neceſſario apparatu ſuccurrere.*

Herbipolẽſis Epiſcopatus.

Imò verò vlterius, in Memoriali, quod Capita Vnionis Anhaltinus, Ohnſpacenſis, & Palatinus Elector ſuo ad N. Legato porrexerunt, ſignanter exprimitur: debere Legatum, in ſedulâ procuratione Copiarum, pro conſtruendo Exercitu Quindecim circiter millium, inter cætera hoc quoque reuelare: *Nihil dubitandum, quin per huiuſmodi vires, cum Mari Adriatico coniungi poſſit Oceanus. Et quanquam Præſidia hæc ad Bohemici potiſſimum negotij, aliorumquè ab eodem dependentium, incolumitatem ordinata ſint: itemquè ad conſeruandum, ſi ita caderet, Imperij Vicariatum, vel Interregnum: nec non ad exonerationem Grauaminum: neceſſarium tamen fore, vt armatis Vnioniſtis impugnentur quoque Eccleſiaſtici: idquè non propterea tantùm*

Vnioniſtarum intentio.

Eccleſiaſtici impugnandi.

Digitized by Google

tantùm, quod contra Vnionem, eiuſque conſortes malè animati ſint; ſed quoniam ditiones ac ſubditos ſuos indies amplificant & multiplicant: Et verò Proteſtantibus, vt tantum militum numerum propriorum Subditorum ſumptu, in armis contineant, impoſſibile futurum. Interea tamen oportere Legatum dextrè rem agere: nè fortè, cum apud N. N. huius argumenti meminerit, ſuſpicio oriatur: Vnioni propoſitum eſſe, non ſolùm Ordines, verùm etiam Religionem Catholicam, ex Germania finibus prorſum eliminare.

Eſt ſanè extra omnem dubitationem, arcanum hoc Vnionis Propoſitum, iuxta petitionem ſupra inſinuatam non omnibus promiſcuè, imò verò nec compluribus iiſque præcipuis Vnionis membris, detectum fuiſſe: Sed ipſos Bohemos, initio, cum Mansfeldicæ illis Copiæ ſubmitterentur, argutè diſſimulaſſe; Vnde-nam reuerâ ſuppetiæ hæ militum, eorumque ſtipendia profecta eſſent (niſi quod Vnius Palatini nomen exprimeretur) prout tunc etiam, cum ſuper viuente adhuc Matthia Cæſare, in colligendo Exercitu illo 15000. laboraretur, Tribus duntaxat hiſce Vnioniſtarum Anteſignanis Anhaltino, Ohnſpacenſi, & Palatino Electori, & præterea nemini, myſterium conſtabat. *Vnioniſtarum intentio paucis cognita.*

Cum poſtmodum tamen aduertiſſent Triumviri, ad propoſitam metam pertingi non poſſe, abſque fauore Marchionis Badenſis, vt potè cuius Ditiones, Alſatiam, pro facilitandâ eiuſdem inuaſione, opportunè contingunt, præterquam quod ipſe Marchio irruptionem eiuſmodi magnopere deſiderare videbatur: Idem Hic ad Concilium admiſſus fuit: Ciuitatibus autem ac ſimiliter Duci de Wirtenbergh, ob graues cauſas (quarum Camerarius in quadam myſticis Characteribus ad Anhaltinum exaratâ Epiſtolâ confidenter meminit) nihil omninò reuelatum, niſi aliquanto poſt tempore: metuendum quippe Conſpirantibus erat, nè cæteri Status paucorum Intentum, ſi tempeſtiuè illis ſuboleuiſſet, vnaniter condemnaſſent. *Badenſis Marchio.* *Auguſt. 1618*

Primordiale hoc ſilentium, quo non ſolùm cæteri Vnioniſtæ, verùm etiam ipſi Status Bohemici circumuenti fuerunt, Luculenter inſinuat, concluſio Literarium de 13. Auguſti. 1618. videlicet, *Tametſi conſtitutum ſit, legionem duorum millium, quæ N. per Mansfeldium Palatino Electori offerri, & ſuo ſumptu militare voluit, ad fouendum Bohemicæ mutationis ſucceſſum* (clanculùm) *deſtinare: Reliquis tamen Vnionis Ordinibus, ſubſidij huius Originem, & cuius ſtipendijs illi arma gerere iubeantur, minimè propalandum eſſe: aſſerendum verò, fieri id à non-nullis ſponte ac liberè, nec ſinè certâ ſpe, quin ſollicitudo hæc in proximo Vnioniſtarum Conuentu probabitur, & certè ſimulationem iſtam ad alios quoque fines mirificè profuturam.* *Conſpirantium fallax ſilentium.*

Porrò vbi ad grandiorem Exercitum peruentum fuerit, Palatino Electori omnimodò conſulendum, vt eiuſdem ſe Ducem ac Directorem in propria perſonâ præbeat; Media quippe ad conſummandum ſæpè dictum groſſiorem Exercitum, illiusque vires, eiuſmodi eſſe, vt ſi ante annos aliquot instructus fuiſſet, non defuiſſent planè viri heroës, qui Regem Hiſpaniarum in Nido ſuo expergefacere præſumpſiſſent, (multo magis domum ipſius intra fines Germaniæ adoriri) *aut ad minùs negotium Belgicæ pacificationis & induciarum ſuſpendere.*

Iam verò quidnam hoc aliud ſit, quàm proximis ſuis, non Catholicis duntaxat, verùm etiam ipſis Vnionis ſuæ Confœderatis (quibus ſub initium conſilia hæc neutiquam credebantur) illudere: & in articulis Vnionis aliud in ſpeciem ratum habere: aliud interim alibi, eiuſdem Vnionis nomine, in effectum deducere: Iudicent Vnionis Ordinis vniuerſi, qui tam palpabiliter decepti, opes, annonam, apparatum, milites domeſticos & peregrinos, tanto in vnum corpus zelo ac ſollicitudine coëgerunt.

Bellum offenſiuum contra Catholicos.

Pro ratione verò, cur ex parte Vnionis non oporteat conſiſtere in puris terminis defenſionis, ſed potiùs offenſiuum aduerſus Catholicos bellum auſpicari, ſiue culpa id ipſorum exigat, ſiue non; atque ad ſimilem effectum externorum principum opem conquirere; in ſupradicto Conſilio, quod Generalis Vnioniſtarum Locum tenens Olnſpacenſis, ſimul cum Anhaltino, Palatino Electori ſuggeſſerunt 30. die Auguſti. 1618. allegantur hæc: *Quod in Germania nimirum, res eo tandem deuenerint; vt ex mutuâ tractatione nullus impoſterùm fructus expectari queat: ſed ſalus patriæ ab armis, eorumque (NB.) prouido vſu dependeat. Nunc præſertim, cum Nuda Vnio cauſa ſuæ æquitatem vindicare non ſufficit: Et Status, in publicarum rerum conſultatione indies magis magiſque, præ incuria, ac falsâ, quam ſibi imaginantur, ſecuritate, langueſcunt.*

Vltra hæc ex particularibus notabilibus Anhaltini, quæ ipſi (directores Vnionis) legato ſuo, ad procurationem Exercitus 15000. extra Germaniam deſtinato, ſcriptò tradiderant, cuilibet iſtæ ſeſe concluſiones

Conſpirantes prædam & officia diſtribuũt.

I. offerent: *Inter cætera cogitandum eſſe, de notabili Summa pecuniæ: & vbi Palatinus Coronam Bohemiæ comprehenderit, quoad reliquam prædam* (de Catholicis Epiſcopatibus loquitur) *diſtributionem inſtituendam eſſe partium æqualium.* Secundo, *Electori Palatino, deferri oportere munus, in Exercitu, Su-*
II. *premi Imperatoris: Cui duo adiungantur Leutenantij Generales, cum tali poteſtatis viciſſitudine: vt ſi contingeret Generalem Leutenantium per Tractum Rheni, inde in Franconiã aſcendere* (contra Epiſcopatũ fortè Herbipolenſ. Bãbergenſem, & AichStadienſem) *imperio ſubiaceat Leutenantij Franconici: Ex aduerſo, ſi Generalis Leutenantius Franconiæ, ſecundo Rheno,* (contra Spiram, Argentoratum, aut Mogontium) *deſcenderet: Rhenani Leutenantij ſeſe arbitrio,*

Digitized by Google

arbitrio, & voluntati accommodet. Quâ in re denuò vigilanter notandum eſt, quo pacto inter ſe conſonent, quod ab vnâ parte Palatino (vt ipſi aiunt) de Bohemorum intentione, vſque ad noui Regis Electionem, nihil conſtiterit: nec ipſe, aut conſortes ſui Vnioniſtæ, in iſtam ſe ſeditionem miſcuerint. Cum tamen ab alterâ, mox procerib. Bohemiæ ex Arce præcipitatis, Triumviris viſum fuerit, Coronam Regni arripere?

Complura alia, in refutatione primi huius Vmbratilis prætextus, afferri poterant, ex quibus palam fieret, quanto ſtudio Caluiniſticus Spiritus connitatur non ſolum Catholicos, ſed ipſos inſuper fœderis ſui complices in errorem inducere: Verùm de hoc argumento aliàs latiùs.

Quoad alterum Vnioniſtarum fucum, (*Vnioni nihil minus propoſitum eſſe, quàm S. Cæſarea M. nempe ſupremo Rom. Imperij Capiti in aliquo præiudicare*) diſſimulemus, quæ tempore RVDOLPHI Cæſaris, per Scripta parum modeſta, perque Legationes ac comminationes IMPERIVM ADMINISTRANDI, actitata ſunt: ſed referamus breuiter, quid nomine Vnionis, per eiuſdem Coryphæos aduerſus MATTHIAM & FERDINANDVM vtrumque Imperatorem, intra & extra Germaniam, proximi triennij ſpatio, non deliberatum ſolummodo, ſed & realiter in praxin redactum ſit. Et Anhaltinum quidem cum Ohnſpacenſi, hâc in re plus nimio laboraſſe, vel ex ſæpedictâ Legatione & Inſtructione ad memoratum notum Principem luculenter apparet; quandoquidem in ijs, articulum, de transferendâ Coronâ Bohemicâ in perſonam Electoris Palatini, ſeriò curæ & cordi ſibi eſſe teſtati ſunt, prout etiam in ſuperaddito Memoriali de 13. Auguſti. 1618. id eſt, integro ante Bohemicam Electionem anno, vlterius Legato commendatur: *Vt notum Principem N. ſecurum reddat, ea quæ Capitalis Inſtructio* (ſub nomine Marggrauij Ohnſpacenſis, & Chriſtiani Principis de Anhalt concepta & formata) *complectitur, de ſcitu & conſenſu Palatini ſic ordinata fuiſſe: neque de intentione noti Principis certius euidentiusq; concludi poſſe, quàm ſi Exercitus, cuius Inſtructio meminit, primo quoque tempore apparetur: Potiſſimum ſi* ad conſecutionem Coronæ Bohemicæ pro Palatino ordinandus eſſet: *Nam tametſi Palatinus ipſe, pro innatâ ſibi modeſtiâ, eam non tantopere ambiat:* *Palatini Electoris modeſtia.* *Status tamen Bohemicos ad mutationem eiuſmodi valdè inclinatos eſſe, & circa Perſonam* FERDINANDI (conijciat hinc ſobrius Lector, quàm probè Scilicet ac veraciter hæc hominum progenies, Bohemicam ſeditionem ſedari deſiderauerit) *Varias ac prægnantes difficultates emergere. Quod ſi nunc Palatinus Elector, cum auxilio N. Coronam eiuſmodi adipiſceretur: nihil*

Digitized by Google

nihil dubitandum, quin Palatinus grande erga ſe eiuſdem beneficium, ac reciprocè ſuam erga eundem obligationem immortalem recogniturus eſſet: celebriora adhuc nacturus media, impenſam ſibi beneuolentiam condignè remunerandi; quippe qui per hanc occaſionem Ius acquireret in Collegio Electorali duorum Votorum: Brandenburgicum autem Calculum in eius poteſtate eſſe etiam abſque hoc, quod Brandeburgicus à Palatino planè dependeat: Sed nec de Treuirenſis Electoris ſuffragio diffidendum eſſe: Hunc enim permoueri poſſe per Regem Angliæ, & Status Hollandiæ.

Treuirenſis Elector.

Palatinus mittit Copias in Bohemiam.

In Clancularia hâc tractatione non conſtiterunt Triumviri: ſed viſum fuit ſæpe mentionato Electori Palatino, Legionem Mansfeldicam duorum millium, incunctanter aduerſus MATTHIAM Cæſarem in Bohemiam emittere, quanquam Maieſtas ſua, nè quid ſimile à quoquam præſumeretur publico, Edicto cauiſſet: Inſuper iuxta authenticas ipſius Epiſtolas, de 17. Aug. 1618. imperauit: *Legionem quatuor millium, per. Chriſtianum Principem de Anhalt quantocyus compleri, ac deſtinari in Bohemiam, ibique armari: Et Mansfeldium* (niſi in Legatione ad Ducem N. ſocium ſe forſan adiunxiſſet Chriſtophoro Baroni de Dona) *vlteriore declaratione noti Principis minimè expectatâ, in propriâ perſonâ ad iter ſeſe accingere: vt ita Bohemis oportunè ſubueniatur, quibus alioquin, ſuppetiæ diutius procraſtinatæ, formidinem ac trepidationem incuterent.*

Volradus de Pleſſen.

Bohemorū, Hollandorū & Vnioniſtarum Vna intentio.

Dum hæc puncta diſcutimus, non grauetur beneuolus Lector, & cuicunque tandem libuerit, Vnionis huius intentum cognoſcere, ex Epiſtolâ Volradi de Pleſſen, Conſiliarij Palatini intimi, ad Principem Anhaltinum deſtinatâ, 11. Septemb. 1618. in cuius præludio aſſerit: *Prætenſiones Ordinum Euangelicorum in Bohemia, Vnioniſtarum Proteſtantium in Germania, & Statuum Confœderatorum in Belgio, omnes communiter vni eidemq; fundamento inniti: & idcircò ſe* (Volradum) *cum Vniuerſis conſortibus ſuis cordicitus deſiderare, vt Bohemi prætenſionum ſuarum æquitatem feliciſſimo Succeſſu propugnent.*

Septemb. 1618.

In eodem ſcripto prouidenter inſinuatur, poſtquam conatus Legionis Mansfeldicæ, & negotia apud N. tranſacta euulgata fuerint, *Ohnſpacenſi Marggrauio, & Principi de Anhalt tempeſtiuè cogitandum eſſe, quid dictu, quid factu optimum: quidque Cæſareis Moguntinis, ac Bauaricis Legatis reſpondere expediat: nam ſanè metuendum, ne fama hac ad ipſos perlatâ, varia mox ſuſcitentur quæſtiones, & rei nouitate attoniti ſcandalizentur.*

Quod ſi nunc Statuum Hollandorum prætenſio, qui Regi ſuo iam à multo tempore recalcitrarunt: *Vti & Bohemorum ſtudium*, qui Pleſſenio hæc ſcribente in idipſum conuenerant: *ac tandem Vnioniſtarum Propoſitum*, vtpotè, qui cum Belgis ac Bohemis rebellibus, in mutuum fœdus ſub certis articulis conſpirarunt, communiter *vni eidemq; fundamento inſiſtunt*

(contra

(contra domum Auſtriacam) certè conſequens eſt, Ipſam pariter Vnionem decreuiſſe, vti & decreuit, aduerſus Imperatorem Romanum Legitimum Caput ac Iudicem ſuum inſurgere, Caluiniſticæ Religionis, ac dominationis nouitatem cum oppreſſione aliarum, extendere: ſicque non minus impugnare Maieſtatem Cæſaream, quàm omnes Catholicos obedientes Imperij Ordines, qui Vnioniſtarum ditionibus vicini, & machinationibus inimici ſunt. Nam præfatus Pleſſenius, ex cuius Manuſcriptis hæc concluſio ſeſe prodit, vniuerſa Vnionis Secreta, quæ cum Statibus Hollandicis, Ordinibus Bohemicis, Vaſallo Turcico, & tumultuantibus Vngaris, quos ipſe veluti Legatus inuiſerat, itemque cum Duce Buillionæo in Gallia, nec non cum Iacobo Rege in Angliâ, communicata fuerant, curioſiſſimè penetrauit.

Quodſi ad FERDINANDI Cæſaris Maieſtatem conuertimur; prolixis verbis commemorari poſſent, quæ Francofurti, tempore Electionis contra proſperum eiuſdem ſucceſſum perperam attentata ſunt. Verùm his aliorſum dilatis, in præſentiárum, interceptas duntaxat literas quorundam diſcutiemus, atque in cæteris ipſius Palatini Electoris publicum Authographum, quo nouam illam ſed nullam, per Bohemos reiteratam Electionem propugnare, & iuſtificare connititur; inter reliqua aſſerens: *Francofurti, Tractatum Electionis præcipitanter inchoatum, & continuatum fuiſſe: Ordines Bohemicos* (cum Seſſionem ac Suffragium Legitimi atque ab imperio infeudati Regis Bohemiæ, irritare conarentur) *nequaquam auditos: atque adeò prouocatos, nouam eiuſmodi electionem moliri.* *Palatinus Electionem Francofortenſem condemnat.* Cum tamen Capiti Vnionis (Electori Palatino) deſiderium inſediſſet acquirendi Regnum Bohemiæ; cuius poſtmodum vlteriora conſilia vſque adeò latêre non potuerunt, vt durante adhuc Norimbergæ Conuentu Correſpondentium, Nummiſmata argentea cuſa & propalata ſint cum ſubiectâ inſcriptione numerali: *Palatini Nummiſmata numeralia.*

FrIDerICVs reX roManVs. 1622.

FrIDerICVs IMperator aVgVſtVs. 1623.

Et poſtquam Commiſſarijs Electoris Palatini impoſſibile cecidit, FERDINANDI Cæſaris Electionem impedire; Legatus noti Principis, cum Anhaltino, iuxta tertium articulum Authentici cuiuſdam Memorialis, ſic conuênit: Quandoquidem ſors, in perſonam omnino FERDINANDI cecidit, vt Electores, Principes, & Status Proteſtantium, ad minimum non procedant ad ſolennem eiuſdem inauguratione, quo loco, proprio calamo adſcripſit Anhaltinus: *Hoc in negotio, quid factu opus & optimum futurum ſit, tempus docebit.* *Conſilia Legati Principis N. cõtra Ferdinandum.*

Articulo quarto, poſtulat Legatus præmentionatus (quo cum Prin-

Digitized by Google

ceps de Anhalt ſæpiùs antehac de arduis quibuſque Secretis contulerat) *Cum FERDINANDO* (iam ad Cæſareę dignitatis faſtigium ſublimato) *nullam pacem, aut concordiam iniri, niſi prauio ſcitu & conſenſu noti Principis* (quem viuente MATTHIA Cæſare, pro ſubſidio ad apparandum Exercitum ſollicitarant) cum annexâ hypotheſi, *ſi qua tamen ineuitabilis ſuaderet ratio aut neceſſitas, cùm eodem paciſci: vt in talem euentum, ſæpè inſinuatus N. conſtituatur mediator, & cauſa Arbiter*, cui petitioni reſpondens Anhaltinus, Proprio eam chyrographo indicauit *æquitati eſſe omninò conſentaneam & rationabilem*. Imò verò non erubuit prętactus Legatus, euſque progredi, & cum Principe Anhaltino iuxta nonum articulum Memorialis deliberare, *an proximis fortè Comitijs, vel in ſimili Conuentu, Vnioniſtis perſuaderi queat*, Vt de nouâ eiuſmodi Regis Romanorum electione cogitent, *qui Imperium in certa ac ſolida pacis ſecuritatem reſtituat.*

N. Arbiter inter Cæſarē & Vnioniſtas.

Præter hæc, Princeps ipſe de Anhalt ad præfatum N. literas dedit 18. Septemb. 1619. huius argumenti, *Electorum ſuffragijs ad Imperij quidem Coronam FERDINANDVM Francofurti promotum eſſe, quod tota Orbe percrebuit: ibidem tamen adhuc hærere, quamvis in dies diſcedere meditetur, non Viennam (ob pericula continuò ingraueſcentia)* ſed ad conſuetã ſuam & procul hinc remotam Reſidentiam Gratzenſem in Styriâ. *Palatinum recèns Electum Regem Bohemiæ credere, ad Reſidentiam quod attinet, varias emerſuras difficultates, & FERDINANDVM nè Gratzij quidem tutò poſſe ſubſiſtere, idcircò inter cætera, quod Vngariæ noua tempeſtates impendêre videantur* (Aduerte quid iam tunc temporis conuenerit inter Palatinum Electorem, & Bethlehem Gaborem) Legatos Vngariæ ſalutaſſe Principem de Anhalt, *eiquè dicti Regni ſtatum locupletiſſimè retuliſſe; Vnde colligere liceat, præclaram* ſcilicet *Electionem in Germaniâ celebratam eſſe, atque effectum eius vti parùm ſolidus fuit, ita minimè duraturum.*

Palatini Prophetia de motibus Vngariæ.

Huic ſimile eſt, quod Anhaltinus eod. anno 18. ſiue 28. Septemb. ad continuandam animi ſui, contra Electum Imperatorem diſplicentiam, in memoriali quodam, Legato N.N. renunciat: *Velle ſe prætactum Principē certiorem reddere: An, & Quinã Principes FERDINANDO de Francofurtenſi Electione congratulentur? Et pro feudorumnè confirmatione ſeſe inſinuent; an verò potius impedimentum aliquod* (in quo Anhaltinus operam ſuam vltrò obtuliſſet) *occurrat?* •

•

Quoad tertium Prætextum: An non Vnioniſtæ eorumque Conſortes aduerſus Romanum Imperium, & illius Conſtitutiones, multa clanculum machinati ſint: atque ita non in eius authoritatem, ſed in proprium ſuum ac priuatum emolumentum ſummâ curâ intenderint: ſæpe memorati ſecreti codicilli & inſtrumenta authentica nunc propalata

Refutatio III. prætextus.

Digitized by Google

lata, teſtatum faciunt. Ex quibus inter cætera conuincitur, Romani ac Bohemici Regni confœderatos Triumviros, præter ſupra dicta, cum noto Principe conſilium tractaſſe, de offerendâ eidem N. dignitate noui cuiuſdam & tertij VICARIATVS, vt hac ratione domui Auſtriacæ media præſcindantur, non tantùm in Germaniâ ius ſuum tuendi: Verum etiam ipſam, & Ordines paſſim Catholicos, nouis turbis & improuiſis motibus labefactare liceat: quo fine ſingulares diſcurſus in chartam coniecti, quin imò *Archiuium Heidelbergenſe accurratiſſimè luſtratum fuit; ſi quid fortaſſe reperiretur, quod diuerſitatem Vicariorum, intra & extra Romani Imperij fines concerneret.* Cum autem de peregrino quidem hoc Vicariatu tàm anxiè deliberato, omninò nihil; *de ipſo* verò etiam *Vicariatu Electoris Palatini*, (Scribit Comes de Solms, Aulæ Heidelbergenſis magnus Præſes) *tam parum deprehendiſſent ſcrutatores, vt mirandum ſit*: Videbatur illis, Intentum iſtud ſuum nihilominùs Hiſtoricâ quadam Commentatione declarandum & iuſtificandum eſſe, ac poſtmodum Anhaltino Principi (qui durante Vicariatu perſonaliter extra Imperij fines excurrerat) tranſmittendum. Hic coniunctim cum Balthaſaro Nevv Secretario, (qui ante Anhaltinum, apud N. verſatus erat) contra Conſtitutiones Imperij non pauca excogitauit, & in reliquis ſingulatim: Expedire fortaſſis, vt Corona Romana & Bohemica deferatur ſæpedicto N. *Cum pacto tamen, vt è contra* Electori Palatino prouideatur de Corona Vngariæ, *Itemque de Alſatiâ*, & bonâ parte hæreditariarum Prouinciarum Auſtriæ.

Nouus Vicariatus in Imperio.

Balthaſar Nevv.

N. ambit Coronam Romanam & Bohemicam.

Prius verò, quàm memoratus Chriſtianus Princeps de Anhalt, iter ſuum ingreſſus eſſet, alia præceſſit Legatio, in quâ munere quoque ſuo Mansfeldius fungebatur, & 2. Feb. 1619. hoc ipſum quod mox retulimus, euentualiter concluſum eſt, Nimirum: *vt Directores Vnionis, N. ad Coronã Bohemicã & Imperialem prouehant: Viciſſim velle N ſuo nomine & ſtipendio militem conſcribere, quo Palatinus pertingat ad poſſeſſionem Coronæ Vngariæ, & vtriuſque Alſatiæ, nec non partis cuiuſdam Auſtriæ. Inſuper paratum eſſe, tribuere quotãnis vel ex Aerario ſuo proprio, vel alterius cuiuſdã, N. N. Quindecies centena millia dalerorum, & adhuc neceſſaria ſtipendia pro 4000. peditum, & ſexcentis equitibus, ſub ductu Mansfeldij, atque auxilia hac toto triennio continuare.*

Palatinus affectat Vngariam & Alſatiã. N. offert auxilia.

In appendice Scripti cuiuſdã de 7. Febr. anni ſupradicti, adijciuntur ſingulatim hæc: *N. ad bellũ, in Vngariâ præſertim, mirificè inclinatum eſſe: & nõ obſcurè innuere: pergratum ſibi fore, vt*, Si quid contra Pfaffios (id eſt: Eccleſiaſticos) executioni mãdandum ſit, tempeſtiuè expediatur, *antequam ipſe in campum prodeat: ſic enim ſe, ab onere, rem geſtam, coram &c. excuſandi, liberatum iri. Ohnſpacenſem deſignatum eſſe Supremum Leutenantiũ: Anhaltinum verò Exercitus Mareſcalcum. Planè ſperandum, quod non ſolùm Pa-*

Eccleſiaſtici impugnãdi.

latinus hâc ratione euadet potentior, ſed & Olnſpacenſis Territorium notabiliter amplificabitur. NOTA, Quo pacto dilatare poſſet Ohnſpacenſis ditionem ſuam, ſine acceſſu Vieinorum ſibi Epiſcopatuũ Bambergenſis, & Herbipolenſis? Niſi fortè in Norimbergam quoque oculos coniecerit, vt ita nudum nomen Burggrauiatus, realis alicuius dominij beneficio veſtiatur.

Quæ vlterius per Chriſtophorum de Donavv, in Summariâ ſuâ Relatione die 2. Nouemb. 1618. varijs & ſuſpectis verborum periodis, introducta ſunt (*circa tranſlationem Imperij: ſuppetias ferendas rebellibus Bohemiæ: fœdere celebrando cum externis Principibus.* Itemque: *Vt Vnioniſtæ Armamentarijs ſuis ſufficienter prouideant: tria aut quatuor circiter millia militum ſuis impenſis alant: ad complendum Principalem Exercitum generoſe concurrant: aliquas tandem Copias ſubmittant, Galli, Angli: Hollandi, Veneti.*) hoc loco de induſtria certis de cauſis omittitur.

Summa Legationis ad N..

Minimè verò prætereundum eſt, quod Anhaltinus, Ohnſpacenſis, & Palatinus Elector circa Relationem Baronis de Donavv, in conuenticulo quodam Krelsheimienſi inter ſe concluſerint: Manſfeldio nouam deferendam eſſe Legationem ad N. eique exponendum, *Tres Vnionis Directores propoſiti quidem conſilij rationem permagnifacere, & iuxta eidem Palatinum non imparatum eſſe, negotium Regi Angliæ, ac Statibus Hollandiæ ſollicitè commendare:* Metuendum *verò ne talis meta longum temporis ſpatium poſtulet, atque interim abſcondita propalentur: dependêre rem hanc præcipuè ab Imperio, & idcircò debere etiam ab Imperio promoueri: opus autem eſſe inuiolabili ſilentio: & ante omnia ſtatuendum aliquid* de præuentione, *quæ maximi ad rem fauſtè faciliterq́ conficiendam momenti eſt, & ſinè quâ* (nimirum præuentione, coniunctâ cum altiſſimo Silentio) *cætera omnia collabuntur:* Atq; *hanc ob cauſam non expedire, vt medulla negotij pandatur toti promiſcuè Vnioni, ſed ſoli Palatino Electori, nempe ſupremo Capiti, & ex reliquo numero pauculis quibuſdam, qui Succeſſum illius in humeros ſuos ſedulò* promouendum ſuſcipiant. N. *Itaque exorari oportere, vt intuitu cauſarum mox allatarum, dum propitia eſt occaſio, quamprimum iuxta nuperam petitionem Baronis in Donavv, bonã pecuniæ ſummam contribuat: & quamuis N.N. excuſationes prætexant: inſinuari tamen eis poſſe per N. multis abhinc annis, eiuſmodi ſpem & occaſionem, non affulſiſſe pecuniam vtiliter collocandi, atque in commotione hâc Bohemicâ, quippe per quam Hoſtis eiuſque Domus* (AVSTRIACA) *non eneruetur tantummodo, ſed ab infeſtatione quoque N.N. penitùs diuertatur. Hoc ſanè tempus exigere, vt Auſtriacorum conatus frangantur, quia potentia illorum vehementer excreuit. E contrario, ſi grandior ille Exercitus in campum educatur, & aliquamdiu continuetur,* Viam aperiendam inter Germaniam & N. *vnde ma-*

gna

gna prorſus ſubſidia N.N. proueniant: & ex exigente neceßitate, illis nullo negotio incunctanter ſubueniatur. Summatim, hoc medium vnicum eſſe, quo pacta ac Fœdera, inter Angliam, Status Belgij, Vnionem, & N.N. inita, *ſolidiſsimè* ſtabiliantur. *Et abſque hoc ad deſignatam metam neutiquam peruentum iri. Quodſi tamen N. Principi videretur, Summam pecuniæ nuper abs Dona ſollicitatam plus æquo excedere: orandum eſſe, vt N. cum N.N. tranſigere non grauetur ſuper medietatē ſaltem eiuſdem, atque vt pecunia commodiſsimis modis, ad loca debita deſtinetur; inſuper contributio hæc cōtinuetur ad triennium aut ad minus biennium: pro alterâ medietate, apud Vnioniſtas atque Ordines Correſpondentium in Germania laboratum iri: & nihilominus conſultandum, quâ ratione vlteriora adhuc ſubſidia conquirantur. Pari modo reſolutum eſſe, auxilia militaria, de quibus reciprocè inter ſe conuenerunt. N. Status Hollandiæ, & Ordines Vnionis horſum conuertere, quod quidem, ſi probè perpendatur, tanti momenti eſt, vt vnuſquiſque meritò ſine tergiuerſatione vllâ facultates ſuas liberaliter aggrederetur, nè vires tandem, in tam præclari operis executione deficiant.*

Quocircâ obſeruatione dignum eſt, in fine præ recitatorum articulorum, (ex quibus Inſtructio pro Mansfeldio, deſignato Legato conſtruebatur) ad articulum duodecimum commemorari: *iam anno. 1618. in Angliâ,* ratione tumultus Bohemici, *apud Parlamentum, & ſecretiores conſiliarios,* tantum effectum eſſe, vt conſilia & arcana decreta, pro parte ac in fauorē Palatini, vnanimiter approbēt. Item ad articulum tertium decimum, moneri: vt *Circa Legationem inſtitutam ad Electorem Saxoniæ,* quam N. in ordinem ſe redacturum promiſerat, ſub ſpe dictum Electorem reducendi ad terminos neutralitatis, *vigilantiſsimè caueatur, ne in aulâ illâ, quandoquidem Conſiliarij benè ſe animatos præbent erga cauſam Cæſaris, mentio prodeat Copiarum Mansfeldij, quas Palatinus Bohemis ſubmiſit. Denique ne prætermittatur Liga, quam N. Reſidens N.N. propoſuit, nempe eo ſenſu, qui in literis Palatini ad N. explicatur.*

Anglorum affectus erga cauſam Palatini.

Saxoniæ Elector.

Cæterùm quo Triumviri Palatinus, Anhaltinus, & Ohnſpacenſis, alijs inſuper auxilijs, de quibus paulò ante, tanto certiùs potirentur: in particulari quodam Memoriali, Mansfeldius, vti legatus, coram N. recenſere iubetur, *non ſolùm quales vires proprio ſuo ære collegerint Bohemi, verùm etiam cuiuſmodi illis præſidia præſtò ſint, apud* Vnioniſtas: *itemq;* apud Auſtriacos quoſdam Ordines, Coronæ Bohemicæ neutiquam incorporatos, *quibus Matthiæ Cæſaris impetum ſuſtinere ſe poſſe exiſtimant: Status Bohemicos ſcilicet, armaſſe decem millia Peditum, & quadringentos Equites: Sileſios, duo millia Peditum, Equites verò mille quingentos, exceptis Copijs Marchionis in Iegerendorff, Mansfeldium pedites 4000. & equites 500. Superiorem Auſtriam pedites 4000. & equi-*

Conſpirantium & Vnioniſtarum vires bellicæ.

tes 800. Luſatiam quoque ſuis partibus non defuturam: Morauos defectionem à
Vienna Ciuitas. Cæſare iam meditatos, propendere ad Bohemiam: Ciuitatem Viennenſem impe-
dituram, ne Imperatori, tormenta bellica, aut ſimilem apparatu extra muros
N.B. NB. educere liceat: membra Vnionis fauere Bohemis, & hos ab illis concorditer de-
pendere, à pace cum Cæſare tractandâ, niſi præuio ſcitu ac conſenſu Vnionis, An-
NB. NB. gliæ, N.N. Hollandiæ, longè alieniſſimos: Ciuitates Anſeaticas negotio huic vltrò
quodammodo patrocinari, de auxilijs itaque illarum minimè diffidendum. Cæſa-
rem vires ſuas vniuerſas collectas & concluſas habere intra Bohemiam: extra
eam inermem eſſe, Et ab vlteriore militum conuocatione, ſiuè in Bohemia, ſiuè in
Imperio, vti & alibi, penitùs præpediri. Ex aduerſo verò Bohemis ad cogendum
Exercitum, omnes aditus tranſituſqúe viarum patêre. Summam Regiminis (note-
tur quàm dextrè conſilia ſua concinnarint) in eorum verſari manibus, qui
intentioni huic beneuolenter addicti ſunt: Status ab annonâ & apparatu abun-
dè prouiſos; apud Conſortes Euangelicos, ac ſimiliter Gryſones ſuccurſum quære-
re, maximè vt hoſtem retardent à collectione militum, & itinera contra irruptio-
nem illius præcludant.

Et quoniam eodem tempore, ſub finem ſcilicet anni 1618. ſuppetias
Mansfeldicæ, & Pilſę Ciuitatis expugnatio, id effecerunt; vt Ordines Bo-
hemiæ Mansfeldium, Generaliſſimum tormentorum bellicorum præſi-
dem declararent, ac non multò poſt, per Legatum extraordinarium Pa-
latino Electori Coronam Bohemicam realiter & effectiuè offerrent, Cō-
ſultari ceptum eſt, *quidnam Bohemico Legato reſpondere deceat*, qua occaſio-
ne diſcurſus habiti ſunt ſequentis argumenti: *Oblationem Bohemicorum
Ordinum erga Palatinum, taliter conditionatam eſſe: vt certam poſtulet ac ſolidā
reſolutionem, Fiduciam in DEVM, & Conſtantiam in actionibus: nihil dubitā-
dum, quin principiò grauiſſimè tempeſtates difficultateſq; ingruent, quandoqui-
dem Regnum notabiliter eneruatum eſt, & ex ſeipſo alioquin non vſq; adeò opu-
lentum, à belli apparatu hucuſq; parum inſtructum: grauiter obæratum, ab in-
feriore Palatinatu, ac reſidentia Electoris procul remotum: à Vicinitate Saxo-
nis intutum: Saxonem non mediocriter offenſum: ſed grauiùs Ligam, & Regem
Hiſpaniæ. E contra verò Palatino etiam atque etiam conſiderandum eſſe, nè de-
ſideretur Legitima vocatio* (id eſt fucatus prætextus) *atq; vt incorporatæ pro-
uinciæ cum Coronâ Regni conſentiant.* (Aduertat hic Lector, ex quo fonte illa
tot confœderationum varietas pullularit) *Nam his præſuppoſitis non difficilè
futurum, ſupradictis difficultatibus opportunè occurrere. Ad excludendum Hiſpa-
num, accerſiri oportere auxilia externa: vſque adhuc, nihil tentandum à Palati-
no, vocem enim eſſe vnius duntaxat: nihil periculi in morâ: Status minimè ſeſe
NB. declaraturos ante obitum Cæſaris: in eum porrò euentum poſſe ac debere neceſſa-
ria rei ſubſidia præparari. Cæterùm non inconſultò facturum Palatinum, ſi
haſce conſiderationes inſinuet Magno Regi Britanniæ, & Principi Mauritio:*

atque

Digitized by Google

atque Chriſtophorum de Donavv, primo quoque tempore in Bohemiam redire iubeat. Vigilandum vt Donavv proponat, Palatinum expectare ante omnia titulum Legitimæ Vocationis, &c. A Commiſſarijs quoque Bohemicis percunctandum, an ſimul cum petito Exercitu, ſubintelligantur etiam Sumptus (hic enimverò elucet, quantopere Creaturis iſtis Bohemorum ſeditio diſplicuerit, de quo ſupra in fucato prætextu articulo 12. ac 13. Quaſi verò Generalis Vnioniſtarum, hoc vnum cordicitus deſiderarit, vt fluctus iſti tolerabilibus modis tempeſtiuè componi poſſent, & diſcordiæ excitatæ inter binos Imperatores, MATTHIAM ac FERDINANDVM ab vnâ parte: & tumultuantes ſubditos ab alterâ, in ipſo adhuc cinere celerrimè ſopiantur.) *Item quo ſenſu prouinciæ incorporatæ erga propoſitam mutationem affectæ ſint: Palatinum in progreſſu ſuo pedem figere velle non ſuper leuibus coniecturis, ſed ſuper certis ac ſolidis reſolutionibus: alioquin longè ab illo abeſſe, vt conſcientiam cuiusquam conſtringat; Rebus Bohemicis facilius ſubueniri poſſe, ſi grandior ſaltem ille Exercitus tandem prodiret.*

Vt verò magnus hic Exercitus (in cuius potentiâ, Palatinus Bohemicarum rerum proſperum ſucceſſum conſtituerat) tanto promptius obtineretur, Ohnſpacenſis Marggrauius, & Princeps de Anhalt ſub dato 12. Decemb. 1618. ſuaſerunt Palatino: *quandoquidem ex omnibus coniecturis non exigua ſpes affulget, Numeroſum Exercitum conſequendi, operæ pretium fore, vt Palatinus familiares expediat literas ad N. ac Mansfeldio deferendas committat, ſimulque ſignificet, ad paria ſe officia longè paratiſſimum obligatiſſimumque* (ſubaudi ſi N. neceſſaria ad magnum Exercitum ſtipendia, vel ex ſuo ærario largiretur, vel ex alieno procuraret) *nihilq; prætermiſſum iri, quo grati animi ſui affectum locupletiſſimè teſtetur*: cum adiectâ ſecretiſſimâ inſinuatione, *res in eo nunc cardine verſari, vt N. ſibi* (de Electione in Regem Romanum) *non parùm polliceri queat. Non decere quidem, vt ipſi de altioribus Electoralis Collegij myſterijs multa attingant: Hiſpanorum tamen & domus eorundem attentâ corruptione poſſe ſe ſecurè promittere, ſi N. N. quoque, ſimilia beneficia publica præſtare vellent, ac præterea libertas Religionis, quæque cum eadem connexa ſunt, eiuſdem operâ in tuto collocaretur, in nullum ſubiectum propius certiusque, quàm in Perſonam N. collimatum iri, propterea maximè, quod Romano Imperio nihil accidere poſſet ſalubrius, quàm ſi denuò, robuſtus aliquis &c. illi obtingeret. Præſentem occaſionem, euidentiſſima Dei prouidentia de cælo ſeſe offerre: ſummopere igitur cauendum, nè rurſus ex manibus, ingratitudinis noſtræ demerito elabatur.* *Conſpirantis N. Principi fraudulenter abblandiuntur.*

His ita ſe habentibus, & quoniam Conſpirantes præſumpſerunt ſibi, Regna & Imperia pro libidine ſua aliorſum transferre: luculenter conſequitur, quartum, quintum, & ſextum PRAETEXTVM, quibus aſſeuerabant, *Refutatio 4. 5. & 6. prætextus.*

rabant,

rabant, *Intentionem Vnioniſtarum, reſpicere conſeruationem duntaxat dignitatis & authoritatis Cæſareæ: Incolumitatem adhuc Imperij: minimè gentium verò, aliquam Germanicæ Libertatis diminutionem*, merum fuiſſe fucum & fumum, quem cum oculis hominum extrinſecùs obijcerent, intrinſecus curas & conſilia coquebant, dictam dignitatem Cæſaream, MATTHIA Imperatore adhuc ſuperſtite, veluti etiam Ordines Catholicos opprimendi: bona eorundem in prædam diripiendi, & generali quodam tumultu commouendi Imperium vniuerſum, vt interea occupatio Vngariæ, Bohemiæ, & Auſtriacarum regionum facilior redderetur; Quod inter cætera in Secretis Miſſæ, quinam videlicet myſterij huius conſcij ſint, & quam probabile ſit, Papiſtas vbique ſuccubituros, videre licet, quorum mentionem habet Comes de Solms Magnus Præſes Aulæ Heidelbergenſis in Epiſtola quadam ſuâ 24. Nouemb. 1618. ad Chriſtianum Principem de Anhalt, eo tempore, quo Comes ipſe vna cum D. Camerario ex Conuentu Cralisheimenſi domum reuerſus fuerat, nimirum Legationem deſtinatam in Angliam præter cætera puncta prudenter concluſa, eò tendere, *vt de mente Regis Britanniæ certi aliquid reſciri queat, quod conſultationibus Palatini Electoris magnum lumen afferat. Duos verò præcipuos articulos eſſe eiuſmodi, vt Legatus diutius detinendus præcaueatur, antequam in Anglia conſtans & commoda aliqua reſolutio ſubſequatur. Palatinum vndique perplexum eſſe; nec ſine cauſâ, quam plerique agnoſcent, & tamen Deo Duci fidendum, cuius præſidio, omnes in tam graui negotio difficultates valeant ſuperari, &c.* Et paulò poſt circa finem Epiſtolæ: *Legatum Anglicanum ad N. per Ioachimum Erneſtum Iuniorem Principem de Holſtein propoſuiſſe nonnihil, vnde timeri queat: N. Principem memorato HOLSTEINIO aliquid reuelaſſe, quo Secreta Miſſæ iuſto fortè citius proderentur: cogitandum igitur de modo, errori huic qui non vacat graui periculo, remedendi.*

Secreta Miſſæ Caluiniſtica.

Holſtein Princeps.

Altera Epiſtola, in qua mentio inijcitur de SECRETIS MISSAE, cum fuſiore declaratione, quidnã ſub SECRETO hoc, inter eos, qui Cabalam iſtam ſibi mutuo inſpirarunt accipiendum ſit, profecta eſt Norimbergâ, 14. Decemb 1618 à Balthaſaro Nevv Secretario Ohnſpacenſi, qui poſtmodum in Scripto emiſſo ad N.N. *Bernard. de Nomar* nuncupari maluit: In quâ idem Nevv ſiue Nomar, enarrat, confœderationem quandam, inter N. & N.N. ſolennizatam eſſe, Communi Marte pugnandi *offenſiuè & defenſiuè*: in fine, formalem hanc adijciens clauſulam: *ſpem eſſe certiſſimam, Status illo in loco, in eiuſdem quoque fœderis communionem ingreſſuros; vt proinde neceſſe ſit, Papiſtas in notis Prouincijs* (abſque dubio de Miſſa, & Epiſcopatibus loquitur) *paulatim ſuccumbere.*

Balthaſar Nevv.

N. & N.N. contra Catholicos conſpirant.

Non multò poſt, conuerſatio Ioachimi Iunioris Principis de Holſtein, cum Legato Angliæ, meliuſculè accepta & intellecta fuit, quandoquidem

Holſtein Princeps.

Digitized by Google

quidem Dona ſub datâ 24. Nouemb. 1618. pro conſuetâ ſuâ ſollicitudine Anhaltino renuntiat: *Serio iam tractari de* INSTRVCTIONE *ipſius ad N. Interim verò Ioachimum Erneſtum Principem de Holſtein, ab N.N. Heidelbergam appuliſſe; operam ſuam offerre in Bello Bohemico: literas attuliſſe ab N. concernentes Ligam inter N. N. & Vnionem, cum pacto, mutuos hinc inde Legatos expediendi, qui eodem die, in præſcripto loco (ad vitandas præcedentiæ diſputationes) concurrant, &c. Probabile eſſe: reſponſum ei dandum dilatorium: Eundem primâ fortè commoditate regreſſurum ad N. N. innuere verò, quod in tranſitu, Ambergam ſalutare ſtatuerit.*

Sub eadem datâ duarum nempe literarum, Alberti Comitis de Solms, & Chriſtophori de Dona, extat alia Epiſtola ipſius Palatini ad Anhaltinum, quâ Palatinus illud, quod ſæpèmentionatus Solmenſis, & Camerarius, in conuentu Cralisheimenſi, circa notam Legationem deſignauerant, ratum ſe habere teſtatur, pauculis adiectis articulis, qui Conſiliarijs ipſius inciderant, dum Mansfeldicam ſecum Inſtructionem deliberarent: ſic tamen, vt Anhaltini relinquatur Iudicio, an dictorum articulorum, vti & Principalis Inſtructionis, ratio ſit habenda, nec nè? Accedit deinde aliud ſcriptum ad N. Legatum Ordinarie reſidentem apud N. N. quod cõtingit confœderationẽ inter Vnionẽ, & eandem Rempublicam. Cæterùm de præfatis SECRETIS MISSAE, quandoquidem alia, ante hac communicata, tam indiſcretè neglexerat, nihil ei vlterius propalare viſum eſt: ſed è contra Mansfeldio mandatum (quemadmodum videre licet ex literis Comitis de Solms de dato Heidelberg 18. Decemb. 1618.) vt poſtea quam ad N. N. peruenerit, Commiſſionem ſuam eiuſque expeditionem (de Coronâ Imperij Romani Peregrino Principi deferendâ, ſi ad magnum illum conſtruendum Exercitum concurrere non grauaretur) omninò diſſimulet: ſed ſolùm ſignificet: *Ex parte Palatini in mandatis ſe habere, vt petitionem Statuum Bohemiæ,* qui tunc temporis, ſpontaneum ſuccurſum, aut certè, ſi hic denegaretur, mutuas ſaltem ſuppetias ſollicitabant, *promouere velit: de cæteris verò particularitatibus, ſæpè dicto N. nihil prorſus innuat: ſed neque cum eodem ardua colloquia miſceat de Liga vel Vnione, quam Iunior Princeps de Holſtein Palatino propoſuit.* Et cauſa additur, *nè ſecreta publicentur, & quia aliàs fortè Medium ab N. excogitatum & commendatum, alterum illud quod per Mansfeldium in praxin redigendum foret, euerteret,* cum alioquin tamen nulla appareat difficultas, circa alterum Angliæ Legatum N N. Reſidentem N. Et præfatus Comes de Solms ingenuè profiteatur, *omnia ſecreta* MISSAE *eidem innotuiſſe.*

Occultas hiſce inſidias, quas dicto loco, aduerſus diuerſos Electores, Principes, & Status Catholicos moliebantur, & ſub vocabulo SECRE- *Refutatio prætextus 6. 7. & 8.*

TORVM MISSAE, de quibus vix pauciſſimi edocti erant, abſconderant, conabantur quidem ad ſextum & octauum Prætextum, talibus coloribus adumbrare, vt reliquis Vnioniſtis (quibus arcana iſta conſilia penetrare, & de effectu illorum participare non licuit, ſed tantum *opes & adiumenta ſuppeditare*) perſuaderetur: omnia ad conſeruationem duntaxat tendere Religionis Euangelicæ, quam impugnant Catholici, & contra iugum Papiſticum, Tyrannidem Hiſpanicam: ſeruitutem barbaricam, &c. Ex alijs interim Literis prætacti Alberti Comitis de Solms, ſecreti Conſiliarij Palatini, ad Anhaltinum exaratis, 25. Decemb. 1618. longè aliud apparet: atque inter cætera contrarium eius, quod puncto 7. adducitur, ex parte ſcilicet Directorum Vnionis, nullam non optatam & quęſitam fuiſſe occaſionem, quâ ſopitis diffidentiæ ſimultatibus, Germanam Patriæ & Imperio pacem reducerent.

Conſpirantes pacis inimici. *Saxo Elector.*

Enimverò ex præ allegatis literis palpabiliter colligitur, vehementer eos metuiſſe: nè controuerſia fortè Bohemica, cooperante Saxone, alijſque Germanicæ tuendæ libertatis, & peregrinæ auertendæ Seruitutis, ſanè & ſerio cupidiſſimis Ordinibus, prius componeretur, quàm technæ ac machinationes illorum ad perfectionem veniſſent. *Se quidem* (inquit Comes) *deſideraſſe, vt Palatinus mentem ſuam* (ſuper futurâ Electione N. in Regem Romanorum) *paulò luculentius, & confidentius explicaret: vt tanto promptius citiuſque prænotatus N. ad beneuolam Reſolutionem diſponeretur. Palatinum verò, mox initio, animum ſuum ſcripto detegere noluiſſe, ſed iuſſiſſe Mansfeldium, N. ex parte Palatini, oretenus ſecurum reddere: aſpirante occaſione* (Viuebat enim tunc temporis adhuc Cæſar MATTHIAS) *nihil neglectum iri, quod videatur, ad honorem, incrementum, & authoritatem Domus N. poſſe conducere.* In eadem Epiſtolâ commemoratur, voluiſſe Equitatum Comitis de Styrumb, non per cohortes, ſed turmatim, & inſtructo quodammodo agmine per Palatinatū perrumpere, quod varios rumores generaſſet; conſultius futurum fuiſſe, ſi viritem perrexiſſent, nè occulta eorum intentio proderetur, &c. *Et quoniam Elector Saxoniæ circa negotium* INTERPOSITIONIS (Ecce quantopere pacis ac concordiæ cura illis cordi fuerit) *conformare ſe paratus eſt Duci Bauariæ: metuendum eſſe, nè hic tandem conſentiat: Vnde per conſequens Palatinum periculoſior adhuc procella percelleret. Moguntinum ancipitem vacillare ac fluctuare, & mire anxium eſſe, vtram in partem ipſi propendere expediat: Ad commoditatem Conuentus, deſignare Norimbergam, malle tamen interea Domi ſuæ ſecurum quieſcere: Palatino proteſtationem inſinuaſſe, de eodem neutiquam offendendo, dummodo viciſſim abſtineatur ab offendendis, & inuadendis Eccleſiaſticis.*

Bauariæ Dux. *Moguntinus Elector ad pacificationem propenſus.*

Hęc eadem intentio, quod nempe à felici ſucceſſu INTERPOSITIONIS longè alieniſſimi fuerint, elucet quoque ex alio Scripto Chri-

ſtophori

ſtophori Baronis de Dona, paulò ante exarato, quam deſtinatus eſſet ad
N. ſub dato 5. Decemb. 1618. in quo refertur inter cætera: *Se* (Dona) *lite-*
ras Anhaltini cum appendicibus illarum Palatino prælegiſſe, qui exiſtimet res Bo-
hemiæ non infauſtè ſuccedere; ſed neque tam facilè fortaſſis, (obſerua beneuo-
le Lector, præclarum ſtudium ac deſiderium PACIS) *atque alij opinan-*
tur, ad terminos concordiæ peruentum iri.

Illud ipſum (quod Palatinus, ſiue ſecreti eius Conſiliarij in Bohemia, *Volradus*
non pacem reſtaurare, ſed turbas ſuſcitare intenderint) apparet ex Pleſ- *de Pleſſen.*
ſenij (de quo ſupra) Conſiliarij Palatini Epiſtolâ, de dato 11. Septemb.
1618. quâ Chriſtiano Principi de Anhalt perſcribit, quidnam ſuo iudicio
à Bohemis præſenti rerum ſtatu, fieri expediat: ſed idiomate gallico, in
hunc ſenſum: *Minimè quidem dubitandum eſſe, quin Bohemi vires ſuas nunc*
collectas fructuoſè impendent: tamen conſultum ſibi videri, vt caſtra ſua meten- NB.
tur proximè Exercitui Cæſaris, eumque ab vlteriore progreſſu impediant: nam NB.
tali imprimis ratione, non Regnum tantummodo, verùm etiam Prouentus, Ami-
cos, & Victualia, ſuo ipſorum (Bohemorum) *bono ſeruari poſſe: maximè verò*
diſſenſiones & ſchiſmata inter Ordines precaueri. Si enim Hoſti. (Eiuſmodi ti-
tulis baptizant Hypocritæ militem Cæſareæ Maieſtatis, dum Mediato-
res ſeſe offerunt ad conciliandam pacem) *via aperiatur per Regnum graſ-*
ſandi: multos etiamnum addictos cauſa Statuum, ab ijſdem diſceſſuros eſſe, atq;
Hoſti omnia media in promptu fore, quæ nunc in manibus ſunt Bohemorum: vnde
breui temporis ſpatio certiſſima eorum ruina ſequatur. Hoc bellandi more, ante
complures annos, Ducem Albanum profligaſſe Paulum III. Pontificem, & Caſtra *Paulus III.*
Gallicana in Italiâ: poſtmodum in Belgio non attentâ maiore mole inimici Ex- *Pont.*
ercitus, Principum Auraicum. Dictum Ducem de Alba, non hæſiſſe Neapoli; Gan- *Albanus*
daui, Bruxellis; Antvverpiæ, &c. ſed Hoſti palam, & imperterritum in confini- *Dux.*
bus occurriſſe: In Italia ad Trontum Fluuium, In Belgio ad Moſam: Idipſum Bo- NB. NB.
hemis applicandum eſſe, ijſque ſuadendum, vt in faucibus Regni contra Hoſtem
excubent. Comitem de Solms, magnum Præſidem Aulæ Heidelbergenſis narrare,
quod dum ipſe Pragæ detineretur, alia fuerit mens Directorum Bohemiæ: de- *Volradi de*
creuiſſe ſcilicet eos Hoſtem præſtolari in ipſa Ciuitate Pragenſi, id autem ſi fece- *Pleſſen pro-*
rint, ſeriò metuendum, ne breui rerum viciſſitudine Regnum amittant; Et vix nu- *phetia.*
da illis mœnia relinquantur. Operæpretium eſſe, vt ipſe ſe Anhaltinus illuc confe- NB. NB.
rat, atque omnia tempeſtiuè diſponat tam circa Exercitum quàm circa Munitio-
nem & Annonam, nè alioquin defectus conſilij, in ſubitum eos diſcrimen præcipi-
tet. Poſtremò tandem, ſi ad ſuſpenſionem armorum deueniretur, ſedulò prouiden-
dum, vt reliquis articulis ille quoque ſingulatim inſeratur: ne durantibus inducijs,
Cæſareanis licitum ſit, vllas Regni Ciuitates vel oppida ingredi; ſed in Stationibus
ac Tentorijs contineantur, nè ſubditos colloquijs & artibus ſuis infaſcinent. Hanc *Parmenſis*
cautelam neceſſariam eſſe in omnibus bellis Ciuilibus; & Belgas quidem ſimili *Dux.*

agendi modo pleraſque adinuentiones Ducis Parmenſis eluſiſſe. Et niſi Bohemi eandem praxin vigilanter exerceant, meritò timere ſe, ne terminatis Inducijs Hollandicis, Ipſisque opinantibus, affatim ſe ad reſiſtendum inſtructos eſſe (obſeruet hic ſtudioſus Lector, quidnam ſub prætextu Suſpenſionis Armorum moliti ſint) *multi ex Statibus, durantibus adhuc inducijs, concordiam ſine ſtrepitu paciſcentes, palam deinde ad contrariam partem deſciſcant: Vnde grauiſsima forte pericula orirentur, non Ordinibus duntaxat, verum præcipuè etiam Directoribus, & Supremis Capitibus. Alioquin metuendum, nè Cæſar, vtcunque res cadant, & ſiue Bohemi arma ponant, ſiue non, in Tractatum Pacis condeſcendat; quandoquidem Cæſareanis perſuáſum eſt, amplius ſe conſequi poſſe per Compoſitionis æquitatem, quam Belli ferociam. Inculcari autem oportere Statibus, nè occaſionem, quâ modo fruuntur, facilè deſerant, ſed vires quibus pollent, ſalubriter impendant. Si enim è contrario accideret eos deficere & opprimi, minimè id Palatino imputandum eſſe: neque rationabiliter per hoc excuſari poſſe, quod nihil ſine ſcitu Palatini tentarint.*

Refutantur prætextus 9.10.11.12. 13.14.

Cæterū vt nemini non perſpectum ſit; Catholicos per ſpiritum Caluiniſticum, puncto 9.10.& 11. immeritò accuſatos fuiſſe, & Capita Vnionis, omnes potiùs curas & cogitationes ſuas in hoc cōſumpſiſſe, vt Catholicam Religionem attererent, & bona Eccleſiaſtica occuparent; maximè Palatinum, cui turbæ Bohemicæ (contra illud directè, quod prætextu 12.13.& 14. Vulgo paſſim occinebatur) enimverò non diſplicuerunt, ſed nec vnquam ſerio cordi fuit, controuerſiā hanc, vnde hodieq; tot nobis lachrymæ, amicabili cōpoſitione compeſcere, Imò manifeſtè falſum eſſe, quod Directoribus Vnionis, prout canit prætextus 15. motuum Bohemicorum nulla cauſa vel culpa imputari queat, ex Documentis aliquot, luculentius declarabuntur conſiliariorum Electoralium Palatini (quos inter Chriſtianus Princeps de Anhalt, veluti Anteſignanus & Coryphæus toto Vertice eminet) conatus quidam vſque adeò parum ingenui, vt planè perfidi. Imprimis igitur ſpargebatur, *initium apparandi bellum, feciſſe Catholicos, ſicque aduerſarijs ſuis anſam præbuiſſe, ſe viciſsim armandi.* Cum tamen è contra ex hucuſque narratis, quæ omnia anno 1618, contigerūt, ſenſibiliter colligatur, Directores Vnionis, non tantum per ſeipſos ſubſidium varijs in locis ſollicitaſſe pro inſtruendo Exercitu 15000. antequā Catholici nè minimum quidem militem ſubarraſſent, aut de conuocandis pro parte aduerſariorum copijs quippiam ſuſpicati eſſent: Verum etiam prænominata Vnioniſtarum Capita, Legionem Mansfeldicam realiter in Bohemiam immiſiſſe: Inſuper priuſquam Mansfeldius iuberetur ſe ſuoſq; ſignis Palatini ſubijcere, Marggrauius Ohnſpacenſis (iuxta chyrographum eiuſd. ad Palatinū ſub dato 31. Iul. 1618. de quo ſupra) ſupra bis mille Pedites in Ditione ſuâ conduxerit; vt prætereamus, quæ ante

Prætextus 15.

hac,

hac,ex literis ſupremi Præſidis Aulæ Palatini, relata ſunt de Equitatu Comitis de Styrumb.Et tamen his omnibus neutiquam attentis nō puduit aduerſarios, anno ſequenti, cum anno 1619. conſcriptiones paſſim militũ diuulgari cepiſſent,& Catholici defenſionis ſuę neceſſitatem perpenderent, eoſdem illudere,quo ſenſu Vnus ex Directoribus Vnionis, Ioachimus Erneſtus Brandenb.8.Febr.1619.ſæpe mentionato Chriſtiano Principi de Anhalt renuntiat; *Iuxta famã vulgi,Eccleſiaſticos, Martios tandẽ animos ſumere,omnibus in locis conclamari ad arma,& in effectu videri,quaſi Eccleſiaſtici ex merâ trepidatione*(Quo pacto igitur timendi fuerunt Proteſtãtibus Catholici,cum Catholici trepidarent præ metu Proteſtãtium?) *decreuiſſent Imperatori ſuccurrere, incertũ interim eſſe,ſitnè ille viuus,an mortuus. Statum Bohemicos expediuiſſe heſternâ die* (7.Febr.1619.) *literas patentes pro Henrico VVilhelmo Comite,vt is veluti vnus de eorundem belli Ducibus conſcribat 500.equites,ſicque omnia ad bellum vergere,vt proinde neceſſe ſit, Anhaltinum aduentum ſuum maturare,quandoquidem potiſſima curarum moles* (rebellionem conſummandi,prout poſtmodum rei euentus docuit,) *ipſi incumbit.*

Brandenburgenſis Marchio.

Vix octiduo poſt, ſcribit ante nominatus Vnionis Director, ſub dato 14.Feb.1619.*Literas ſe extorſiſſe ab N ſupra modum magni momenti,quas viarũ periculis exponi nõ conueniat,velle ſe argumentũ illarum cõmunicare Palatino,negotiũ eiuſmodi eſſe,quod animoſam & celerẽ reſolutionem expoſcat,&c.& ſi vlla vnquã occaſio ſuaſit, citis Equis aliisq; Imperiũ peruolare,hanc hanc eſſe præcipuã; vno verbo,nunc modum & media ſuppetere*(agnoſcet hoc loco beneuolus Lector,quidnam eos aliquamdiu perplexos tenuerit; non enimvero, quod parum tuti ſibi viderentur ab Eccleſiaſticis,ſed tantum,quòd optatæ ipſis commoditates defuerint) *Vniuerſum terrarum orbem ſurſũ deorſũ voluendi.*

Poſſunt Cõſpirantes mundum inuertere.

Qualia porrò hæc media fuerint,*totum mundũ inuertendi*, & quidnã in occultis illis literis delituerit,quas itineri cõmitti nõ licuit,(quandoquidẽ ſupra citatus Ioach:Marggr. Brandenb.Cabaliſticos earum characteres iam elucidauerat)aduertendũ eſt,quod denotatus antehac Secretarius Ohnſpacenſ. Mansfeldij Comes ſub dato 25.Ian.1619.retulerit,*Se*,Nevv, ſiue Nomar,*Mansfeldio ſuggeſſiſſe,vt N.Principi perſuadeat,quatenus Palatino prouidere velit Alſatiã,viciſſim ipſi N. deferendã Coronam Bohemiæ,quod vtique Palatino non tantopere præiudicaret, imò conducibilius foret, cum Alſatia Prouincia ſit Hæreditaria. Accedit adhuc,quod N iam conſenuerit, atque ita Palatino nihilominus ſucceſſio ſperanda ſit ad dictum Regnum, ſiue per commendationem, ſiue per denominationem,aut aliã aliquã ratione, prout Conſiliarij eiuſdem ad eiuſmodi opus concurrerint,&c.*

Balthaſar Nevv.

Non multò poſt,ſubſecutæ ſunt aliæ eiuſdem Secretarij literæ,de datâ 7.Februar.1619 quibus continetur: *Statuiſſe apud ſe N. vnà cum Mansfeldio, Nobilem quendam Heidelbergam mittere, qui Palatino reſolutionem ſuam in ſcriptis præbeat: E contra Palatinus aliud inſtrumentum expediat, quo*

 pollicea-

polliceatur, ſe ſuo voto ſimul cum Brandenburgico) quo ſenſu deinde, Saxonicum quoque ſuffragium limitarunt, iuxta ſpeciale ſcriptum quoddam de 18. Martij, 1619.) *Coronam Imperij Romani, vna cum Coronâ Bohemicâ ſyncerè & effectiuè translaturum in perſonam ſæpe memorati N. viciſsim obſtringere ſe N. ad neceſſaria ſubſidia, pro occupandâ Alſatia, atque etiam bona parte Auſtria in vſum Palatini. Inſuper ex proprio Aerario quotannis expendere velle ad neceßitatem belli ſemiocto Vaſa auri: præterea fideliter cooperaturum, vt & N. N. tantundem contribuant: idque ad triennium: ac poſtremò Vngarica Corona ſors ſoli obtingat Palatino.*

N. Principis oblationes erga Palatinum.

Quamprimum Epiſtola hæc, Ohnſpacenſi, Generali Vnioniſtarum Leutenantio ad manus venit, mirificè tripudiare ac triumphare aggreſſus eſt, & incunctanter ſchœdulam quandam ad Anhaltinum traiecit ſub dato 20 Februar. huius tenoris: *Negotium ex animi ſententiâ fauſtè adhuc ſuccedere: Mansfeldium propediem affuturum; ſed reſolutionem exigi ſolidam, virilem & plus quàm Heroicam; Anhaltino igitur incumbere, vt omni ſepoſitâ morâ acceleret, aleam ſemel tandem iaciendam: interim verò propitiam Occaſionem minimè deſerendam eſſe; quiſquis negotiari cogitat, forum & Nundinas ſibi ſalutandas meminerit.*

Vt igitur ad virilē illam, ſtrenuam, & plus quam Heroicam reſolutionem tanto facilius deſcenderetur; iudicarunt Triumviri, Negotiationem ac Nundinas denuò differendas eſſe vſque ad priuatum ſuum Conuentum in Kraylsheim, quem locum idcircò Anhaltinus Palatino propoſuit, *quod ibi minus eſſe videretur periculum ſuſpectis rumoris, quàm Heidelbergæ: atque inde etiam Legatio petita ab N. Secretius expediri queat: Offerre ſe nunc* (NB. Viuente adhuc Cæſare, ſub initium menſis Martij 1619.) *commoditatem conferendi cum duobus Generalibus Bohemiæ; quæ ſinè dubitatione fructu ſuo non caritura ſit, dummodo Palatino deſignatus conueniendi locus, & dies 16. Martij (niſi res ipſius Iudicio longiorem adhuc pati poßit moram) probetur.*

Ex dictis igitur vnicuique palam fit, quàm exiguum deſiderium pacis hæc hominum Secta in ſinu ſuo conceperit, quantam autem ex aduersò materiam ſuggeſſerit belli (quo tres diuerſæ Coronæ Romana, inquam, Bohemica, & Vngarica: Itemque Alſatia, & bona portio Auſtriæ, Palatino Electori hæreditario poſſidenda iure applicarentur: præterea inuaderētur Eccleſiaſtici, de quo infra particularius) nihilo minus verò quàm læſione Religionis ſuæ Euangelicæ, aut Papiſtici Iugi metu perculſi fuerint: neque enim ignorabant, à ſimili ſe ſeruitute plus quàm ſecuros viuere, ac præſertim ſecretiores Conſiliarij Palatini, ex occultis narratiunculis Correſpondentium ſuorum in Vrbe conductorum probè didicerant: Romæ atque in Hiſpania momenta ac neceſſitatem belli huius

Noua pro Conſpirantibus ex vrbe Romana.

huius tam frigidè deliberata fuiſſe; vt Pleſſenius ipſe, in ſupratactis literis ſuis, de 11 Septemb. 1618 ad Principem Anhaltinum rotundè confitetur: *Don Balthaſarum de Zuniga, Regi Hiſpaniarum eiuſque Conſiliarijs inculcaſſe, quod ex amiſſione Regni Bohemiæ, dependeat iactura, Belgij, Burgundiæ, Mediolani, & Neapolis: per conſequens Regem ab amicabili tractatu concordiæ neutiquā alienum fore, dummodo Cæſar per eiuſmodi viam, amiſſi Regni poſſeſſionem recuperet, &c.* Non diſſimili ſenſu, ex vrbe Romanâ illis ſignificatum fuit: *Pontificem bellum hoc prorſus improbare, & quadam ferè violentiâ compelli oportere, vt vel aliquantillum contribuat: Imò gratiùs forte ei fore, vt Palatinus in Bohemia pedem ac ſedem figat; quò Hiſpanorum potentia quadantenus minuatur, quàm dictæ Regiones ſub Imperio Auſtriacorum remaneant; quandoquidem Papa multo magis iuſtiuſque ſibi metuendum iudicat à Dominatu Hiſpani, quàm ab infeſtatione Palatini, tam procul ab Italia & ab Vrbe remoti, etiamſi præfatarum prouinciarum ei regimen ac dominium permitteretur.* Itaque non eſt, quod Vnioniſtæ, Hiſpanicam ſeruitutem & Iugum Papiſticum reformident.

Huc accedit Epiſtola Camerarij ad Principem de Anhalt, 5. Martij 1619. diligenter penſanda; in qua nonnihil commemorat de ſupra dicto Conuentu Triumuirorum Directorum Vnionis (tunc enim temporis, nec Duci de Wirtenberg, nec præcipuè Ciuitatibus & Dijs minorum gentium quippiam adhuc reuelatum fuerat) verbis ſequentibus: *Cum verò etiam probabile ſit, Palatinum, Marggrauium Onſpacenſem, & Chriſtianum Principem de Anhalt, paucis poſt diebus perſonaliter conuenturos; Ipſeque* (D. Camerarius) *pariter cum Comite de Solms decreuerit Palatinum Electorem eueſtigio ſubſequi: hinc velle ſe, quæ hoc loco ſcribenda occurrunt, eouſque transferre. Modò premi ſe potiſſimum negotio ſuppeditandi ſubſubſidia Statibus Bohemicis* (Ecce quàm promptè iam tunc temporis, Bohemis, & milite & pecunia ſuccurreretur.) *quod Palatinus differri voluit vſque ad ipſius* (Anhaltini) *aduentum* (qui tunc deſtinatus erat ad colloquium cum duobus generalibus Bohemiæ) *Ipſi igitur* (Principi Chriſtiano de Anhalt) *conſiderandum relinqui, quid facto opus, atque eo magis, quod res non ſit amplius integra. Cætera Deo diſponente vtcunque eueniant. Relationem Donæ, de expeditione ſua N. & Hollandicâ, itemque reditum Comitis de Mansfeldt, materiam ſubminiſtraturam graui dignam deliberatione, in quâ, faxit Deus, vt non tantum recta & ſalutaria conſilia incidant, verùm etiam pectora Partium, diuini honoris Zelo, ad tuendam Libertatem ac Religionem egregiè accendantur: ſin minus, ne optimos quidem ſapientiſſimoſque diſcurſus* (ſuos & ſui ſimilium) *profuturos: Heroicas reſolutiones in magnorum corda Principum de ſurſum infundi, &c.*

Quid

Quid porrò in Conuentu hoc Cralisheimenſi, ſuper nouâ rurſus Legatione ad N. in quâ Chriſtianus Princeps de Anhalt (cùm Romanæ, Bohemicæ, & Vngaricæ, Coronæ translatio agitaretur, & non tantum nuda auctio ac ſuſtentatio Legionis Mansfeldicæ) perſonalem ac fidelem operam præſtitit, concluſum ſit; ſiue, vt Camerarius loquitur, quænam ibi RECTA aut verius TECTA & ſalutaria cõſilia cõſpirantibus de ſurſum infuſa fuerint, docet conceptus ſcripti cuiuſdã, quod Palatinus Elector 19. Martij 1619. ſuomet Chyrographo ſubſignauit, huius tenoris: *Meminerit Anhaltinus, negotiationem ſuam in noto loco, hu duobus punctis complecti, I. conceſſione petitorum ex parte N.* (quoad Coronam Romanam & Bohemicam N. Principi oblatam) *II. Mutuâ viciſſim petitione Palatini, eiuſque certâ & infallibili Satisfactione.*

Côcluſiones Colloquij Cralisheimenſis. Materia Legationis.

Quantum ad prius punctum (Coronæ Bohemicæ) *attinet: Anhaltinus N. certiorem reddat, iam cum Generalibus Bohemiæ colloquium celebratum eſſe, & Palatinum quidem deprehendere, Bohemos erga ſe* (Palatinum) *mirificè affici* (Aduertatur hic, Principi N. ſynceram veritatem, quod nempe Directores Bohemiæ Palatino, Coronam Bohemicam, iam tunc per expreſſam Legationem obtulerint, minimè reuelatam fuiſſe; ſed Palatinum in hâc ſibi fraude extremæ excuſationis refugium poſuiſſe.) *Nihilo minus velle Eum omnem fauorem deriuare in perſonam N. dummodo oblationes N. effectum ſuum realiter ſortiantur. Quoad verò Coronam Romanam, N. Principi virili confidentiâ intimandum eſſe, nullum non lapidem motum iri, quò hæreditaria Auſtriacorum ſucceſſioni præueniatur* (tum enim vix octauus poſt obitum MATTHIAE dies illuxerat) *Et Palatinum, Electorali ſe Iuramento taliter conformaturum, vt nullius Electioni cooperetur, quàm qui ad reparandam pacem, & conſeruandam Cæſaream libertatem Authoritatemque plurimum polleat, atque hos inter præcipuè numerari, qui Patriam maximis quibuſq; officijs,* (profuſione pecuniæ & magni Exercitus cõſcriptione) *affecerint. Eundem nihil dubitare, quin & Brandeburgicum Electorem ad ſcopum hunc dirigere & votum ipſius ſibi conciliare valeat. Sui tamen ſuffragij libertatem coarctare & temerare non velle, donec loci & temporis Occaſio ita requirat. Interim verò cum Rex Galliarũ quoque, de hiſce myſterijs inſtruendus ſit; & Conſiliarij Regij propoſitum hoc* (Ergò conſpirantes futuræ Electionis negotium in Gallia, viuente adhuc Cæſare pertractarunt) *cum quadam animorum diſplicentia intellexerint, potius retardare, quàm promouere parati; Hinc commendandum N. Principi, quatenus per oportunos Mediatores cauſam dextrè vrgere, & obſtacula remouere velit, atque vt Gallus, Electionem ſibi non probari teſtetur, donec turbæ Bohemicæ conquieuerint.* (Quamobrem nõ dicitur rotundè ac ingenuè, donec Domus Auſtriaca, non tantum ſuis Regnis, atque incorporatis Prouincijs, verũ etiam cæteris ſuis ditionibus exuta ſit, quã de re, ſalutaria conſilia tempore

N. ſplendide decipitur.

Gallia Rex contra Ferdinandum inſtigatur.

pore interregni paſſim celebrata poſtmodum producentur) *Sed neque durantibus hiſce motibus, Ferdinandum ad diem Electionis inuitandum eſſe, nè per hoc hæreditariæ ſucceßionis æquitas, quam Auſtriaci prætendunt, corroboretur. Gallum præterea laborare oportere apud Electorem Treuirenſem, vt & hic ad ſimilem ſenſum diſponatur, cum præcipuè vtilia adhunc effectum præparamenta iam præceſſerint.* *Treuirenſis Elector.*

Quoad ſecundum punctum; inſiſti debere petitioni, trium, ſiue ad minus duorum Millionum Ducatorum, exceptis tamen ſtipendijs pro legione Mansfeldij, nec non ſumptibus requiſitis ad occupandam Alſatiam, atque vt medietas pecuniæ certo aliquo loco infallibiliter numeretur; conuocationes enim militum, niſi eo prauio, inchoari non poſſe. Eadē occaſione, Anhaltino explorandum, quid nam ſperari & expectari queat de dominio N.N. In hac Colloquij periodo, reſolutionem, promotionē, ac certitudinē promiſſi auxilij (inquit Authographum Palatini) *debere vrgeri ſtrenuè, cū annexâ proteſtatione, quod niſi id fiat, Bohemis neceſſario tractatus concordiæ ſuadendus ſit. Et ſi in Imperio, cum aduerſa Parte paciſci cogerentur, N. Principē indubitanter prauidere, quanti ſpes emolumenti, non ſolùm Ipſi, verùm etiam Venetis deceſſura ſit, imò per nouum incrementum ac potentiā Domus Auſtriacæ, & Regis Hiſpanici, ad extremum eos periculum redactum iri.*

His igitur præmiſſis I. ſollicitanda eſſe ſtipendia 4000. peditum; & equitum 600. ſub ſignis Mansfeldij, & alijs conditionibus, de quibus ſupra. II. particularem inuaſionem Alſatiæ, & prouidè diſponendum referendumq́; numerum ac directionem militum, diem, locum, & modum primæ irruptionis (quàm dextrè hi Inſidiatores omnia ad amuſſim ſuam præſcribunt!) *atque hæc & ſimilia mutuis hinc inde ſcriptis conſignanda ac corroboranda: III. Omitti non debere punctum continuationis, nempe ad triennium* (intereà enim credebant, poſſe ſe ſuos aduerſùm Catholicos conatus explere) *& eouſque obligationi huic obnoxios fore, non tantum Venetos & N. Verùm etiam IV. illorum Succeſſores ac Poſteros. V. Pari animoſitate mouendam, per Venetos expeditionem contra Forū Iulij; vt ea ratione bellum quoad fieri poteſt, in Italia foueatur, & non minus Papa, quàm Hiſpanus, à mittendo in Germaniam ſuccurſu abſtineant. VI. Concorditer definiendum, quo pacto reſolutiones haſce Regi Angliæ ac Statibus Belgicis intimari conueniat. VII. Tandem, quali potiſſimum prætextu omnia celanda & occultanda.*

Atque hæc eſt materia eius negotiationis, quam Palatinus Principi de Anhalt, cum N. celebrandam iniūxerat; cui ille tam grauiter, ſecretè, fucateque obſecutus eſt, vt de profeſſione ipſius, ex Catholicis quidem Electoribus, Principibus, ac Statibus nemini; Ex præcipuis Vnioniſtis verò vix quippiam vni atque alteri ſuboleret: Vt autem luculentius pateat, quo fundamento inſtitutum fuerit colloquium cum duobus Generalibus Bohemicis, ad quod primum punctum ſupradicti Memorialis

 (circa

Anhaltini Colloquium cum 2. Generalibus Bohemiæ.

(circa Coronam Bohemiæ) reſpicit;alterius item Scripti conceptus hoc loco proferendus eſt, quod ſimiliter vti præcedens, in Cralisheim 20. Martij 1619.Palatinus manus ſuæ ſubſignatione firmauit,talis argumenti. *Ante omnia , duobus Generalibus Bohemiæ commendandum eſſe altißimum ſilentium,adiectâ præmonitione, quod alioquin prodito negotij Sacramento, ij quorum dextris dirigitur, ſe ſuaque omnia in grauißimum diſcrimen conijcerent,proinde Generales ſtipulato & iurato polliceantur, velle ſe arcanum hoc in ſcrutinio pectoris ſui inuiolabiliter conſeruare vſque ad tumulum.*His præmiſſis, & fide ſilentij vndique corroboratâ,viſum tandem fuit,prædictis Generalibus aperire:*Quidnam N.Anno 1617.Vnione in Heilbrun ſolenniter congregatâ,per expreſſum Legatum ſollicitarit , Palatinum quoque & pariter Vnionem,memorato N.apud N.& Status Hollandiæ,eouſque fauiſſe, donec tandem Bohemici belli cōmotiones inſurgerent.Vt igitur ſæpe dictus N.aliquem Palatino grati animi affectum in effectu rependeret,obtuliſſe ei imprimis Legionem bis mille peditum (quibus pro arbitrio ſuo,ſiue in cauſa ſuâ propria,ſiue ad neceßitatem Bohemorum,ſiue alio loco & occaſione liberrimè vteretur) ſimul cum requiſitis ſtipendijs ex ſuo Aerario. Hunc ſuccurſum,per Palatinum, præhabitâ cum Onoſpacenſi,Badenſi,ac Anhaltino,&c.maturâ deliberatione* (iuxta Tractatum 9. Septemb. 1618.) *probè impenſum fuiſſe pro Statibus Euangelicis, & quandoquidem N.peditatum ſe aucturum promiſit vſque ad 4000.adiectis inſuper aliquot adhuc centenis Equitibus;hinc ingenuè aſſeuerari poße, quod omnes copiæ Mansfeldio ſubiectæ , in rei veritate à Palatino conductæ ſint,à Palatino dependeant;ab eodem Bohemicis ordinibus ſubmittantur,& eidem merito beneficium hoc acceptum referre oporteat. Nunc eo deuentum eſſe, vt ſentiat Palatinus,poſſe ſe non ſolum 4000. peditum,& 500.Equites,per æſtatem,abſque Bohemorum ope conſequi,verùm inſuper aliquot adhuc millia,qui Domum Auſtriacam,& Eccleſiaſticos per Alſatiam adoriri debuiſſent* (hic hic ſecretum, quorſum Conſpirantes, pro complemento 15000.virorūm, tam anxiè laborarint) *Sicque militem ad Bohemorum ordinatum infeſtationem diſtrahere. Igitur N.ſuccurrere velle,vt intra fines Imperij, inter Euangelicos,octo ad minus,ſiue etiam decē millia militum alantur, qui vel à tranſitu aduerſas legiones impediant,vel Bohemos à violentis hoſtium impreßionibus tueantur. Tandem mediante N. N N. Domum Auſtriacam aggreſſuros in Foro Iulij,& Hiſpanorum ſe conatibus conſtanter oppoſituros. Cum igitur hæc omnia non ad præſentem æſtatem duntaxat* (ſub intellige anni 1619. quo prætenſa noua Electio Friderici , & Abdic[illegible] *FERDINANDI* contigit)*limitentur,verum ad totum proximum triennium,ſi id neceßitas poſtulauerit,extendenda ſint; Hinc vicißim N. eam ſibi conditionem præſeruare, vt poſt quā Status Bohemiæ,ſuppetias ipſius N.reuera ſibi vtiles eſſe perſpexerint, & N. cum Caſtris ſuis,Bohemiæ , ad ſubditorum ſolatium ac tutelam appropiarit , moderno Cæſare* (*MATTHIA*) *defuncto, & quandoquidem* FERDINANDVS

N.Recompenſam poſtulat ſui ſuccurſus.

Reuer-

Digitized by Google

Reuerſalibus fortè ac promiſſis ſuis non feciſſet ſatis (attendat hic Lector, quiſnam Bohemis Motiua ad prætenſam abdicationem ſubminiſtrarit) *præfatum N. Bohemicæ Coronæ oblatione honorare teneantur, eumq; ad debitæ gratitudinis ſignificationem, in Regem ſuum eligere.* Ecce iterum ingenia hominum, qui alijs dolos dictare & inſtillare aſſueti, alios diu noctuque fallere & ſupplantare conantur.

Præter enarratos articulos circa Coronam Bohemiæ, quâ conditione ſcilicet obligare ſe debeant Ordines Regni ad deſiderium N. complendum, eumque prætenſo Regiæ dignitatis Titulo proclamandum, accedunt in ſupradicto Conceptu quem Palatinus ſubſcripſit, aliquot inſuper corollaria, quæ tunc temporis cum Generalibus Bohemiæ deliberanda erant. *Imprimis, articulus de tranſitu militum. 2. de tribus Belgicis Legionibus peditum, & 1000. Equitibus. 3. de continuatione. 4. de certâ ineundâ ratione Exercitum ſuſtentandi, & ſubſidijs ad hunc vſum colligendis ex Regno. 5. de Prouincijs Hereditarijs, ac Regno Vngariæ* (hoc loco ſine dubitatione ſermo quoque incidit de Bethlen Gabore) *6. Qualia Bohemi nunc conſilia agitent à morte Imperatoris, ratione Ferdinandi, &c. 7. Quis verîſimiliter futurus ſit ſucceſſus Compoſitionis* (quam tres Vnionis Directores cane peius & angue oderunt & metuerunt) *& quænam hoc tempore in promptu conſilia?* *Palatini cũ Generalib. Bohemiæ conſultatio.*

Anhaltinus verò ſcribit Achatio de Dona (cui ſuas in præſenti negotiatione vices commiſerat) ſub datâ 28. Martij 1619. *Vt argumentum eorum, quæ ſupra enarrata ſunt, cum duobus Generalibus, ſi quidem nunc Pragæ verſentur, itemque cum Ruppa, alioquin autem cum* nemine nemine prorſus mortalium, *ſub ſummo ſilentij ſecreto communicet, coneturq; ante omnia, vt opportuna ad 5. Capitales articulos declaratio, ad quintam diem Aprilis Ambergam pertingat, ſibi enim* (Anhaltino) *conſtitutum eſſe, dictâ 5. die, ſe ad iter accingere. Ratione articulorum verò additionalium in memoriali expreſſorum, non eſſe quod ſe detineat, obiter tamen illos inſinuari poſſe pro informatione: de reliquo, totam negotiationis huius ſuæ ſeriem quoad dictos articulos additionales, ad Palatinum traijciendam: Alioquin particularem præterea inſtructionem* (ait Anhaltinus) *ſimul cum cæteris literis à ſe mitti, concernentem pecunias, quibus Dona vtatur, non Palatini nomine* (aduerte denuò TECTA CONSILIA) *ſed ſuo*, Chriſtiani de Anhalt. *Inſuper eodem faſciculo contineri literas magni Præſidis Aulæ ad Comitem de Hollach, circa* SVBIECTVM *Commiſſionis ſuæ* (Principis de Anhalt) *quo hac tanto faciliore ſucceſſu, ac feliciore exitu terminetur. Cum præmentionato Hollach, veluti etiam cum Ruppa, poſſe eum ſuper dictis myſterijs confidenter conferre: Hollachio autem abſente, cum* SOLO *Ruppa, cuius conſilio*(ipſe Dona)*in qualibet difficultate ſecurè vtatur: ab eodem illi ſuggeſtum iri, cuiuſmodi terminis limitanda ſit Reſolutio intimanda Principi N. Si verò nec ipſe Ruppa fortaſſis hoc tempore Pragæ deprehēderetur, ſed ad caſtra excurriſſet,* *Ruppa.*

Dona ilicò illud per expreſſum Curſorem ſignificet, & ipſe ad eadem Caſtra properet, ibique coram Generalibus ac Ruppa quidnam ferat in mandatis, exponat; omnia tamen cum extremâ cautelâ ſilentij, quò metus diuulgationis, & diſpendium pariter temporis euitetur, nam ſummopere periculum in morâ, &c.

Cum igitur ſæpedicto Principi de Anhalt videretur, multum planè momenti poſitum eſſe in PRAEVENTIONE, ideoque Copias in Ordinem redigendas; nè quid interea Conſpirantes, apud Vnioniſtas negligerent, Dona Pragam properante, Anhaltinus Norimbergam ſe contulit, ibique 22. Martij 1619. (biduo poſt conceptum ſupra tactum memoriale Palatini) vna cum deputatis Senatus, nominatim Andrea im Hoff, Bôheimer, & Doct. Oelhafen deliberationem habuit, *An non pauciorum vel plurium Vnioniſtarum congregatio inſtitui poſſit* (ſtudioſè diſſimulans, premi ſe defectu Pecuniæ) & à Norimbergenſibus poſtulauit, *vt Palatino ſuum deſuper iudicium aperirent, quidque exiſtiment in tali negotio ſpeciatim obſeruandum, & cuiuſmodi media arripienda eſſe, ne deputati, Reſponſi expectatione diutius detineantur; & quandoquidem preſenti ſolùm periculo occurrendum eſt* (ſic loquitur Anhaltinus in relatione quâ de geſtis ſuis Norimbergæ, Palatinum inſtruxit, quod in colloquio nempe cum Norimbergenſibus habito, ad plures particularitates non deſcenderit) *quâ id via tentari expediat? An non ciuitatibus Capitalibus, per reliquas facultas tribui queat, liberè concludendi, quantum preſentis negotij conditio neceßitasq; exegerit?*

Anhaltinus conſultat cum Norimbergenſibus. Andreas im Hoff, Bôheimer, & D. Oelhafen.

In altero Memoriali verò, quod pro vſu Anhaltini Palatinus conſcripſerat, poſtmodum rubris characteribus & propriæ manus ſtylo adiecit, quæ ſubſequuntur: *Subſtantialia huius memorialis tranſmiſiſſe ſe Domino Achatio de Dona, qui Praga, ſummo ſilentio, certis in locis illa inſinuet.* Ab altera parte paginæ, extant ſub manu Anhaltini duo inſuper puncta pertinentia ad articulos additionales Principalis MEMORIALIS, I. punctum. *De Ciuitate Pragenſi. 2. De Electore Saxonia.* & paulo inferius, rubro rurſus colore: *Articulum tangentem Venetos, & inuaſionem Fori Iulij non eſſe vſque adeò perſpicuum, niſi in vnica Epiſtola allatâ ex N. de 4. Ianu: 1619. ſiue 25. Decēb. 1618. Praterea ſolerter conſiderandum, quanam conditiones prius, qua poſterius cōmemoranda ſint. N. ſibi perſuaſurum fortaſſe, ſuis primùm petitionibus ſatiſfactum iri: Mentē verò Directorum Vnionis eſſe hāc: vt ante omnia certi ac ſecuri reddantur de continuatiōne Stipendiorum pro 4000. peditum, & 600. Equitibus ſub ſignis Mansfeldij. Secundo de inuaſione & Occupatione Alſatia. Tertio de duobus millionibus, Stipendijs Mansfeldicis, & occupatione Alſatia exceptis. Quarto de Venetorum excurſione in Iſtriam; Quinto prater*

Cuditur deceptio Principis N.

præter traditionem Alſatiæ, Vngariæ, & partis Auſtriæ, &c. in poteſtatem Palatini, de continuatione ſubſidiorum ad Triennium. In alio deinde latere leguntur iſta; *Vt Generales Bohemiæ declarent, Ferdinandum non eſſe habilem, &c.*

Sed neque de his Propoſitis, Triumuiri reliquis Vnionis Ordinibus multum communicarunt, vti ex præcedente narratione Anhaltini, ſuper colloquio cum Norimbergenſibus habito, videre licet, videlicet, *taliter ſe ſermonem ſuum tunc temporis temperaſſe, quaſi de præſentis tantùm periculi remedio ageretur*: de ſupra tactis autem Notabilibus, id eſt, de 4000. Peditum, & 600. Equitibus ſub ductu Mansfeldij, ac de infeſtatione Eccleſiaſticorum per Alſatiam, altiſſimum ſilentium: & multò minus mentio introducta fuit de duobus millionibus dalerorum, vltra Copias Mansfeldicas: de vaſtatione Fori Iulij: de coniunctione Oceani cum Mari Adriatico: de interceptione Coronæ Vngaricæ pro Palatino, de occupatione bonæ partis Auſtriæ: de declaratione Ordinum Bohemicorum, Quod FERDINANDVS ſit inhabilis: de inſtigatione Regis Galliarum, quatenus ipſe quoque cooperari velit, nè FERDINANDVS durantibus hiſce motibus, ad diem ac locum conſuetum Electionis citetur, de conſtitutâ Luſtratione Copiarum Ohnſpacenſium in Epiſcopatu Herbipolenſi, de SECRETIS MISSAE, de oblatâ Corona Romana & Bohemicâ Principi N. ac id genus alijs, quæ hucuſque ex diuerſis Inſtructionibus, memorialibus, Relationibus, Epiſtolis, conſultationibus, & ſimilibus conceptibus Originalibus Cancellariæ Secretæ, in publicum prodierunt. Et plerique ſanè, præſertim Ciuitates Imperij, tunc duntaxat accerſiri conſueuerunt, quando comportandæ erant pecuniæ, quibus eâ occaſione grauiſſimus incutiebatur metus *Iugi Hiſpanici, & peregrini Dominatus*, vt ſua tanto promptius æraria exhaurirent, quemadmodum in contextu Relationis Anhaltinæ oportunè ſequitur: *Se* (Anhaltinum) *Ciuitati Norimbergenſi nihil aliud detexiſſe, quàm conuocationem militum ſub Marchione de Baden, ad præcludendum tranſitum Equitatui VVallenſteinienſi. Et verò Palatinum quoque coactum fuiſſe, aliquot Equitum turmas conſcribere, qui diſtribuerentur per Palatinatum cum ſuperiorem, tum inferiorem; nam per cula* (ſunt verba formalia) *augeri indies, media è contra illa reluctandi, diminui, præſertim Equitatum; Vnde coactum quoque iri Ohnſpacenſem, vt de nonnullis adhuc centurijs ſibi prouideat, & idipſum conſulendum ac faciendum Principi de VVirtenberg, cæterùm conſcriptiones haſce militum, eâ conditione decretas eſſe, vt quandoquidem proximus Vnioniſtarum Conuentus, probabiliter aliquanto adhuc tempore differetur:*

Decipitur Norimberga.

Quilibet Equitatum ſuum proprÿs ſumptibus ſubarrhare, ac primi menſis ſtipendium ei prouidere teneatur: congregatione verò Vnionis iam completâ, ex tunc omnia reſarciantur Impenſis communibus. Maſſa interim iam prompta ac parata quoad eius fieri poteſt, parcatur, ſed præfati ſumptus ad extraordinariam contributionem duodecim menſium reducantur. Præter hac, inſtruiſſe ſe (ait Anhaltinus) *Norimbergenſes, quorſum multiplex hic apparatus reſpiciat, & quænam deſuper varÿs ex locis fama circumferatur: ex Gallia identidem nouas prodire occaſiones, quæ nonparum* (ſcilicet) *periculi portendant. Fridericum Comitem de Solms, de omnibus confidenter monitum, eiq́; dictum apparatum videri neceſſarium prorſus, atque vlterius ſuadere, cum paulò poſt, rebus in tali diſcrimine poſitis conuocatio validi Equitatus longè difficillima futura ſit, vt ſæpe dicti Norimbergenſes pro ſuâ etiam parte vnam centuriam conſcribant Equitum cataphractorum, &c. poſtmodum deliberetur, quorſum hæ & aliæ Copiæ commodiſſimè deſtinentur.*

Anhaltini petitio Norimbergenſibus ſuſpecta.

Cum ergò Deputati aduerterent, Anhaltinum, quoad conuocationem præſertim pauciorum, vel complurium Vnioniſtarum, conſiſtere in Generalibus, obiter quidem in reſponſione ſuâ, impendentium periculorum & Bellicorum paſſim apparatuum meminerunt; vt autem à cæteris ciuitatibus facultatem extorquerent, abſq; neceſſitate *Referendi*, aliquid in tam grandi negotio pro ſuo Iudicio ſtatuẽdi, quod illæ poſtmodum ratum habere tenerentur, non probarunt omninò, tutius fore exiſtimabant, *ſi prænarratæ Communicationis argumentum, de milite iam ex parte Vnionis collecto, ad Argentoratenſes, & Vlmenſes deferrent. Quoniam verò etiam præter hoc, Circulus Franconiæ, die 5. Aprilis, Norimbergæ expectabatur, pro conciliandâ ciuitatum beneuolentia non abs re futurum, ſi interim ſpecialia & ingredientia in propoſitione Norimbergenſium candidè exprimerentur, vt aliarum Ciuitatum Commiſſarÿ poßint eo promptius Principales ſuas inſtruere.*

Per conſequens nunc, vt Ciuitati Norimbergenſi pateat, quo animi ſenſu Anhaltinus hanc Deputatorum poſtulationem acceperit, (dum ad *ſpecialia & ingredientia* prouocarent, quibus deinde in circulari conuentione Franconiæ propoſitio eorum inniteretur) & cuiuſmodi ad illam ſpecificatio *Ingredientium* ſubſecuta ſit, oculos conijciant in Epiſtolam Anhaltini ad Palatinum, alterâ die poſt ſuum cum D. Oêlhafen colloquium, exaratam, in cuius mox exordio gloriatur in hunc modum: *In heſternâ ſua collatione cum Norimbergenſibus, cautiſſimè ſe diſſimulaſſe,* (arrige aures Pamphile) *Quot & quâ ratione Copiæ deligendæ ſint: exiſtimare verò, quo Norimbergenſes in retia hæc fortius ac faciliùs implicentur, Palatino nec graue debere accidere, nec periculoſum videri, ſi aliæ quoque Ciuitates (Licet cum Norimbergenſibus de numero & vſu Copiarum luculentius tractaretur) PARTICVLARIA ſibi reuelari vrgerent, Norimbergenſes enim Bello Bohemico admodum*

admodũ propinquos, poſſe ſimiliter nec difficulter operâ FriderciComitis de Solms, ad aliquot centuriarum Legionem pertingere (Ecce quomodo Norimberga paulatim in Scænam introducitur) *Quantum porrò attinet ad reliqua ſpecialia, quæ præfati Norimbergenſes ad pleniorem Propoſitionis intelligentiam ſibi recenſeri cuperent, ſe* (Anhaltinum) *vix videre, cuiuſmodi coloribus adumbranda ſint, quàm, Talem eſſe præſentis periculi conditionem,* (ſic inhæretur continuò terminis generalibus, cum tamen longè alius lateret anguis in herbâ) *vt meritò concordi omnes ſollicitudine oportere & pro illius remedio ac præuentione advigilare.*

Norimberga & reliquæ Ciuitates Imperiales Vnionis conſortes, conſtitutionem ſuam ad oculum deprehendent ex literis iam recitatis, itemque ex aliâ Epiſtola Anhaltini ad Marchionem de Ohnſpach, de eodem Dato, huius tenoris: *Se* (Anhaltinum) *experiri, Norimbergenſes benè* (*DEI gratia*) *diſpoſitos* (ad profundendum pecuniam) *Vnicum VVallenſeltium eos nonnihil intricaſſe mentione Circulorum: ſuâ verò* (Anhaltini) *opinione, illosmet conſilium iſtud nòn vndequaque probare hoc igitur ſolum requiri, vt hiſce diebus Fridericus Comes de Solms Norimbergam proficiſcatur, prius tamen, quam inchoetur Conuentio Circularis, & diſtorta ipſorum Capita* (attendite vobis Domini Norimbergenſes) *nonnihil reſtauret. Illis* (Norimbergenſibus) *Tributum pro triplici Expeditione Romanâ, eſſe talem ſummam pecuniæ, quàm neque 10. neque 20. menſium contributione complere poterunt. Anhaltinum verò prævidere, eos non magno negotio in ſuam* (Anhaltini) *& Ohnſpacenſis ſententiam pertrahendos; indicare quoque ſe, operæpretium, vt Ohnſpacenſis Palatino inſinuet, Norimbergenſes deſiderare, vt Generalis aliqua Vnioniſtarum Conuentio inſtituatur, proinde cauendas eſſe quantum fieri poteſt, Propoſitiones Speciales; Eadem operâ ſollicitandum, vt Camerarius quo citius eo melius Dreſdam ablegetur, nam iuxta relationem ſibi* (Anhaltino) *factam, decretam fuiſſe Epiſtolam ad Saxonem Electorem ex Nevvſtadt, cum omnis generis oblationibus propter reſpectum Cæſaris* (*NB.* non poſſunt ſibi temperare Conſpirantes, quin fucatis ſalutationibus ipſum etiam tentent Electorem Saxoniæ, quaſi rebellionem Bohemicam in fauorem Cæſaris reuera compoſitam cupiuiſſent.) *quæ tamen finaliter in rugatas ocreas redundent* (Quidnam Anhaltinus ſub vocabulo *rugatarum, Ocrearum* in vilipendium nobiliſſimi Electoratus innuerit, nullo negotio vir prudens conijciat). *Se* (Anhaltinum) *omnino credere, Conuentum in VVilsberg ad 5. vel 6. Aprilis proſperè inchoatum iri.* Sæpe-dictus Princeps de Anhalt veluti totius operis anima, in mente quidem ſuâ deſignauerat, colloquio cum Generalibus Bohemiæ ineundo perſonaliter interuenire; quia vero interea temporis, ad 24. Maij, indicta fuerat Cõgregatio Vnioniſtarum in Heilbrun, vbi ſimiliter Anhaltino comparendum erat, vt (tanquam Capitalis omnium turbarum

VVallenſeltius.

Conſilium fallendi Electorem Saxon.

rum Director) munere ſuo viriliter fungeretur, deinde propoſitum ſecretum iter ad N. non mediocri interuallo diſtabat, cum è contra ex proſpero illius euentu magni ſupra modum ponderis effectus præuiderentur. Hinc ſupra tacta collatio cum Bohemicis Generalibus, ad vitandum temporis diſpendium, Achatio de Donavv commendata fuit; Ipſe vero interea (Anhaltinus) plurimos diſcurſus, codicillos, memorialia additiones, intento ſuo (cuius particularia reperias partim in inſtructione ipſius concinnatâ in Cralisheim, partim in literis Secretarij Nevv ex Italia in Germaniam deſtinatis) accommodatas compilauit.

I. Reperitur verò inter hos diſcurſus, Scripturas, & Corollaria, Imprimis Exemplar quoddam omnium informationum, quas Secretarius Nevv vna cum Mansfeldio, dum in Italia negotiarentur, ad Palatinum Electorem, & Marchionem de Ohnſpach, nec non ad Anhaltinum, direxerunt; *Quouſque videlicet in præcedentibus duabus Legationibus, Chriſtophori de Dona, & Mansfeldij, ad N. cum eodem ſuper diuerſis articulis tranſactum fuerit*, quorum contenta ſuperius magnâ ex parte enumerata ſunt, niſi quod in dicto exemplari, vnum adijciatur punctum, ex litteris Nevv Secretarij de dato 4. Martij, ſtylo nouo: nempe, *Nuntium allatum ex Ciuitate Viennenſi ad eum locum, quo Anhaltinus accelerare decreuerat, de pace cum Bohemis initâ, & conceſſu in illorum fauorem multis priuilegijs, quæ Papiſticæ Religioni repugnent. Cupere igitur N. Ohnſpacenſem tempeſtiuè moneri, vt, ſi eiuſmodi Tractatio nondum peracta, ſed propediem tamen incheanda eſſet, omnibus modis impediatur: Totis enim viribus eum collaborare paratum eſſe, vt Bellum ſaltem continuetur.*

Nevv Secretarij literæ ad Ohnſpacenſem.

Vlterius ſub dato N. N. 18. ſiue 28. Martij ſcribit præmentionatus Nevv ad Marchionem de Ohnſpach in hæc verba, *In Scripturis quas N. ſecum Heidelbergam contulit, præter vota Electorum Palatini ac Brandenburgici, Suffragium quoque Saxonis, ſiue alterius Cuiuſpiam Electoris petitum ac conditionaliter formatum fuiſſe, quæ ſic oportuerit intacta relinquere. Propoſitionem per ſe* (Secretarium Nevv) *intimandam Reipublicæ N. N. exhibitam fuiſſe Legato N. reſidenti, atque hunc, contextum illius, propter prætenſionem Reipublicæ contra Forum Iulij, & Iſtriam, nonnihil correxiſſe, adijciendo Comitatum Goritiæ, Gradiſcæ, eorumque confinia vſque ad Mare, quæ nunc Vſcocchi occupant, verum Reſpublica hâc occaſione, ſi petitam pecuniæ ſummam ſuppeditare non grauabitur, ſibi ſubiugare poterit, & terminos ſuos vſque in Tyrolim extendere. His N. N. Legatus, planè perſuaſum habet* (inquit Nevv) *aliquid impetratum iri, vnum obſtare poſſe, quod petita ſumma pecuniæ modum excedat, Se igitur* (Nevv ſiue Nomar) *non velle tantopere vrgere tertium Millionem, niſi neceſſitas, bellum eouſque continuari requirat. Quod ſi imprimis decies centena millia dalerorum in promptis obtineri queant; rurſus deinde totidem centena millia certò expectari*

Forum Iulij. Iſtria.

infra

infra duodecim Menſium ſpacium, ſicque Reſpublica paulatim ſeſe intricet & obliget; Eandem tertio quoque anno probæ ſocietatis ſpecimen præbituram: Hoc certe, N. ſibi de illis indubiè polliceri, & quoad medietatem poſtulatæ à ſe pecuniæ adhuc paratum eſſe, imò velle quadringenta coronatorum millia alior ſum ordinata, huc conuertere.

II. Altera appendix priori immediatè ſubiecta, quia non eſt vſque adeò magni ponderis, & tertiam tangit perſonam, quam hæc ſecreta nequaquam concernunt, conſultò omittitur.

III. Tertium Corollarium eſt memoriale, quod Achatio de Dona commendatum fuit ad Generales Bohemiæ, ad effectum, cum iiſdem tractandi, *ſuper oblatione Coronæ Bohemicæ, factâ Principi N. erga conditiones, de quibus ſupra,* vbi Conceptum retulimus Inſtructionis pro Anhaltino, vſurpandum in Conuentu Cralisheimenſi 20. Martij 1619 à Palatino ſubſcriptum: De eo igitur, breuitatis gratia, nihil hoc loco repetitur.

IV. Additamentū quartum conſiſtit in Relatione, ſiue expeditione Baronis de Dona apud Comitem Hollacenſem, & Ruppa. Pragæ, 6. April. 1619. quæ vna cum Propoſitione Donæ apud Generales Bohemiæ, ex Germanico in Gallicum Idioma tranſlata fuit, & vtraque Achatij de Dona Chyrographo ſubſignata; vt N. Principi exhiberi poſſet, iſque agnoſceret, quouſque Generales Bohemiæ in puncto oblationis Coronæ eiuſdem Regni ſeſe accommodare parati ſint, & Palatinus Iuri ſuo ad eandem Coronam, in fauorem N. renuntiare.

V. Quintum complectitur conditiones, quas Bohemi ſibi in Electione N. in Regem Bohemiæ euentualiter præſeruarunt, quarum prima eſt: *Vt N. ante omnia promiſſis ſuis probè reſpondeat.* Altera, *vt literas Maieſtatis, quas vocant, Libertates, ac priuilegia Coronæ Bohemicæ ſarta tecta conſeruet: Item ſecuros reddat ſubditos, de non immutando Statu Religionis vel politico, in vllo articulo, quem maiores ipſorum ab antecedentibus Regibus conſecuti ſint, ac in poſteros propagarint. Porrò articulos ſpeciali quodam inſtrumento comprehenſos, committi debuiſſe Legatis, quos Vnio, ad Oppidum Eger interpoſitionis ergo viuente Cæſare deſtinarat.*

VI. Sextæ Additionis loco, extat denotatio punctorum aliquot, quæ in tractatione certorum articulorum, N. Principi proponendorum, pro confirmatione, (ſi Electio fortè optatum exitum ſortiretur) Generalium Iudicio, vltra additamentum quartum, adijci debuiſſent.

VII. Septima, continet Gratiarum Actionem Statuum Bohemorum ad N. de dato 10. April. 1619. *quod erga Comitem de Mansfeldt tam magnificum fauoris ſpecimen edere voluerit, præſertim verò Cauſam ipſorum Reipublicæ Venetæ tam ſollicitè commendare.*

VIII. Octaua, aliud Scriptum Bohemorum ad præfatum N. de dato 12.

Aprilis 1619. huius materiæ: *Vt N. ſuâ authoritate & milite prohibere velit, quo minus Bohemorum hoſtibus tranſitus pateat, aut etiam plures ad eorum incrementum copiæ conſcribantur. Hoc præſtando, comparaturum ſibi N. laudem immortalem, & fructum beneficij, ad propriæ domus ſuæ propagationem redundaturum. Se quoque* (ordines Bohemiæ) *Ipſi N. obligatum iri, vt obſequium ſuum, quando Occaſio poſtulare videbitur, reipſa teſtemur: Deo cæli adhuc ſupplicaturos, vt tanti Principis Domui, eiuſque Subditis ac ditionibus locupletiſſimè benedicat.*

Bohemorum litera ad N.

IX. Nonam Additionem ſic conſtitutam eſſe ſupra docuimus, vt hoc quidem loco conſultius prætermittatur.

X. Nè quid tamen omninò deficiat, quo ſucceſſus Anhaltinæ Legationis promoueri poſſit, Accedit pro decima appendice, diſcurſus quidem Gallicus, *quamobrem commodum aut tutum non ſit, in proxima Electione Cæſaris, preferre domum Auſtriacam, & ſingulariter Perſonam Ferdinandi? Nam hunc imprimis, nimis propinquo cognationis vinculo contingere Regem Hiſpaniæ. Deinde nuperam controuerſiam inter ſe, & N. N. circa Forum Iulij, ſine vlla exceptione remiſiſſe ad eandem Aulam Hiſpanicam. Tertio Meditari nouum connubium ſui primogeniti cum Infante Hiſpaniæ.*

Quod ſi igitur ad alia ſubiecta reſpicere oporteat, pro hac quidem vice, practicabilem adhuc non eſſe Electionem Capitis alicuius ex numero Proteſtãtium, per id enim ſuſcitandum in Germania Bellum Religionis. Negari ſane non poſſe, quin inter Catholicos potentia & opibus exſellat Bauarus, & ſatis ampla & arcta ſit eiuſdem cum Electoribus Eccleſiaſticis ſæcularibusque propinquitas: metuendum autem, nè Euangelici Reformati per commutationem huiuſmodi (Domus Auſtriacæ pro Bauaricâ) *parùm proficiant, cum Bauarus totaliter dependeat à* IESVITIS. *Iſtis ergò ſic conſideratis, ſupereſſe ſolum N. Hunc &c. multorum Principum affinitate ac confœderatione ſubnixum: &c. à Ieſuitis non tantum non dependere, ſed vehementer auerſum eſſe. Propter rationem Status fauturos quoq; huic intentioni Venetos, & ſimul cum Rege Angliæ, ſi auxilia non ſuppeditauerint, ad minus ſaltem conatui Proteſtantium non reſtituros.*

Bauariæ Dux.

XI. His præmiſſis, ſequitur additiuncula II. quæ aliud non refert, quam particularem delineationem viarum quarundam, ex N. per diuerſos montes tendentium in Germaniam.

XII. Loco duodecimæ appendicis Notandum eſt, in puncto 15. illius ſcripti, quod materiam continebat ſiue *Ingredientia* Inſtructionis Mansfeldicæ, expreſsè propoſitum fuiſſe; *an non expediat, Tractatum aliquem aggredi ratione Cleſelij: eo tamen fine duntaxat, vt* FERDINANDVS *tanto grauius odium incurrat*: verùm Conſiliarijs Palatinis in mentem venit, non quadrare Proteſtantibus, vt prædicti Cleſelij cauſam ſuſcipiant, *quod ſemper ille actionibus Vnioniſtarum reſtiterit*, Itaque in hoc argumento proceſſum.

Cleſelius Cardinalis.

ceſſum non eſt vlterius, ſed ſolum allegari voluerunt coram N. in odium Ferdinandi, modum illum agendi, quaſi admodum heteroclytus fuerit, ac Cæſareæ Maieſtatis reſpectum non leuiter violarit, ſic tamen vt Mansfeldius hæc non *directè, & in formâ propoſitionis* ediſſerat, ſed obiter ſaltem inferat *per modum diſcurſus*. Deinde autem, cum Anhaltinus longè prægnantiorem in ſe Commiſſionem recepiſſet, Offerendi videlicet Principi N. inter cætera, ſimul cum Coronâ Bohemicâ, etiam Imperium Romanum, fictæ fuerunt literæ de dato 22. Aprilis 1619 in quibus odium FERDINANDI ex illo facto, & alijs geſtis contra Cardinalem Cleſelium ſummoperè exaggerabatur, præſertim verò in talem ſenſum omnia detorta erant, quaſi FERDINANDO in futurâ mox electione Romani Imperatoris euidenter præiudicarent.

Quàm vano fundamento Caluiniſticus Spiritus vſurparit ſibi prætextum 16 17. 18. 19 20. 21. quo fraudes ſuas occuleret, Hoc ipſum ſcriptum teſtatur, quod diuerſis vicibus conceptum, correctum, & ad perfectionem vſque (vt credebatur) directum, inter cætera, iſta complectitur: *Refutatio prætextus 16. 17. 18. 19. 20. & 21.* *FERDINANDUM Auſtriacum inniti Regi Hiſpaniæ, nec dubitare, quin cum auxilio tot hæreditariarum prouinciarum ac Regnorum, ipſe præ reliquis ad Coronam Imperij Romani prouehendus ſit. Obſtaculo autem ei fore concepta aduerſus ipſum odia, Bohemiæ, Sileſiæ, ac ſuperioris Auſtriæ, quodque Exercitu hucuſque ſuo tam parum profecerit. Adhæc timere Ciuitates Imperij, ne vbique introducat Ieſuitas, & libertatem conſcientiarum prout antehac in Styria & Carinthia factum, conſtringat; & tamen iſta omnia exigua eſſe, ſi comparentur cum odio in FERDINANDUM, ipſorummet Catholicorum, propter inuſitatum procedendi modum, quo Cardinalem Cleſelium perſecutus eſt, ac non ſolum Sacrum Collegium Cardinalium, ſed præcipuè etiam* SEDEM APOSTOLICAM *extremè offendit, vt proinde in profundiſſimum barathrum Eccleſiaſticæ Excommunicationis prolapſus, & ſe & liberos ſuos reddiderit ad vllum ſceptrum, Coronam, vel dignitatem inhabiles. Etſi verò Pontificem artibus ſuis nonnihil ſedarit, non poſſe tamen Cardinales, quorum maximi intereſt, conquieſcere, ſed manere penès pleroſque inſolens facinus* altâ mente repoſtum. *Per eandem quoque hanc incarcerationem, magnam ſeſe prodere ipſius ingratitudinem contra Cæſarem, qui ſicut in FERDINANDUM duas Coronas tranſtulit, ita ipſe etiam apud Albertum Archiducem, & Regem Hiſpaniæ pro tranſlationis huius permiſſione, & ratificatione laborauit: FERDINANDUM nunc iſtam ei vicem rependiſſe, ſupremum ſecreti Conſilij ſui directorem amouendo, & Imperatricem ad deſperationem* (vel quaſi) *adigendo, vt mirum non ſit, Auguſtos coniuges non longè poſt præ mœrore, ex hac vitâ migraſſe.* Præterea *Ferdinandum, etſi ſentiat, parum ſe ſine auxilijs Hiſpanicis confecturum, perplexum tamen hærere, an illa acceptare expediat, ne ſocium aliquando cogatur admittere, qui nunc omnia ſuperet ſolus*

Ferdinandus accuſatur.

pſidere. Ex hoc fonte ſcaturire querimonias Tyrolenſes, Turbas Moranicas, ſimultates Domus (Auſtriacæ) *Hinc in ſummâ* FERDINANDVM *cunctis exoſum, & verum quidem ac ſyncerum amicum nec intra nec extra Romanum Imperium reperire. Electoribus non fore integrum, Regem Romanum eligere* ARMATVM, *nè cui fortè ſeruituti mancipentur, & ipſis idē, quod Bohemis eueniat, vt Capitulationibus ſuis* FERDINANDVS *contraueniat, hoc enim notaſſe quoque in ipſo Principes Italiæ, & vltionem ſuam complere poſſit aduerſus eos, qui adorare illum noluerint, mulctasq́, ac ſupplicia decernat, more eorum Principum, quos victoriæ ſuæ fortuna contra debellatos exaſperat. Itaque probabile, ad Electionem non vſque adeò promptè peruentum iri* (vt Palatinus Elector, Imperij Vicarius, tanto diutius ſolidiuſque technas ſuas contexere valeat) *quandoquidem conſtitutionibus Imperialibus aduerſatur, Comitia Electionis indicere, dum intra Imperium inimicæ inter ſe partes digladiantur. Accedere, quod* FERDINANDVS *conetur citra ſcitum ac conſenſum Vicariorum, introducere in Imperium, peregrinos Exercitus, eorumq́, operâ violenter quodammodo intentum ſuum ſtabilire. Interim falsò illum hinc inde per imperium diuulgare* (heu quæ hominis impudentia!) *quaſi ad ineundam cum Bohemis concordiam propenderet. Hanc eſſe ſummam eorum, quæ in Imperio, circunferuntur: & palam paſſim ab omnibus ſentiri, malè proſpectū fore Imperio, ſi Caput ei præficiatur infirmatum ac debilitatum, ſubditis ſuis exoſum, ſemi cæcum, quodque ingratitudinis vitio erga Prædeceſſores ſuos: exili reſpectu erga Cardinalem Cleſelium, ac Sedem Apoſtolicam: tandem Capitulationum præuaricatione* (ſed quam ingenue Reuerſalibus ſuis reſpondit Marchio Badenſis) *luculenter oſtendit toti Mundo, quidnam ſibi de eo poſſint in futurum promittere.*

Atque hæc ſunt breuiter corollaria ac ſubſidia, præter Inſtructiones ac memorialia, ab Anhaltino met concepta ac figurata, prout ſuperius contenta illorum enarrauimus, quibus ille armatus ſeſe ad iter accinxit, ea perfecturus, de quibus nemini Vnioniſtarū quicquam conſtitit, pauculis duntaxat exceptis, quos Triumuiri ad Secretæ ſuæ Miſſæ cognitionem initiauerant: Hinc in adiectitio Memoriali, quod ſub dato 13. Aug. 1618. Chriſtophero de Dona porrectum fuit, ita ſtatuitur: *Quanquā de effectu etiam Vnioniſtæ participaturi ſint, non eſſe tamen, quod intentum ac media* (notent iſta vnionis conſortes) *negotij huius ipſis pateſiant. Interim nihilominus debere vires vnionis, prout occaſio dictauerit, ad hunc ipſum ſcopum* (Eccleſiaſticos obruendi) *conuerti.*

Legatio Anhaltini ad N. eiusque Succeſſus.

De cœterò, quid & quantum Anhaltinus effecerit in noto loco, & quorſum legatio iſta non minus celebri apparatu, quam alto ſilentio inſtituta reſpexerit, accuratius cognoſci non poteſt, quam ex Prothocollo, quod ſæpedictus Princeps de Anhalt maiore ex parte proprio ſtylo conſcripſit: Reliquum enim cōpleuit Chriſtophorus de Dona, Anhaltini in legatione Achates circa illas ſcilicet negotiationes, quibus ipſe coram

inter

interfuit, Lingua Gallica & tanta quidam ſolertia, vt non ſolum vniuſcuiuſque diei, verùm etiam ſingularum horarum acta & momenta minutiſſima aſſignata fuerint, & nec illa prætermiſſa, quæ Anhaltino ibidem febricitanti contigerunt: Quæ omnia enimuerò lectu digniſſima, atque illis præſertim vſui eſſe queunt, qui in legationibus ſuis ſimilia fortè fraudum ac technarum myſteria moliuntur.

Hoc loco tamen inſtituemus ſuccinctam duntaxat abbreuiationem rerum magis Principalium: Originalia enim poterunt ſuo tempore de verbo ad verbum typis mandari: vnius ſaltem imprimis Epiſtolæ mentio celebranda eſt, quam Albertus Comes de Solms, magnus Præſes aulæ Heidelbergenſis exarauit 6. Aprilis 1619 Et Chriſtianus Princeps de Anhalt in itinere Vlmam verſus offendit. In hiſce literis memoratus Solmenſis Anhaltinum præmonet, de neſcio quibus conſilijs, *quæ Catholici tunc temporis inter ſe ſecretò tractauerint*. Re autem ad lucem examinatâ, de ſolo Palatino Neoburgenſi agebatur, qui cũ de aliqua ſibi impreſſione metueret, poſtquam Vnio dicebatur ex omnibus angulis militẽ colligere, Bauarum pro ſuppetijs ſollicitabat, in euentum, quo vel impenſæ Iuliacenſes ab ipſo violenter repeterentur: vel ambo fratres ſui Palatini, Auguſtus & Fridericus, operâ Exercitus Vnioniſtarum, aliquid contra Ius Prouincialis Superioritatis de facto tentarent. Ex aduerſo autem, ponderetur appendix litterarum Comitis de Solms, quæ exemplar continet cuiuſdam Epiſtolæ, quam Epiſcopi Bambergenſis & Aiſtatenſis ad Palatinum Neoburgicum direxerant, & ſine dubitatione occultus aliquis Correſpondẽs, qui Neoburgi ſuſtinetur, Heidelbergam traiecerat, perſpicuum euadet, Catholicos adeouſque auerſos fuiſſe à bello, vt id genus ſuggeſtionibus ordinariè contradixerint, imo arbitrati ſint, nullum ſtatum (donec apertum hoſtem ſentiat) quocunque tandem prætextu, arma debere corripere, nec *præſertim Catholicos*, militiam apparare, niſi reciprocè impugnentur, ne aduerſæ parti cauſam ad ſimilia media conuolandi ſuppeditent.

Luculentæ ſunt ſanè litteræ Magni Præſidis Aulæ Heidelbergenſis, vnde colligitur, Vnioniſtas, ante propemodum, quam Matthias glorioſæ memoriæ Cæſar expiraſſet, diuerſas paſſim militum conuocationes inſtituiſſe: Loquitur enim *de ijs, quæ cum Streiffen aliàs Lœvvenſtein, Equitum Præfecto*: item *cum Ranvvitz Capitaneo tranſacta fuerant*: *Palatinum quoque* ait, *in opere fuiſſe Mauritium Principem per litteras ſalutandi pro aliquot Ducibus & Capitaneis. Addit quanta cum difficultate Marchio Obrſpacenſis Equitatum ſuum compleuerit. Imò Henricum VVilhelmum Comitem de Solms, cum ſuis equitibus die ſecunda Aprilis Heidelbergam tranſiſſe, & reliquas turmas expectari indies. Similiter Dracones*(vt appellant)*Præfecti*

Francken, iam accelerare, Manſfeldium interim vehementer anguſtiari, quo pacto duas legiones contineat, donec ab N. (ad quem excurrerat Anhaltinus) *expectata diu reſolutio ſubſequatur.* & talia alia, ex quibus nihil minus apparet, quàm vel Catholicos iam tunc milites conſcripſiſſe, neque enim eius rei, vlla mentio inijcitur, vel Proteſtantes cauſam habuiſſe à Catholicorum ſibi machinationibus metuendi: præterquam quod FERDINANDVS Rex Bohemiæ, per expreſſam Legationem, Palatinum Electorem certum ac ſecurum reddiderit, *ſe eum militem, quem tunc temporis colligi imperauerat, non aduersùs aliquem Statum Imperij: ſed contra rebelles ſuos ſubditos deſtinaſſe.*

Ferdinandi ad Palatinũ Legatio.

Accedendo nunc ad Prothocollum, principiò in illo commemoratur, *qualiter Anhaltinus 30. Aprilis. 1619. appulerit ad N. ibidem verò,* EVM, *ad quem directus fuerat, in ordinaria ſuâ Reſidentia non repererit. Subitò igitur expeditum Baronem de Dona, qui N. Principi aduentum Anhaltini ſecretiſſimè intimaret, ac perconctaretur, vbinam placeret mutuam ſine arbitris communicationem inſtitui; quæ ſecundâ tandem Maij ſucceſſit. Nè qua verò de Anhaltini præſentiâ ſuſpicio oriretur, Viſum fuit N. coram alijs, cum ſolo Dona colloqui, Anhaltinum deinde priuato nutu ad concœnationem vocauit. Sublatâ mensâ, aduenit Dominus N.* qui Heidelbergam & Ohnſpachium miſſus fuerat vna cũ Comite de Mansfeldt, eo tempore, quo dictus Comes ex præfatâ ſua Legatione in Germaniam redierat.

Die 3. Maij *contulit ſeſe N. in viridarium, vbi peracto ſimul prandio recitata fuit propoſitio N. Palatino intimata, vna cum reſponſo quod deſuper Dominus N. ex Heidelberg & Ohnſpach retulit. E contra Legit Anhaltinus propoſitionem factam confidentibus Bohemicis, nominatim Comiti Hollacenſi & Ruppa, immediatè ei ſubijciendo, quæ viciſſim dicti confidentes inſinuauerãt Achatio de Dona* (Ecce, hoc iam loco, vſus fuit duarum additionum, de quibus ſupra) *Et vtriusq; ſcripti huius copia porrecta fuit N. identidem in ſcriptis,* (& quidem in formâ probante) *Eadem occaſione Chriſtophorus de Dona* (qui præſens prothocollum conſummauit) *duo inſuper ſcripta obtulit Ordinum Bohemiæ* (quorum in ſeptimo & octauo Corollario meminimus) *Sicque hac vice ab inuicem diſceſſum eſt.*

Quarta Maij, *Feſtum quoddam ſolennitatum fuit. Die inſequente, ambobus Principibus in Horto congredientibus, Anhal. inus præbuit N. articulos, quos ipſe coordinauerat* (Quorum contenta poſtmodum recenſebuntur circa finem huius Prothocolli ſub litera A.)

N. Principis, cum Anhaltino ſecreta conſultatio.

Antequam N. articulos hoſce manu ſuâ acceptaſſet, Anhaltinus omnes ipſi auſcultanti prælegit, poſtmodum ex manibus Anhaltini ad ſe recipiens ſignificauit, eoſdem ſe relecturum, ad partem, atque omnia ac ſingula pro cauſæ meritis maturè deliberaturum vnum interim obiter ſubijciendo, non præuidere ſe, quidnam certitudinis

tudinis ſibi polliceri valeat. Quid enim, ſi ſciſſo in duas partes Imperio, alium pro ſe Imperatorem deſignarent Catholici, alium Proteſtantes? Itaque ex Anhaltino rogauit, quid in eiuſmodi caſu, iudicaret conſultiſſimè faciendum? Reſpondit Anhaltinus, pugnandum pro libertate nec vllam cum aduerſarijs pacem tractandam donec vnus alterum vicerit ac debellarit (Succumbè, *inquit textus*) *Ad hac N. nihil repoſuit, niſi, velle ſe quidem legionem Mansfeldicam adhuc diutius neceſſarijs ſtipendijs prouidere; ſed impenſas eiuſmodi pro ſuâ quotâ non eſſe contemnendas, quolibet enim extendere ſe ad 70000. Ducatorum. Et tamen adhuc vlterius ſignificauit, ſi Treuirenſem Electorem, aliquâ fortè ſummâ pecuniæ conciliari poſſe crederent, velle ſe eandem conferre ex proprio Aerario. Deinde aliud inſuper medium dictauit, ſi fortaſſis in praxin poſſit redigi, vt* FERDINANDVS *nempe nominetur Imperator Romanus, ipſe vero N. deſignetur Rex Romanorum. Præterea actum eſt de modo & ratione aduerſarios adoriendi; quo fine neceſſarios eſſe duos Exercitus, Vnum in N. qui contineat circiter 8000. peditum, & 150. equites exceptu 5000. viris, quos ordinariè ſuſtentat N. Alterum in Imperio, & in Regno Bohemiæ. Caſtra in imperio, paulò validiora, rurſus ſubdiuidenda in duas partes, quarum vna impetum faciat in Franconiam, altera ſuo munere fungatur ad Rhenum: Vtraque deinde eo loco, quem directores iudicauerint maximè opportunum, concurrat. De occupatione quoque Preyſach Ciuitatis ſermo incidit, & hanc nemini commodius committi poſſe, quam Marchioni Badenſi: Sexta Maij, Prandium apparatū fuit in viridario. A menſâ totis tribus horis contulerunt inter ſe N. & Anhaltinus. N. nonnullis prolatis excuſationibus, cepit conqueri, onus ſibi ſoli accidere nimium graue & importabile: æquum eſſe vt ij, quos negotia hac magis propè & principaliter contingunt, ſuam prius quo tam proportionaliter conferant: tum ſe quoque pro rata expectationi eorum ſecundare non imparatum. Mox deſignationem quandam dictitans, allegabat, pro ſuâ ſe perſonâ ſuſtentare poſſe in N. & N. 15000. peditum, & equitum duo millia, à munitione bellicâ parum inſtructum eſſe. In Imperio alere ſe velle 4000. peditum & 1000. equites, atque horſum requiri circiter 42000 dalerorum. Vnioniſtas ſuppeditare debere 8000. peditum, & 2000. equitum, Regem Angliæ, viros ſuæ nationis quadringentos, ac totidem, Status Hollandiæ: Ordines porro Bohemiæ cum incorporatis Prouincijs vſq, ad decem aut viginti millia. Summatim Exercitum conſtruendum eſſe, qui accedat ad quadraginta millia peditum, & ſex millia equitum.*

Treuirenſis Elector.

Preyſach Ciuitas Alſatiæ occupanda.

N. Offert ſubſidia militaria. Proteſtantium Exercitus in ſummam calculatur.

His præmiſſis cepit Anhaltinus recenſere cauſas ſuſcepti à ſe itineris, & vtilitatem, quæ inde poſſit in alios redundare:

I. *Vt alter alterius mentem clarè perſpectam habeat, & mutua tanto fiducialius correſpondentia exerceatur.*

II. *Vt negotium hoc* (ſubintellige, quod primò Chriſtophorus de Dona, deinde Mansfeldius in hâc Aulâ ſollicitarunt) *vigilanter promoueri queat, & pars aduerſa tempeſtiuè præoccupari.*

III. *Vt ipſemet* (Anhaltinus) *oculari inſpectione viarum deprehendat conditionem, quanam & quo pacto vni, vel vel alteri parti ſubſeruiant.* Qua dere vide ſuperius corollarium vndecimum.

IV. *Vt certius intelligat, qualianam media in promptu ſint, præcipuè verò, in perſonâ N. Principis præclaras illas dotes contempletur, quibus diuina eum Bonitas præ alijs locupletiſſimè decorauit;*

Quæ omnia ab N. prout conijci poteſt ex circumſtantijs, beneuolenter accepta ſunt, vnde ſermonem ſubſumendo reſpondit: Se argumenta articulorum heſternâ die ſibi porrectorum, à capite ad calcem vſq; ſedulò perlegiſſe, & in conſideratione eorum defixum fuiſſe integram propè noctem. Sed ex tempore tamen, non poſſe ſe deſuper ad categoricam aliquam declarationem reſoluere. Anhaltinus replicando, rem totam enarrare cœpit ab ouo: Primâ ſcilicet oblatione promiſſa fuiſſe ſubſidia 15000. militum: quorum ſtipendia, inito calculo, ad tres milliones excreſcunt: Poſtmodum Palatinum & Obnſpacenſem conſtitiſſe quidem in duobus Millionibus duntaxat, ſic tamen, vt numeratio Summæ huius præſtetur realiter infallibiliterq; in paratâ pecuniâ, circa quam aliud non ſuperſit, quam vt ex Abaco (ſic loquendo) *corradatur in* corbonam. *Iam verò ſe* (Anhaltinum) *in exhibito conceptu adhuc vlterius deſcendiſſe, & ab ipſo* (N.) *poſtulaſſe ſolummodo* DVODECIES CENTENA MILLIA DALERORVM, *quanquam id ſibi per Mandatum Principalium ſuorum non liceat, ſed tantum propoſuerit ſub ratificatione Palatini & Obnſpacenſis, quibus ipſe nec velit, nec poſſit in minimo præiudicare: Ne tamen communicatio hæc omnipenitus fructu careat, quandoquidem N. non vulgare liberalitatis ſpecimen præbuit, qui alioquin multiplicium impenſarum onere prægrauatur, & omnino ſperandum, N.N. quoque perſpecto intentionis ſcopo huic operi manum appoſituros eſſe: Hinc ſe* (Anhaltinum) *duodecies centena dalerorum millia, ſub ratificatione vti ſupra, in præſentiarum acceptare. Conſequenter cœperunt conuenire & concludere inter ſe, reciprocis quibuſdam pactis, vti latius videre eſt in alio inſtrumento,* (de quo inferius refertur ſub litera A. vbi ambo conceptus, ab Anhaltino porrecti, & ab N. correcti, in vnum contrahuntur.)

N. Complementum promiſſionum, quibus vna pars alteri ſeſe obligauerat, in talem ſenſum interpretatus eſt, vt Bohemi ante omnia Coronam Regni Ipſi realiter offerant; ſubditos enim ſuos tanto promptius ſupradictam pecuniæ ſummam contributuros, ſi ſeriam illorum voluntatem agnoſcant.

Itaq; neceſſarium eſſe (loquitur prothocollum Anhaltini) *Mansfeldio, quamprimum ſed tamen cum dexteritate inſinuari, quæ circa ipſius legationem in tractatu cum N. caueantur. 2. Certiorem reddendum Donàium Ruppa, de neceſſaria indictione Generalium Comitiorum in Bohemiâ. 3. Ordines Bohemiæ legationem expedire debere ad N. qui de Coronâ Bohemicâ eum ſecurum reddant, conditionibus infrapoſitis, Quarum*

Prima

Prima ſit: Continuatio ſtipendiorum pro 4000. Peditum, & 600. Equitibus ſub ductu Mansfeldij.

Secunda: Occupatio Alſatiæ, aut ad minus Impreſſio in militem Hiſpanicum, ſi ex peregrinis fortè prouincijs in Germaniam accerſeretur.

Tertia: Subſidia pecuniaria ad ſuſtentandum iuſtum Exercitum.

Quarta: Vt Reipublica N. N. perſuadeat, vt ſimiliter aduentantes Aduerſariorum copias in tranſitu adoriatur.

Circa horam huius diei quintam, N. ab Anhaltino ſeceſſit, & mutua conuerſatio hoc conſilio ſoluta fuit, vt Anhaltinus componeret ſe ad conferendum cum Legatis N. N. nec non cum Domino N. inter cætera innuebat N. præ omnibus belli Ducibus hâc ætate viuentibus, excellere Principem Chriſtianum de Anhalt, Mauritium Principem Auraicum, & Deſdigueres Mareſcalcum Franciæ, &c. *Tres huius ſæculi Hercules præcipui.*

Die 7. Maij Anhaltinus, in horto, ſermonẽ inſtituit cum Legatis N. N. Imprimis in animũ ipſis reuocãs, quo pacto Ne✠ Secretarius, ſine fauorabili reſponſo dimiſſus fuerit, ex cauſis fortaſſe, quod negotium hoc valdè prægnans ſit, ac magni põderis, nec præmentionatus Ne✠ literis Credẽtialibus Palatini inſtructus fuerit; eas autem de induſtriâ prætermiſſas, quod myſterium conſilij huius, vti & temporis breuitas, illas expediri minimè ſinerent, præterquam quod ſperaretur, N. defectum hunc ſua interpoſitione compenſaturum. Verùm accedendo ad articulos capitales, communi hominum iudicio, ſtatum domus Auſtriacæ hoc tempore talem eſſe, vt vel ſubitâ ruinâ collapſura; aut, niſi maturè præueniatur, ad tantam denuò potentiam reſtauranda ſit, vt alijs quibuſdam domibus, certiſſimus inde interitus metuatur. Fundamentum reſtaurationis iactum iri, ſi FERDINANDVS euehatur ad dignitatem Romani Imperatoris. Hoc loco prolixâ ratiocinatione tractatum fuit, de huius domus magnitudine, affinitate, potentiâ, confœderatione, armis ac medijs, ſeipſam conſeruandi; ac primum ab illâ impetum expectandum fore, Statibus Hollandiæ & N. N. nam Hiſpano ſemel propoſitum à circumferentiâ ad centrum progredi, atque interim ſollicitum eſſe quo pacto ij, qui circa centrum Imperij habitant, conſopiantur; vt coacta primum ac ſubiugata circumferentia, reliquos deinde ſecuritate ſua fretos aggrediatur, & opprimat. Tales conatus Hiſpanum iam dudum exercuiſſe: hinc Maximilianum Archiducem idipſum non ſemel ſignificaſſe: & præter hoc, odium domus Auſtriacæ contra N. N. tam acerbum eſſe; vt nulla in perpetuum reconciliatio locum habitura videatur. Vt igitur potentia & incrementum Ferdinandi præoccupetur, nullum medium excogitari poſſe conuenientius, quam ſi præſens arripiatur occaſio longè optatiſſima qualis toto alioquin ſæculo nequaquam recurret. Hoc loco in mentem reuocabatur Legatis N. N. Exemplum Venetorum circa Ciuitatem Gradiſca: & quanti referat, propitiæ occaſionis præſentia vigilanter vti. Summariè ſignificatum fuit, requiri N. N. quatenus, non ſolum duo puncta, antehac per Ne✠ Secretarium expoſita, cordi ſibi eſſe patiantur (ſubintellige, de *Anhaltini tractatus cum Legatis N. N.* *Anhaltini de hodierno ſtatu domus Auſtriacæ diſcurſus.*

ſuppetijs mittendis in Bohemiam, & numeranda pecuniâ ad ſuſtentationem magni iſtius Exercitus) *ſed neque tranſitum copijs permittant. Poſtremò* N.N. *expendere oportere, quàm præclara ſit hæc commoditas, bellum in* N. *& N. retintegrandi : nam ex his omnibus* N. N. *emolumentum prouenturum incomparabile. Imprimis hoſtis eorum aliorſum diſtraheretur. Deinde ſi cum eodem ſic in omnem partem diuiſo,* N.N *confligerent, indubiam ab illo victoriam reportarent. Hiſpano enim tranſitus paßim viarum interclusos eſſe, Ipſis verò* N.N. *patêre. Interea temporis rationem occurſuram, qua pleraq; via per Tyrolim quoque & Vngariam redigantur in poteſtatem* N.N. *atq; huiuſmodi medium, terminos dilatandi, non contemnendum. Summatim in iſtis omnibus conſiſtere, verùm ſcopum & vniuerſum effectum Generalis huius coniunctionis. Denuo igitur rogari Legatos, vt puncta hæc Dominis Principalibus* N. N. *fiducialiter commendare velint, atq; etiam celebri ſuo Iudicio collaborare, quo deſiderata deſuper reſolutio ſubſequatur.*

Legati N. N. *Anhaltini propoſitioni reſpondent.*

Colloquium hoc, N. *aliquoties interruperat, cæterum Legatus* N *reſponſionem exorſus, cum multis imprimis circumſtantijs, beneuolum affectum* N *erga Palatinum laudauit; deinde pergens, cauſam aiebat eſſe communem, quam* N. N *ſerio cordi ſibi ſumpſiſſent, neque enim facilè ſolere eos dexteram aliquam occaſionem negligere. Accedendo autem ad negotium hoc particulare, quod Secretarius* N. &c *antea* N. *Principi propoſuerat, & nunc amplioribus verbis Anhaltinus recenſuit, ſe (Legatum) aliud replicare non poſſe, quàm* N. N. *non ita voluntatem, atque facultates deficere:* Nam *impotentiam ab vna parte notoriam eſſe, & ab alterâ Impenſas, quas horum temporum ſtatus poſtulat, incredibiles, quolibet enim menſe eas accedere ad quadraginta millia dalerorum. In effectu quidem diuerſionem iſtam Bohemis & Vnioniſtis in magnum vergere ſubſidium, prius tamen velle ſe deſuper inſtruere* N.N. *& omnia ſibi expoſita, cum ſuis circumſtantijs debito loco ac tempore probè referre. Reſpondit* N. *non eſſe enim verò, quod* N N. *ſe defectu mediorum excuſent, cum notorium ſit, poſſe eos infra ſpatium octidui in caſu neceßitatis colligere vltra ſexageſies centena millia. Legatus autem prioribus ſuis dictis inhæſit, hoc tamen annexo, quod Tranſitus viarum quidem, domui Auſtriacæ per* N:N. *terrâ mariq; prohibebuntur; ſed quo minus, exigui hinc inde manipuli militũ per Ditiones eorum ſine ſtrepitu tranſcurrant, impediri vix poſſe. Quoad irruptionem in* N. *ſe (Legatum) prævidere,* N. N. *vel eam ob cauſam ſaltem ab illâ ſibi temperaturos, quod tum temporis alibi, ac præſertim in mari ſuas experientur difficultates, adeoq; vires ipſorum diſtrahi non expediet.*

Reipublicæ N. N. *impenſæ menſtrua.*

Contra hæc inſtitit rurſus N. *exiguam ſeparationem Exercitus ipſorum, non multum obfuturam, imò vero pro conditione loci ac temporis, ſi cautè res agatur, multum prodeſſe poſſe: Exempli cauſâ: nunc vlterius eos progreſſuros cum legione 5000. quam ante hac cum Exercitu viginti millium.* FERDINANDUM *enim*

enim occupari in Bohomiâ, Auſtriâ Vngariâ: vires ei ad defenſionem Fori Iulij non ſufficere, poſtquam maximè ſubditi ipſius hæreditarij, & circumcirca, quotquot fere limitibus N.N. *affines ſunt, rebellarunt, aut propediem rebellabunt. Legatus omnia quidem prædicta profitebatur ita eſſe; ea tamen vice nihil actum vlterius.*

Non multò poſt, arbitrabatur N. non abs re fore, ſi ſimiliter DONA *dictos Legatos ſalutaret, & ſubſtantialia præmiſsi diſcurſus fuſius recapitulando litteras ipſis porrigeret, quas Ordines Bohemici direxerunt ad N.N.* eiuſdem argumenti cum duabus alijs, quarum contenta ſuperius additione ſeptima & octaua enumerantur, Excepto articulo Vicariatus qui in his omittitur, & clauſulâ concernente ſubſidium pecuniarium, ac præcluſionem viarum, quæ additur.

Octauâ Maij, Dona contulit ſe ad N. & in conclaui eiuſdem ad Audientiam admiſſus eſt. Illa igitur occaſione lectus fuit Conceptus inſtrumenti quod expediendum erat, & N. Ipſe correxerat, vlterioribus verbis ad Dona ſubijciens; cupere ſe, hoc ſcriptum taliter à ſe correctum, mundari ac transformari in ORIGINALE: *reliqua verò corrollaria & memoralia ab Anhaltino prolata, in alias chartas tranſcribi per modum Copiarum: poſthæc Chriſtophoro de Dona rurſus iniungens, Legatos N.N. adeat ac percontetur, quo ſenſu nunc tandem erga præſens negotium afficiantur? apud quos Dona media fermâ horâ commoratus, Bohemicorum Statuum illis Epiſtolam præſentauit. Legati eadem acceptâ, quoad ſubminiſtrationem pecuniæ, reſponderunt, ſe in ſolatium Bohemorum, petitionem hanc Principalibus ſuis libenter fideliterque relaturos, & pari modo laboraturos pro intercluſione viarum contra Hiſpanos; tranſitũ enim, etiam abſque hoc militi Regio denegandum. Conſtantiſſimè deinde proteſtari cœperunt, quàm ingenuè N N. erga cauſam Bohemicam, & Vnionem animati ſint: præmonendo interim, Bohemis circa illud tempus difficillimè ſuccurſum iri, propter immenſas impenſas, quas ipſorummet N.N. neceſsitates quolibet menſe abſumunt, vt minimum ſcilicet Quadraginta Millia Coronatorum. E contra Dona breuiter illis ob oculos poſuit, Magnam Reipublicæ ſuæ potentiam, opulentas prouincias; Exiles vires Ferdinandi, eiuſdemque aduerſus N. N. grauiſſimum odium. Legati hæc non inficiabantur quidem, ſed tamen denuo ad excuſationem Principalium ſuorum allegata impotentia prætextum reiterarunt. Sub veſperam eiuſdem diei, N. Anhaltinum conuenit, vbi Dona aſſiſtente, Conceptus inſtrumenti ſupradicti, iuxta correctionem illius mundati ac reformati, prælectum eſt. N. ſignificauit, ſequenti die velle ſe illud propria manus ſubſignatione firmare.*

Et quanquam decretum eſſet Anhaltino, poſtero die prauiâ Inſtrumenti ſubſcriptione, reditum ſuum auſpicari verſus Germaniam, præfebri tamen in quam incidit, ſententiam mutare coactus eſt. Itaque N. Principi renuntiat, cupere ſe ſequenti die nonnihil ſe cedere, & operam dare recuperandæ valetudini. *Anhaltinus apud* N. *febricitat.*

Die 9. & 10. Maij, Principem de Anhalt vehemens febricula inflammauit, quem N. continuo viſitans, certiorem reddidit, literas ſibi allatas à Domino N. N. quibus monetur, ne in cauſam Bohemorum ſeſe immiſceat, hunc autem Monſ. virum eſſe curioſum ac ſapientulum, & oculis ſuis omnes propè angulos perluſtrare: in effectu timendum, nè G ALLVS HISPANIZET.

Et vndecima Maij: Veredarius appulit ex aula Marchionis Badenſis. Eodē tēpore Anhaltinus literas exarauit ad magnū Aulæ Heidelbergēſis Magiſtrū Comitē de Solms, ad Principē Anhaltinū Iuniorē, Achatium de Dona, & ad Borſtelliū. Eodē veſpere diſcurſus habiti ſunt ſuper literis ac nouis allatis per curſorē Badenſē.

Die ſequenti, Princeps Anhaltinus, à febricula ſuâ, quæ eum ipſâ horâ conſultationis corripuerat, multifariam vexatus fuit, vt Medicos & Apothecarios, Chyrurgos, pariter ac Miniſtros defatigarit: Et tamen pro conſueto zelo, æque ſemper ſtrenuè progreſſus eſt *in negotiatione ſua, Coronam Bohemicam nomine tenus, etiam ad alios; in effectu verò ad vnicum Electorem Palatinum transferendi.* Documenta ſpecialia (vnde noui adhuc conatus elucent) ſtudioſe prætermittuntur.

Die 18. Maij. in Concilium, hæc ex Bohemia noua illata ſunt, & variæ deliberationis materiā præbuerunt. I. *Antequā Copiæ* Ferdinandi *ex Belgio appropinquent, Bohemos non exiguā ſpē habere, expugnandi Budvvys.* II. *Aeque probabile eſſe, quod Bohemis ſe aſſociabunt & confœderabunt, Morauia, Sileſia, Vngaria, &c.* III. *Principes Vnionis, ad bellum ſe iam ſerio accingere*, &c. *Item: Bohemos in ſua aduersùs Ferdinandum reſiſtentia adhuc viriliter progredi, & cum bonâ Exercitus parte inuaſiſſe Morauiam.* Item : *Conſtantinopoli laborare N. N. apud Imperatorem Turcarū, vt militē emittat in confines Vngariæ vt Vngaris* (qui tunc temporis FERDINANDO Regi ſuo adhuc obediētes erant) *metus incutiatur, & Ferdinandus illis in locis quoque occupetur ac diſtrahatur:* Item : *Ex Anglia nihil ſolatij prorſus expectandum ob extremam penuriam pecuniæ, prout per multas circumſtantias demonſtratum fuit; neque enim Regem illum conſentire velle, vt Palatinus aliquid ſibi Iuris prætendat ad Coronam Romanam ob defectum ætatis. Maieſtatem ſuam ſignificaſſe nihil gratius ſibi accidere poſſe, quam ſi Bohemicæ illæ turbæ ſedentur, & pax Imperio reſtituatur : idcirco enim ſpecialem ſe legationem expediuiſſe. Item: Status Hollandiæ tam circa nauigationem, quām ratione futuri ſuccurſus, nihil apud Regē confeciſſe: re igitur infecta, & malè contentos domum reuerſos.* Hic notetur, præmiſſis punctis adhærere, certas additiones ſub litera B. & C. quas tamen breuitatis cauſa, & ob alios reſpectus impræſentiarum omittere placuit. Meminit ſæpe dictus Princeps de Anhalt, cuiuſmodi-nam diſcurſus ac conſultationes 26. & 27. Die Maij, eod. Anno, in ſecreto ſuo Auditorio, inter ipſum, & N. ratione N. N. celebrati fuerint: inter cætera, *Vt Bohemi ſaltem fideliter defendantur, deinde etiam, ſi aliud non poſſent conſequi, Hollandorum & N. N. opera formam Reipublicæ in Regno ſuo inſtituant.* Simi-

N. N. *Turcam contra Vngariam ſollicitant.*

Anglia Rex inops pecuniæ.

Digitized by Google

Opulenta Ciuitaas quædam occupanda.

Similiter quales inſidias in conciliabulo ſuo conſpirantes moliti ſint, poſtquam Anhaltinus ipſe 19. Maij ante cœnam non dubitauit Chriſtophoro de Dona, memoriale quoddam dictare, *de improuisâ occupatione magnæ cuiuſdam & opulentiſſimæ Ciuitatis, cuius diuitiæ ad 32. milliones aſcenderent, vt talibus impenſis cogitationes ipſorum conſummarentur.* Præſertim autem quoad Coronam Romanam: *melius eſſe ad eandem euehere Turcam, imò* D I A B O L V M, *quàm Ferdinandum ſuccedere.* Verba formalia Prothocolli ſunt hæc: Qu'il ſeroit mieulx de prendre pluſtoſt vn' Turc, voire vn diable à la ſucceſſion de l'Empire, que de laiſſer venir à Ferdinand. Verum id genus ſpecialitates hoc loco non reſpiciuntur: ſed ſatis ſit, Anhaltino, Ohnſpacenſi, Palatino, Solmenſi, Camerario, Pleſſenio, vtrique Dona & ſimilibus creaturis conſtare, quod noxia ipſorum conſilia, Deo permittente, ad totius mundi cognitionem eruperint.

Anhaltini deuotio erga diabolum.

Munera donata Anhaltino ab N.

Alioquin completâ hâc tam ſecreta legatione, qua non minus prodigioſæ quam perniciosæ machinationes concluſæ ſunt, Chriſtianus Princeps de Anhalt, tribus Equis nobiliſſimis, vna cum gladio ac pugione gemmis ac margaritis diſtincto, dono ſibi oblatis, in reditu triumphauit.

Ad Corollarium ſub litera A. quod eſt conceptus mutuorum pactorum, deſumptus ex inſtructione Anhaltini, quatuordecim puncta pertinent magni ponderis, quæ hoc loco maiore ex parte prætermittuntur: *Niſi quod N. promiſſionem ſuam confirmarit ſuſtentandi ſub ſignis Mansfeldij ad vſum arbitrarium Palatini, 4000. Peditum, & ſexcentos Equites: Item Imperatori & copijs Hiſpanicis omnes viarum tranſitus præcludendos: Item Alſatiam inuadendam, Domum Auſtriacam diſtrahendam, ſummam pecuniæ vſque ad 200. 1200. 1400000. imò milliones aliquot Dalerorum certis terminis contribuendos: pro ſeruandis priuilegijs non ſolum Regni Bohemici, verum etiam Imperij Romani, vaſtiorem exercitum conſtruendum ac ſuſtentandum eſſe.* Item *tertia pecuniæ portione depoſita, mox polliceri Palatinum, Anhaltinum, & Ohnſpacenſem decem millia peditum, ac bonum numerum Equitum: nec non tormenta ſe & neceſſarias munitiones huc requiſitas procuraturos, quò conatus Hiſpanorum præoccupentur, Ordines Bohemorum ſuffulciantur, correſpondentes in priuilegiorum ac libertatum ſuarum poſſeſſione ſtabiliantur: Mansfeldij quoque & N. mutuo conſilio inita concluſiones executioni mandentur; Sed nec complurium annorum ſpatio neceſſe ſit, in aliquem pacificationis vel induciarum tractatum deſcendere. Apud Bohemos* N. *Principem in magno eſſe reſpectu, & Palatinum paratum eundem multis titulis ac rationibus amplificare; vt dicti Ordines Bohemiæ Coronam ipſi deferant: Ipſum Regem ſuum deſignent: Eoq; facto nihil à Palatino intermiſſum iri, quo fauor ac beneuolentia Bohemorum, varijs alioquin in-*

dicijs erga ipſum prodita, deriuetur ac tranſportetur in perſonam N. *In proximâ Electione Regis Romanorum Palatinum eiuſmodi Principem deſignare ac promouere velle, qui iuxta conſtitutiones Imperij, ſit omnium maximè idoneus ad libertatem authoritatemque eiuſdem ſacri Romani Imperij conſeruandam, vnde illorum potiſſimam rationem habitum iri, qui meritis ac beneficijs ſuis alios notabiliter ſuperarint. Sperare quoque Palatinum, non defuturum ſibi votum Electoris Brandeburgici, et ſui filij:* Item, *in articulis vtrimque receptis, comprehendendos non tantum Electores ac Principes modò contrahentes, verùm etiã eorundem hæredes ac poſteros. His annexa fuit ſpecificatio 12. tormentorum bellicorum, cum appertinentibus globis & puluere, vſque ad libras trecentas vel quadragintas: pari quantitate funium incendiariorum; dupla portione plumbi, ac neceſſaria annonâ, ſiue ad obſidionem aliquam, ſiue ad expeditionem campeſtrem.*

Vlterius adhuc in eadem tractatione deliberatum fuit, *Coronam Romanam impartiendam eſſe N. & Palatino Bohemicam: pro hac enim vice ſatis fore, ſi Domui Auſtriacæ, Bohemici Regni dignitas detrahatur: Meritò autem fauendum Palatino, vt eius auxilio tanto amplius Religioni* (Caluiniſticæ) *incrementum accedat.*

Ratione Coronæ Cæſareæ, non diffidere N. quin poſt obitum Matthiæ (ſcriptum vnde huius rei notitia deriuatur, expeditum fuit 16. Februar. Matthia Cæſare adhuc ſuperuiuente) *aliquid confecturus ſit, dummodo in eandem ſententiam concedat Rex Galliæ: Et hunc igitur oportunâ ſalutatione inſtruendum ac requirendum eſſe.*

Anhaltini litteræ ad Marchionem Badenſem.

Præter hoc recordabitur Anhaltinus, cuiuſmodi literas dictarit Baroni de Dona Amanuenſi ſuo 17. ſiue 7. Maij.

In prima Epiſtola ad Marchionem Badenſem ſub litera D. Principem N. miris encomijs celebrat; *quàm generoſa ſit animi virtute &c.* Item: *Se Anhaltinum, veredarium expediuiſſe ad ipſum Marchionem, qui eundem certiorem reddat, negotium notum, generaliter loquendo, verſari in bonis terminis, & quoniam omnia calamo committi non poſſunt, Eidem nemine alio conſcio, ſub inuiolabili ſilentij ſigillo, de ſingulis referat: quemadmodum enim bonum publicum concernunt, ita non ambigendum, quin ipſi Marchioni futura ſint longè gratiſſima,* &c. (propter Preyſach Ciuitatem Marchioni deputatam.) In alterâ Epiſtola ſub litera E, ad Electorem Palatinum ſcribitur, idipſum inſinuando, *quod* videlicet *res in bonis terminis, ſed taliter tamen conſtitutæ ſint, vt relationem non ſcripto fieri oporteat, ſed os ad os: vnum interim poſſe ſe abſque notabili periculo ſignificare: nullum defectum fore ex parte N. quanquam N. N. hucuſque in negatiuis ſubſtiterint; N. enim in ſe recepiſſe, quolibet nihilominus menſe, ſuam quotam centies mille Dalerorum realiter numerare, cum eiuſmodi tamen non iniquâ conditione, quam Palatinus & vnioniſtæ meritò approbent. Potiſſimam negotij difficultatem verſari in hoc: quod N. certum ac ſolidum funda-*

fundamentum conſtituere nequeat ſuper Generali duntaxat promiſſione duorum Bohemiæ Directorũ, Hohenloë & Ruppa, proinde deſiderare ſe, Bohemos mentem ſuam ſuper hoc arcano explicaſſe aliquanto luculentius, & eadem de cauſâ, ſe (Anhaltinum) *literas exaraſſe ad Achatium de Dona, ſimiliterq́ ad Palatinum, quatenus Hic memoratum Achatium continuò in Bohemiam destinare, eiusq́ ſtudio ſolerter cooperari velit, quo ipſe* (Anhaltinus) *in reditu ſuo ex parte Palatini, omnes huius materiæ articulos maturè deliberatos, & ſalubriter concluſos fuiſſe cognoſcat, ſicque N. Principi anſa præbeatur, beneuolam intentionem ſuam opere ipſo fructuosè complendi.* *N. pauculorum conſpirantium technis non fidit.*

Tertia Epiſtola Anhaltini ſub litera F, ad Achatium de Dona; in eundem ſcopum dirigitur, nempe *N. Principi beneuolam propenſionem duorum confidentium Bohemiæ, pergratam accidere, nondum vero reperire ſe in eadem, debitam rationem ſecuritatis, quæ in re tam arduâ exigitur, vnde ſui nominis exiſtimatio, fortunæ, ditionum, ac ſubditorum, & quicquid demum hìs affine eſſe poteſt, veluti ex filo dependent: Quando igitur non irrationabiliter ſibiti mendum eſt, ne in tanta incertitudine periculosè hallucinetur, Hinc cupere ſe, omnia ad tales reduci terminos, vt perſpicuè intelligat, ad oblatam ſe dignitatem* VOCARI: *Eo præuio, nullum ſe detrectaturum genus ſubſidij, ſuammet potius perſonam cum omnibus amicis ac correſpondentibus impenſurum. Bohemis igitur curæ eſſe debere, vt primò quoque tempore legationem coordinent, quâ* N. *de ſeria ſua inclinatione ac fauorabili voluntate certum reddant, cum vlteriore facultate, nonnullos hinc inde articulos cum N. deliberandi ac concludendi, prout talis propoſiti ſucceſſus & perfectio poſtulauerit. Et hoc fine ſe* (Anhaltinum) *expreſſum veredarium præmiſiſſe, ac ſub ratificatione Palatini ſuadere, vt duo confidentes Ruppa & Hohenloe de hiſce omnibus ac ſingulis confeſtim erudiantur, & quæcunque de cætero huic intento commoda aut neceſſaria eſſe videbuntur, præparent. Interea velle ſe* (Anhaltinum) *reditum ſuum quacunque tandem ratione maturare, vt de ſingulis circumſtantijs, viua poſſit voce differere fuſius & confidentius. Omnia alioquin in eiuſmodi verſari cardine, vt de diuinæ prouidentiæ cooperatione minimè ambigendum ſit. Datum N, 17. Maij. Anno 1619.* In memoriali ſub litera G H reperiuntur variæ conſultationes, atque in reliquis hæ: *Vt Ordines Hollandiæ, Inducias nunc ſtatim abrumpant, & duodecim annorum lapſum non præſtolentur: cauſam prætexi poſſe, Quod Hiſpani inſidias Hollandiæ ſtruxerint per ipſum Barneſeltium: Eodem referri controuerſias emergentes ex Prouincijs Iuliacenſibus & Ciuitate Embdenſi.* *Anhaltini literæ ad Achatium de Dona.* *N. Coronã Bohemiæ non cupit niſi vocatus.* *Induciæ Hollandicæ* *Barneſeltius.*

Venetos accendendos eſſe, vt bellum cum Hiſpano & Rege Ferdinando teneuent, ſi fortè ſubigere poſſent Forum Iulij, ſiue Iſtriam; hac enim ratione immenſis deinceps ſumptibus ſuperſederetur, quos alioquin velint nolint terrâ marique profundent. Item Hiſpanum duobus in locis impugnandum, & Vnioniſtis validâ pecunia ſummâ ſubueniri debere, vt ipſi quoque ad eundem effectum conſpirent. Et *Veneti quibus ſtimulis ad bellum excitandi?*

quan-

Digitized by Google

quanquam Veneti communiter caute res ſuas gerant, neque ad bellum admodum propenſi ſint: Oportuna tamen hac occaſione eos tandem extimulatum iri, vt in arenam proſiliant.

Extrema neceſsitatis eſſe, vt conſilium ineatur de redigendâ in praxin ea cogitatione (tangit Ciuitatem N.) *de qua ante hac oretenus deliberatum fuit; hinc enim non minus conſequi poſſe emolumentum, quod in totam communitatem redundet, atque ex duobus propoſitis præcedentibus propter concurrentes circumſtantias: & tamen nihil negligendum penitus, ſed tanto cuique medio inhærendum conſtantius, quo publicæ vtilitatis quam promittit effectus, apparet vberior.*

Non minus exigi, vt Vniti Electores ac Principes, Status & Ciuitates reciprocam ſibi dexteram porrigant, cum nihil tam ſeriò ac propriè quæratur, ac Germanæ incolumitas libertatis, & ſalus ipſorummet. Eoſdem proſpicere debere, ne Copijs in Belgio conſcriptis pateat tranſitus. Si enim Ferdinando ac Domui Auſtriacæ illarum Prouinciarum ſuppetiæ præſcindantur, actum de illis fore: Ex regno certè Neapolitano per Mare Adriaticum Trieſtam verſus, milites penetrare non poſſe, niſi impingere velint in claſſem Venetam, cum hac Reſpublica categoricè conſtitutum habeat, extrema tentare potius, quam hac ratione tranſeundi illis facultatem permittere. Quod ſi Copiæ Neapoli Mediolanum verſus ducantur, Regi id conſtituturum magno diſpendio temporis, ſiue terrâ ſiue mari profectio inſtituatur, præterquam quod iter ſit oppido & longinquum & aſperum, &c.

Preyſach Ciuitas præda Badenſis. *Item vniuerſam tractatus huius ſubſtantiam, qui cum N. habitus fuit, nunc tandem reuelari oportere etiam Marchioni Badenſi, eo fine, vt is ſe ad occupationem Preyſach Ciuitatis tempeſtiuè diſponat, rationem idipſum perficiendi etiam atque etiam ſecum recogitet, de Tormentis bellicis ac Annona ſibi proſpiciat, cum conditione, vt prædicta deinde Ciuitas in recompenſam expenſarum ad proprium ipſius ac perpetuum Dominium deuoluatur.*

NB. *Principi autem de VVirtembergh nihil patefaciendum amplius, quàm quantum concernit alimentationem legionis Mansfeldicæ.*

Electori Palatino memoriam refricari oportere noti Vicariatus.

In itinere curioſè obſeruandam conſtitutionem viarum.

Primo quoque tempore monendos Status Bohemiæ, vt Legationem adornent ad N. quæ eum ſolidè ac ſecurè inſtruat, quidnam poſſit ſibi de Bohemica Coronæ adeptione polliceri.

Apud N. inſtandum pro declaratione, an Palatinum einſq; conſortes, ſuo nomine certos reddi cupiat, ſe, vbi Bohemi promiſſis ſteterint, ſuas quoq; conditiones adimpleturum, nè alioquin Legati Bohemici in longinquam ſumptuoſamq; viam ſe fruſtra conijciant.

An cum Palatino & Badenſi tutò aliquid conferri poſſe exiſtimet, ſuper matrimonio inter N. & N.

Circum

Digitized by Google

Circumſpiciendum, an Eccleſiaſtici alicuius principatus commoditas occurrat pro Cardinali N.

Anhaltino allaborandum, vt Bohemici Status, Legationem ad N. quamprimum expediant, cum oblatione Coronæ Bohemicæ, erga conditiones notas, Item *vt ſpecialem adiungat Legatum Palatinus, propter negotium pecuniarum, & magni Exercitus, qui rebus ibi confectis iter flectat ad Venetos, & illic quoque fructuosè negotietur.*

Item conſiderandum, quibus artibus Treuirenſis conciliari queat, hic enim imprimis non eſſe parcendum pecunijs, quo ſine homines dexteri & ingenioſi adhiberi deberent: Exempli gratia Anhaltinus, vel alius non abſimilis. *Treuirenſis Elector.*

Vt Status Hollandiæ interrumpant Inducias; alioquin ſpem amplioris fortunæ fore valdè tenuem.

Et coniugium inter Hiſpanum & Anglum impediant. *Coniugium inter Hiſpan: & Angl.*

Eodem tempore, quo Status in Hollandia inducias terminabunt, & Veneti adorientur forum Iulij, renouandum bellum in Ducatu Mediolanenſi.

Item bellum in Galliâ ad hoc propoſitum magis profuturum quam pacem. *Bellū Gallicum.*

Item, Hiſpanos adeò eſſe meticuloſos, vt apud Status pro continuatione Induciarum acturi ſint & prece & pretio. *Hiſpani excordes.*

Item: articulum de Imperio & Electione, iuxta verbalem interpretationem Principis de Anhalt, reſeruandum.

In alijs Memorialibus, quæ Anhaltinus ſuo chyrographo ſubſignauit, leguntur hæc: *Si contingeret N. in Regem Bohemiæ eligi, tunc tranſportatio Alſatiæ, Coronæ Vngaricæ, & Magnæ partis Auſtriæ in perſonam Palatini perficienda eſſet.*

Vlterius, quæ Anhaltino in reditu ſuo obſeruanda.

I. *Quid præſumatur de die Electionis Francofurtenſis? ſucceſſura ne ſit, an verò procraſtinanda? An Electores ibidem comparituri perſonaliter, atq; inter cæteros ipſe etiam* FERDINANDVS; *& in quâ qualitate oporteat eum in Conſeſſum Electorum admittere.*

II. *Ad quos terminos progreſſa ſit Vnio in conuocatione militum; & quouſq; è contrario* FERDINANDVS, *& quid, fiat circa legiones extraneas?*

III. *De Statu Regni Bohemici, tàm quoad bellum, quàm quoad negotium Interpoſitionis, ac Reiectionis.*

Item quid ratione Bohemiæ conſulendum ac faciendum Palatino?

I. *Reſoluendum; An Palatinus Coronam ſibi reſeruatam velit, intuitu videlicet Regis Angliæ; quo caſu expectandum, quid & quantum Rex pro ſuâ parte præſtare velit, & valeat?*

II. *An verò in fauorem* N. *ſuper illâ renuntiare placeat mediantibus conditionibus de quibus ſupra.*

III. *Aut forma potius Reipublicæ, in Regno aliquantiſper continuanda?*

I Item

Item notanda pro meipſo Anhaltino.

I. *Quid in genere? An res inclinent ad pacem?* II. *Incitamenta ad Ens.* III. *De reiectione, cum Statibus Bohemiæ:* IV. *Comitia collegiata.* V. *Armamenta.* VI. *Pro Mansfeldio ſuppetiæ.* VII. *Angliæ ratione Bohemiæ, & ratione matrimonij.*

Porrò nè in publicum diuulgaretur, quamobrem Anhaltinus ad N. excurrerit: in ſpeciem præ ſe tulit. I. Iter hoc ſuſceptum fuiſſe, *pro conciliandâ mutuâ beneuolentia & correſpondentia inter* N. N. N. II. *Pro ſubleuanda annua penſione Principis de Anhalt iunioris.* III. *accommodanda controuerſia causâ inter N. N. &c.*

Adhuc vlterius præſcripſit Anhaltinus memoriale ſibimet. I. *de complendo numero 4000. peditũ, & ſexcentis equitibus ſub ſignis Mansfeldij, cõtinuis verò ſtipendijs N.* II. *Vt duodecies centena millia dalerorum vel in promptis ſpeciebus numerentur, vel tranſcribantur viâ Cambij, idq́; infallibiliter fiat & continuetur.* III. *Occupatio Alſatiæ.* V. *Veneti ſollicitandi pro aßiſtentia, atque vt hoſtem inuadant.* V. *In Italia negotij huius intentio fouenda, & explorandum, an pertingi fortè queat ad nouum aliquod genus concordiæ.* VI. *nihil in hoc opere negligendum, vti neque abrumpenda aliqua correſpondentia, vt Status ac ſucceſſus rerum reſciri poßit de die in diem. Item Filius meus* (Anhaltinus iunior) *mittendus in Italiam, qui cauſam hanc promoueat, Regionem perluſtret, præſertim Romam & Neapolim.*

Anhaltinus Iunior.

Cuiuſmodi conſultationes ad inſtantiam Ordinum Bohemiæ, Anhaltino ſine dubitatione ſolertiſſimo promotore, in noto quodam loco initæ & concluſæ fuerint, docet corollarium ipſius ſub litera H. argumenti ſequentis. *Cum hiſce diebus perpetua agerentur deliberationes, ad petitionem Directorum Bohemiæ, quid videlicet facto opus, vt ab obedientia Auſtriacorum exonerentur, grauis tandem diſputatio coorta fuit, pleriq́; arbitrantibus, bellum continuandum, nec vllam cum* FERDINANDO *pacificationem tractandam eſſe, qui proinde etiam rationem inierunt: Si à* FERDINANDO *forte & Hiſpano, per vim ad obedientiam coërcerentur, cuiuſmodi hinc inde aduerſus eos ſibi promittere poßint præſidia. Quoſdam ſaltem hoc vnum perplexos tenet, qualis inſtitui debeat forma Regiminis? difficilem enim omninò fore progreſſum, niſi idoneum caput præſto ſit, quod ex parte tam ſua met, quàm ſuorum adhærentium polleat potentia, & rei militaris experientia, vt aduerſis Domus Auſtriacæ viribus reluctari ſufficiat: Atque ita Regem deſiderant, qui potens ſit, non tantum Bohemiam & incorporatas prouincias contra Auſtriacos & Hiſpanos tueri, verum etiam in caſu neceßitatis pedem extendere, & amplificare dominium, vt Auſtriacorum tanto magis potentia labefactetur.*

Bohemorũ contra Auſtriacos grauis conſultatio.

Alij mallent pugnare pro libertate, nè Ordines vlli deinceps Regi ſubiaceant. Hi exemplum reſpiciunt Statuum Hollandiæ, qui initio quidem res ſuas periculo fortu-

fortunaq; commiſerunt, ſub Matthia, Alenconio, Wilhelmo Auraico &c. Demũm tamen libertatem ſuam, in formâ Reipublicæ, aduerſus Hiſpanorum violentiam feliciter vindicarunt. Et licet nulli Principi pareant, nunquam tamen magnorum Regũ illis ſubſidia defuerunt: itaq; non eſſe cadendum animo, tametſi initia ceciderint nonnihil aſpera: nam neque ipſos Hollandos primo mox anno ad optatam Chorinthum ſine diſcrimine appuliſſe.

Status Hollandorũ ſpeculum Bohemorum.

At verò Catholici cum pauculis quibuſdam ſub vtraq; cuperent litem potius cum Ferdinando componi, & conditiones tanto ad prætenſionem ſubditorum propius accommodari: Metuendum enim eſſe, ne Ferdinando per vim emergente, omnes ipſis libertates ac priuilegia adimantur: His tamen non attentis, Commiſſarij Ferdinandi cum replicâ negatiua, ad Principalem ſuum regredi coacti ſunt.

Catholicorum in conſultatione contra Ferdinandum ſententia.

Nunc igitur eouſque peruentum, vt Ordinibus Bohemiæ cum amicis ſuis deliberandum ſit, quid ipſis in præſenti rerum periodo agendum? Vnde ſalutatus fuit imprimis Rex Angliæ, & correſpondentes alij: Nunc ſimiliter explorare conantur Iudicium N.N. nec quicquam dubitant, rem factam ſe habituros, dummodo conſilijs illorum fidenter inſiſtant. Interea verò perpetua quoque conſilia agitant cum legatis Hollandicis, & cum Electore Saxoniæ. N.N. autem cautè admodum & paulatim ambulant, & omnia penès Directores ſecretiſsimè celata ſeruantur. Principi N. articuli noti oblati ſunt, vt ſuper iiſdem mentem ſuam explicet, Ille autem nouis rurſũ conſultationum ambagibus reſolutionem deſtinuit, vt accerſiri oportuerit ipſos N. N. quibus omnes Bohemicæ cauſæ particularitates detectæ ſunt. Quocirca cum diuerſæ in concilio opiniones incidiſſent, non defuerunt inter cæteros qui ſibi perſuaderent: Bohemos intentum ſuum conſecuturos quidem, tametſi nouum Regem non deſignauerint, &c. Item Imperium Auſtriacorum vniuerſam fermè faſtidire Germaniam, &c. ET POST NONNVLLA: Conſiderandum vero etiam atque etiam, licet Bohemi bellum continuarent, & vno atque altero anno fortè alienis ſubſidijs iuuarentur, impoſsibile tamen fore, vt inuicti perſiſtant, ſed cum iactura tandem omnium Priuilegiorum ac libertatum ſuarum ſuccubituros. Itaque conſultiſsimum, vt pro hâc vice cum Ferdinando amicè congrediantur, & aliam planiorem commoditatem expectent. Cùm enim prouentus Regni vtcunque ſint mediocres, & plerique ex ordinibus inter ſe in affectu & opinione ſubdiſcordent, Vicinorum denique auxilia valde incerta, probabiliter prouideri poſſe, continuationem belli, non attentis variarum ſuppetiarum promiſsis, ipſis fore impracticabilem, ſed omnes ad extremum, vbi proprias ſedes & agros deſolatos viderint, FERDINANDO in prædam ceſſuros. Iudicabant alij, tutiùs facturos ordines Bohemiæ, ſi bellum proprio Marte ipſi gerant: ipſi præſideant: Regem non eligant: neque enim facilè inueniendum, qui paratus ſit, ipſorum cauſâ proprias ditiones ac ſubditos ſuos in diſcrimen adducere. Inſuper ſtudeant conciliare & adſtringere ſibi Sileſiam, Morauiam, Auſtriam, quâ ratione Vngaris via præcluderentur, quo minus hi, prout Auſtriacis addicti ſunt, in Bohemiam irrumpant. Non minorem curã confœderatis

Leopoldus Archidux.

incumbere debere, Leopoldum Archiducem prohibendi à tranſitu in Alſatiam, ne illac miles Burgundicus penetret: Si enim omnia itinera Ferdinando præcludantur, poſſe Status Bohemiæ vel abſque Rege, non ſolum libertatem ſuam tueri, verum etiam plures pedetentim ditiones ſubigere. Pro concluſione igitur cogitandum Bohemis, quo pacto ſeſe ante omnia in libertatem aſſerant. Eo prævio indubiam illos opem experturos, ab Hollandis, à Ciuitatibus Imperialibus, à quibuſdam Regibus, Ducibus, & quotquot demum Domus Auſtriacæ potentiam imminutam deſiderant. Hæc concluſio ad Directores Bohemiæ directa fuit.

Turcica præſidia ſollicitata contra Ferdinandum.

In eadem hâc conſultatione relatum eſt, *poſtquam Nuntij de pace cum Rege Perſarum redintegrata continuantur, de beneuolentia Magni Imperatoris Turcarum nihil diffidendum, ideoque laborandum eſſe, vt moles Portæ iſtius verſatur contra Domum Auſtriacam, quemadmodum hac de re conſiliarij Turcici iam inſtructi ſunt, & iam eouſque deuentum, vt reſolutio Portæ propediem expectetur, conformis informationi, quàm Princeps Tranſyluaniæ dedit ratione Germaniæ, vt præſidia videlicet collocentur in confinibus Vngariæ, quibus* FERDINANDVS *conterreatur, & Vngari in ſolo ſuo occupentur, quo minùs in Bohemos ad obſequium Ferdinandi excurrant.*

Morauj.

Turnus Comes.

Collalto Comes.

Item Viennâ renuntiari, ſummoperè ibidem angi Ferdinandum, quod conatus ipſius vndique diſſipentur. Omina ſeſe cruenti belli prodere, nam totum propè Imperium inclinare ad Bohemos. Et quanquam hi (Bohemi) *amicabilibus hucuſque verbis* FERDINANDVM *lactarint, quaſi in fide & obedientia ipſius perſeueraturi: Verum tamen eſſe contrarium. Hinc neceſſitatem emergere, indies ferè in Concilium coëundi, propter inconſtantiam Morauorum, qui hucuſque extrinſecus non obſcurā præ ſe tulerunt deuotionem erga Auſtriacos, occultè verò in Bohemorum quoque ſententiam conſpirauerant, prout in nuperis Comitijs liquido patuit, vbi apertè ad Ordines Bohemicos transgreſsi ſunt. Vnde Comes de Turn cum Exercitu decem millium ad illa loca ſeſe contulit, Ferdinandi caſtra ex improuiſo diſſipaturus, niſi conſilium ipſius detectum fuiſſet. Et non diſsimile facinus deſignauerat aduerſus Comitem Collalto, ſed neque id ex voto ſucceſsit, quia Capitaneus, qui antea Cæſari militauerat, Buquoy admodum tunc familiaris, cum inſidias haſce moliretur, proditus ac deprehenſus interijt.*

Mansfeldius à Cæſareanis caditur.

Hæc & talia alia principaliter quidem inter ſe tractarunt correſpondentium Vnioniſtarum capita, magna tamen eorum portio, cæteris Vnioniſtis ſucceſſiuè detecta fuit. Quocirca ſequenti conuentione Heilbrunnenſi, non tantum *deputati Bohemici in conſeſſum:* Verum etiam *cauſa Bohemica in conſultationem* venit, vt inter omnes de modis ac medijs eidem patrocinandi conueniret. Et ſcribit Anhaltinus ex Heilbrun 10. Ianij 1619. *Bohemos primo quoque die non ſolum concluſuros articulum de Reiectione* FERDINANDI; *ſed etiam ad vlteriora perrecturos. Verum ad reiectionem hanc & vlteriora idcirco nondum peruentum eſſe, quod*

inte-

interea miles Hiſpanicus ex Belgio appulerit, qui Mansfeldij aciem adortus eſt; Et præ tali impedimento non potuiſſe hâc ſeptimanâ (10. ſiue 20. Iunij 1619.) *Bohemos, Auſtriacos, & Morauos reciprocas confœderationes ſuas debito iuriſiurandi Sacramento firmare. Se* (Anhaltinum) *Bohemus ſuggeſturũ fuiſſe, vt fœderibus ſanciendis aliquantiſper adhuc ſuperſedeant. Et quandoquidem Moguntinus & Saxo Electionem Francofurtenſem vehementer vrgent, permagnæ forè difficultatis, ad ſcopum propoſitum* (de quo ſupra) *contingere. Et nihilominus Heilbrunnæ ſerio nunc agi, de medijs excogitandis, per quæ ad optatam metam* (paulò ante deſignatam) *euadatur. Præter hæc probabile eſſe, Principes ac Status vnanimiter tandem in reſolutionem conſenſuros, quæ validum poſtulet Exercitum, imò militem iam promptum & quodammodo in procinctu eſſe, dummodo* N. *propoſitæ ſibi pactis rotundè reſpondeat, nam tali potiſsimum ſtimulo potuiſſe Vnioniſtarum quorundam ſomnolentiam tanto citius excitari. Nunc autem, poſtquam vltimum neceſſitatis momentum imminet, nihil mirum, ſi apparatus & conuocatio militum multò pluribus, quam ante hac difficultatibus præpediatur.*

Non ignorat alioquin Anhaltinus, quiſnam præterea Heilbrunnæ Vnioniſtas ſalutauerit, quamobrem hic vel ille ex eodem loco non continuo in Bohemiam demiſſus ſit, & quo pacto denique (cum conatus ipſius (*Anhaltini*) non ſuccederent, ideoq; impenſæ militares cum reliquo apparatu, in humeros Vnionis reuoluerentur) die 4. Iul. 9. concluſum ac literis mandatum fuerit, vt *non iam amplius de N. ſed de Palatino in Thronum Bohemicum ſublimando ageretur, & Palatinus fauorem & affectionem Bohemorum, erga ſuam perſonam varijs comprobatam argumentis, & per Ordines Regni oblatam acceptaret: Eoſdem propterea Status commonendos* (Iuxta memoriale ſignatum Ambergæ 4. ſiue 14. Iul. 1619.) *nè vllam de pace propoſitionem auſcultare velint, ſed perſiſtant in virili reſolutione ſua, ac multominus aliquo ab inuicem ſchiſmate ſeparentur.*

Anhaltini conatus paulatim concidunt. N. Principi ad Coronam Bohemicam præponitur Palatinus.

Quanquam igitur memorati ſumptus militares omnimodo incubuerint vnioni congregatæ in Heilbrunn, atq; onere hoc Vniti non mediocriter ſe grauari experirentur, inſuper tamen adhuc(iuxta literas Anhaltini de dato Amberg 5 ſiue 15 Iulij) ponderatum fuit, *quanquam reſiduum illud, quod ex ſtipendijs Legionis Mansfeldicæ ſingulis menſibus reſultat, nempe ſexaginta millia dalerorum meritò Palatino atque alijs eiuſdem curæ conſortibus deberentur: fieri tamen poſſe, vt Bohemi, niſi ſecreti huius negotij ratio ingenuè illis aperiatur, dictam 60000. ſummam ſibi aſcribant: Ex alia parte conſiderandum, communitatem Bohemicam rebus ſic ſtantibus extremâ premi neceſſitate, & remedia quæ iſtius loci plagæ applicantur, in totius corporis Reipublicæ commodum redundare, præſertim quod omnia hæc propoſita* (FERDINANDUM Regem abdicandi, & Palatinum ſubſtituendi) *non tam aliorum ratificationi innitantur, quã finali reſolutioni ac declarationi Bohemorum.*

Itaque ſe (Anhaltinum) *non videre, cur nonpotius extremum hoc remedium* (Bohemis in anguſtia conſtitutis) *concedendum & adhibendum ſit, quàm cauſa addenda, vt cum praiudicio, ab inſtituto ſuo reſilientes* (NOTA BENE) *ad tractatum concordiæ cum* FERDINANDO *declinent.*

Vnioniſtarum Exercitus. Item eadem die tametſi non ad eandem perſonam: *Conuentum Heilbrunnenſem proſperè* DEI *beneficio terminatum; Vnioniſtis aliud non deficere, quàm inducias temporis, alioquin reſolutos eſſe, caſtra ſua decem aut duodecim millium Peditum, & ter mille Equitum, prouidere tormentis maioribus, quotquot ſimilis Exercitus conditio poſtulare videbitur, & auxilia externa hac deſignatione non comprehendi: Militem inſuper magnâ ex parte iam collectum eſſe, cui Palatinus vti Generaliſſimus imperet, & Ohnſpacenſis Marchio veluti Generalis, Anhaltinum verò ab officijs immunem* (quia hoc tempore in perſonam ſuam deriuare nitebatur GENERALATVM in Bohemia, prout etiam tribus hebdomadibus poſt Datum præſentium literarum , realiter illi obtigit) *Nihilominus tamen nulli operæ ac moleſtiæ parſurum, & ſi per valetudinem licuerit, lateri Palatini continuo affixum fore. Palatinum omnem mouiſſe lapidem, quo retardaretur Electio Francofurtenſis, eoq; fine familiari colloquio contuliſſe cum Moguntino, hunc verò è contra nihil vrſiſſe feruentius, quam vt Comitia, ad præſcriptam diem initium ſortiantur, & Palatinus ibidem in perſonâ compareat. Veroſimiliter ergò Conuentum quidem Francofurti celebratum, ac* FERDINANDVM *magnus fortè faucibus cumulatum iri; A contrariâ verò parte omnibus neruis in hoc incumbendum, vt fauoribus Ferdinandi non paucæ difficultates ſeſe obijciant,* (Inter cæteras, proteſtatio Bohemorum de admittendis ad Collegium Electorale, non FERDINANDO, ſed ſuis Deputatis) *& præter opinionem ſuam cogantur in ipſo Electionis curſu ſubſiſtere. Reſiduum militem adhuc colligendum, iam fermè congregatum. Et conijcere ſe* (Anhaltinum) *Vnionem Exercitum ſuum non vſque adeò tempeſtiuè dimiſſurã: Hanc porrò coniuncturam eſſe longè optatiſſimam, quod Prouinciæ confœderatæ nunc Pragæ conuenerint, vt arctiori ſe inuicem correſpondentiæ nexu deuinciant.*

Palatini cũ Moguntino Electore colloquium.

Item in epiſtola Anhaltina ad Tſchernembellũ Datâ Ambergæ 14. Iul *Alterutrum ex Confidentibus Pragam properaturum: Interim ergo Tſchernembellus Anhaltino confidenter ſignificet, an non finalis confœderatio, & concluſio eiuſdem, ſtudioſè differatur vſq; ad exitum Electionis Francofurtenſis; nam hunc euentum rerum mutationes ac viciſſitudines pariturum admirandas.*

Impedire conantur Triumuiri Electionem Ferdinandi. Cæterum vt Electio Ferdinandi tantò certius impediretur, vltra ſupra dicta viſum fuit, Ciuitatem Francofurtenſem in poteſtatem redigere, & Electionem omnibus modis præoccupare. Doctor Camerarius in Epiſtola ſua ad Principem de Anhalt. Sub dato 2. Iul. 1619. inter cætera his verbis loquitur: *Ad Mandatum Electoris Palatini, in reditu* (ex Conuentione

tione Heilbrunnenſi) nobis porrectum, nuperâ die Lunæ Manheimium accelerauimus, vbi ſub veſperam breui temporis inter capedine appulerunt Palatinus Elector, & Mauritius Landtgrauius Haſsiæ, & eodem veſpere de publicis vix quicquam ſermocinantes, præcipuas horas amicis ſalutationibus conſummarunt: Manè facto, prolixius hinc inde peroratum. Et Landtgrauius Concluſionem Heilbrunnenſem ratam quidem habuit, ſed ſub quatuor conditionibus ſubſequentibus. I. Si termini ſolutionis ei nonnihil prolongarentur. II. Si ſufficienter ei caueatur de ſuccurſu in caſu neceſsitatis. III. Si in conſcriptione militum maior habeatur ratio ipſius, quàm aliorum. IV. Si priuatæ adhuc ipſius difficultates expedirentur. Reliqua conſtitiſſe in diſcurſu, ſuper generali Conuentu Euangelicorum & Electione, cum obteſtatione; vt Palatinus perſonam ſuam Frãcofurti nequaquam ſiſtat. Et quanquam antea declaratum fuerit, Exercitum Vnioniſtarum, conſideratâ temporis ratione, tardè nimis collectum, exiſtimaſſe tamen Principes, FERDINANDO cum eodem obuiam eundum, Francofurtum ſubigendum, & Electioni omnibus modis reluctandum eſſe. Atque hiſce aliiſq́; id genus ſpeculationibus totum illos diem ſummo cum faſtidio tranſegiſſe. Tandem ſuper conditionibus vtcunq́; concordatum, & ad inſtantiam Landtgrauij, Inſtrumentum RECESSVS formatum fuiſſe. Ad ſubſcriptionem cum ventum eſſet, Landtgrauium decubuiſſe in lectum; Palatinum de nocte Lauteriam abiiſſe; de manè euaſiſſe quoque Landtgrauium, & conceptum initæ concluſionis (Camerarij ſtylo exaratum) ſecum aſportaſſe: Ideoq́; Conſiliarios ſecretos Palatini ſubdubitare, an Landtgrauius receſſum ſubſignaturus ſit, nec ne? Principem hunc omnino eſſe intractabilem, idq́; DEO committendum, donec aliud ſtatuat.

Francofurtum occupandum.

Mauritius Landtgrauius Haſsiæ.

NB.

Hic (Heidelbergæ) ob anguſtias temporis, omnes propè ad extremum arctari, nec à quoquam decerni poſſe, quid facto opus. Conſiliarios metuere, nè neruus diffluat, ſicq́; tota moles ſoli tandem incumbat Palatino; quem proinde non immeritò eiuſmodi cogitationes vti & ſe (Camerarium) vehementer contriſtent, &c. Non videre ſe, quo pacto Palatinus circa diem Comitiorum Francofurtenſium hinc profectionem ſuam auſpicari queat, dum nulla adhuc anteceſsit præparatio, & omnia veluti ſtudioſâ quadam vecordia negliguntur. Hinc turbari ſe, & anxiari cordicitus. Quod ſi verò Palatinus tempore Electionis Heidelbergæ reſideat, oportunè & importunè eum moleſtatum iri, vt perſonaliter ſe Francofurtum conferat; prætereundo interim, quod prætextus excuſationis vitiaretur facto contrario. Verſamur itaq́; (loquitur Camerarius) vbiq́; inter ſacrum & ſaxum. DEVS inſpiret recta (Tecta) & ſalutaria (Cameraria) conſilia, &c. Francofurtenſes (inquit vlterius Camerarius) cum Waldtmanshauſen pactos eſſe, & plura pollicitos, quam ille Heilbrunnæ obtinuiſſet; ſic ſic tractari debere Ciuitates. Argentoratenſes in ſubſidium miſiſſe milites ducentos, qui probabiliter de præſenti ad locum ſibi deſignatum appulerint. Philippum Reingrauiũ, Miniſtrum quendam ſuum Heidelbergam direxiſſe, & anticipari ſibi velle ſolutionem

Camerarius anxius.

Francofurtenſes.

Argentoratenſes.

by Google

tionem bis mille florenorum: dubitare verò ſe (Camerarium) *an hanc illi gratiam Electores & Principes addixerint? Comitem enim eſſe, de eorum genere, quibus ipſe non multum tribuat, &c.*

Pari ferè methodo, quoad occupationem Ciuitatis Francofurtenſis, ſcribit etiam Ohnſpacenſis 26. Iul poſtquam intellexerat, 500. Equites Comitis de Solms, qui contra inobedientes Bohemos emiſſi erant, non

NB.

nihil retroceſſiſſe, dicens, *Quod ſi Equitatus hic reuera Francofurtum verſus regreſſus eſt, in mentem mihi venit, occaſionem fortè exigere, vt & nos quoque* (qui militamus Vnioni) *pauiò poſt ad eoſdem confines acceleremus.*

Plura inſuper de ſtatu & qualitate præſidiariorum Francofurtenſium tempore Electionis, leguntur in epiſtola Arberti Comitis de Solms, de

NB.NB.

dato Francofurti 14. Iul. 1619. ſubiectis verbis: *Hi præſidiarij, ac præſertim officiales (magnâ ex parte miniſtri Electoris Palatini,) vehementer ſuſpecti ſunt Eccleſiaſticis; neque enim diſcretioni Vnionis ſubiacere vellent, id quod Elector Moguntinus Francofurtenſibus, tunc temporis improperauit, cum Præfectus Waldtmanshauſen ante portam Ciuitatis obiectis clathris, Equitatum Electoris luſtraret, an non adduxiſſet cum reliquis Aulicis delectos milites, prout ſub Nobili Kratz quingenti equites deprehenſi ſunt. Et Elector quidem licentiam illam ægrè decoquere potuit; Waldtmanshauſen verò Domini ſui hoc iubentis, ſe mandato purgauit. Colonienſis rei nouitate ſcandalizatus, non prius Francofurtum ingredi voluit, quam liquido ei addictum eſſet, Præſidiarios nemini iuramento obſtrictos, neque vllius imperio obligatos eſſe, quàm Magiſtratus Ciuilis. Eo præuio Ciuitatem cum Comitatu ſuo ingreſſus, qui antea hanc ob cauſam toto biduo ſubſtitit in Koningſtein, &c.*

Moguntinus Elector.

Colonienſis Elector.

Poſteaquam ergò omnes pariter Vnioniſtæ congregati in Heilbrun, vti ſupra mentionatum, ſummam Symboli oculis ſuis propoſitâ cernentes, in ſe tandem hanc cudi fabam experirentur, atque externa auxilia, pro ipſis ac Bohemis tam præſumptuoſis exaggerata pollicitationibus non minus eſſe incerta, quam exigua, vt idcircò quorundam Vnioniſtarum, qui tantum vtique grauamen non præuidiſſent, animi vacillare ac tergiuerſari inciperent, Triumuiri, Status Hollandiæ ſubornarunt, qui Electores, Principes, aliosque Ordines ſubiectis literis exhortarentur, de dato Hagæ 15. Iul. 1619. *Se* (Status) *Principibus vnitis,* (quos in capite & calice epiſtolæ *Confœderatos ſuos* nominant) *antehac promotionem hodierni regiminis ac negotij Bohemici ſeriò commendaſſe, multifariam docendo ac demonſtrando, quamobrem Vnionem deceat, niſi propriâ culpâ collabi velit, cauſam hanc, ſummâ curâ ac ſolertiâ promouere: Cum enim ipſi incendio huic admodum vicini ſint, tum facilè eos prauidere poſſe, communem inimicum, ſi victor euaderet, non hoc tantum contentum fore, ſed affines pariter prouincias ac Principes ſuo ſubiugaturum Dominio, eaq; occaſione Chriſtianam Religionem penitus*

Hollandorum ad Vnionem litera exhortatoria.

penitùs vniuerſam extirpaturum. Tales certè eum inſidias iam dudum molitum eſſe, ac ſexcentas excogitaſſe adinuentiones illas perficiendi; & nunc tandem ipſorum (Statuum) *iudicio, ad intentum facinus tanto generoſius progreſſurum, ſi neceſſaria Bohemis ſubſidia negarentur. Deinde conſideratione dignum eſſe, & rationem Status hoc dictare, quod tutum non ſit, hoſtis aduentum in ſuo vſq; territorio præſtolari, ſed ab eodem illum opportunis certaminibus & impedimentis, quantum fieri poteſt, auertendum ac diſtrahendum. Et quanquam ipſi* (Status) *non dubitent, vnitos Electores, Principes, & Ordines iam ante, omnes haſce rationes pro illuſtri ſuâ prudentia ac celebri Zelo, conſideraſſe. Quia tamen à Tribus Statibus Euangelicis in Bohemia, per diuerſas literas pro ſuccurſu & auxilio implorati ſunt, hinc ſperare ſe, in bonam partem acceptum iri; ſi præcedentes commendationes ſuas iam ſecundò reiterent, officiosè ac fiducialiter orantes & obſerantes, quatenus præſentis negotij conſequentiam atq; inter cætera, hoc quoque animo perpendere velint, ab huius rei euentu, non Religionem duntaxat, verum etiam totius ſacri Romani Imperij libertatem incolumitatemq; pendere.*

Itaq; rationabile eſſe; vt Vnioni Ordines Bohemiæ cordi ſint, quocunque armorum ac facultatum genere illis opituletur, & nihil minus permittas, quàm vt conſilium inire cogantur, ſi vndiq; ſe deſertos ac deſolatos cernerent, vnde Reipublicæ irreparabilis damni præiudicium generetur, & alijs quoque Regibus, Principibus, ac Statibus, quorum non parum intereſt, cauſa detur, manum ab vlterioribus ſubminiſtrandis auxilijs retrahendi. E contra verò ſi viderint, Vnionem præſtare quod in ipſâ eſt, & Bohemorũ cauſa pro viribus patrocinari, tanto promptius ſe quoque (confœderatas prouincias) *cooperaturas, quippe quæ erga proſperitatẽ & conſeruationem Regni iſtius vſq; adeò cordialiter affectæ ſint, vt vltrò etiã ſeſe ordinibus ipſius obligarint, ad omnia ſubſidia, quæ præſentis temporis conſtitutio ex hoc loco proficiſci poſſe dictauerit; quemadmodum* DEO *bene fauente, res ipſa & effectus teſtabitur. Eadem ſollicitudine, non neglexiſſe ſe requirere omnes Confœderatos & amicos ſuos, vt ſimul cum Conſortibus Vnionis negotium hoc curæ ſibi eſſe patiantur, & contra communem hoſtem pro Bohemorum defenſione terrâ mariq; inſurgant, &c.*

In nouiſſima Electione Francofurtenſi, Palatinus quidem erga Ferdinandum tunc Regem, vti ſimiliter erga alios Electores ac Principes, ſtudium & operam ſuam, dictam electionem promouendi, celebriter obtulit: Conſilia verò aliorſum detorta erant: nimirum, *vt Electio Cæſaris* (vti ſupra narratum) *retardaretur*, vnde conſiliarijs Palatinis viſum eſt Bohemis ſuggerere. *Vt ipſi Deputatos ſuos ad Comitia expedirent: Ipſi Ius voti ac ſeſſionis prætenderent.* Item: *Controuerſiam Bohemicam prius componendam eſſe, pacem & concordiam in Imperio reparandam, prius tollenda grauamina &c.* Verùm hanc Caluiniſticus ſpiritus fraudem exercuit, vt quemadmodum ante hac bina, Comitia, ſic nunc congregatio Electoralis ſine fru-

ctu diſſolueretur. Non enim ignorabant Palatini, Bohemis neque ius ſuffragij, neque ſeſſionem conceſſum iri, quia FERDINANDVM, & ipſi Bohemi & Palatinus, & alij Electores, & omnes paſſim Principes atque Ordines Imperij legitimum eſſe Regem Bohemiæ profitebantur, ac veluti talem in conclaue admiſerant. Et idcircò conſilia illa excogitata ſunt, *Vt* FERDINANDVS *reijceretur, & à poſſeſſione degradaretur*: Altera cauſa, (*vt diſſidium Bohemicum componeretur ante Electionem Cæſaris*) à mente Palatini, & intimorum ipſius conſiliariorum Caluinianorum tam procul abfuit, atque lux à tenebris, & album à nigro, nec magis credibilis, quàm quod Caluinus, Meſſenius, Camerarius, & Anhaltinus, vnquam benè voluerint Religioni Catholicæ. Sanè vniuerſus terrarum Orbis Caluiniſticam hanc hipocryſin, ſatis in omnem poſteritatem admirari non poterit, quod cor hominis Chriſtiani, adeò ſcienter propriæ conſcientiæ contradicere, & tam portentoſas factiones; vel animo concipere nedum moliri audeat? Conſtabit enim ex præcedentibus & ſequentibus non tunc duntaxat, ſed integro ante anno, tempore Matthiæ Imperatoris, tam Palatini, Anhaltini, & Ohnſpacenſis conſilia, intra & extra Imperium, quàm tumultuantium Bohemorum rebellionem eo directam fuiſſe, vt domus Auſtriaca non tantum Coronâ Bohemicâ, verum etiam alijs omnibus Regnis ac Prouincijs ſuis exuta, opprimeretur & eliminaretur: eius loco inueheretur hæreſis ac regimen Caluiniſticū: Regnum Romanum & Bohemicum, transferretur ad alios; & ſi Electio Cæſaris impediri omnino non poſſet, *Abdicatio Bohemica* ſaltem omni certaminis genere propugnaretur.

Specimen Conſcientia Caluiniſtica.

Age nunc, quo pacto tumultus Bohemicus contra domum Auſtriacam ſedari ante Electionem Francofurtenſem potuiſſet? Huius igitur prætextus obſtaculum idcirco Electoribus obiectum fuit; vt interea temporis Triumuiri vna cum vnione Caluiniſticâ, magnum Exercitum ſuum ex domeſticis & externis copijs collectum formare & firmare poſſent, Catholicos Imperij Status obruere, Alſatiam occupare, Bohemos corroborare, in Romano Imperio, Betlehem Gabore Vaſallo Turcico opitulante prædominari. Palatinum in Regem Bohemiæ euehere, & hic per conſequens, in Collegio Electorali, & Electione Regis Romanorum graues & inuſitatas difficultates machinaretur, & ſuo voto, de facto adiungeret Bohemicum, Brandeburgicum quippè in manu habet, ſicque media adipiſceretur Coronam Romanam ei deferendi; cui ipſe hanc præ cæteris dignitatem fauiſſet.

Fundamentum tertiæ cauſæ (*vt ante Electionem expedirentur Euangelicorum grauamina*) apparet ex ipſiſmet Palatini & ſuorum ſtudio & ingenio, quo erga pacem & concordiam ſe affici ſimularunt, cum contrarium

rium

Digitized by Google

um tamen, ad perpetuum ipſorum opprobrium mundo innotuerit, nempe hoc eos nebulæ iſtius prætenſione egiſſe, vt dum alij probè ſentientes laborando ac ſudando temporis paterentur diſpendium, ipſi perfidiæ ſuæ conſequerentur intentum.

Meritò obſtupuêre omnes, quod Palatinus indictis iam comitijs Francofurtenſibus, ſub prætextu, confines ſuos contra eruptionem Bohemorum muniendi, Ambergam vſque excurreret. Si enim profectio iſta cum talibus circumſtantijs inſtituta fuiſſet, atque in ſimilibus occaſionibus vſu venit, plerique admirari deſijſſent. Vbi verò sereniſſima Coniunx cum lactente filiolo, toto itidem Genycæo & vniuersâ Aula, cum tanto ſplendore & apparatu, itineri ſe committere viſa eſt. Theſauri Electorales, grandia ac minuta Principum Dona, & artificum monumenta, aurum, argentum, Periſtromata ac ſupellectilia magnificentiſſimè conſarcinata auehebantur: Heidelbergæ tandem deſignato primum Electoralis Curiæ Adminiſtratore, ſubditis certatim ad ſpectaculum conuolantibus: VALE dicere placuit, tunc enim verò videre erat corda patriotarum immutari & colliqueſcere, vt non ſolum quod narratur, Magnus Cancellarius, qui propoſitum hoc à primo momento, in fauſto ſydere ſuſpectum habuit, ac perpetuo, improbauit, ſed & cæteri fermè omnes tum præſentes à maximo vſque ad minimum Principis ac patriæ ſuæ vicem inconſolabilibus lachrymis deplorarint, quaſi mox impendentem ſibi & ipſi vicinis ac remotis prouincijs calamitatem illudque omnibus poſteris memorandum ſanguinis diluuium euidentibus indicijs præcognouiſſent. Alij, quorum nihil intererat, facilè ſibi perſuadere potuerunt, Magnificentiam hanc adornatam fuiſſe ad triumphum aliquem, & aliud ſub eadem arcanum latêre, quod paulo poſt in apertum erupit. Cum enim Palatinus, eiuſque Conſiliarij ſucceſſum Electionis Francofordienſis diutius retardare, magno animi mœrore, non poſſent, nouam ille in Bohemia Electionem vrgere aggreſſus eſt, per quam diuturna ſua ad eandem Coronam deſideria (ſub externo prætextu legitimæ, ſed tamen inexpectatæ vocationis) adimplerentur: Sicque diadema longo ante tempore affectatum, tantâ illâ Maieſtate & Iubilo, ſibi & Coniugi primum; deinde ſuo inſuper primogenito (qui poſtmodum tamen Hollandorum, & Comitis de Naſſouia curæ commiſſus fuit) imponi voluit, ac Regnum & Arcem Regiam ſuæ poteſtati ſubiecit. Conſideret igitur anima Chriſtiana, fallaciæ huius inuſitata prodigia, & quantopere DEO cœli periculoſæ id genus factiones diſpliceant, qui Authores illarum tam horrendâ mentis cœcitate & confuſione caſtigat.

Palatinus cum Aula vniuerſa Pragam tendens ſubditis ſuis valedicit.

In ſupra memorato triumphali Comitatu Palatini Ambergam ver-

ſus, non defuit ſæpedictus Doctor Camerarius, capitalium Conſiliariorum & authorum huius tragœdiæ facilè coryphæus, iuxta mandatum Palatini, Director Cancellariæ bellicæ. Sed quantum liquet ex Chyrographo magni Cancellarij Gruen ad Doctorem Camerarium, diſpoſitio iſta in tantum mutata fuit, vt Camerarius iuberetur, prius Francofurtum ſe conferre ad Comitia Electoralia, ibique pedem figere, donec de ſucceſſu Electionis certò conſtaret: Eo præuio poſſe Camerarium iter ſuum proſequi? Hinc igitur Camerarius anſam arripuit, tempeſtiuè conſulendi rebus ſuis proprijs. Quanquam enim à futuro Rege ſuo, multo opulentiorem ſibi remunerationem polliceretur, quàm officium *Vice-Cancellarij in Sileſia*, & ſpectabilem *domum in Ciuitate Pragenſi*: Impræſentiarum tamen ſibi vigilandum exiſtimans, die 10. Iul. 1619. apud Anhaltinum inſtitit, ac poſtulauit, prius ac realiter ſatis fieri conditionibus, quas ſibi Heilbrunnæ ratione Cancellariæ bellicæ reſeruarat: nempè, non deteriorem eſſe debere ſuam conditionem, quàm antehac Hypolyti de collibus, eiuſdem prædicamenti officialis in Expeditione Francicâ, quoad ſtipendium menſtruum, alimentationem Equorum, & id genus alia. ANNECTIT inter reliqua, verba hæc. *Quantum ad negotia publica, Mauritium Landtgrauium Haſſiæ, Manheimiæ; & nuper Francofurti admirandas actiones exercuiſſe; ſanè dolendum, quod Princeps hic nec ſibi nec Reipublicæ amplius commodet*, &c. Item in articulis, quos Camerarius ſibimet reſeruauerat, & Anhaltinus 5. Iulij porrexerat Palatino: *Poſteaquam* (Ego Camerarius) *hucuſq; in omnibus Comitijs Imperialibus, Electoralibus, & Conuentibus Vnionis præ cæteris Conſiliarijs Palatinis munere meo functus ſum, æquum eſſe arbitror, vt ad Electionem hanc Francofurtenſem non tantum Commiſſarij titulo ſiſtam me, verum etiam in deſignatione perſonarum tam in Moguntinenſi, quàm in futura Imperiali Cancellaria, mei habeatur ratio, adeoq; de conſuetis commodis, quæ ex noua Electione in Conſiliarios Electorales ſpecialiter ad illam conuocatos, redundare ſolent, cum reliquis, & ego participem.*

Gruen Cancellarius Heidelbergenſis.

Camerarius attentus ad rem.

Mauritius Landtgrauius Haſſiæ.

Cœterùm quæ Camerarius eiuſque Collegæ Legati Palatini Francofurtum versùs, nominatim, Ioannes Albertus Comes de Solms, Magnus Aulæ Præſes, Magnus Cancellarius Grüen, Volradus de Pleſſen, &c. ore tenus præ ſe tulerũt, & mente occuluerant, magna ex parte ſuperius declarata ſunt, & euidentius adhuc patefiunt ex litera Palatini de 7. Iulij 1619. ad Anhaltinum, in quâ perſonas quaſdam ad Imperium euehendas obiter adumbrat, tandem concludens in hunc modum; *Sibi quidem* (Palatino) *perinde eſſe, quiſquis Coronam Romanam referat, dummodo non contingat Ferdinando, nec præeminentia hæc perpetuetur penes Domũ Auſtriacã, vt ita pacta tandem Auſtriaca expirent, & Bohemia cum adiacentibus prouincijs iuſtiore titulo bellum continuet; demum ijſdem* (Bohemis) *Status Euangelici*

in Im-

is Imperio, dum extra obligationem fuerint Ferdinandi, tanto queant ſecurius liberaliusq́; ſuccurrere.

In alterâ Epiſtolâ, concernente Memoriale quoddam porrectum à Principe de Anhalt, reſoluit ſe Palatinus ſuper articulis eiuſdem taliter: *non diſplicere ſibi, vt articuli Memorialis huius,* (Circa Electionem Bohemicam, Interuentionem Bohemorum in Electione Francofurtenſi, & abdicationem Ferdinandi,) *per deſignatas perſonas debitis locis* (in Bohemia apud Ruppa & alios confidentes) *ſummo ſilentio inſinuentur. Anhaltino vero curandum ac prouidendum eſſe, vt grauiſſima hæc & plena periculi negotia, magnâ reuelentur circumſpectione, nec Palatinus per indicia nimis aperta iiſdem immiſceatur; idque ex cauſis Anhaltino perſpectis, maximè quòd Bohemi in extremâ hac neceſſitate oblationes N. recipiant, & reciprocè illi Coronam offerant*, &c. *Bohemi interim in magnâ incertitudine ancipites fluctuent, ideoque omnis generis turbæ ſuſcitari poſſent, quæ in Euangelicos, præſertim Vnioniſtas reciderent.*

Die Iulij 4. ſiue 14. 1619. ſcribit Camerarius Francofurto de Electione; ORSCHINOVVSKY (qui vnus fuit ex legatis Bohemicis ad Conuentum Vnioniſtarum Heilbrunnenſem) *magnopere conqueri, quod Status Vnionis tantam Hiſpanorum militum multitudinem per fines Imperij penetrare permiſerint, per hos enim nunc Bohemiam deuaſtari*, &c. *Atque hinc colligi, Bohemis animum bellandi paulatim defecturum, veluti vſu venit, vbi ab vna parte ad terminum negotij feſtinatur; ab alterâ, dexteræ occaſionis ac temporis ſubſidia negliguntur.* Qua *ratione verò nunc confœderationes Prouinciarum, & pariter pax obtineri valeant, ſe* (Camerarium) *non videre,* FERDINANDVM *quidem fortunæ ſuæ beneficio vigilanter vſurum: Legatum Angliæ in ſuam traxiſſe ſententiam: Miſiſſe Francofurtum, ſicq́; præcauiſſe, quo minùs ille in rem præſentem venerit; vt fundamenta perciperet Ordinum* (ab Anhaltino dictata) *cum id tamen in mandatis haberet. Francofurti lentum fore negotium, & ſi non vero ſciſmate, ſaltem quadam ſchiſmatis ſpecie terminatum iri: Ab actionibus Britannicis non mediocriter timendum, ſecretiſſimo enim nutu, ſibi* (Camerario) *ſignificatum Regem Angliæ literas dediſſe ad Electorem Saxoniæ, quibus alleget,* FERDINANDVM *indubiè agnoſcendum Regem Bohemiæ, & rem eſſe mali exempli, ſi Status Euangelici Bohemiæ, ſaluis priuilegijs ac Religione ſe ſubmittere renuant. Anglum correſpondentiam affectare Legati Hiſpanici, atque vt Francofurti hoſpitium illi proximum nanciſci queat ſibi* (Camerario) *familiaritatês huiuſmodi meritò ſuſpectas, & falſum ſe non fuiſſe, rei exitu comprobatum iri. Status Bohemicos Euangelicos, Legatos expedire, qui ſolum ſuam contra Ferdinandum proteſtationem intonent, cum tamen æquum eſſet, in ſimili cauſa homines adhiberi, qui de ſumma rei in vtramque partem ratiocinari didicerint. Ne ipſos quidem Saxones excludere eos velle ab Electione, ſed neque hunc articulum diſputare, niſi tractatio pacificationis præceſſerit, quaſi fructu ſuo caruerit, Electorem Saxoniæ Francofurti nequaquam compariturum. Faxit* DEVS, *vt in*

Rex Angliæ ſcribit Electori Saxoniæ.

reſolutione hac ſtrenuè perſeuerent, ſic abſque dubitatione, aliquamiſper adhuc Electionem procraſtinandam. Hac quidem ſeptimana (inquit Camerarius) iam dilapſa & dilapidata, ſine fructu perijt: ad actionem vbi ventum fuerit, lentum exit negotium. Nam Saxonici quoque Legati vnicâ tantum Inſtructione generali prouiſi ſunt, & neceſſaria illis erunt noua emergentia: Se (Camerarium) locupletiſsimè eos (Legatos) catechizaſſe, ideoque generoſè intonaturos, dummodo cantilenam ad extremam vſque notam continuent. Sed DEI immutabile conſilium iri. Quingentos Equites Comitis de Solms, iam accelerare, & profectionem ſuam delineaſſe, per Epiſcopatum Bambergenſem, & Ducatum Principis de Neuburg, vt proinde neceſſe ſit, eos Palatini quoque, & Anhaltini fines contingere. Sobriè etiam atque etiam conſiderandum, quo pacto pollicitationibus erga Bohemos (in conuentu Vnioniſtarum Heilbrunnenſi præſtitis) reſpondere oporteat, vt interim tamen non temerè inchoentur hoſtilitates, &c

Moguntinus Elector.

Scribit Doctor Camerarius adhuc vlterius ad Principem de Anhalt 5. Aug. ſiue 26. Iul. 1619. Declarationem Electoris Moguntini quoad Eccleſiaſticos, oppido duram fuiſſe, & reſpectu Electorum ſæcularium, non carere graui præiudicio quod terminum Electionis tantopere abbreuiauerit, eoq; completo niſi interea reſolutiones & quidem ſecunda oportuna proferantur, &c. Eccleſiaſticis ſtatutum eſſe, ad Electionem procedere.

Saxo Elector, eiusque Legati in comitijs Francofurt

Qualem nunc Saxo ſe in repræſenti præbiturus ſit, ſe (Camerarium) auidè expectare. Nam ſi priori ſententiæ inhærere vellet, Eccleſiaſticis non exiguũ metum incuſſum iri: Et potius forte animum ſuum ad alterius cuiuſpiam Principis perſonam adiecturos, quàm vt FERDINANDI cauſa ſibi ſchiſma oriri, & hac quoque Comitia ſine fructu dirimi patiantur. Se verò (Camerarium) magnopere timere, ne Saxo vacillet, maximè ſi contingeret, eum Francofurti perſonaliter comparêre, quod vti Eccleſiaſtici vehementer deſiderant, ita per expreſſum veridarium, denuò eum, inſtantiſsimè inuitarunt. Præterquam quod ipſi Legati Saxonici id optent & expetant. Se (Camerarium) ante hac priuſquam iter Francofurtum verſus ſuſciperetur, propoſuiſſe, multoties an non Palatino dum in ſuperiore Palatinatu verſaretur oportunum foret, ad Electorem Saxoniæ in perſona excurrere, & præuia multifaria inſtructione, ipſius ſibi votum conciliare? Nam tali caſu certiorem eum reddi poſſe, De mente quoque Electoris N. & fortaſsis etiam N. quippe quem hucuſque Camerarius, licet per indirectum duntaxat, & ſuppreſſo nomine perſonæ ad aliquam ſaltem animi perplexitatem adduxerit. Iam verò vtrum dictum conſilium adhuc practicari queat, neminem Palatino commodius demonſtrare poſſe, quàm Anhaltinum &c. Ex præludijs conijci, Electores Eccleſiaſticos prælaturos cæteris omnibus Ferdinandum, &c. DEVM, qui videt in abſcondito, fore Iudicem. Ipſe faciet, Illi autem ſunt filij hominum &c. Legatum Regis Angliæ tractare cum Legato Hiſpanico, perſonatim & per internuncios, valde diligenter ac confidenter nec quicquam intermittere, quo negotium pacificationis inter FERDINANDVM

& Euan.

& Euangelicos Status ſuo Regi deferatur: Cupere adhac Palatinum per Legatos ſuos Francofurti exiſtentes moneri, vt ad eandem tranſactionem Bohemos diſponat. Se(Camerarium)*timere, ne familiaritates illæ deſinant in conſequentiam, quæ communi bono, & probis aliorum intentionibus*(cuiuſmodi ſunt, abdicatio Ferdinandi, noua Electio Friderici, Eccleſiaſticorum direptio, in Alſatia, militum luſtratio propè Herbipolim, irruptio in Forum Iulij &c.)*multum officiant. Hiſpanum in comparatione Angli, nimis ſubdolum ac verſipellem, eundem ſine dubitatione verbis lactaturũ eſſe donec* FERDINANDVS *vndique ex difficultatibus ſuis emerſerit & optatam metam attigerit, deinde verò parem ei mercedem repoſiturum atque Domino Leſiur Ratisbonæ Regem Britanniæ pecunias ſuas, quas nunc Legatus conſumit, multò vtilius collocaturum ſi ſine ſtrepitu numerari iuberet bonis Bohemis* &c. *Legatos Bohemorum in Ciuitatem Francofurtenſem penetrare non poſſe: quicquid Moguntino intimari faciant, reijci; nec quicquam ex omnibus in Conſilio proferri. De Summa rei nunc tandem coniecturam faciendam, ex concluſione Generalis Conuentionis Pragenſis* (vnde emerſit abdicatio FERDINANDI, & paulò poſt prætenſa noua Electio Friderici) *quam omnes cum deſiderio præſtolentur. In communibus nouis publicè ſpargi: Anhaltinum declaratum eſſe Ducem Generalem Exercitus Bohemici, atque vtinam hoc ei munus anno antè integro, obtigiſſet. Legatum Anglicum verò heſternâ die commemoraſſe qualiter Status Euangelici Bohemiæ, pro Rege deſignarint ſibi tandem Principem Ludouicum Philippum, vt proinde neceſſe ſit, Francofurti miros deſuper rumores naſci. Niſi Bohemi eorumque confœderati, certi aliquid circa continuationẽ belli conſtituant, breui conſummandas omnes eorum vires, nam quoſcunque conatus Buquoy, huc reſpicere: E contra verò ſi qualibet Prouincia tantum conferret in ſtipendia militum, quantum plurium annorum ſpatio poſſet in ærarium ſuum colligere, Hiſpano prægraue fore ac difficile, ſi præſertim terminentur induciæ Belgicæ, tot pariter in locis bellum gerere, Eadem enim occaſione arma fortè reſument N. & N.N. nec non in Gallia reſuſcitabuntur priſtinæ ſimultates* (cum Duce Bullionæo; Sedan: Rochell, &c) QVOD FAXIT DEVS TER OPTIMVS MAXIMVS. *Pro Exercitu Vnioniſtarum multoties ſe eſſe ſollicitum, ne neruus Vnionis conſumatur fruſtra* (prout liquidum fiet ex computationibus paulo poſt deſcribendis, iuxta quas in Aerario Norimbergenſi & Heidelbergenſi, die 10. Decemb. 1619. defalcatis ijs, quæ militibus gregarijs, & officiarijs, ſoluenda reſtabant, amplius non ſuperfuit, quàm 85701. fl. 43. cruciferi *& ſimul exiguus honor reportetur, quæ duo multis rationibus Palatino incommodarent. Præcipuam curam directionis incumbere Anhaltino: eiuſdem igitur iudicio relinqui, quid facto opus. Se* (Camerarium) *deprehendere Fridericum à Bergh* (de Caluinianis Correſpondentibus facilè præcipuum, qui Anhaltino cum aliunde, tum vſque ex vrbe Romana, pleraque noua

NB.

Rex Angliæ malus diſpenſator.

Ludouicus Philippus Palatinus.

NB.NB.

Camerarij pium votũ.

Aerarium Norimbergenſe & Heidelbergenſe.

Fridericus à Berg.

ſub-

Carolus Pauli. ſubminiſtrare conſueuerat) *deſignatum eſſe Quæſtorem: permagni intereſſe, vt officij ſui rationem tempeſtiuè intelligat & familiariter correſpondeat Carolo Pauli,* Quæſtori, *quantum conſtat, Electorali. Similiter proſpiciendum, vt maxima impenſarum portio depromatur ex ærario Norimbergico* (Notent Ciuitates Imperij) *Heidelbergenſi verò quoadvſque fieri poteſt, parcatur, ex cauſâ quæ Anhaltinum non latet* (nam Heidelbergæ *res anguſta domi*, &c.)

Declarationē quoq; Mauritij Landtgrauij, iam tranſmitti per Veredariū. Si hic (Landtgrauius) *promiſsū ſuis ſtaret in Nundinis Francofurtenſibus, non fore, quod ſe* (Camerarium) *ſuſcepti laboris pœniteat. Interim autem præſentire ſe, in principe illo opinionem erroneam, quaſi collatâ hâc quotâ, ſuæ erga Vnionem obligationi feciſſet ſatis. Suo tamen* (Camerarij) *conſilio, non debere Palatinum ſiniſtrâ illâ perſuaſione terreri, ſed pecuniam acceptare; commodè quoque factum, ſi Landtgrauium ſalutaret cordiali aliquo epiſtoliolo, nam eo ſolidius poſſe futuræ ſolutionis certitudinem & explorari & ſtabiliri, &c.*

Schavvenburg Comes. In poſtſcripto conſulit Camerarius. *Comitem de Schavvenburg per Palatinum vti Vicarium Imperij, honorari Titulo* ILLVSTRISSIMI, *annexo priuilegio erigendi Vniuerſitatem, ſub conditione tamen, vt Palatino ad annos aliquot, pro nullâ, aut ſaltem tolerabili penſione, centies mille florenos ſuppeditet, huius autem rei expeditionem ſibi* (Camerario) *curæ fore, &c.*

Porrò etſi Commiſſarij Palatini ad Comitia Francofurtenſia, Magnus Aulæ Magiſter Comes de Solms, Magnus Cancellarius Gruen, Pleſſenius, Camerarius, Andreas Pauli, Doct. Schloer, D. Paſtor: ibidem omnibus viribus connixi ſint (ſub prætextu *tractandi pacem Imperij, concordiam Bohemorum, & Legatos eorundem audiendi*) ſæpememoratam Imperatoris Electionem remorari, incaſſum tamen conatus eorum recidit, vnde Camerarius 22. ſiue 12. Aug. 1619. Principi de Anhalt, literas direxit ſub hoc tenore. *Iam tranſmitti ad Palatinum prolixam narrationem, quouſq; in Comitijs Francofurtenſibus peruentum ſit: Itaq; neceſſarium, vt incunctanter per expreſſum curſorem Ipſis* (Legatis Palatinis) *finalis notificetur reſolutio ante diem Mercurij, tunc enim ad ſummū Electionem propter importunam Eccleſiaſticorū inſtantiam concludendā; Saxonicos ad conſtantem cum Palatino correſpondentiā adduci non poſſe; ſummatim eſſe, ac manere* MOGVNTINOS: *Reſponſum Saxonis ad Electores Eccleſiaſticos, ſe,* (Camerarium) *ab illis poſtulaſſe; pro excuſatione verò prætenſum fuiſſe defectum* Copiæ, *quam tamen aliunde extorſerit. Præterea ſuſpicari ſe, negotiationem Donæ apud Electorem Saxoniæ, exiguo profectu terminatam eſſe, Mansfeldium autem, cui votum Saxonis commiſſum, inclinaturum ſine dubitatione in* FERDINANDVM: *Heſternâ die multis verbis ſe egiſſe cum Electore Treuirenſi, & non obſcuram inieciſſe mentionem Principis N. aduertere verò, & hunc quidem deſignaſſe ſibi* FERDINANDVM; *allegare interim, quod nihil dum certi apud ſe ſtatuerit,*

Camerarius ad Anhaltinum.

Treuirenſis Elector.

nec

Digitized by Google

nec cum alijs deſuper communicarit, ſententiam ſuam vſq; ad locum & horam Electionis differre velle, ibiq; diuinæ ſe inſpirationi conformaturum. In ſummâ, Electionem FERDINANDI *videre ſe præ oculis, niſi* DEVS, *miracula patrare dignetur: vt Abdicatio* FERDINANDI exempli cauſa *Pragæ ſuccedat. Cæterùm eo caſu, definire ſe non poſſe, quid potiſſimum expediret Palatino? an non tutius foret, illum diei Electionis inſtanti non interuenire, quàm Conclaue cum cæteris ingredi, &* FERDINANDO *congratulari ac miniſtrare? id enim Bohemos & Confœderatos mirè perplexos redderet. Se quidem in arduis hiſce difficultatibus turbari & anxiari ſupra modum; Quod ſi dicta Abdicatio perficienda eſſet, ſummæ fuiſſe neceſſitatis, vt Bohemi eam tempeſtiuè Electorali Collegio inſinuarēt; nè alioquin fama hæc, cum alijs id genus Nouis vulgaribus explodatur. In priore caſu verò* (id eſt, ſi Collegio Electorum ſolenniter intimata fuiſſet) *potuiſſet fortè animos eorum periculoſæ difficultatis metu ſuſpendere. Quod ab Electore Palatino ad inſtructiones quaſdam, nihil reſponſi allatum ſit, permoleſtum accidere, operæ pretium fuiſſe, vt ex Conſiliarijs ſecretis penes ſe vnum atque alterum retineret. Abs Dona hactenus ſe non vidiſſe litteras, proinde cum deſiderio præſtolari hodiernum Curſorem, &c. Et vehementer vereri, nè in eodem adhuc luto hærentes, experiamur Imperium omni ſenſim libertate, authoritate, pace ac ſecuritate deſtitui,* (vel quaſi) *Et quidem per importunitatem Eccleſiaſticorũ, qui ſunt homines* (præclarum enimverò Elogium, ex pharetra Conſiliarij Electoralis Palatini) AD SERVITVTEM NATI: *maximè verò per culpam Electoris Saxoniæ, quā ille coram Diuino Iudicio & vniuerſa poſteritate ſuâ difficilè ſuſtinebit. Se* (Legatos Palatini) *quo minus Collegium Electorum, cauſæ Bohemorum contra* FERDINANDVM *ſeſe interponeret, remorari non potuiſſe;* (Hic beneuolo lectori denuò notandum eſt, quam falſo & directè contra veritatem vniuerſo orbi, verbis & ſcriptis perſuaſum fuerit, Palatinum nihil ſyncerius deſideraſſe, quam diſſenſionem Bohemicam amicis rationibus citò componi, & in ipſo qnodammodo ſopiri cinere) *Id verò an, & quo ſenſu Bohemi interpretaturi ſint, tempori committendum. Quod ſi concluſa ſit Abdicatio,* (pro cuius concluſione interea Dona apud Bohemicos Ordines laborauit) *nihil dubij, quin Interpoſitio Electoralis concidet, &c. Plura* (inquit Camerarius pro concluſione) *ſibi hâc vice non occurrere; niſi quod cogitationes ſuæ in omnem partem diſtractæ ſint* (Experiebatur enim, ſe in caducum, quod aiunt, parietem inclinaſſe) *& peiuſculè valeat.* Ad haſce literas aliud inſuper poſtſcriptum adiungitur, in quo Camerarius Epiſtolam quandam accuſat, abs Dona ſibi tranſmiſſam ex Dreſden, & vehementer conqueritur, *Legatos Saxonicos de commiſſionis ſuæ ſtylo nihil voluiſſe Legatis Palatinis communicare. Omnes ſuſpicari, rem non vacare myſterio, quo Palatinus apud alios Euangelicos, maximè ſtatus Bohemiæ in odium trahatur; & errorē manifeſtum eſſe, & carere ratione,*

Camerarius laudat Eccleſiaſticos.

NB. NB. *Camerarius præ nimia curarum anxietate infirmatur.*

d by Goo

quod prætenditur, non decere, vt de perſonâ eligendâ aliquid tractetur per Legatos, Exempla enim conſtare in contrarium: & certè ſi vnus Elector alterum perſonatim non conueniat, inter eos colloquium os ad os celebrari non poſſe, &c. Nunc tandem præ oculis ſe videre, quod FERDINANDVS *ſingulari fato Germaniæ Coronam Romanam in manu habeat: præſagire interim, quod verius fortè ad ruinam ei obuenerit, quàm ad ſtabilimentum; nam ab ijs qui Electioni ipſius cooperati ſunt, magna ſubſidia expectari non poſſe. Bohemos & Confœderatos animandos* (NB.) *nè exiſtiment actum eſſe. Se* (Camerarium) *ſolum torqueri ſcrupulo continuationis, quæ tamen practicabilis ſit, ſi Confœderati rectam rationem tributa colligendi inſtituant, nunc enim conſilium illis ineundum, quale ſtatus Hollandiæ ingreſſi ſunt, alioquin per propoſitam abdicationem in grauia eos diſcrimina coniectum iri*, &c. Conſonant hæc cum ſupratactis literis Pleſſenij fol. 24. quod Statuum, Vnioniſtarum, & Bohemorum prætenſio vni eidemque fundamento inſiſtat.

Comes de Solms ad Principem Anhalt.

Hac eadem die, ſcribit magnus Aulæ præſes Comes de Solms ad Principem de Anhalt. *Se illo mane tres circiter horas collocaſſe, vt Palatinum de omnibus Francofurti peractis per ziffras inſtrueret*, adijciendo: *Negotium Electionis tantopere præcipitari, vt metuendum ſit, Electores prius in conclaui fore congregatos, quam ipſius* (Palatini) *Reſolutio ad Legatos ſuos Francofurtum pertingat, eoque caſu difficultates legatis occurſuras non mediocres, nec irrationabiliter timendum, nè quid admittere cogantur, quod intentionē Palatini* (cupientis Electionem Cæſaris, & Pacificationem Bohemicam retardare) *collabefaciat. Se* (Commiſſarios Palatinos) *veram Palatini mentem, & improuiſas cogitationum viciſſitudines non poſſe diuinare: itaque non mediocriter anguſtiari ſe, vt qui prauideant, aliquid fortè agendum aut concedendum, vel ex negligentia vel ex incuria, quod & Palatino diſpliceat, & bono publico vehementer incommodet. Ineuitabilem igitur neceſſitatem hoc poſtulare, vt ante omnia, & primo quoq; die oportuna Francofurtum declaratio expediatur. Se pro ſuâ perſonâ expetere, in tali cardine rem verſari, vt Legatis Palatini liceat à conclaui ſecedere* (nam Achatius de Dona, Palatini ad Bohemos Commiſſarius non potuit tempeſtiuè ſatis Francofurtum cum Nuncio de abdicatione FERDINANDI ad Collegium Electorale, & ad quemlibet Electorem ſingulatim pertingere) *Ex omnibus conijci, ſe* (Legatos Palatini) *parum profecturos, omnia enim iam ſubornata eſſe, & in Criſi illorum definita,* (Ecce quemadmodum Palatiniani ob Electionem à ſe non impeditam, paulatim ad deſperationem deficiunt) *niſi* DEO *cœli inſperato quodam potentiæ ſuæ ſigno aliud diſponere placeat, prout Anhaltinus ex literis ad Palatinum, & ex[illegible]a Camerarij ad Anhaltinum epiſtola ſuperius demonſtrata, prolixiore verborum ſenſu intelligat.*

Sanè præfato magno Aulæ Magiſtro, tempore Electionis Francofurtenſis,

tenſis, ſtatus negotij Bohemici valdè incubuit, ne quid circa illud in abſentia Generalis negligeretur, itaque Principem Anhaltinum de dato 23. ſiue 13. Auguſt. in hunc modum commonet. *Tametſi Bohemi iam ærarium ſuum exhauſerint, eoq́; attento graue ipſis futurum ſit bellum contra domum Auſtriacam perpetuare (qua omnibus viribus ac quocunque telorum genere, Hæreditarias baſce prouincias ſuas tueri non deſinet) Nihilominus publicam Euangelicæ religionis cauſam, priuato commodo anteferendam: neque enim aliam facilè occaſionem proditur am eſſe* (hac ratione conantur Caluiniſtæ, Bohemiæ tumultum componere) *quâ Anhaltinus, omnes Proteſtantium Ordines intra & extra Imperium magis ſibi deuincire queat, quàm durante hac diſſenſione Bohemicâ. Nam ad iſtius tandem Regni conſeruationem oportere concurrere vniuerſas Proteſtantium Euangelicorum claſſes: in particulari Palatino incumbere, vt in hanc ſe querelam de die in diem magis magiſq́; immiſceat, iamq́; reſolutum eſſe* (Ecce in hoc ipſum tempus decreta fuerat illius prætenſa Electio) *vt in propriâ perſonâ equum conſcendat, &c. Innuiſſe quidem nuper Electorem Moguntinum in Conuerſatione quadam, iuxta famam vulgi, quaſi Bohemi Anhaltinum ſibi Generalem Exercitus ducem elegiſſent: ſed Anhaltinum ſi eiuſmodi prouinciam acceptet, omnem vnico momento ſapientiæ laudem deperditurum.* (Hem tibi vatem veridicum) *& tamen experientia deprehendi, quod Bohemorum Statuum reſolutiones, & ipſum & alios Eccleſiaſticos non parum diſcrucient.* *Moguntini Electoris contra Anhaltinum prædictio.*

In Electione Francofurtenſi ſperabat Spiritus Caluiniſticus intentum ſuum per quam dexterè aliorum operâ conſequi (dum Bohemici negotij tractatio Cæſaris Electioni præponeretur) nam hâc quoque de causâ Commiſſioni Legatorum ſuorum non inſerta fuerat clauſula PRAETENSIONIS BOHEMICAE: ſed, vt Palatini circa Electionem aliorum ſe Iudicio attemperarent. E contra verò alio in loco ſubornauerat, vt, an negotiatio Bohemica, Electioni Imperatoris præferenda ſit, ipſorum relinqueretur arbitrio, atque eiuſmodi propoſitioni generosè inſiſteretur. Poſteaquam verò ſingulari prouidentia Caluiniſtarum aſtus, & ſtudium alios ſupplantandi deprehenſum eſt, vt proinde ſucceſſus Electionis contra Palatini voluntatem tanto iuſtius vrgeretur, & Commiſſarij ipſius apud ſuoſmet Patriotas & conſortes malè audirent, Magnus Aulæ Magiſter Albertus Comes de Solms Legatus Principalis literis Francofurti exaratis 24. ſiue 14. Aug. 1619. apud Principẽ de Anhalt purgauit ſe in hunc modũ: *Se* (Magnum Aulæ Præſidem) *animaduertere, querelas ſpargi, quaſi Commiſſioni, ipſis* (Electoralibus Legatis ad Comitia Francofurtenſia) *porrecta tribuendum ſit, quod Electio Cæſaris, ante Bohemicarum ſeditionum pacificationem tantopere acceleretur. Verum quidem, dictam commiſſionem non aliter clauſulatã eſſe atque aliam ante ſeptennium, & iuxta Bullam Auream ſolius Electionis in ea mentionem introduci; Nihilominus* *Caluiniſtarum fraus in proceſſu Electionis Frãcofurtenſis.*

 ſe (Le-

ſe (Legatos Electorales) *ſecundum inſtructionem ſuam, hoc vnum præ cæteris omnibus perpetuò vrſiſſe, in eoque ſtrenuè perſtitiſſe vſque ad extremum temporis momentum, Electionem celebrandam non eſſe, donec pax Bohemiæ, amicis medijs reſtaurata ſit, & Euangelici grauaminibus ſuis vſque ad ſatisfactionem liberati; atque in hoc articulo Legatos Brandenburgicos ac Saxonicos* (eo tempore, quo primum apud illos Camerarius perorauerat) *ſenſiſſe cum ipſis* (Palatinianis) *ſicque coniunctis ſimul animis huius puncti declarationem ſollicitatā: Tandem tamen prætactos Legatos Saxonicos in medium prodiſſe cum alia Principalis ſui reſolutione, eiusq́; rei teſtimonium ſe habere à Collegis ſuis: Imò vigore Inſtructionis, & non plenipotentiæ, nè tunc quidem ſe à propoſito hoc ſuo declinaſſe, poſtquam ſententiam ſuam iam Saxonici Legati mutauerant. Conſequenter non videre ſe, ex quo fundo eiuſmodi querela ermergat? Etſi Legati Palatini, cum Francofurtum ingrederentur, vel exiguā cognitionem habuiſſent* (& tamen Camerarius, ſuperius in primâ ſuâ epiſtolâ, data Francofurti, demonſtrauit, ſcire ſe, cuiuſmodi ſit Inſtructio Legatorū Saxoniæ, videlicet *Generalis*, & neceſſariū illis eſſe NOVA EMERGENTIA ad Principalē ſuū referre) *quousq́; plenipotentia Saxonicorū extenderetur, cum erga eoſdem nullum non reciprocæ correſpondentiæ ſpecimen exercerent, facilè media excogitare potuiſſe, commiſſionem ſuā, authoritate Palatini, qui tunc temporis Heidelbergæ commorabatur* (& necdum Ambergam ad Anhaltinum peruenerat) *transmutandi. Verùm eiuſmodi fructum & effectum ſubſequi, vbi tam frigidè agitur & neceſſariæ virtutis integritas dimidiatur.* (Multo minus conſonuiſſent Legati Saxonici cum Palatinis, ſi horum illis technæ ſuboluiſſent; nempe, quid interea Pragæ cuderetur circa abdicationem, & nouam Electionem: & paulò ante, de FERDINANDI excluſione à Collegio Electorali, Item apud N. ratione magni Exercitus: de irruptione in Forum Iulij, alibi de oppreſſione Eccleſiaſticorum Alſatiæ. Item, circa multiplices confœderationes apud N. & Status Hollandiæ, quibus vires ſuas aduerſus Domum Auſtriacam corroborarent: Item de Principatu aliquo Electorali Eccleſiaſtico, pro Cardinali N.) *Alioquin verò ſe* (pergit magnus Præſes Aulæ Heidelbergenſis) *Anhaltinum certum ac ſecurum reddere, quicquid laboratum ac ſudatum ſit, Legatos Saxonicos, ad Germanam Correſpondentiam adduci non potuiſſe* (in promptu cauſa eſt) *ſed omnem eorum conuerſationem fieri quodammodo in ſpeciem, atq́; adeo ſine zelo ac ſine affectu, vt vix credibile. Die Mercurij 28. ſiue 18. Aug. Electionem certò ſolennizandam; nam omnia indcirco in conſuetum Ordinem iam redacta eſſe; Sed neque excogitare ſe poſſe, quænam moraliter loquendo ſucceſſui Electionis obſiſterent, niſi illius intercedat diſpoſitio, in cuius manu omnium iura Regnorum verſantur, &c. Hac in re Camerarium incredibiliter ſeſe fatigaſſe, ſed fruſtra; quod Elector Colonienſis polliceri nec poſſet nec vellet, alios Legatos vota ſua, ipſius ſimiliter ſuffragio conformaturos*

formaturos. Itaque Colonienſem ad Reliquos acceſſurum eſſe: & à contraria parte pro defenſione libertatis Germanicæ (quaſi verò; reuera autem per fouenda rebellione Bohemicæ, &c.) *ſolum ſe debere obijcere Palatinum.*

Quemadmodum verò ex allegatis ſex Camerarij & Præſidis Aulæ Epiſtolis, non obſcurè patuit, cuiuſmodi dolis ac ſtudijs tempore Electionis Francofurtenſis à parte Caluiniſticæ factionis laboratum ſit, iuxta memoriale contextum in Kreilsheim 19 Martij 1619 *Vt ſi Comitia penitus retardari nequeant; præpediatur ſaltem Electio: neque cum cæteris citetur, aut ad conclaue admittatur* FERDINANDVS, *quo fine*, (vti docet memoriale) *iā præceſſerunt præparatoria conciliandi Electorē Treuirenſem per Regem Franciæ, præterquam quod ſuffragium Brandeburgici, iam eſſet in arbitrio Palatini.* Pariter neque Pragæ conquietum eſt: ſed Achatius de Dona ibidem (cæteri enim Conſiliarij ſecreti Francofurti detinebantur, neque Palatino Ambergæ vllus adſtitit, præter Anhaltinum & Ohnſpacenſem) commiſſionem ſuam feruentiſſimè proſequebatur, cuius hæc erat ſubſtantia. Imprimis ſollicitetur abdicatio, Et ſimul eiuſdem in Collegio Electorum publicatio, conſequenter procuranda Electio Friderici cum eiuſmodi cautelâ, vt ſi poſſibile ſit, prætenſa hæc Electio non diuulgetur, antequam conſtiterit, quorſum inclinent comitia Francofurtenſia, & ſi Electio Cæſaris impediri omnino nequeat, tantiſper ſaltem procraſtinetur prætenſa Electio Pragenſis, donec N. & Hollandi ſuas de ſuppetijs mittendis pollicitationes confirment. *Achatius de Dona Pragæ.*

Prima informatio profecta ab Achatio de Dona, in linguâ Gallicâ, per ziffras, iuſſu Anhaltini elucidatas, ad eundem Anhaltinum, ſub dato Pragæ 21. Aug. 1619. concernit negotium Abdicationis hoc ſenſu: *Statibus Bohemiæ deductionem quandam exhibitam fuiſſe Priuilegiorum Regni circa libertatem Electionis, & quidnam conueniat aduerſus Perſonam Ferdinandi obijcere.*

Ad hanc (nempe Deductionem) *Status Vnanimiter congregatos, concluſiſſe die 19. Aug.* FERDINANDVM *Regno remouendum & abdicandum eſſe, eamq́ reſolutionem cæteris Prouincijs hoc fine inſinuandam, vt generali omnium decreto ſtabiliatur. Deputatos Morauiæ ſuam ſententiā exhibuiſſe 20. huius eiuſdem menſis, nempe, concluſioni ſe Bohemicæ* (Dona diſtinctā habet notitiam votorum, quorū publicationem ſub pœna capitali interdixerant) *per omnia conſentire. Hodie* (id eſt 21 Aug.) *acceſſurā ſimiliter declarationem Sileſiæ ac Luſatiæ, quæ ab alijs ſe Prouincijs non quidē ſeparatura videntur, ſed pleniorem forte materiam ſuggerent, Abdicationem corroborandi. His præmiſſis, feſtinari paſſim ad nouam Electionem: Se* (Dona) *confidentibus* Ruppa, Hohenlôe, Turn) *declarationem Palatini* (de qua ſupra loquitur Præſes Aulæ, cum *Morauicū Bohemis conſentiunt.*

ait, Palatino ſtatutum eſſe, in propriâ perſonâ Equum conſcendere, ſic tamen, vt publica Electio ſuſpendatur adhuc, donec reſolutio ab N. Statibus Hollandiæ, & Gabore allata ſit) exhibuiſſe, quæ iiſdem mirificè placeat. Quandoquidem verò plena & finalis adhuc reſolutio deſideratur, angi ſe animo, & obteſtari ſexcentis modis, vt acceleretur. (Si enim interea temporis percrebuiſſet in Bohemia Francofurtenſis Electio in fauorem FERDINANDI, periiſſet ibidem Conſilium tam Abdicationis, quàm nouæ Electionis: & confidentium conatus notabiliter eneruati fuiſſent: hac igitur de causâ tanto impatientiùs laborarunt, vt concluſio Abdicationis & Electionis Pragenſis, prius diuulgaretur in Imperio, quàm Electio FERDINANDI in Cæſarem audiretur in Bohemia: *Se.* (Dona) *prauidere, vlteriorem dilationem tam difficilem fore, vt impoßibilem, ſed mox prauia Concluſione Generali, ad Electionem peruentum iri; quanquam prudentiores quique, ſi Palatinus Coronam abnueret, nondum apud ſe, quemnam potiſſimum deſignent, ſtatuerint. Comitem Schlick denuo abiiſſe ad Electorem Saxoniæ, Status hoc audito non parùm commotos, nam pari Legatione ſalutandum quoque arbitrabantur Palatinum. Itaque magnæ molis fuiſſe, eorum animos tranquillare, & tandem tamen hâc narratione iis ſatisfactũ, quod interea ipſe* (Achatius de Dona) *fuerit directus Ambergam. Iam verò euidenter doceri poſſe, quod prememoratus Schlickius de noua Electionis Propoſito Saxoni reuelando, nihil in mandatis habuerit, quanquam Ipſe id fieri feruenter vrſiſſet; ſed rotundè potiùs ei prohibitum. Nihilominus, quia ante hâc ad ſimilia ſe officia obtulit, fortaſſis tanto nunc promptius hoc præſtare velle quam antea, quod Ioannes Albinus Comes à Schlick, de omnibus in Ciuitate Pragenſi interea geſtis, illum curioſè inſtruxerit. Quandoquidem autem nihil documenti publici proferre poteſt, quo intentionem ſuam coram Electore iuſtificet, hinc exiguam forte ab eodem gratiam reportaturum. Electorem Saxoniæ reſidere nunc in loco diſtante octo milliaribus citra Ciuitatem Dresden: hoc impedimento negotiationem fortè Chriſtophori de Dona fratris ſui* (Achatii) *veluti alios quoque tractatus, retardandos, &c. In expeditione negotiorum multifarias incidere difficultates. I. Punctum principale de Abdicatione, non contemnendum. II. Lutheranos* (hoc nomine baptizat Dona reliquos Status Bohemiæ ſub vtraque) *magnopere perplexos eſſe circa Salarium Anhaltini deſignati* GENERALIS. *imaginantur enim ſibi, hâc via offenſum iri Electorem Saxoniæ, adeoque mutuas ſimultatum moleſtias ſuſcitandas Tametſi enim* (proſequitur Dona) *Marchio de Iegerndorff nunc Pragæ agens, in caſtris ante hac non minus Generalibus, quàm modo Pragæ aliis Statibus Lutheranis huius erroris ſcrupulum eximere conatus ſit, in animis Lutheranorum tamen perſeuerare adhuc radicitus illam quaſi ingenitam affectionem erga Electorem Saxoniæ, etiamſi ipſis à contraria parte de mutuâ Saxonis propenſione non conſtet, ac præterea incommoditates ex perſona ipſius reſultantes* (in poſt ſcripto propè finem, Dona paulò ſpecialius indicat quam-

Schlick Comes.

Lutherani *Pragenſes.*

Iegerndorf Marchio.

quamobrem Ipſe & ſui ſimiles, à Saxone ſibi exiſtiment metuendum) *euidenter pateant*, &c. *Omnia hæc inconuenientia alia meliore methodo curari ac diſſipari non poſſe, quàm aduentu ac perſonali præſentia Anhaltini, quanquam hæc etiam grauibus conſiderationibus ſubiecta ſit. Verendum vero nè propoſitum conſilium vix aliud pariat quam iacturam temporis, atque vt interim Prouinciæ in maiora implicentur diſcrimina, & beneuolæ occaſiones ex noſtris quodammodo manibus euaneſcant. In ſummâ, ingenuè confiteri ſe, quanquam ab vna parte præ rei confuſione animo hæreat, ab altera tamen conſiderandum eſſe bonum præcipuè publicum, ac periculum manifeſtiſſimum, præſentem occaſionem, & præſertim tempus* (quo Caluiniſtarum inſidiæ ad effectum deduci poſſent) *dilapidandi, & hoc ipſum etiam perpendendum diligentiſſimè Ipſi Palatino* &c. *Tempus dictare, vt momenta quoque computentur horarum, ac tandem tandem neceſſariæ deliberationes ſerio terminentur. Summoperè enim periculum in morâ*, &c. *Se* (Dona) *originale cum adiunctâ Copiâ concernente Præfectum Salern, maximè Chyrographum Leopoldi Archiducis fideliter recepiſſe, alterum inſuper vidiſſe exemplar ad imitationem Originalis accuratè expreſſum* (Nota, Ciuilem probitatem Caluiniſtarum) *& mirandum eſſe, cuiuſnam arte & aſtutia tam exactè ac ſubtiliter protbotypo ſuo aſſimilari potuerit. Tſchernembellum & Rupa vna cum reliquis* (confidentibus) *commendare ſe Anhaltino obſequioſiſſimè.*

Salern Præfectus militum.

Leopoldus Archidux.

Tſchernembellus Rupa.

In poſt ſcripto ſuo de 22. ſiue 12. Aug. Bohemorum qualitates deſcribit, ideoque rurſus affectuoſiſſimis verbis Anhaltinum ſollicitat, & Pragam inuitat dicens: Inter eos, qui nunc præſentes ſint, paucos admodum reperiri idoneos, vt cordatæ reſolutionis aleam iaciant, niſi aliquis eos præeat, ac quodammodo manu ducat, &c. *Itaq; vnanimiter orare ſe atque obteſtari propter* DEUM, *vt Anhaltinus acceleret in perſonâ: hac enim ratione afflictis rebus faciliimè poſſe conſuli: Omnia præſtanda prout Anhaltinus perſcripſerit.* &c. *nec enim dubitare ſe, quin ipſo præſente, plura conficienda ſint vnius horæ ſpatio, quam tot hucuſq; hebdomadarum conſilio. Hunc miniſtrum præ alijs, mittere ſe de induſtria; quod egregiam habeat experientiam ac praxin viarum; minimè tamen ei aperuiſſe, quiſnam illius ſe directioni crediturus ſit, niſi Doctorem Roſinum fortè Norimbergâ Pragam meditari, ideoq; literas patentes ad nomen Roſini accommodatas, vt quouis loco pro neceſſitate de curribus & equis ei proſpiciant. Heri vota ſua dediſſe Sileſios;*

Roſinus Doctor.

Sileſij accedunt ad Bohemos.

Et patulo ore graues ructaſſe ex pectore voces.

Hoc die, quo poſtſcriptum exaratum fuit, ſententiam ſuam dicturos Deputatos Luſatiæ. Se (Dona) *verbis explicare non poſſe, quam omnes paſſim erga Palatinũ afficiantur & inflammentur. Ante hac diuerſas fuiſſe opiniones, quod ſimile quiddam ſollicitaretur in fauorem N. & nonnullis perſuaſum eſſet, Palatinum non libenter ſe in hanc cauſam ingerere* (at verò plus nimio ingeſſerat iam vſque ab anno 1618.) *Quamprimum autem ipſe* (Dona) *pauculis quibuſdam, id quod in man-*

In Bohemia incredibile deſiderium Palatini.

Digitized by Google

in mandatis habebat à Palatino, confidenter detexerat, omnia mirum in modum ſubito immutata, & nouam quodammodo faciem ac naturam ſumpſiſſe, &c. Mox in huius epiſtolæ ſubſcriptione, acceſſiſſe ſeniorem Ruppa, inter Legatos Morauiæ principalem, venerandum ſenem, ſibique (Dona) *non tam verbis quàm lachrymis teſtatum feciſſe* QVANTAM *in corde ſuo conſolationem ex eo ſentiat, quod hiſce Prouincijs Princeps tam eximiè pius ac deuotus,* (Fridericus Comes Palatinus, Caluiniſtarũ in Imperio Anteſignanus) *& præter hunc, tam ſtrenuus Generalis,* (Chriſtianus de Anhalt, incomparabilis Hercules, qui in bello Gallico & Argentoratenſi Heroicorum facinorum gloria ſuper omnes emicuit) *prædeſtinatus ſit: deinde querelas ſubieciſſe de illapſis paſſim intolerandis abuſibus: & nihil abs Deo in Eccleſiis aliud orari, quàm vt Regno prouidere dignetur de pio capite; atq; interim inconſolabiliter deploraſſe vicem ſubditorum, ſi Saxo* (expendat ſecum inclyta Domus Electoralis affectionem erga ſe Caluino-Bohemicam) *aut alius quiſpiam eiuſdem prædicamenti ad gubernacula admoueretur, quod* DEVS *benignè auertat. Similia vota & ſuſpiria audire ſe* (Dona) *paſſim ſine numero: eum igitur qui in Excelſis habitat, hanc dilecti populi ſui orationem procul dubio exauditurum.*

Senior Ruppa Caluiniſtarum Simeon.

Caluiniſtæ quid orent.

Ipſa eadem die, ſcribunt Status Bohemiæ ad Principem de Anhalt, ſub ſigillis 54. & gratiam imprimis referendo de præſtitis hucuſque conſilijs & auxilijs inſuper illum obſecrant, quatenus Ordines Hollandiæ permouere velit, ad impediendum curſum nauigationum Indicarum, ſubiectis verbis: *Poſtquam ad aures eorum peruenerat, Anhaltinum heroico zelo & animo in propriâ perſonâ, hoſtibus Bohemiæ & Euangelicæ Religionis, Equitatui nempe Comitis de Solms obuiam proceſſiſſe, eoſdem imperterrito pectore adortum, fudiſſe ac diſſipaſſe, magno id ſibi* (Statibus) *fuiſſe gaudio, & obligatos ſe agnoſcere, qui hoc nomine grati animi ſignificationem ipſi rependant. Se* (Status) *pro ſuâ quoque parte non intermittere, quin commune bonum ſollitudine ac vigilantia, armis & opibus ſuis promoueant. Præ omnibus autem in celebri hac congregatione,* (cui Legatus etiam interuenerat Bethlehem Gaboris) *deliberatum fuiſſe, de modis ac medijs reſtaurandi Prouincias haſce ad priſtinam tranquillitatem & abundantiam. Cum ergo communi animorum intentione ſecum perpenderint, quo pacto ante biennium, obtruſus ipſis fuerit in Regem* FERDINANDVS *Archidux; quàm multipliciter hic idẽ Reuerſalia ac iuramenta ſua infregerit* (hanc materiam, iuxta memoriale Palatini, propria illius manu ſignatum in Crailsheimb 20. Martij 1619. ſuppeditauit Bohemis Achatius de Dona vide ſup. fol. 40.) *quam hoſtiliter prouincias haſce non dubitauerit ferro & flamma perſequi ac populari; vt per conſequens ſeipſum Regni huius poſſeſſione ac gubernatione deſtituerit,* (Ecce hoc loco FERDINANDI poſſeſſioin confeſſo eſt, quod alibi negatur) *ſubditos ab obligatione ſua tacitè ſoluerit, Sicq; hi priorem coronationem fraudulenter extortã re-*

uocare

uocare & annullare debuerint, (Ecce legitimam vocationem Palatini, quã concinnare oportuit ante Electionem) *Interim verò quemadmodum hoſtis pari ſemper barbariè in Prouincias earumq́; Incolas deſæuire non deſinit; ſic ipſi in præſenti conſeſſu aduerſus eundem conſilia ſua conferant quidem, ſed experiantur, ſuas vires contra illius potentiam difficillimè ſubſtituras, niſi aliorum Regum ac Principum maximè* Anhaltini *conſilijs & ſubſidijs fulciantur.* (Ergo antehac omnes illis inſidias inſpirauit) Hinc *priſtina erga Anhaltinum fiducia inhærendo, eundem requirere & obteſtari, ne Ordines deſerat, ſed quamprimum reali illis præſidio dignetur ſuccurrere: Inſuper, niſi moleſtum accidat, cordialibus literis hortari & exorare Principem Auraicum, vt Nauigationem in Indiam occidentalem* (Hæc quoque ſuggeſſit Anhaltinus, iuxta memoriale quod ſibi ipſe præfixerat ſupra fol. 65. & 66.) *in quam Status Generales iam conſenſiſſe dicuntur, quanto citius expediri procuret: Nam facilè conÿci, quantum per huiuſmodi nauigationem, Hiſpanorum potentia deceſſurum ſit: Ipſis autem è contrario acceſſurum, quo alium hoſtem ſuum in hiſce quoque Prouincÿs perſequantur. Eo fine ſe* (Directores Bohemiæ) *Epiſtolas dediſſe tam ad Potentiſſimos Status, quàm ad Excellentiſſimum Principem Mauritium, & negotÿ huius promotionem ſollicitaſſe, nihil dubitantes, quin, ſi communi conſilio & auxilio vnaquaque pars in ſuo fundo ad communis boni augmentum inclinaretur, omnes pariter ad deſideratam metam, non ſine ſua ac poſterorum laude, honore, & incremento* (NB. Euangelium Caluiniſticum propagari non poteſt, niſi eo in loco, vbi Catholica primum Religio, & Confeſſio vera Auguſtana extirpatur) *atque ad Vniuerſale Euangelicæ Religionis incrementum acceſſuros. Cæterum in laudabili hoc ſtudio talem ſe hactenus præbuiſſe Anhaltinum, vt meritò multis illum gratijs ac praconÿs proſequi teneantur, ſpem non dubiam concipientes, eodem illum etiam deinceps pede intrepidè perrecturum.*

Nauigationes Hollandorum in Indiam.

Dum hæc geruntur, Achatius de Dona, ſub onere negotiationis ſuæ pro Palatino, Pragæ indies magis magiſque grauari cœpit & vacillare. Nam Palatinus, ſuper acceptatione Coronæ, rotundè ac publicè ſe explicare tergiuerſabatur (occultè enim iam affectauerat illam ante biennium) donec de ſucceſſu conſtaret Electionis Francofurtenſis: Ex aduerſo choragi Bohemici, idcircò vrgebant Abdicationem, & nouam Electionem Bohemicam, quod populi metuerent reuolutionem ad Ferdinandvm. Itaque Anhaltinum 24. Aug. ilicò admonet. *Non grauetur Princeps de Anhalt, iter ſuum Pragenſe accelerare: nam tot inter capita nihil ſe* (Dona) *poſſe proficere, & negotia eſſe talia, quæ felicius tranſigant præſentes, in loco, & oretenùs, quàm abſentes per literas: & ſi hæ fortè per Aduerſarios interciperentur, mille inde diſcrimina enaſcitura. Defectus tot ac tantos eſſe, vt ſine pudore narrari nequeant: atque ita ad præſentiã Anhaltini omnes anhelare, qui ſolatium, auxilium, ac remedium in loco contra eas difficultates afferat, quæ alioquin*

Achatius de Dona Pragæ anguſtiatur.

quin

Digitized by Google

quin damna fortè irreparabilia generarent. Deinde certiſſimè præſupponendum, nihil occultatum iri Anhaltino, quod multi alioquin ſibi (Dona) *abſconderent, & ad reſolutiones in arduis præſertim rebus facilius perueniendum. Animos eorum non æquè probè diſpoſitos, propter ſiniſtras ſuſpiciones, quas nonnulli conceperunt aduerſus perſonā Anhaltini, inde verò progreſſum negotiorum quadantenus retardari, & alijs anſam præberi, eaſdem fouendi; & tamen his omnibus commodè occurri poſſe, ſi præſto quiſpiam foret illius authoritatis, vt reluctari ſufficiat. Ad hac multitudinem ac momenta negotiorum tanta eſſe, vt niſi per præſentem Anhaltinum, expediri non valeant: Et quanquam alius cum mandato Plenipotentiæ Pragam ablegaretur, nihil tamen conficiendum: non quidem quod ſpes obtinendi inteſiū* (de quo iam ante certi fuerant) *euacuata ſit, ſed quod hac ratione expeditio illius per varias ambages, nec ſine iactura temporis notabiliter diſtineretur. Non concedi ſibi quietem, & de hora in horam quæri & inquiri, an venerit, an & quando tandem venturus ſit Anhaltinus? Aequè inſtanter, imò adhuc impatientius vrgeri peremptoriam reſolutionem Palatini. Quoad primum, ſperare ſe, literas ſuas optato effectu non carituras: alterum prægnantius eſſe, atque impoſſibile, vt Electio diutius ſuſpendatur, aut vlteriores impetrentur Induciæ: nam Concluſionem contra* FERDINANDVM, *omnium Prouinciarum nomine promulgatam fuiſſe nudius tertius, proinde neceſſarium, vt noui Regis Electio ei immediatè ſuccedat.*

NB. *Si enim ad Coronam Romanam* FERDINANDVM *aſſumi contingeret, prout noua Saxonica & Francofurtenſia præſagiunt, commune vulgus fortè ad eundem relaberetur, aut minimum, noua inter Status oriretur diſcordia.* NB. *Atque hac de cauſa* (conſideret Lector cuiuſmodi paſſibus Triumuiri progreſſi ſint) *Electionem vltra dies ad ſummum tres differri non poſſe, & quicquid pro vlteriore dilatione cogitetur & attentetur, vanum & inane eſſe. Niſi interea reſolutio Palatini afferatur, ſe in extremis fore anguſtijs. Lutheranos ordiri varias ac mirandas factiones, omnes quodammodo propendere in Saxonem* (En Caluiniſtarum erga Electorem hunc præclarum affectum) *Ioachimum interim Andream, Comitem de Schlick, Saxonicâ ſuâ Legatione abuti, nec cogitare de reditu.* Quoad *perſonam* N. Bohemos *de propenſione ſuâ multum remiſiſſe, poſtquam animaduerti cœpit, Ipſum pro illo Palatinum non amplius ſollicitare* (Ex hoc iterum apparet, quàm candidè agant Caluini aſſeclæ cum ſocijs) *ſed ſpes affulſit, Eum Coronam* (toto ante biennio affectatam) *non repudiaturum. Itaque nihil dubitandum, quin Maiora vota ſimpliciter poſtulatura ſint Palatinum: Nam Sileſiam, Morauiam, ac Luſatiam cane peius & angue deteſtari confuſionem, infamiam, ac periculum, quæ impenderet ipſis ab Electore Saxoniæ* (hoc verò quo ſenſu ei ſalutationi reſpondet, quâ Status Bohemiæ cum in- NB.NB. corporatis Prouincijs per varios ante hac Legatos Electorem Saxoniæ ad Coronam Bohemicam inuitarunt?) *vſque adeò, vt Status quoque Bohemici Lutherani, hoc nomine Palatinum potius, quam Saxonem exoptarent,* &c.

Die 25 Aug. Dona non abſimilem narrationem ei quam mox audiuimus ſcriptam Principi de Anhalt, ad ipſum Palatinum traiecit, cum hac tamen appendice: *Se* (Dona) *experiri Bohemorum paſſim animos ſic diſpoſitos, vt omnino regnare ſuper ſe nolint Principem Catholicum, ne alioquin à ſcopo deflectant, in quem hucusque perpetuò collimarunt, videlicet cauſam agi* RELIGIONIS. *Inter Principes Euangelicos parum referre, ſiue Rex Daniæ proponatur, ſiue Bethlehem Gabor.* (Et tamen Palatinus in publicâ ſuâ Apologia prætexuit Regnum Bohemiæ, niſi ipſe acceptaſſet, deuoluendum fuiſſe ad Bethlehem Gaborem, ſiue ad alium Principem alienigenam, ac tales perſonas Collegio Electorum obtrudendos, aut Regnum fortè à corpore Romani Imperij penitus ſeparandum.) *Et pari ratione ac facilitate excludi poſſe alios. Totum igitur conſultationis argumentũ verſari circa Saxonẽ ac Palatinũ, Et quanquam prolongandæ Electionis gratia omnia tentata ſint, nihil tamen penitus ſe conſequi potuiſſe, quod Status confuſionẽ aliquam hinc naſcituram vereantur, & ne hi ſe ab illis per diffidentiã ſeparent. Accedere, quod Prouinciæ vſq; adeo in omnem partem diuiſæ ſint, vt ſumma illis neceſſitas, Captu Electionem ſuadeat, quod omnibus inconuenientibus opportunè remedeatur, maximè cum infauſti Nuncij Francofurtenſes, populum ad ſeditionem commouere poſſent, vt electo* FERDINANDO, *plerique ad priſtinam ſe confuſionem imprudenter reflectant.*

Eodem die Achatius de Dona, narrationem ſuam de rebus Pragæ geſtis continuans, ſignificat Anhaltino: *vlteriorem dilationem eſſe impracticabilem; ad noui enim Regis Electionem generali quodam feruore atque impetu properari, & cras eiuſdem fore initium, vnum autem hoc paſſim credi ac dici, quod omnibus anteferendus ſit Palatinus,* (Nam eâ conditione Bohemici Directores, menſe Decemb. 1618. Matthia Cæſare adhuc ſuperſtite, Coronam hanc Palatino realiter, ſed tamen ſecreto obtulerant; & reperitur in præcedentibus Conceptus Reſponſionis, quâ de conſilio Anhaltini & Ohnſpacenſis, obuiam eundum erat Commiſſarijs Bohemiæ, qui dictam Palatino Coronam detulerant. Item Exercitum 15000. iam menſe Auguſt. 1618. ordinandum fuiſſe ad conſeruationem Coronæ Bohemicæ pro Palatino) *Et Lutherani ſpe & exſpectatione ſuâ* (inquit Dona) *fraudandi, cum præcipuè Andreas Comes de Schlick, per tot inuentiones & artificia* (Artificia hæc, Elector Saxoniæ oculatè & accuratè examinet) *obtinere non potuerit, vt memoratus Elector ad acceptationem ſe coronæ huius reſolueret. Conſiliarios Saxonicos maluiſſe loco Patris ſtatuere filium,* (Figmentum videtur Anhaltini, quo Elector Saxoniæ in odium conijceretur Bohemorum) *ſed repulſam ſenſiſſe ob Principis ætatem valdè immaturam. Eos qui partibus hucusq; fauerunt N. operæ pretium iudicaſſe, eidem ſatisfacere in alio genere, quod pro incolumitate Boni publici & propter Rationem Status, vt*

Schlick Comes.

Saxonis Electoris Filius.

vocant, prudenter notandum. Diuerſa quidem proponi media; verum de his commodiùs alio tempore, poſtquam præſentium difficultatum æſtus nonnihil ſubſederit. Se (Dona) *nulla re vehementius conturbari, quàm breuitate temporis quodque fruſtra hactenus expectauerit reſponſum Palatini, ſed nec ante Electionem Francofurtenſem, ſpes aliqua affulgeat, obtinendi reſponſum ad literas hodiernas.*

Palatinus ad Achatiū de Dona.

Poſteaquam igitur Dona, reſponſum ac reſolutionem Palatini tam ſyncere & gnauiter ſollicitauerat, Tandem deniq; ſub dato 26. Auguſt. 1619. ei reſcriptum fuit, *Literas confœderatarum Prouinciarum, veluti Ipſius quoque Dona, fideliter allatas, ac præterea Epiſtolam Anhaltini ſub dato 21. & 22. Aug. lectam & intellectam fuiſſe. Quoad articulum ſecretum, conſiſtere ſe* (Palatinum) *in ijs, quæ antehac ipſi* (Dona) *oretenus reuelarat. Nempè Statibus mirificè illa placere quidem, ſed vehementer conqueri de anguſtia temporis: ac non minus inſtare pro peremptoria Reſolutione. Vt igitur Dona ſolidâ reſponſione ipſis occurrere valeat, per præſentes eum certiorem effici, Palatinū finalem ſuam reſolutionem explicare non poſſe, donec declaratio appulerit ab N. ad quem iam Chriſtophorus de Dona excurrerit, cum locupletiſſimâ inſtructione ac deductione omnium, quæ ibidem antehac in deliberationem veniſſent. Deinde eidem perſuaſum eſſe, ipſis Prouincijs confœderatis fore non incommodum, ſi Electionem eouſq; ſuſpendant, donec N. & Status Hollandiæ ſeſe in ſchœnam ingeſſerint* (Eſt enim cauſa communis Hollandorum, Bohemorum, & Vnioniſtarum, iuxta epiſtolam Volradi de Pleſſen, de dato 11. Septemb. 1618.) *quod alioquin, ſi præter morem properetur, non fiet. Si tamen Confœderati in dilationem huiuſmodi* (ſeſqui menſium) *præter ſpem conſentire omnino non vellent, fieri poſſe fortaſsè, vt modicum hoc temporis diſpendium non enimverò tantum obeſſet, quantum inconſulta Ordinum feſtinatio, qui Reſolutione ex N. non expectatâ, in perículoſam ſe confuſionem conijcerent: morem interim confidenter cum illis agendi non debere negligi; adeoq; Dona rurſus iterumq; animos eorum experiri, an fortaſsè in dilationem ſeſqui ad ſummum Menſium condeſcendant? Se* (Palatinum) *ne minimi quidem temporis iacturam facturum eſſe; ipſis autem potius vtilia ac pergrata ſeruitia; extremis inſuper viribus contenſurum, vt intentioni Statuum vſq; ad ſatiſfactionem reſpondeatur; vnde inter cætera fœliciter ſe vrſiſſe articulum de Nauigatione in Indiam Occidentalem, velle præterea in hiſce partibus circa confines Bohemiæ, apparare iuſtum Exercitum, ad quem opus ei ſit perſona & experientia Principis de Anhalt, deinde licentiam ei facere, quanquam inuito* (ſcilicet) *animo, in Bohemiam redeundi, vt inſurgentibus ibidem tempeſtatibus pro neceſſitate occurrat. Tandem Omnipotenti* DEO *ſupplicare, quatenus ad honorem nominis ſui, nec non conſeruationem propagationemq; ſuæ* (id eſt Caluinianæ) *Eccleſiæ, omnibus hiſce conſilijs proſperum curſum atq; exitum largiatur,* AMEN.

Vide ſupra fol. 24.

NB. NB.

Poſt

Electio Palatini in Regem Bohemiæ.

Poſt haſce Palatini literas ad Achatium de Dona, priuſquam Pragam perferri potuiſſent, arcanum illud myſterium, quod Palatinus eidem Dona oretenus commendarat, veluti etiam hoc, quod dictus Dona iuſſu Palatini pauculis quibuſdam confidentibus aperuerat, tantum effecit, vt peremptoria Palatini declaratione, itemque Regis Angliæ ac Statuum Hollandiæ auidiſſime expetitâ reſolutione, non expectatâ, Ordines Bohemiæ, ad prætenſam Electionem, vnde TOT NOBIS LACHRIMAE, progreſſi ſint; Dona quoque eadem adhuc die per expreſſũ Veredariũ Anhaltino ſecretiſſimè ſignificarit, ſub dato 27. Aug. 1619. *Negotium Electionis in Ciuitate Pragenſi, fauſtè adhuc ſuccedere, quemadmodum præcedentibus literis indicatum, vſque adeò, vt omnes admiratione defixi, manifeſtam diuini digiti operationem agnoſcant. Curſorem hunc idcircò ſe ad Palatinum direxiſſe, vt Ipſe imprimis ſtatum rei perſpectum habeat. heri initium feciſſe Status Bohemicos, hodie Prouincias negotium abſoluturas. Inter perſonas 40. ex Claſſe Dominorum, ſolum quinque pronunciaſſe pro Saxone, aut ſummatim ſex. reliquos collimaſſe in Palatinum, Ordinem Equeſtrem vniuerſum fauiſſe Palatino, excepto vno. Apud tertium verò Statum ſine ſcrupulo ac diſcrimine nominatum fuiſſe Palatinum, vt proinde ſuffragiorum ſeries facillima fuerit, & procul à contradictionis murmure terminata.* (Et ſanè quotuſquiſque reclamaret; poſtquã Catholici mox publicatâ Abdicatione, exarmati fuerant, & tempore Electionis, Copiæ Mansfeldicæ quaſi ad prælium accinctæ, omnes Pragæ plateas & angulos obſidebant?) *Prouincias incorporatas ſigna edere non obſcura, paratas ſe in eandem ſententiam venire manibus ac pedibus abſque vlla tergiuerſatione: & hoc adhuc veſpere ludos gratulatorios & applauſus publicos adornatum iri, non attentis paucorum iudicijs; qui publicationem aliquantiſper ſuſpendendam arbitrabantur, Sicut enim hi nihil agebant, ita deprehendebant alij, populum à communi Iubilo cohiberi non potuiſſe* (verebantur quippe, ſuſpiciones ac diſceptationes indè prouenturas, præ quibus aliqui Status à reliquorum ſe conſortio ſepararent) DEVM *immortalem, qui in altis habitat, ſuppliciter obteſtandum, quatenus opus hoc pro ſuâ gloria, & populi ſui incolumitate benignè perficiat. Pleroſque ſubdubitare, an Palatinus Coronam infallibiliter acceptaturus ſit. Status autem è contrario in ea ſpe conquieſcecere, quod, ſi Diuinæ Prouidentiæ munus conſideretur, atque hæc inter cætera: præſentem rerum mutationem Cæleſti miſericordiæ tribuendam eſſe, vocationem quoque* (Anno 1618. Bohemis præſcriptam) *legitimo inniti fundamento: præcipuè autem agi de Salute Eccleſiæ, ac honore* (Palatini) *nec minus de Verbo* DEI (iuxta genium Caluiniſticum) *Palatinus certè vel propriâ vrgente conſcientia, voluntatem ſuam diuinæ vocationis nutu attemperabit: vnde neque de cæleſtis aſſiſtentiæ ſecuritate diffidendum, quandoquidem ille, qui filios ſuos ad miraculoſa ſubinde virtutis opera incitat, eoſdem etiam à nequitia ſæculi huius & diabolicis*

machinationibus benignè præſeruat. Niſi reſponſum expectaret ad nuperas ſuas literas, iam ſe (Dona) *diſceſſurum fuiſſe, nunc autem decere, vt in Statione ſuâ pedem figat, & vlteriora Palatini Domini ſui Clementiſſimi mandata præſtoletur. Ordinibus propoſitum eſſe Legationem adornare, quâ Palatino Electionem ſignificent. Interim tamen ſi quid ei ſingulatim circa hac obſeruandum vel ordinandum videretur, id ſibi* (Achatio de Dona) *intimare dignetur. Pari modo cupere ſe* (Dona) *præmoneri, an, & quouſque adhuc Pragæ hærere debeat: neq; enim aliud ſibi ibidem agendum ſupereſſe, quàm vt aduentum expectet Anhaltini, ſi is fortè nonnihil ſibi committere vellet, circa officium Generalatus* Bohemici. *Deputatos Prouinciarum paulatim meditari reditum, ex qualibet tamen vnum atque alterum Pragæ ſubſtiturum. Inter cæteros Legatos, qui Palatino ſucceſſum Electionis intimaturi ſint, deſignatum fuiſſe vtrumque Ruppa, vnum ex Bohemia, alterum ex Morauia. Non ingratum illis fore, ſi Ipſe* (Dona) *præcurreret; Se verò loco moueri nolle, niſi ad iuſſum Palatini vel Anhaltini. Hoc eodem momento diſplodi in Arce Tormenta bellica, & omnes certatim vociferari,* Viuat Rex &c. IN MARGINE legitur, *priuſquam hæ literæ obſignarentur, abſolutam fuiſſe approbationem & concluſionem Prouinciarum, Nouellum Regem bombardarum ſalutatum tonitruis, atque omnia perfectè ſine coronata, DEVS ad conſummandam omnium executionem aſpiret. amen.*

Legatio Bohemorum ad Palatinum.

Iubilus Pragenſium.

Quandoquidem ergo in literis huc uſque recitatis, toties ingeminata fuit mentio Reſolutionis Palatini, & verò rationabiliter metuendũ erat, ne ſi è contrario, FERDINANDI in Cæſarem Electio diuulgata fuiſſet (Bohemis enim perſuaſum fuerat, Comitia hæc per Palatinum præpedienda, & niſi alia media ſuppeterent, potius tandem Exercitum, Anhaltini commiſſum Imperio, ex confiniis Bohemiæ ad præſentem neceſſitatem adducendum augendumque, quo de conſilio Mauritij Landgrauij Haſſiæ, FERDINANDO obuietur, Francofurtum præoccupetur, & Electio omnibus modis turbetur) multorum animi nutare inciperent, ac FERDINANDVM poſtliminiò reuocarent: Hinc non ſolum Ordines Bohemici (ſuggerente id per Achatium de Dona, Anhaltino) ad Principes Vnionis, nec non ad Status Hollandiæ literas direxerunt, quibus de Palatini eos Electione certiorarent, *vt nunc tandem illis in locis* (ita loquitur Dona in Epiſtola ad fratrem ſuum de 28. Auguſti 1619.) *tanto ſolidiora conſilia inire meminerint, atque auxilia militaria infra ſpatium ſeſquimeſtre*; quo Palatinus publicam ſui Electionem procraſtinari rogauerat, *realiter introducerentur in Palatinatum ſuperiorem*, vbi Palatinus in diſponendis caſtris occupabatur: Verùm prætactus etiam ANHALTINVS, vt periculum euaderet, in continenti, quam primum relatio DONA de Electione Pragenſi appulit, nomine Palatini ſequentem Reſolutionem ſuo ſtylo conſcripſit, ſub dato

Digitized by Google

dato 29. Auguſt. 1619. *Palatinum, diuina voluntatis arbitrio, quæ tot indicijs illi innotuit* (per machinationes Caluiniſticas Anhaltini) *& cui omnes vbiq; circumſtantiæ ac media mirificè conſonant, minimè reluctaturum: Deſiderare verò, expeditionem Legatorum lucrandi temporis ergò adhuc ſuſpendi, quouſq; poteſt. Interim Achatio de Dona ibidem* (Pragæ) *perſeuerandũ & curæ eſſe debere, vt Deductionem Rejectionis* FERDINANDI *primo quoque die Ambergam trajiciat: Alioquin Palatino conſtitutum, ſibi* (Anhaltino) *licentiam facere Pragam proficiſcendi, quanquam itineris ſui initium in certam aliquam diem deſignare non valeat. Quod ſi autem expeditio Legatorum Bohemiæ ad Palatinum diutius detineri non poſſet, Dona id per Veredarium, hoc ſingulatim nomine conductum renunciet; ipſe deinde Legatos præueniat Ambergam verſus, vt Palatinum de omnibus diſtinctè locupletiſſimeq; informet; atq; eo caſu propoſuiſſe Palatinum, ſe* (Principem de Anhalt) *detinere adhuc donec Dona appulerit. Alioquin Legatos, quandocunq; tandem aduenerint, longè fore gratiſſimos. Et aptiores quidem perſonas ad muneris huius celebritatem ſeligi non potuiſſe* (quam Iuniorem & Seniorem Ruppa, qui iuxta ſenſum poſtſcripti ſuperius recitati, de dato 22. Aug. infauſtum Regni Statum amariſſimè deplorabant, ſi Saxonem fortè contingeret aut alium quempiam ipſi ſimilem, ad Coronam aſſumi) *Epiſtolas Marchionis de Iegerndorff, itemq; Tſchernembelli, ſub dato 4. Septemb. 1619. Palatino iucundas accidiſſe, proinde clementiſſimo affectu ijſdem propenſum eſſe, veluti etiam ipſi Dona.*

In poſtſcripto, concinnato ſub nomine Anhaltini characteribus arithmeticis, deprehenditur ſpecificatio locorũ, per quæ profectionẽ ſuã delineauerat, nec non Numeri quidã, ſiue dies critici Palatino fatales, nimirum, *26. ſiue 16. Aug. quo ille natus: 27. ſiue 17. Eiuſdem, quo exitum ſortita eſt Pragenſis Electio. 28. ſiue 18. eiuſdem, in quem decreta fuerat Electio Francofurtenſis* FERDINANDI *in Cæſarem; 29. ſiue 19. Auguſt. dies Natiuitatis Principiſſæ in Anglia.* (omiſſo die 29. Octob. ſiue 8. Nouemb. anni 1620.) *Item, Palatinum animosè quidem reſolutum eſſe: nihilominus tamen expectandam declarationem ex N. veluti reſponſum quoque Confœderatorum ex Belgio. Infra dies octo, Palatinum conuocaturum ad ſe Status quoſdam Vnionis, quibuſcum varias ſuas cogitationes ac negotia communicet.* DEVS *illis clementer aſſiſtat. Palatinum ſibi* (Anhaltino) *ſignificaſſe, cum neceſſe non ſit, eum vlterius remorari, pergratum fore, ſi quamprimum Pragam acceleraret, atque omnia ibidem ordinet* (officium GENERALIS nunc tandem auſpicetur, cum Comite Turnenſi in Auſtriam, ad portas vſque Ciuitatis Viennenſis excurrat, in conſilij ſui conſortium Bethlehem Gaborem aduocet; Bohemiam vniuerſam iuxta ſecretam Triumuirorum Idæam inuertat) *non diſcedat tamen Amberga, donec omnia* (circa Exercitum & caſtra Palatini) *concluſa ſint. Obnſpacenſem his auditis ſubriſiſſe quidem; ſed tamen non minus eſſe perplexum,*

Anhaltinus deſtinatur Pragam.

plexum, quam Palatinummet. Se (Anhaltinum) *difficulter diſcernere, quidnam conſultius, antenè, an poſt aduentum Legatorum Bohemiæ Pragam properare debeat: rogare igitur, quatenus Dona ſuam deſuper mentem ipſi aperiat. Dona Domino de Ruppa ſignificet: Anhaltinũ nihil deinceps dubitare, quin proſpero omnia curſu conſummanda ſint, nondum tamen ſatis ſibi innotuiſſe confœderationem ſuperioris Auſtriæ, quouſq́; ſcilicet illius ſe Quota extendat? Operæ pretiũ, Legatos vt minimum toto adhuc decendio detineri, ac prouidere ſibi facultatem, capitulationes cum ipſo* (Anhaltino) *deliberandi & concludendi Hiis enim præmiſſis, Dona ſecurè ſibi imaginetur, negotiationem in reliquis longè planiorem plenioremq́; futuram.*

Marchio de Iegerndorff Palatino congratulatur.

Vt verò Marchio de Iegerndorff ſuam erga Palatinum deuotionem tanto luculentiùs teſtaretur, ſub dato 14. Septemb. 1619 (poſteaquam Reiectioni & Electioni Pragẽſi perſonaliter interuenerat) Palatino gratulationem ſuam occinuit, hoc verborum ſenſu inter cætera: *Coronam Bohemicam, non iam in Perſonam duntaxat ipſius* (Palatini) *ſed in inclytam præterea domum Electoralem, ſine vllâ contradictione* (ita loquitur Marchio) *atque in Electorem hodiernum deriuatam eſſe. Cupidum ſe intelligendi ſine ſtrepitu, & in auriculam, quidnam de finali* (aut verius apertâ) *declaratione, ſuper Coronâ acceptandâ vel renuendâ, ſecum decreuerit. Proinde non grauetur Anhaltinus, ipſum* (Marchionem) *per curſorem idcircò particulatim Pragam ablegatum* (quo Anhaltinus tunc peruenerat) *eâ de re certiorem reddere: atq́; officium hoc, ſe* (Iegerndorff) *tanto iuſtius ſibi polliceri, quod præhabita illa informatione, altè memorata Regia Maieſtati maiore cum fructu ſeruire poſſet in futuro Conuentu Sileſiorum,* (ad quem octiduo ante Pragâ diſceſſerat.)

Ad hanc Abdicationem & Electionem, videbatur Palatinus ſub initium in ſpeciem tantùm, nolle ſe reſoluere, donec de auxilijs aliunde promiſſis ſecurior fieret; Interea temporis diuerſæ Legationes inſtruebantur pro accelerandis ſuppetijs, atque vt Bethlem Gabor præcipuè in conſortium pertraheretur: vnde Anhaltinus, mox peractâ nouâ Electione 18. ſiue 8. Septemb. 1619. Externum quendam Principem per literas ſalutauit, ita ſcribens. *Tametſi Palatinus circa punctum Acceptationis, animi pendeat, quod reſponſum ex Anglia, & cum graui quidem impatientia exſpectetur vſq́; adhuc; Credibile tamen eſſe (in vtramuis partem reſolutio terminetur) Acceptationem ſubſecuturam, &c. Dum hæc geruntur, conuentum ſe* (Anhaltinum) *fuiſſe à Legatis Vngaricis, ac de Statu Regni iſtius per multas circumſtantias probè edoctum.* (Primos nempe in arenam propediem proſulturos Georgium Setſchy, & Ragazium; horum mox veſtigijs inhæſurum ipſummet Gaborem) *Inde enimverò colligi, quàm præclara, in Germaniâ Electio celebrata fuerit, quamque exilem fructum allatura, & breui tempore durata ſit, &c.* Et paulò poſt, *Caſtra nune tandem validè ſatis inſtructa eſſe* (notæ inſidiandi

ſidiandi verſutiam) *vt numeroſum illum ex Vngaria ſuccurſum abſque periculo praſtolentur &c.* Eam ob cauſam procul dubio, quod recens electo Regi Bohemiæ, & conſtituto Regni Generali Anhaltino, multò propinquior eſſet Bethlehem cum Portâ Ottomannicâ, ac Imperio Turcico, quàm Anglia aut Haga Comitis, (vnde cum ingenti deſiderio reſponſum expectabatur.)

Quàm animoſè porrò Status Hollandiæ cauſæ Palatini patrocinati fuerint apud Regem Angliæ, docet obiter continuatio Relationis hiſtoricæ verbis ſequentibus: *Circa hoc tempus Ordines prouinciarum ex Hagâ Comitis prolixam Epiſtolam direxiſſe ad Regem Angliæ quâ in memoriam ei reuocarent, quàm prompta atque ampla ſubſidiâ Maieſtas ſua antehac, Palatino Nouello Regi Bohemia addixerit, ſi hic ob acceptatam fortè Coronam illam à Rege Hiſpaniæ acrius impugnaretur: In Anglia igitur ſuper acceptatione Coronæ multifariè deliberatum, & deniq; concluſum fuiſſe, debere Palatinum prauio conſenſu præcipuorum Statuum Imperij ac Parlamenti Regij, Coronam acceptare.* (conſonant hæc cum illis, quæ ſuperius ex inſtructione Mansfeldij ad articulum 12. relata ſunt, in Anglia ſecretiores quidem Conſiliarios ac Parlamentum (Regem verò non item) conſilia ac reſolutiones Palatini planè probare) *Itaq; in continenti* (aiunt Continuatores) *Baronem de Dona à Maieſtate ſua cum beneuolo reſponſo expeditum fuiſſe. Pari modo Maieſtatem ſuam Legatum inſtruxiſſe ad Regem Daniæ, qui eundem, ſi Palatino ratione Bohemicæ coronæ vis aliqua inferretur, ad opem ferendam commoueat. Adhac nonnullos ex Ordine Equeſtri in Anglia, Regi acceptationem iſtam gratulantes, liberè in ſe recepiſſe, nouo Regi Bohemiæ, aliquot millium militum, quos proprijs ſtipendijs alerent, ſubminiſtratione opitulari.*

Status Hollandiæ monent Regem Angliæ.

Rex Daniæ.

His peractis ſolennis acceptio Coronæ ſubſecuta eſt in Waldtſachſen quo Anhaltinus ſeſe ex caſtris contulerat. Ibidem Ordinibus Bohemicis Reuerſale porrectum eſt, *de non violandis ipſorum priuilegijs*, ſub dato 20. ſiue 10. Octob atque eodem menſe 1619. Palatinus Pragam ſolenniter ingreſſus, ſuſceptus, ſalutatus, ac paulò poſt 4. Nouemb. videlicet, Cœremonijs quibuſdam in Bohemia inauditis vna cum Coniuge ſuâ coronatus, quæ cum omnia non abſq; Germanicæ Nationis, ac Rom. Imperij opprobrio æri inciſa fuerint; tum hoc præcipuè ad perpetuam Triumphi memoriam adumbratum cernebatur, quo pacto *quadringenti circiter ſubditi non procul à vallo nouiter extructo, pervetuſtum præferentes vexillum, in quo præter nomen Ziſchka depictus erat calix cum hoſtia, nouellum Regem exceperint: nam ſqualentibus galeis, æruginoſis thoracibus, obtuſis bipennibus, obſoletis mucronibus, ferreis tribulis, validis arcubus, ponderoſis vmbonibus armati atq; in aciem ordinati, poſtquam latina Oratione Regem aduenam ſalutaſſent, mox vmbratili pugnâ, & inconcinnâ armorum colliſione riſum ei mouerunt.* (ad præ-

Palatinus coronam ſolenniter acceptat.

Pragam ingreditur.

Ziſchka.

Digitized by Google

claram laudem Nationis Germanicæ, & Imperij Romani, atque in illius hiſtoria memoriam, quæ ante complures annos euenit ſub Cæſare Sigiſmundo:) Et verò hæc atque id genus alia non ſolum à ſculptoribus delineata fuerunt, ſed ab hiſtoricis quoque, vario idiomate typis vulgata.

Hollandorũ Paſquillus in Ferdinandum.

Quin etiam non longè poſt Pictores Hollandi, Palatinum nobis repræſentarunt *in Regio collocatum Throno, ponè quem conſiſtentes Germani quidam Principes & Ordines Vnionis, pennas Aquilinas præbebant, quibus Regale Palatini paludamentum intrinſecus ſubduceretur. Ex oppoſito, videre erat Aquilam nobilioribus exarmatam pennis, quibus ad volatum carere non poteſt, incluſam in Caueâ, quam poſt ſe trahebat, inuerſo circumcinctus pellicio, & in pileo gallum gallinaceum oſtentans Elector Saxoniæ, Propè hunc Rex Hiſpaniæ lyram torquens, Spinola chelim mulcens, Buquoy calamum inflans coram poculo ruſticano* (quo ſymbolo ſubditorum rebellio notabatur) *commeſſantes Ruſticos ad tripudium ſollicitabant; Interim per dictum hoc vulgus Bohemicum eiusq; conſortes, Electores ac Principes Eccleſiaſtici cum vniuerſo Catholicorum Clericorum Ordine in foueam præcipitabantur.*

Fridericus ſpargit nũmiſmata.

Sub Coronatione, nummiſmata ſparſa fuerunt aurea & argentea, in quibus figuratum erat Diadema, partim Regium & partim Imperiale, quinque manibus eleuatum, vt tali ſchemate, notum Triumuiris myſterium ſignificaretur. De cætero autem, quidnam noui Bohemici Regis ac generalis confœderatus amicus & Frater in præſenti causâ præſtiterit, docet Tyrnauienſis illius irruptio in Vngariam, Auſtriam, & ad portam propémodum Viennæ commiſſum prælium, eiuſdemque Ciuitatis obſidio, occupatio Regni Vngariæ, nec non decreta ipſius in diuerſis per illummet indictis Comitijs, vt reiecto FERDINANDO, ipſe eligeretur primum in Regni Principem, deinde in REGEM, de quibus infra fortaſſe latius.

Bethlehem Gabor.

Nunc vnam duntaxat Epiſtolam proferamus, quam Bethlehem hic biduo non vtique inſcio Anhaltino, biduo poſt diſperſa in plebem nummiſmata, tranſmiſit ad Baloſſi Ferentz Legatum ſuum verſus Conſtantinopolim, in cuius exordio deprædicat varia ſua erga Regnum Ottomannicum obſequia, ſubnectens, *niſi per impedimentum ſtetiſſet obiectũ ſibi à Magno Vetzier ante hanc horã Regem ſe coronari potuiſſe non ſolum Vngariæ, verum etiam Bohemiæ. Se* (Gaborem) *ſeruum ac mancipium eſſe Portæ Ottomannicæ longè fideliſſimum, Memoratum Vetzier in culpa fuiſſe, quod Bohemi alium nunc Regem ſibi deſignarint, viginti duorum annorum Iuuenculum. Hunc eandem amplecti Religionem, quàm Ipſe* (Gabor) *Mutuam per Legatos colere amicitiam, Generum eſſe Regis Angliæ, Matre genitum Sorore Principis Mauritij* (in Hollandia) *Vxorem ipſius ſanguine iunctam Regi Daniæ. Eundem,* (Electorem) *nunc veluti Regem Bohemiæ præ cæteris eminere: Alterum Electoratum Palatinatus poſſidere etiam abſque hoc, ideoque longe potentiorem, quàm*

ſin

ſunt quinque Electores reliqui, præterquam quod eidem ſe Elector Brandeburgicus confœderit. Hoſce(Electorem Palatinum ac Brandeburgenſem) *deinceps nolle regnare ſuper ſe* FERDINANDVM, *Saxonem Ipſum ab eodem alienatum, eaque de cauſâ perſonam ſuam ab Electione ac inauguratione illius Francofurtenſi de induſtriam ſubduxiſſe. Imò Electum & Coronatum fuiſſe* FERDINANDVM *à tribus duntaxat Electoribus Eccleſiaſticis: ex quibus Domini de Porta*(Turcicâ)*facilè colligant, cuiuſmodi ſit Imperij* FERDINANDI *conditio. Nullam ei parêre Ciuitatem Imperialem*(huc reſpiciunt, quæ ſupra ſcripſit Anhaltinus 18. ſiue 8. Septemb. Legatos Vngariæ Statum Regni iſtius ſibi expoſuiſſe, atque hinc coniecturari poſſe, quàm præclara *ſcilicet* in Germania Electio celebrata fuerit, quamque exilem effectum ſortitura ſit & breui tempore duratura. *Status Bohemiæ, Morauiæ, Sileſiæ, Luſatiæ, atque Auſtriæ eum repudiaſſe, Sibi*(Gabori)*tribuendum, quod in libertate ſua tuti hucuſque conſtiterint: Sic igitur prædicto* FERDINANDO *eas Prouincias ademptas eſſe, vnde potiſſima illi vectigalia prouenire conſueuerant, ac per conſequens alas quibus in altum ferebatur,* (pro ornatu purpuræ Palatini & Gaboris)*deplumatas. E contra verò omnes haſce Regiones Sultano propenſas, ſibi* (Gabori)*addixiſſe, tam diu fœdus ſe culturas cum Portâ, atque idem ſeruauerint Vngari Turcæ Mancipia*(vti ſonat Epithetum Gaboris) *Et quoties conſueta munera miſerint Vngari, toties & ipſas ſua adiecturas donaria.*(Sic Bohemia, Morauia, Sileſia, Luſatia, & Auſtria hæreditario ſe Chriſtianorum hoſti ſponte vectigalem ſubijciunt) *Nunc tandem Sultanum ab iſtis Prouincijs, per quas olim Carolus V. Ferdinandus I. Maximilianus II. & Rudolphus II. bellum*(aduerſus Imperium Ottomannicum)*geſſerunt, ſecurum euaſiſſe, nec quicquam ipſi vlterius illis ex partibus metuendum: Se* (Gaborem)*polliceri, per ſanguinem ac ſalutem ſuam, omnes haſce Prouincias* (quæ cum Vnione inidem propoſitum conſpirarunt)*Sultano, & Vniuerſæ Nationi Machometicæ, corde & animo conſtantiſſimè obſecuturas. Ad hæc, quoniam à Venetijs vſque Caniſiam, & hinc Budam verſus ac Morauiam, Germanis omnia vndique itinera intercluſa ſunt, nunc porrò Prouinciæ & Ordines Bohemiæ, Sileſiæ, vna cum incorporatis, ac ſimiliter Tranſyluania, deuotè inclinantur erga Sceptrum Ottomannicum, facillimum forè Tartaris coniunctis cum Exercitu Turcico inuadere Podoliam: In manu ac poteſtate* FERDINANDI *nihil ſupereſſe, præter Ciuitates duas, Viennam ac Neuſtadium. Niſi acerrimum frigus impedimento ei fuiſſet, impræſentiarum ſe reſidere Viennæ, vbi plures Lutherani quàm Idololatræ* (id eſt Catholici)*& ipſos Lutheranos idololatras oppreſſuros fuiſſe: quod tamen id hucuſque factum non ſit, parùm referre. Proximo vere, eiuſmodi ſe ex Vngaris ac Germanis coacto Exercitu, Viennam cincturum* (Pragam debuiſſet dicere, vbi vno anno ac diebus duobus poſt datum huius Epiſtolæ, Milites Ipſius (Gaboris) tam generoſè ſeſe in Moltauiam præcipitarunt) *vt integro poſt*

ſeculo obſidionis iſtius memoria perſeueret. Supremum Vezier hactenus nè minimum quidem ſibi ſubmiſiſſe Gregarium. Et tantum tamen, DEVM ac fortunam Sultani potuiſſe, vt circa dictam Ciuitatem, 54. Legiones Vngarorum, & 34. Germanorum agmina (loquitur de copijs Comitis Turnenſis) *coordinarit. Ibidem per dies tres haſiſſe ſe in Viridario Caſaris, & in ſuis ſolum caſtris numeraſſe ad ſexaginta duo armatorũ millia, abſq; Præſidiarijs relictis Roſonij. Interea temporis Vngariam Impreſſionem quandã iuſtinuiſſe ab Humanei: ſe verò aduerſarios illi obuiam deſtinaſſe, qui conatus illius nullo negotio eludant. Hinc autem manifeſtum fieri, quàm probè pacta pacis obſeruare intendat Rex Poloniæ, quæ ante hac cum Porta inijt. Hyeme pro pace illum ſollicitare; æſtate Regiones Sultani inuadere ac depopulari. Quod ſi Ipſe* (Gabor) *iubeatur, promptum ſe, territoria Polonica adoriri: nunc enim commoda ad id ſuppetere media, & occaſionem faciliorem quàm vnquam alias. A* FERDINANDO *ſalutatum ſe per Legatos, qui pacem orent ac miſericordiam; Se verò eoſdem nè quidem aſpectu ſuo dignatum.* FERDINANDVS *manus ſaltem ſuas abluat, nam duas haſce Coronas in æternum ab illo non recuperandas, ſed iſtud nunc agi, vt ex hæreditarijs quoque Prouincijs ſuis eliminatus, exul cogatur in Hiſpania deliteſcere* (aut vice verſâ potiùs Palatinus in Hollandia.) *ſummopere ſe admirari, quorſum tandem Vezierorum cerebra & ingenia euanuerint, vt non cognoſcant, quiſnam & qualis hoſtis ipſorum capitibus inſidietur?* FERDINANDVM *ſororem ſuam Matrimonio iunxiſſe Regi Hiſpaniæ, & duas eiuſdem Sorores per maledictı Papæ diſpenſationem duxiſſe Regem Poloniæ; hos omnes autem conſpiraſſe contra Dominum Ottomannicam, vt Mahometicam Religionem* (Ecce quam fideliter ſecta Caluiniſtica fouet Barbariſmum Turcicum) *terrâ marique vſque ad internecionem perſequantur, per Ordines verò Vngariæ ac Bohemiæ* (Egregiam ſanè laudem Vngarorum ac Bohemorum à Gabore) *præpeditos fuiſſe. Niſi autem Ipſe* (Gabor) *Statibus hiſce adiumento veniſſet, iam illos ſuccubuiſſe, & Hiſpanum cum* FERDINANDO *ac Polono, intentem ſuum animosè proſequuturos. Itaq; Sultanum nemini aſcribere poſſe, quod conatus illorum conciderint, quam ſibi* (Gabori) *De Exercitu* FERDINANDI *iam ſe trucidaſſe vltra triginta millia: ex nobilioribus non paucos in captiuitatem abduxiſſe, & eoſdem graui primum extorto lytro, atque omnibus ademptis, nudâ vitâ exceptâ, domum remiſiſſe: Ex præmiſſis ergo liquêre, qualianam hucuſque officia impenderit Porta Ottomannica, & verò ſimilia deinceps quoque ſe præſtare paratum, dummodo Dominus Vezier animi ſui* (Bethlehem Gaboris) *erga Sultanum fidelitatem dignetur ex hucuſque geſtis cognoſcere.*

Caſtra Bethlehem Gaboris.

Humanei.

Poloniæ Rex.

NB.

Cæterùm diſcurſum hucuſque narratum ex Epiſtolâ Gaboris, non ab ipſo duntaxat proueniſſe, verùm etiam ex ſuggeſtione confœderatorum & correſpondentium: Imò verò directores Vnionis eò potiſſimum collimaſſe, vt Catholica Religio in Germania, Vngaria, ac Bohemia prorſus

Caluiniſtarum truculenta in-

ſus eradicaretur, præterquã quod effectus ipſe teſtatũ faciat omnibus in locis, vbi præualuerunt, quã barbarie nempe Catholicos tractarint, præſertim in Vngaria ac Morauia, docent litteræ Achatij de Dona 15. ſiue 5. Nouemb. 1619. ad Chriſtianum Principem de Anhalt, in quibus rotundè confitetur, *Intentionem Gaboris & Vnioniſtarum eſſe hanc (pied à pied,* inquit, *ſiue) pedetentim, AntiChriſtianum illum Papatum extirpare, atq; in hanc intentionem Schultetum quoque, Aulicum Regis Concionatorem conſpirare, vt qui non potuerit zelum Gaboris eâ in parte pro condigno laudare, &c.*

tentio contra Catholicos.

Non multò ante duodecima Octobris, conqueritur Ohnſpacenſis, *Palatinum copias ad confines Bohemiæ diſpoſitas, reuocaſſe, cum propoſito eaſdem ſecum abducendi in Bohemiam; Illis igitur locu non remanere niſi vnam circiter centuriam Equitũ, & duas peditum, Reliquas Legiones adhibere eum velle ad expugnationem locorum quorundam in Bohemia* &c. *Iam verò ſibi* (Marggrauio) *probari non poſſe, vt dum Palatinus ac Anhaltinus rebus proprijs in Bohemia conſulũnt, ſua ac Vnionis negotia in diſcrimen adducantur: id enim ſanè metuendũ eſſe, ſi Palatinus cum Exercitu Vnionis, Cæſareanos inuaderet. E contra ſperandũ, proximo conuentu Correſpondentium nonnihil reſolutũ iri* (reſolutionis huius arcanum patefacit Pleſſenius infra in Epiſtola de dato 27. Nouemb.) *quod Bohemis multo amplius commodet, quam ſi nunc in Bohemia quidem, quædam exigui momenta loca intercipiantur; E contra autem in Imperio, notum propoſitum* (circa Epiſcopatũ Bambergenſem & Herbipolenſem) *præpeditur. Quod ſi ageretur de committendo aliquo prælio, aut ſimili facinore, quo ſumma rei conficeretur, non vſque adeò ſe repugnaturum: vt verò hoſtis in heteroclyto quodam loco purgetur* (quàm ciuiliter?) *opera pretium non eſſe*, &c.

Ohnſpacenſis ciuilitas.

Epiſtola hæc Anhaltino graueoluit. Itaq; in reſponſione ſuâ de dato 14. Octob proteſtatur: *Se hoſtem* (quem Comes de Hollach à tergo reliquit) *purgare enimverò non velle; malle autem ad huiuſmodi neceſsitatem adhibere pilulas Doctoris Ebreri, & remedij iſtius laudem alteri relinquere. Interim autem aliud ſibi non fuiſſe perſuaſum, quàm Ohnſpacenſem, modum inuadendi, militem ducendi, ac præſidia diſtribuendi* (ſuper quo Rotenburgi, Heidelbergæ, & in Ohnſpach conuentum fuerat) *approbaſſe, vt proinde imaginari ſibi non valeat quam ob cauſam nunc à priore ſententiâ Ohnſpacenſis reſiliat, niſi Iodocus Nolde fortaſsis aut ſimilis quiſpiam garrulus hanc diſcordiã ſeminarit*, &c.

Doct. Ebrer Medicus.

Iodocus Noldegarrulus.

Paulo poſt duo hi Domini rurſus conſentiunt, & ſub dato 27. Octob. proponit ſupramentionatus Marggrauius Ohnſpacenſis: *Per Anhaltinum occupandam eſſe Paſſaviam: Reliquum verò Exercitum Vnionis, ad alias Executiones applicandum: Vereri autem ſe, nè cæteræ Ciuitates huiuſmodi expugnationem ſentiant, decretis ac terminis Vnionis* (vti loquitur Ohnſpacenſis) *parùm conformem eſſe: Verùm huic difficultati per præſentiam Regis facili remedio obuiatum iri.*

Paſſavia occupanda.

Digitized by Google

Ibidem ſpecificat Ohnſpacenſis cohortes, quas ad notam faciendam impreſſionem deſtinauerant, nempe *cohortem vnam Anhaltini Generalis, duas Comitis de Liechtenſtein, vnam Ducis de VVirtenberg, vnam Ducis Saxoniæ VVeinmarienſis, vnam Caroli Lamberts, id eſt Equites ſummatim octingentos, nec non quinque centurias peditum, vna cum mille ſelectis ſubditis, Palatinum deducere debere in Bohemiam: E contra in Palatinatu ſuperiore remanere duas reliquas cohortes Liechtenſteinij; cũ vna Comitis de Hollach, & mille ſtipendiarijs, qui interea ſupratactam expugnationem in praxin redigant.* Vt verò Ohnſpacenſis expeditionem iſtam conſuleret, cauſa fuit hæc, quod literas accepiſſet à Norimbergenſibus, quibus grandia ſubſidia Vnioni pollicebantur *dummodo in pleroſque conatus non vſque adeò præcipitanter proruerent.*

Palatini Comitatus militaris in Bohemiam.

Norimbergenſes.

Immediatè poſt, vigeſima octaua nempe die Octobris, ſæpedictus Marchio Ohnſpacenſis adhuc aliud conſilium ſuggerit, in literis ad ipſum Palatinatum deſtinatis, quibus eidem renuntiat, *quidnam ſit de copijs recenter aduentantibus ex Italia* (quibus Triumuiri conſiliorum ſuorum ſeriem aduerſus Catholicos interruptam videbant) ita loquens.

Hunc militem tranſitu prohiberi non poſſe, niſi occupatis primum Pregentz & Villach Oppidis Auſtriæ, ac Darrepiere ſub Dominio Comitis de Altembs; nam ea loca cum muris circumcincta etſi non tantopere munita ſint, occupari tamen non poſſe niſi adhibitis Tormentis ac Petardis bellicis. Quanquam etiam dictæ copiæ, ſi in profectione ſuâ diſturbarentur, huc illuc ad montes confugerent, denique tamen deſcendendum ac prodeundum eis fore in planitiem propè Sundthouen quod tribus duntaxat milliaribus diſtat à Memmingen, locum ad impreſſionem aliquam tentandam, commodiſſimum. Verum conſideratione dignum eſſe, quod intentum iſtud minimè obtineretur, niſi profectione inſtitutâ per Immenſtadium (munitum præſidio delectorum ſubditorum Auſtriæ) *aut certè præter Ciuitatem, per q; fauce quaſdam arctiſſimas & quodammodo inuincibiles. Igitur ſuo quidem iudicio non expedire, vt rebus ſic ſtantibus, ex Marchionatu abducatur miles, & peregrinorum illorum hoſpitum aduentus diſſimuletur; ſed poſtulaſſe ſe à Kemptenſibus, quatenus collocari circa Ciuitatem ſuam patiantur, vnam Centuriam Peditum, ac totidem Memmingenſes, & præterea quadringentos Equites Ducis Wirtenbergenſis ſub ſignis Comitis de Hollach, qui militem Italicum propè Kemptenam tenderet, tum ſibi* (Ohnſpacenſi) *denuò atq; iterum decretum eſſe quicquid alij remorentur armatam cum illis manum conſerere.*

Pregentz.
Villach.
Darrepiere.
Sundthouen.
Immenſtadium.
Kempten.
Memmingen.

Dum hæc agerentur, appropinquauit ſenſim Norimbergæ dies conuentionis Correſpondentium (vbi ſeria contra Catholicos inuaſio concluſa fuit) cui identidem, veluti antehac Heilbrunnæ, interuenerunt Legati Bohemiæ, & ex illis *Ruppâ vſq; in concilium introductus eſt*, ac ſecundum literas Magni Præſidis Aulæ de dato 8. Nouemb. ad Anhaltinum, deſu-

deſuperq́ue emanatam reſponſionem ſub dato 9. Eiuſdem. *ſpeciali fœdere obligatus*, per Anhaltinum verò inſtructio quædam concinnata fuit, qua munitus Burchardus ab Erlach Norimbergam ſe conferret, & congregatis ibidem ordinibus per Ohuſpacenſem, nomine Anhaltini ſæpedicti, in quinto puncto proponeret ac demonſtraret; *Laborandum ante omnia, vt reſoluatur Belli ac ſtipendiorum continuatio. Item tentandum, quàm arctis tandem conditionibus firmari queat mutua confœderatio cum ordinibus Bohemiæ? E contra, in punctis additionalibus tranſiliendum hac vice articulum de Conſilio ſupplicationum, vt quæ aliud continere non ſolent, quàm querelas ac lamentationes, quibus tamen vt plurimum difficulter ſubueniri poteſt.* Ad punctum ſextum, monet Anhaltinus ſummè neceſſariam conſiderationem *de continuandâ militia.* Item ad ſeptimum: *ſi ipſius* (Anhaltini) *fortè iudicium, de confœderatione Bohemorum exquireretur, reſpondendum; coniunctionem hanc quo diutius eò vtilius, præſenti rerum Statu pro Vnione militaturam: & veriùs reaſſumptionem quandam eſſe prioris tractatus, poſſeq́; nunc multò facilioribus, & magis in fauorem Vnionis proficuis rationibus ſtabiliri. Et profectò cohærentiam, quæ hoc tempore inter diuerſa Regna Prouincias, atq; ordines agitatur, vt pro incolumitate rei Euangelicæ* (Caluiniſticæ) *probè armatas ſibi dexteras porrigant* (Ecce quinque manus quibus corona Palatini ſublimatur) *eiuſmodi eſſe, vt* DEI *meritò vindicta metuenda foret, ſi tam propitiæ occaſionis beneficium negligeretur.*

Burchardus ab Erlach.

Eadem die quidem, quâ ſupradicta Inſtructio Anhaltina in lucem prodierat; ſcribit Magiſter Aulæ Heidelbergenſis Comes de Solms, *Numerum Principum Norimbergæ congregatorum, non vtique tantum eſſe, quantus expectabatur; id igitur nonnullis Statibus ſuſpectum fore; cum tam ſibi quidam perſuadeant, vnionem tantæ ferendæ moli, niſi amplierum virium acceſſu corroboretur minimè ſuffecturam, poſteaquam tantopere anguſtiatur vel pro ſtipendijs mediocris illius Exercitus quem nunc collectum habet, vt plurium legionum adhuc conſcribendarum neceſſitas ſileatur. Itaq́. Palatinum vehementer properare circa expeditionem Legatorum in Angliam, eoq; animo ambos Fratres* (Achatium & Chriſtophorum) *de Dona, Norimbergam conuocaſſe; hac horâ concinnari illorũ* INSTRVCTIONEM: *Interea litteras allatas Ioannis Comitis de Naſſouia, talis argumenti, Mentem Hollandorum non eſſe, vt confœderatio Vnioniſtarum cum Statibus, extendatur ad negotium Bohemicum. Neceſſe ergò, vt articuli huius ſenſus Statibus perſpicuè explicetur, & deſuper expreſſa eorum petatur declaratio, ne iactâ primum aleâ, ſuppetiæ deinde ipſorum, quæ certa credebantur, deficiant* (Antehac Status Hollandiæ, vti liquet ex litteris eorum ad Vnionem directis ſub dato 25 Iul. pro Bohemorum fouendâ causâ ſponte ſeſe ac liberè obligarunt, ad tanta ſubſidia, quanta hoc rerum curſu ab ipſis proficiſci vlla ratione poſſe experirentur.)

Conuentus Norimbergenſis.

Hollandi promiſſorũ immemores

Poſtri-

Digitized by Google

Via facti Caluiniſtis tutiſſima.

Poſtridie verò, id eſt, 13. Nouemb. (cum paulò antè Ohnſpacenſis ſub dato 7. Nouemb. Anhaltino præclaram quandam occaſionem reuelaſſet occupandi Ratisbonam) prænominatus Magiſter Aulæ reſumit animum, ac de trepidatione, quam conceperat ex paruo numero præſentium Principum, nec non, ſuccurſus Hollandorum pro Bohemis incertitudine, vtcunque remittit, Anhaltino ſignificans. *Biduo hoc, negotia in Concilio* MAGISTRALITER *tractata fuiſſe, & vnanimiter viſum omnibus, In puncto Grauaminum, ad extrema deuentum eſſe* (iſto ſe prætextu Caluiniſtæ vbique iuſtificant) *vt proinde remedium aliquod ex amicabili compoſitione ſperari non queat. Quare via facti* (embraſſer la voye de faict comme la plus ſeure) *tutiſſima videlicet, rem ſtrenuè gerendam* (proh DEVM *immortalem*, ſi in eiuſmodi decretum conſpiraſſent, aut ſimile quippiam ſcripſiſſent Catholici!) *nam extra hanc* (viam facti, inquit Solms) *ex præſenti labyrintho nunquam euadendum eſſe, &c. Et tamen politicæ honeſtatis ergò, prius requirendum Imperatorem ac Bauarum* (Bauarum ſalutarunt, Cæſarem verò non, quia diſputatio oriebatur de Titulo, dum Status Correſpondentes eum non amplius agnoſcerent Regem Vngariæ & Bohemiæ) *pacem nè malint, an bellum? pari ratione adeundum quoque Saxonem, vt concluſioni huic* (viæ facti) *ſe ſe accommodet. Hac tamen requiſitione non obſtante* (& reſponſione Cæſaris ac Bauari minimè expectatâ) *conueniendum nihilominus ſuper certa ratione defenſionis, quæ facili methodo, & quolibet momento poſſet in ordinem & effectum deduci. In theſi* (de impugnatione Catholicorum) *mentem omnium vnam eſſe; ad hypotheſin autem vbi ventum fuerit* (vbi nam, & qualia initia facienda?) *timere ſe, nè nodoſa & hiſpida incidat conſultatio, & ne non omnes in eandem protinus ſententiam condeſcendant.*

Tertia die poſt hanc Epiſtolam, quæ fuit 16. Nouemb. 1619. ſæpedictus Albertus Comes de Solms, vlterius progrediens, pergit ad præparatoria in hypotheſi & principio, præcedentium literarum ſubſtantiam repetit. *Item in theſi concorditer reſolutum, deinceps nullam amplius fiduciam in verbis collocandam eſſe, ſed poſt* DEVM *dans les armes*, id eſt, *in dextrâ & gladio; Nihilominus quotieſcunque ad particularia* (quibus circumſtantijs via facti ineunda ſit) *atque alia ad bellum neceſſaria deſcenditur* (Ecce vires deſunt, non voluntas) *vndique impingi & hæſitari. Quare conſtitutum, vt ante omnia inchoetur liquidatio computationũ ac Rationum, ex ijſque appareat, quouſque nam extendant ſe impenſæ præteriti temporis; quantum in ærario reſiduum, & quidnam adhuc pro conficiendâ re, futura videatur neceſſitas poſtulare? His præmiſſis, quæ tamen aliquot dies extrahent, definiri poſſe, quorſum ſumma* Reſultans *conuerti poſſit.* (& quouſq; Nauicula Vnionis, de quâ Ohnſpacenſis 31. Iul. 1618. ſupra fol. 20. excurrere.) *Inter Status confuſionem eſſe* (inquit Ohnſpacenſis) *intolerabilem, & computationes fortè difficillimè terminandas.*

Ex

Digitized by Google

Ex aduerſo non paucos reperiri ex Ordinibus, qui in continuationem conſentire renuunt, niſi expedita liquidatio anteceſſerit: commodiſſimam fore præſentiam Caroli Pauli(Oeconomi, Magiſtri Aulę, & Quæſtoris Heidelbergēſis)*propter Quotā Electoris Palatini, de quâ nemo ex Conſiliarijs ſufficiēter inſtructus eſt, nec docere poteſt, quidnam Sereniſsima C. ſua ærario debeat, aut ipſi è contrario ex eodem debeatur. Inter duos fratres de Dona, eum qui in Angliam ablegabitur, transacturum quoque cum Statibus Hollandiæ, in ſpecie, quantum præſtare parati ſint ad promouendum negotium Bohemicum, non attento, quod dicta cauſa, in confœderatione cum ipſis initâ* (ſuper tumultu Bohemico) *nominatim expreſſa non fuerit.* *Carolus Pauli.*

Principem N. Marchioni Badenſi inſinuaſſe, quod ſi ſua interuentione hoc conſequeretur, vt Palatinus Bohemica Corona renuntiet, ſecurum illum (Badenſem) *redditum iri, ſuperſtites filios Marchionis Eduardi, eum deinceps neutiquam impugnaturos. Verum huius myſterij Nuntium tali replicâ reſalutatum fuiſſe, vt à ſimilibus certè propoſitionibus impoſterum ſibi abſtinendum intelligeret,* &c. *Eduardi Marchionis Badenſis filij.*

Alioquin autem non negligendam eſſe etiam, perſonam Rippelij, quandoquidem hic apud Lutheranos Bohemiæ in celebri prædicamento, & rem taliter adornandam, nè dictis fortè Lutherani ſe lædi exiſtiment, &c. In formâ poſtſcripti ſignificat Solmēſis, *Status Generales Prouinciarum in Belgio, in Summam illam pecuniæ Anhaltino cognitam, conſenſiſſe & quidem animo libenti ac liberaliſſimo.* *Rippelius.*

Volradus de Pleſſen, ſecretorum Conſiliariorū Palatini non infimus, qui vna cum Doctore Camerario indeſinēter ſudauit, & *ſecreta Miſſæ* ad vnguem explorata habuit, cum omnibus circumſtantijs declarat Vnionis hypotheſin, qualiſnam ſit illius conditio, & quid potiſſimum in conuentu Vnioniſtarum Norimbergenſi, vnde Legatio expedienda erat ad Ducem Bauariæ, aduersùs Catholicos tractatum ac determinatum fuerit, in Epiſtola quadam Norimbergæ exaratâ 27. Nouemb. 1619 ad Chriſtianum Principem de Anhalt, quam ad longum recitandam duximus propter argumenti pondus non contemnendum. *Poſt longi temporis & grauium impenſarum diſpendium*(inquit Pleſſenius)*tandem in nauigatione hac terram conſpici. Quales autem tempeſtates*(priuſquam peracta ſit liquidatio computationum)*impendeant, ſine dubitatione iam intellexiſſe Anhaltinum ex literis Palatini, & præſidiis Aulæ Comitis de Solms. Tria præ cæteris puncta in deliberationem veniſſe Palatino non vſque adeò commoda: Primum, quod coſortes Vnionis vehementer vrſerint, vires Vnionis non conuertendas in Bohemiam, id enim ſi in effectum redigeretur, conſequens fore, vt ſumptus qui Palatino incumbunt, notabiliter ingraueſcerent; nam nihilominus teneretur, quotam ſuam ad ærarium Vnionis conferre, vnde debita Exercitui Vnionis ſtipendia numerentur. Et præterea impenſæ Bohemicæ* (quibus ibidem ſuſtentari poſſet peculiaris

O Exer-

Digitized by Google

Exercitus) in eiuſdem ſolius propè humeros reciderent, diſsimulando interim præſidia requiſita ad defenſionem Palatinatus inferioris, etiam præter hoc, quod Vnioniſtæ polliciti ſint, Palatini ſe cauſam ingenuè propugnaturos. Iam autem quotam ipſius ærario Vnionis debitam, non fore enimverò mediocrem, ſi præſertim vltra centum menſes creditorum, diſtribuantur inter Ordines, menſes adhuc quinquaginta. Hinc igitur conijci, punctum iſtud magni imprimis momenti, ſerij remedij curam requirere. Quoad alterum articulum, vereri ſe, nè Palatinus veluti Vnioniſtarum Generalis, cogatur ſtipendium ſuum menſtruum ſexies mille Florenorum remittere; Si enim ſumma huius ſolutio nimis animosè ſollicitaretur, pleroſque de Statibus offendendos ſub prætextu, quaſi decreta, vnde articuli iſtius pendet elucidatio, ex parte Palatini, liceret aut liberet pro arbitrio tranſgredi. Pari animi perplexitate dubitare ſe, an media in promptu ſint, quibus quinquaginta menſes illi, qui ad complementum Centum menſium creditorum deſiderantur, exolui queant, nam præ tali defectu poſſe inter milites grauis diſsidij periculum generari. Tertium porrò ac præcipuum punctum conſiſtere in quæſtione, Quorſum & quâ methodo Exercitus Vnionis applicandus, id eſt, *An nunc demùm Eccleſiaſtici* (Dic ſodes Pleſſeni, Vnionem defenſiuum ſuſcepiſſe bellum & non offenſiuum potiùs, quo prætenta ſua grauamina amoliretur, aut Eccleſiaſticos inuaderet) *obruendi ſint, nec nè? Status, huius articuli definitionem commiſiſſe arbitrio Palatini tanquam Generalis ſui, & Marchionis de Onſpach, qui proinde ſuper hâc materia cum conſiliarijs bellicis, & alijs, quos fax hæc Eccleſiaſtica (Preſtraille) propiùs contingit, tempeſtiuè deliberent. Verum propoſitū hoc cum varijs conſiderationibus coniunctum eſſe, quibus remederi conueniret per legationem aliquam ad Ducem Bauariæ, an fortaſsis clara ab illo extorqueri tandem poſſet, & categorica reſolutio? Se autem* (Pleſſenium) *circa hunc ſcrupulum Ordinibus replicaſſe, Abs Duce Bauariæ eiuſmodi fortè reſponſionem profecturam, vt nihilo plenior luculentiorque appareat ipſius intentio quàm antea: & propoſitionem Vnioniſtarum in ſuummet fauorem & emolumentum interpretetur. Nam cauſâ ſobriè examinatâ, fieri poſſe, vt Ordines Vnionis proprijs verbis manus ſibi ligantes, Duci Bauariæ & Electori Moguntino tempus indulgeant quo à conuocationibus militum non tantum non deſinant, verùm è contrario potius eas accelerent ac multiplicent. Palatinum innuere, ſe Ipſummet* (Pleſſenium) *Monachium deſtinare velle, qui cum Duce tranſigat, de priore declaratione & mutuâ animorum ſynceritate renouanda, eaque occaſione demonſtret* (Aduertite blandam Caluiniſtarum hypocriſin) *talem ſe experiri erga Ducem ac Domum Bauaricam affectionem ſuam, vt maiorem quiſpiam ab amico & nepote non exigat. Sibi verò* (Pleſſenio) *videri huic Legationi magis idoneum fore Fridericum Comitem de Solms, ab eoq; maiorem expeditionis fructum expectari poſſe.*

Bauariæ Dux à conſpirantibus ſalutatur.

Vt autem illis in locis tanto maior ſit negotiationis facilitas, operæpretium fore, Legatum muniri priuatis literis, & additionali quadam inſtructione, à capitali

tali inſtructione diſtinctâ ac ſeparata, quam fœliciſſima methodo conſtruat Cancellarius Studtgardienſis. Subſtantiã Memorialis ſaniore Iudicio Anhaltini, veròſimiliter poſſe eſſe huiusſmodi, an præmemorato Duci placeret ſubſiſtere in terminis neutralitatis, idq́ polliceri in fide Principis, & publici ſcripti inſtrumento adiicere, ſe militem quem nunc conſcriptum habet, neq́ proprio inſtinctu directarum contra Bohemos vel Vnioniſtas, neque cum præiudicio Ordinum proteſtantium Bohemorum aut incorporatarum & confœderatarum Prouinciarum, dimiſſurum in poteſtatem alterius: ſed neque alia quacunque via ac ratione, aduerſus Regnum Bohemiæ, & ſtatus Vnionis, eorumq́ ſubditos & Territoria, aliquid attentaturum, quod iiſdem incommodet. E contra velle Palatinum Sereniſſimæ ſuæ Celſitudini ſimilem ſecuritatis vicem reddere cum obligatione, quod Ordines Vnionis, in Serenitatem ſuam aut ſubditos ac Dominia illius, nihil aggreſſuri ſint, (quouſque? donec in Bohemia intentum ſuum Palatinns conſtabiliuerit, prout inferius conſtabit ſuaſiſſe Hollandos) *quod hoſtilitatem ſapiat. Hæc ſi Sereniſſima Celſitudo ſua in ſe reciperet, magnum inde acceſſurũ Palatino ſubſidium, tam ratione Regni Bohemiæ, & incorporatarum Prouinciarum, quàm vnionis; & è contra notabiliter infirmari oportere Ligam Catholicorum in Germania. Quod ſi verò ad hanc mentem ſe permoueri non pateretur, perſpicuè conijci poſſe, quorſum cogitationes ipſius reſpiciant, vt conſequenter Palatinus & Vnio ſua quoque in tali caſu conſilia ad aliam metam tempeſtiuè diſponant. Se verò* (Pleſſenium) *præuidere, Reſponſum Principis cum tali cautela & artificio concinnandum, vt appareat, eum neque Palatino neque Vnioniſticis obeſſe cupere, quamdiu Ipſi ac ſuis tam ſubditis quam conſortibus ac confœderatis parcetur, ad quorum ſe tutelam obligatum intelligit. Vlterius, ſi ſub nomine Conſortum, deſignarentur duo duntaxat vel tres Bauariæ affines Epiſcopi, veluti Auguſtanus, Freiſingenſis, Ratisbonenſis,* &c. *ſuâ quidem* (Pleſſenij) *ſententia* (Ecce veriſſimum Caluiniſtarum ſtudium, pacem & concordiam reſtaurandi) *cum illis conniueri poſſe, vt facultas adoriendi cæteros* (in Franconia Bambergenſem & Herbipolenſem; Item ad Rhenum, Moguntinenſem, Spirenſem &c.) *tanto relinquatur liberior. Nam hac ratione Bauarum à reliquis Archiepiſcopatibus ac Diœceſibus categoricè ſeparatum iri: Verùm enimverò non carere dubitatione, an à Bauaro ſimilis declaratio extorqueri queat nec nè? Sin minùs, cauſam ſuppetituram, copijs eius nomine collectis Coloniæ, Duſſeldorpij, & in adiacentibus territorijs tranſitum intercludendi. In ſummâ* (inquit Pleſſenius) *Si Bauarus ad neutralitatem ſe commoueri ſineret, notabili id ſine dubio fore adiumento pro parte non minus Palatini, quàm Vnionis, niſi fortè declarationem ſuam ſic limitauerit, vt nihilominus ei liceat, Imperatori ſuppetias ferre aduerſus Bethlehem Gaborem. Hunc autem* (Ecce, quam anxij ſunt cultores amicitiæ Gaboris) *tali euentu malè interpretaturum, quod in tractatu concordiæ ipſius memoria exciderit. Sed iſtum Solœciſmum quadantenus excuſari poſſe, allegando, quod*

Materia Legationis ad Ducem Bauariæ.

Digitized by Google

do, quod vocabulum Prouinciarum incorporatarum & confœderatarum, comple-ctatur quoque Regnum Vngariæ, ratione confœderationis, quam Princeps Anhaltinus non neſcit.

Si verò expreſſa Gaboris mentio introducenda eſſet (hoc loco ſolerter obſeruetur, quàm captioſè conati ſint, Ducem Bauariæ æquiuocationis cuiuſpiam ſubtilitate illaqueare) *metuere ſe, nè Dux eiuſmodi articulum non admittat: & tamen idcircò fortaſſis ſine difficultate approbaturum, quod ſupra modum Vngaros reformidet* (Exempli causâ, cum Vngari ante Pragam, in Moltauiã ſeſe præcipitarent) *Et intentus ſit ante omnia priuatæ ſecuritati, Prouinciæ ac ſubditorum incolumitati, & prouentibus ſuis ac vectigalibus proprijs* (vbi Anhaltinus cum ſuo conſortio Regnis inhiat atque opibus alienis.) *Sed in tali caſu, rem dextrè gerendã ac prætexendum eſſe, Vnionem pro ſuâ parte paratam tranſigere negotium fideliter atq; ingenuè* (id eſt Caluiniſticè, doloſè, fraudulenter) *Et hucuſque de Bauaro.* Pergit Pleſſenius. *Quoad alia Vnioniſtarum conſilia, tempus nunc demum poſtulare vt concluſiuè definiatur, quorſum Exercitus Vnionis conuertendus ſit, nè ſtipendia ſine profectu diffluant. Determinationem porrò articuli huius conſiſtere in tribus quæſtionibus, Vel enim aduerſam partem offenſiuè oportet aggredi: vel in defenſione perſeuerando, militem hinc illinc detinere ac ſuſtentare in otio: aut vitandorum ſumptuum gratia vel vnam partem exauthorare, vel ſimul Exercitum Vniuerſum Quoad vltimum punctum exauthorationis, vnanimiter concluſum fuiſſe, eam præſenti temporis conditione perpensâ, non expedire.*

Circa quæſtionem verò, quanam igitur ratione Exercitus Vnionis applicandus ſit, nè impenſæ Ordinum inutiliter abſorbeantur, nec præter curas ac ſudores Ipſius quoque honoris iacturam faciant, inſuper perpeſſa damna non ſolum non recuperent, verum etiam alicuius inde prouenientis emolumenti expectatione fraudentur, vnde conditio Statuum Vnionis nihilo melior redderetur; aliud ſibi medium non occurrere, quàm vt impreſſio aliqua decernatur, in Aduerſæ partis dominia (hoc Caluiniſtæ bellũ appellant DEFENSIVUM) *& moles Exercitus Vnionis, in illorum humeros reijciatur. Ad hoc conſilium affici Deputatos Durlacenſes* (vbi flamma millè nutrimentis fouetur) *manifeſtè. Iſtud verò propoſitum non poſſe vſque adeò facilè in praxin redigi, quemadmodum illi* (Durlacenſes) *exiſtimant. Si enim Miles ad Eccleſiaſticorum hinc inde ditiones ablegaretur per manipulos & legiunculas, Exercitum Vnionis fortè, quandoquidem illi iam armati prodeunt, ex improuiſo diſſipandum ac profligandum. Si autem integræ coadunarentur cohortes ac centuriæ* (veluti paulò ante contigit tempore Conuentus Rotenburgici in Marchionatu Onolſpacenſi) *& quinque, ſex, aut ſeptem armatorum millia in vnam aciem coagmentarentur, omnes fermè prouincias ac Ciuitates Vnionis denudandas eſſe, quæ proinde nè mediocri quidem irruptioni vndecunque prouenienti, reluctari ſufficerent.*

Durlacenſis Marchio

Digitized by Google

cerent. Quodſi deinde Vnioniſta copias ſuas in Alſatia collocent, repentinum mox impetum eis metuendum à Burgundis ac Lotharingis,& Vnioniſtis poſſe accidere, quod tempore belli Iuliacenſis contigit, vbi Burgundi, ac Lotharingi qui non ſe ſu- pugnarunt pro Epiſcopatu Argentoratenſi atque pro patria propria, cæteris omnibus breui temporis interuallo præualuerunt. vlterius, ſi *diſtribuendus eſſet miles per Epiſcopatum Spirenſem, nec tunc quidem Burgundos ac Lotharingos conquieturos, ſed excurſuros vſque in meditullium imperij, ſicq; violentia bellica Palatinatum depopulaturos: & quacunque tandem cautelâ ac ſolertia res geratur, Palatinatum ad minus graſſantis belli ſæuitiem experturum, tametſi regio in vſum Palatini, quanquam & hoc dubitatione non caret, conſeruaretur. Atque ita ſubigendos adhuc remanere Moguntinũ, Herbipolenſem, Aichſtadienſem, & Ellwangen*(Ecce qualis in Catholicos faba cuditur?) *Hos Eccleſiaſticos* (ſcribit Pleſſen.) *copioſa poſſidere granaria, & plena cellaria, ex quibus Milites Vnionis facili vtique negotio alerentur. Cæterùm in tali caſu Ordinem conſtituendum ac ſedulò prouidendum eſſe, quo pacto inuaſio huiuſmodi inchoari queat cum aliquo Vnionis emolumento? Si enim militibus licentia fieret, pro ſua paſſim libidine Clericos deglubendi: interim autem ex ærario quoque Vnionis conſueta in ſingulos Menſes ſtipendia reportarent, exiguum inde lucrum relatum iri, ſi ſuo tandem tempore Exercitus diſſolueretur. Iuxta ſuum igitur* (Pleſſenij) *dictamen, certam ante omnia rationem ineundam eſſe, quâ inuaſio* Epiſcopatuum Moguntini, Herbipolenſis, Aichſtadienſis & Ellvvangen, *in praxin cum aliquo Vnionis commodo redigatur. Circa hoſce articulos notandum prætereà, quod renuntiatur ex Gallia & Haga Comitis, ideoque Anhaltino perpendendos eſſe diſcurſus hic adiectos Domini Aerſens*(principalis Hollandorum ſecretarij) *Sibi* (Pleſſenio) *tranſmiſſos: Item aliud ſcriptum Pleſſæi illius*(qui coram Henrico Quarto in diſputatione aduerſus Epiſcopum de Peronna nunc Cardinalem, tam celebriter triumphauit) *ad Gueretinum* (correſpondentem Wirtenbergenſem) *nam dicti viri, vt mox initio Eccleſiaſtici conturbentur, vehementer diſſuadent, ſed expectandum prius exitum Commotionis Bohemicæ, atque vt nouum ibidem regimen ſtabiliatur, ex cauſis in diſcurſu allegatis. Verum quæſtionem incidere, an moderatio iſta, quam illi conſulunt, ſit vtilis ac practicabilis? Et an politicum cenſeri queat, vt Eccleſiaſtici inuadantur abſque colore? Se* (pleſſenium) *idcirco hæc Anhaltino ob oculos poſuiſſe, vt non grauetur rem ſibi curæ ſumere, & rationes pro & contra allegatas, ſecum expendere: Norimbergæ enim pro eâ deliberatione tempus non ſuppetere: quod reliquum, vbi ſcripta Arſenij, Pleſſæi, Gueretini & N. perlegerit, optare vt eadem ſibi, citra Anhaltini moleſtiam remittantur.*

Spirenſis Epiſcopatus.

Moguntinus. Herbipolenſis.

Aerſens Secretarius Hollandorum. Pleſſæus. Gueretinus.

Ex hucuſque allatis, toti propemodum Mundo patet, Intentum & apparatum bellicum Vnionis, non ſpectaſſe,(prout puſillis & magnis inculcare moliebantur) pacē & vnitatem, aut nudam neceſſariāq; defenſionem,

Intentio Vnionis.

Digitized by Google

nem, ſed quo pacto omnibus in locis ex propoſito, ac de induſtria Catholicis primum oppreſſis, Caluiniſmum inueherent, alijs prædominarentur, eoque fine tot technas adinueniſſe, & effectui mancipaſſe: Et annectit ſupramemoratus Pleſſenius in poſtſcripto de varijs legationibus, (quæ in Hollandiam, Franciam, Vngariam, ac Tranſyluaniam ex parte Palatini & Anhaltini partim expeditæ fuerant, partim expediendæ adhuc) vlterius, &c. *Hac hebdomade nihil Literarum proueniſſe à Duce Bullionao, quod morbo ipſius fortè tribuendum.* Item &c. *Magno præſidi Aulæ & Camerario, velle ſe cogitationes ſuas detegere, circa nouam adhuc diuerſionem attentandum ex inferiore Weſtphalia)* Monaſterio, Paderborna, Hildeſio) *vt eiuſdem occaſionis procliuitas Regi Daniæ, nec non Duci Brunſchvvicenſi, nempè proximo Palatini conſanguineo inſinuetur: niſi enim ſimilis diuerſio ad praxin deueniat, Palatinum eiuſq; conſortes Vnioniſtas, conatus ſuos aduerſus Germaniæ ſuperioris Eccleſiaſticos* (Moguntinum, Herbipolenſem, Aichſtadienſem, Ellvvangenſem) *vix dimidia parte abſoluturos. Iterum atque iterum miſerandum eſſe, quod iactâ contra Aduerſarios aleâ* (vt Eccleſiaſtici ad Rhenum & Mœnum deglutiantur) *certa ac ſolida ſolutio expectari non queat* (NB. Ecclypſin pecuniariam) *à Mauritio Landtgrauio Haſſiæ, Culenbachio, Argentorato* (de his ſingulatim querìtur alio loco Doctor Paſtoir, vbi *nihil*, inquit, *in cauſâ pecuniæ ſe potuiſſe conficere*) *à nonnullis Ciuitatibus Imperij, imò nè ab ipſo quidem Marchione Badenſi* (qui alioquin occupationem Alſatiæ vehementiſſimè omnium ſollicitauerat) *rationabiliter metuendum, nè plerią; ſub prætextu præſcriptam ſibi quotã retinendi hanc poſtmodum pecuniam, vt vt ſit de decreto Vnionis, & quicquid nunc denuò Norimbergæ ſanciatur in marſupia ſua conglomerent. Quod ſi Anhaltino receſſus allatus ſit, facilè deprehenſurum, de quibus, & quantum ſibi poßit promittere, ſicq; nihil certius prauideri, quam grauem inter milites confuſionem, & ordines tandem vniuerſali quod DEVS auerruncet, ruinâ, ab inuicem ſeparandos.*

Monaſteriũ VVeſtphalia. Dania Rex. NB. Brunſvvicenſis. Eclypſis pecuniaria apud Vnioniſtas.

Anhaltino, quantum ex litteris ipſius patet ad præſidem Aulæ Albertum Comitem de Solms, ſummoperè diſplicuit, quod Vnioniſtæ Norimbergę collecti tam lentis paſſibus progrederétur in computationibus liquidãdis, & Conſilio ſupplicationũ. In effectu igitur obſeruari deſiderat quatuor puncta Capitalia, contenta in inſtructione Burchardi ab Erlach, & præ omnibus hunc ſcopũ reſpici: Primo, *vt Palatinus in officio Exercitum dirigendi, atque in munere ſupremi Generalis ab Vnione ſtabiliatur.* Secundo, *decernatur belli continuatio:* Tertio, *Arma prouidè applicentur.* Quarto, *arctior quadam cum Bohemis Confœderatio ſanciatur. Interim verò aureum tempus, nulla re minus dilapidandum, quàm lamentabilibus ſcripturis, alijsq; id genus vanitatibus, præcipuè autem Camerarij in hac materia directionem (qui dum ſingulorum prætenſiones recognoſcere, eiſq; ſatiſfactionem præbere nititur,*

Camerarij error.

& ſibi

& ſibi & Vnioni officit) aliquatenus refranandam: nam errorem cui obnoxius eſt Camerarius, noxium & intolerandum eſſe, dum exiſtimat, multa ſe confecturum affectuoſis Epiſtolis, ſimulq́; omnium paſſim querimonijs aures accommodat, quæ multo magis deceret Conſilia ſua in principalem vnionis ſcopum dirigere. (Supra fol. 22. ſcribit Ohnſpacenſis & Anhaltinus, ſub dato Schvvabach 13. Auguſti 1618. in Germania eo nunc tandem deuentum, vt mutui hinc inde tractatus nihil proficiant, ſed patriæ incolumitatem armis, eorumque ſobrio vſui committendam eſſe, &c. *Ad tertium punctum referri communicationem cum Duce Bauariæ, quo loco ſollicitè vigilandum, qua de re deliberatio inſtituatur, ſuper Pacenè cum illo tranſigere expediat, an ſuper bello, aut neutralitate? Quodcunq́; autem ex his conſultetur, principaliter reſpiciendum eſſe, vt communicatio cum ſingulari vnionis* (NB.) *commodo terminetur*, &c. NB.

Dum præreeitata puncta, & potiſſimum de vlteriore colligendo tributo ac belli continuatione pertractaretur, Literæ Norimbergam appulerunt à Comite de Hollach, qui tunc temporis Poſonij in Vngaria varij generis conſilia agitabat cum Bethlehem Gabore, de dato 4. ſiue 14. Nouemb. 1619. huius tenoris. *Experiri ſe, prauiâ tractatione* (Comitis de Turn, Hollachij, eorumque conſortum) *Regnum Vngariæ ſe aſſociare velle, non tantum veluti membrum, verum etiam vti Romani Imperij Electoratum. Quodſi nunc sereniſſima ſua celſitudo in Tranſyluaniâ,* (Hollachus Principem hunc SERENISSIMVM appellat, ſuum verò Cæſarem nudo nomine, FERDINANDVM &c.) *Coronâ Vngaricâ inauguraretur, cum hæredibus careat, poſſe in euentu, quo ille olim è viuis excederet, ius ſucceſsionis declarari pro Palatino. Cum ergò ipſe* (Comes de Hollach) *obligatum ſe recognoſcat, non tantum Imperio Romano dilectæ Patriæ ſuæ ſuccurrere* (in numerum Electorum introducendo Vaſallum Turcicum) *verum etiam Palatini commodis & honori cooperari, & de præſenti, duo hæc puncta in plenâ* (NB. NB.) *deliberatione verſentur, ijſq́; perficiendis non vulgaria ſeſe media offerant: hinc viſum ſibi fuiſſe, propoſitum iſtud confidenter innuere, quatenus propaletur Palatino, ſibiq́;* (Hollachio) *viciſsim ſcribatur, quidnam Ille vlterius in tali materia gerendum exiſtimet.* *Vngaria Imperio incorporāda. Octauus Imperij Electoratus.*

Hoc conſilium Magnus Aulæ Magiſter Anhaltino detexit 19. Nouēb. anno vt ſupra eiuſdemq; deſuper Iudiciū exquiſiuit: *an in praxin fortè redigi poſſe credat: quanquā enim cum multis difficultatibus coniunctum eſſe videatur, pleroſque tamen arbitrari, beneuolum Gaboris affectum, erga Ordines hoſce* (Caluiniſticos) *quocunque officiorum genere nutriendum.* NB.

Quia verò adhæc non vſque adeo prompta reſponſio ſubſecuta fuit, ſed Anhaltinus catharri cuiuſdam reſolutione moleſtari cœpit, qui caput ipſius (iuxta propriam narrationem) ita obſederat, vt oportunam reſcriptio-

Digitized by Google

ſcriptionem meditari non poſſet, Idcircò Præſes Aulæ, die 21. Nouemb. articuli huius myſterium ſollicitauit initio referens, *Quam difficilis ſit deliberatio ſuper continuatione belli, & quanta inſuper ad eandem ſubſidia requirantur.* Paulo poſt diuerſas Legationes ſpecificat, quæ ex Ciuitate Norimbergenſi ad Reges Daniæ ac Svveciæ; ad Ciuitates Anſeaticas, & inferiorem circulum Saxonicum; ad Saxonem item ac Bauarum adornentur, præter dentatum quoddam ſcriptum ad Cæſarem, ſed hæſitari circa Titulum &c. Deinde reflectendo ſe ad propoſitionem Hollachij, recenſet, *quàm glorioſe Gabor merita ſua exaggeret, & quantum hucuſque pro cauſâ & ad inſtantiam Bohemorum præſtiterit: Eum prætendere, quaſi perſonam, ditiones ac ſubditos ſuos in maximas coniecerit difficultates, ſicq; indiſputabiliter mereatur, vt poſtulationibus ſuis fiat ſatis, cum præſertim ex literis Hollachij ac Turnenſis liqueat, timendum eſſe, nè ſi expectationi Gaboris non reſpondeatur, ad alias ille cogitationes declinet,* &c.

Palatini variæ Legationes.

Gabor merita ſua enumerat.

Interea temporis ſub dato 20. Nouemb. Anhaltinus ſuam ſuper articulo hoc ſæpe mentionati Gaboris, mentem expoſuit. *Suggeſtionem Comitis Hollacenſis dignam enimuerò eſſe, quæ ſobriè ruminetur, præſertim quoad incorporationem Regni Vngariæ cum Imperio Romano, & translationem Coronæ eiuſdem, defuncto Gabore, in perſonam Palatini. Se igitur* (Anhaltinum) *iuxta inſtructionem hactenus ſibi datam, arbitrari, ſi alterutrum ex duobus in effectum deduci poſſet, minimè id gentium negligendum eſſe; intereà bonam Gaboris & Hollachij intentionem amicé fouendam. Vt verò Regnum hoc erigatur in octauum Imperij Electoratum, videri ſibi impracticabile, quod Collegium Electorum in eiuſmodi nouitatem nequaquam conſentiet, nam Euangelicos æquè plura ſibi ſuffragia conciliaturos, & in particulari trium votorum ius ſolum ſibi acquiſiturũ Palatinũ. Alioquin autẽ, niſi tale impedimentum obſtaret, credere ſe, conſiliũ hoc Hollachij Ordinibus Imperij* (de farinâ Caluiniſticâ) *minimè diſplicituruũ. Ac ſanè ſi rectè meminerit* (Hollachius,) *Se* (Anhaltinũ) *antehac quoq; non ſemel incorporationẽ eiuſmodi Regni Vngariæ cum Imperio Romano vel hâc de cauſâ ſuaſiſſe, vt vnum mutuâ alterius operâ facilius conſeruaretur. Ac tale quippiam certis conditionibus obtineri poſſe, vel per maiora vota; vel per Sanioris partis Iudicium ob graues quaſdam conſiderationes ac reſpectus circa Vngariam vt ita hæc ſubiecta fiat protectioni Germaniæ, & per conſequens ſub nomine Imperij perpetua cum Turcis pax & fœdus conſtetur. Quantum ad tranſportationem Coronæ huius in Palatinum, iudicare ſe, eandem ipſi etiam præter hoc iure deberi, poſteaquam prætenſio Vngarorum ac Bohemorum, eidem planè fundamento innititur. Prætexi & allegari ab eis poſſe* (attende Lector, quàm intrepidè progenies hæc hominum regna ac populos extimulet ad rebellionem, & materiam eis tumultuandi ſuppeditet) *violationem iurium ſuorum, priuilegiorum ac promiſſorum: item barbariem ac tyrannidem, quæ exercetur in Bohemos ac Mora-*

Vngari ad rebellionem concitantur.

Moranos, quæ ſimilem ipſis procellam portendant. Item, *quod Hiſpanus ac domus Auſtriaca, ius ſuum Ferdinando tribuerint, non minus id, imò amplius fortaſſis concernere Vngaros, quàm Prouincias alias. Quodlibet horum punctorum ſatis eſſe, vnde cauſæ huius Iuſtitia liquidiſsimè deriuetur. Quodſi nunc occaſio & generalis affectus* (Rebellium Vngarorum erga Palatinum) *cum beneuolâ propenſione nominatim Bethlehem Gaboris ad hoc intentum concurrerent, placeretq́; Palatinum ad Vngaricæ Coronæ ſortem & honorem admittere, omnibus rationibus ei ſuadendum fore, nè beneficium hoc DEI renuat, non tam propter emolumentum, quod mitto nomihil fortaßè attenuari contingeret, quàm propter conſequentiam; tali via quippe poſſe Verbum DEI in Eccleſijs ſuis non conſeruari tantummodò, verùm etiam ampliſsimis ſpatijs* (vbi Catholica per Apoſtolos ſeminata religio, extirpata fuerit) *propagari.*

Eadem hâc die reſpondet Comes de Solms, imprimis ratione Epiſtolæ cuiuſdam Wilhelmi Comitis de Naſſavv, ab Anhaltino ſibi communicatæ. *Animaduertere ſe, prætactum Comitem VVilhelmum de Naſſavv, eiuſdem prorſus eſſe ſententiæ cum Principe Mauritio, externis nempe pollicitationibus non nimium fidendum eſſe, ſed potiſsimum fundamentum conſtituendum in ærario domeſtico, & reliquum pro acceſſorio computandum. Se* (Solmenſem) *ſuſpicari, difficultatem hanc ea de causâ nunc moueri, ne Vnioniſtæ nimium ſibi præſumant de ſuccurſu Statuum Generalium: in ſuperiore interim Germania, ſibi ipſis conniueant. Antedictum VVilhelmum Comitem & hoc adijcere: ſi à Statibus ſuppetias poſtulare lubeat pro defenſione Bohemiæ, nouam cum illis tractationem ineundam eſſe; Status enim præſupponere, fœdus Vnionis initū cum Prouincijs Belgicis* (NB. Rebelles hi in idem intentum conſpirant) *Bohemos non contingere, ſed cauſam hanc eſſe ſeparatam: atque ita vlterius ſe non obligari, quàm in ſingulos menſes ad libras 50000. eamque contributionem continuaturos quoque impoſterum.* (Summa hæc vix tranſcendit Salarium menſtruum Anhaltini, quod Eidem tāquam Generali ſuo decreuerunt Status Bohemiæ:) *Quantum autem ad conſilium attinet Comitis de Hohenloë, interea temporis Gaborem tam memorato Comiti, quàm Comiti de Turn expreßè in mandatis dediſſe, vt negotium hoc, ſuo nomine vrgere meminerint: vt pro cuius maiore facilitate, Gabor omnia polliceatur, quæ vnquam ſibi per fortunam ac facultatem obtigerint: Probabile eſſe, duos hoſce Comites negotiationem iſtam aliquantiſper ſuſpenſuros, donec Palatini deſuper reſolutio ſubſequatur. Hunc, circa incorporationem Regni Vngariæ cum Imperio, ſexcentas offendere difficultates; Exaltationem autem Coronæ illius ad dignitatem Electoralem, impracticabilem. Non deeſſe qui opinētur, Quodſi Regnum Vngariæ erigeretur in nouum Circulum, quâ ratione vnum conſtituunt Circulum Auſtria ſuperior & inferior, tum faciliorem fore expeditionem, quam ſi inhæreatur ſenſui Gaboris. Antequam verò ad concluſionem in tali materia deueniatur, inclinationem Ordinum Vngariæ expectandam eſſe, non at-*

Principis Mauritij prudens cōſilium.

Hollandorū contributio menſtrua.

Digitized by Google

tento, quod Gabor pro reſolutione impatienter ſollicitet, ac ſuſpicetur, hanc rem non minus frigidè tractari, atque confœderationem Bohemiæ cum Prouincijs incorporatis, &c.

Cæſaris Legatio ad Vnioniſtas.

Cum vlterius in conſeſſu hoc Vnioniſtarum Norimbergenſi, de Legatione Monachiū expedienda conuentum eſſet; ideoque etiam Dominus Ioannes Georgius de Hohen Zolleren, Legatus Cæſaris ad publicam admiſſus Audientiam, Secretioribus conſiliarijs Palatini, iuxta literas Præſidis Aulæ ad Anhaltinum 24. prætacti Menſis, meritò metuendum erat, *ne Cæſarea propoſitio, ſi quidam maximè* AD PARTEM *catechizarentur, quorundam inter Status animos alteraret:* Dicti igitur Conſiliarij (Palatini) prout videre eſt ex alia Epiſtola de dato 25 Nouem. apud Ordines, ſubdolè laborarunt, *vt Legatio hæc ſine fructu abiret*, ſub prætextu, *quaſi intexta eſſet artificijs Hiſpanicis, & Ordinum imprimis diſſolutio quæreretur*, &c.

Vnioniſtæ militem ſuum ex Bohemia reuocant.

Rursùs Magnus Aulæ Magiſter de Vnioniſtis conqueritur, *quod tam anxiè poſtularint, Copias Vnionis* (alio loco ſcribitur, Vnioni cum negotio Bohemico nihil commune eſſe) *per Palatinum in Bohemiam abductas, remitti in Germaniam: & ne in Bohemia ad declinandam ſuſpicionem, quaſi Vnioniſta palam ac directè in illam ſe ſeditionem ingererent; vllis deinceps expeditionibus applicentur: aut certè, ſi Palatinus eas in Bohemia detinere prorſus decreuerit, facultas fiat Marchioni de Onſpach, nouum militem conſcribendi, qui vacuas in Exercitu Vnionis Stationes adimpleat* &c. *Quoſdam præterea ex Claſſe Vnioniſtarum Iudicare, æquum eſſe, vt Palatinus nunc tandem ſuper ſtipendio ſuo menſtruo ſexies mille florenorum ratione Generalatus ſibi competentium, renuntiet, & quia murmuris huius ſonitu aures illius iniucundè reuerberantur, hinc aliquos animum præ ſe ferre malè contentum. Deinde hoc hoc momento deliberari punctum defalcationis* (ſtipendij menſtrui) *vt ex tali tandem labyrintho Ordines extricentur, nam ab eo præcipuè puncto reſolutionem pendere, an bellum ſit continuandum, nec nè? Atque hac de causâ Palatinum, etſi diem diſceſſus iam ſibi deſignauerat, toto adhuc biduo Norimbergæ commoraturum, vt prægnantem hunc articulum ſua authoritatu acceſſu ad claram reſolutionem promoueat; quamquam plerique ex Statibus pro excuſatione ſuâ allegent defectum facultatis, quominus ad dubij iſtius complanationem ſuo voto cooperentur*, &c.

Palatini vti Generalis ſtipendium menſtruū.

Ad haſce literas Anhaltinus idcircò veroſimiliter eadem adhuc die reſcripſit, quod vereretur, nè ſibi quoque vti Palatino, menſtruum ſalarium Vnioniſtæ præciderent. Sic igitur ait: *Iam dudum ſe aſtum hunc præuidiſſe, cum adhuc in Tractatu VValdtſachſienſi conſideretur* (vbi contigit ſolennis acceptatio Coronæ, & paulò poſt Palatinus cum Legionibus Vnionis in Bohemiam abijt) *Itaque aliam ſe occaſionem non expectaſſe ictum huiuſmodi eludendi, quàm tempus. Id verò omnium peſſimum, quod Palatinus malè*

Anhaltinus laborat pro ſtipendio ſuo menſtruo.

Digitized by Google

malè vndique munitus ſit; nam Comitem de Hollach ac Turnium, cum vniuerſo propè milite Bohemico exceſſiſſe (ad Bethlehem Gaborem vaſtantem, Hungariam, & obſidionem apparantem Ciuitatis Viennenſis.) *relictis poſt ſe, ſex duntaxat cohortibus ſub Comite Mansfeldio, & quatuor centurijs ſub Præfecto Francken; facilè igitur eum* (Magiſtrum Aulæ) *poſſe conijcere, in quanto diſcrimine Palatinus verſaretur, ſi vel paucula millia ex Epiſcopatu Paſſavienſi excurrerent in Bohemiam, imò ne Pragenſem quidem Ciuitatem* (tunc vtique vigilandum fuiſſet Exercitui Cæſaris) *ſecuram fore. Aliud adhuc occurrere inconueniens, quod copijs videlicet Vnionis ex Bohemia reuocatis, diſpertiri eas oporteret per Palatinatum ſuperiorem, ſicque Prouincia deuaſtari, cum alioquin promptior eorum foret alimentatio in Bohemia, vbi prædarum ac rapinarum* (foules) *magis aſſueti ſunt ſubditi, quàm intra fines Imperij. Reuocationem ergo earum difficulter ſe probare poſſe: potius autem, niſi Vnioniſtæ Palatinum planè velint deſerere, de nouo deligendo militum numero cogitandum.* Frank Præfectus militum.

Accedendo autem ad articulum militaris cuiuſpiam Expeditionis (proſequitur Anhaltinus) *affirmare poſſe Palatinum, ſe Exercitum Vnionis ad nullam obligare velle, niſi ſe impugnari contingeret. His itaque ſic conſtitutis, non videre ſe, quid conſultius in animo ſuo Palatinus reſoluere valeat, quàm Ordines Vnionis denuò pertentare, vti copias ſuas* (NB. Exercitus Vnionis abductus fuerat in Bohemiam) *ibidem adhuc conſiſtere patiantur, eâ conditione, quâ alioquin diſponi debuiſſent per Superiorem Palatinatum, & vt quacunque neceſſitate Vnio illarum præſentiam deſiderarit, protinus illas Palatinus ad locum deſtinatum dimittat. Deinde eam ſpem de Ordinibus Vnionis concepiſſe Palatinum, ſuper ſuſtentatione Satellitij ad vſum ipſius coordinati, nec non de militibus ſibi* (Anhaltino) *attributis, non vſque adeò ſcrupuloſè diſceptatum iri* (Anhaltinus ſpectabat ſalarium ſuum menſtruum decem mille florenorum, quâ occaſione mox in limine ſui Generalatus mutuos numerauit Bohemis 6000. flor.) *Et paratum eſſe Palatinum, non ſolum dictos ſuos ſatellites ad neceſſitatem Vnionis manumittere, verum etiam adiungere eis bonum armatorum numerum* (qui ſine dubitatione ſub ſtipendijs ſubditorum conducti ſint.) *Quodſi nunc Ordinibus videretur, hâc de causâ multas inter ſe diſputationes ordiri, & opinioni ſuæ capitoſè* (Opiniaſtrer) *inhærere, prouidendum eſſe, vt patiantur ad minimum, Legiones ſuas Palatino in Bohemia tantiſper aſſiſtere, donec pro tutelâ ſuâ, alias ſibi cohortes delegerit. Ac tali caſu, quicquid eius fuerit, ſibi* (Anhaltino) *ilicò ſignificandum, vt tempeſtiuè de alijs oportunioribusq́; remedijs cogitetur: Nam inconuenientia interim forſitan emerſura, ſine hominum & armorum præſidijs, declinari non poſſe,* &c.

Ante reſponſum huius Epiſtolæ Norimbergam allatæ, (quod eadem die exaratum fuit cum ſupratactis litteris Pleſſenij, ſcilicet 27. Nouemb.) Vnioniſtæ deliberandum ſibi ſumpſerunt, quâ prouidentia tandem vites

 Vnio-

Vnionis impendere oporteat, nè comportati ſumptus inutiliter diſſipentur. *Pariter capta fuit conſultatio* (inquit Magiſter Aulæ in prædicto reſponſo 27. Nouemb.) *quidnam replicandum Legatis tam Cæſaris, quam Ducis Bauariæ*, deſuperque concluſum: *Dum ex parte Ordinum Vnionis compoſitio proponitur, nihil minus inſinuandum, quàm eos ſibi metuere, aut propriâ confeßione velle ſibi manus ligare, hinc enim Aduerſariorum commoda augeri neceſſe eſſe, apparatum ſuum bellicum accelerandi, atque illud ipſum tentandi contra Proteſtantes, quod hi nunc exequi probabiliter poſſent contra Papiſtas. Sed taliter potius reſponſionis ſubſtantiam detorquendam* (Ecce rursùs Caluiniſtarum fraudulentiam, & quam cordi ipſis hucuſque fuerit, illa in omnibus Comitijs alijſque Conuentibus tantopere exoptata amicabilis compoſitio !) *Vt durante licet tractatu compoſitionis, ſi ad eam pertingeretur, Vnioniſtis liberum maneat, arma ſua quocunque tempore pro arbitrio applicare, præſertim autem, ſi Cæſar vel Dux Bauariæ, reſponſum ederent dilatorium, aut grauarentur in compoſitionem deſcendere, iuxta ſenſum, quem ipſi* (Vnioniſtæ) *dictauerint* (qui authoritatem ſibi arrogant, omnes atrocium verborum imperio coercendi, patet ex literis eorum ad Ducem Bauariæ in SVMMA RERVM.) *Quando igitur huic materiæ illud præcipuè punctum affine eſt, quâ ratione conueniat tandē Vires Vnionis reipsâ exerere, acuta ſcilicet Chorda, quam ad debitum hactenus accentum, nondum extendere licuit* (touſcher à bon eſcient) *Palatino viſum fuiſſe operæ pretium, deliberationi huic perſonaliter aſſidere, vt fauſtum exitum ſortiatur, cum Status tam Vnioniſtarum, quàm Correſpondentium* (inquit Solms) *nunquam proniores fuerint quàm nunc, ſuper puncto offenſiuæ inuaſionis* (Catholicorū) *ſeſe heroicè* (plus quâm heroicè) *declarare, vt qui palpabiliter ſentiant, niſi alio impoſterum ſucceſſu, quàm ante hac* (perſeuerando in terminis defenſionis) *cauſa promoueatur, Corpus Vnionis propria ſenſim conſumpturum viſcera, & collatam pecuniæ vim inutiliter imò, cum notabili hoſtium emolumento, cui illi attentè inuigilant, dilapidandam.* (hallucinatur hoc loco Magnus Aulæ Gubernator, neque enim ignorat, Palatinum ex ærario Vnionis, quam diu illa in armis conſtitit, pro ſuo imprimis ſalario in ſingulos menſes exhauſiſſe 6000 flor. rurſus ex eodem deprompta fuiſſe ſtipendia pro ipſius ſatellitio; Denique ſolutionem præſtitam copijs collocatis in confinibus Norimbergæ, quas Palatinus ex Waldtſachſen ſecum abduxit in Bohemiam, hæc nè igitur ſumma Solmenſi perijſſet ſine fructu) *Palatinum ſperare & credere conſtantiſſimè, fauſtam ſuper hiſce reſolutionem ſubſecuturam, eius circiter tenoris, quem Anhaltinus* (in ſuprapoſita Inſtructione Burchardi ab Erlach. 12. Nouemb. itemque in literis ad moderatorem Aulæ ſub dato 28. eiuſdem menſis) *dictauit; primò, & ſolertiſſimè omnium maſticandum eſſe articulum de applicatione armorum, id eſt, quorſum Exercitus Vnionis initio emittendus ſit, nam inde veluti ex capite, reliquarum execu-*

Legatis Cæſaris & Bauari quid reſpondendum?

NB.

NB.

NB.

executionum facilitatem atque Ordinem deriuari; Ducem de VVirtenbergh in hoc genere præſtare officia omninò maxima cæteris enim præeundo viam compla-nare, qui per conſequens heri indifferenter nemine excepto, veſtigijs ipſius cordatè inſtiterint, eiuſdem exemplo vnanimiter promittentes, Palatinum ſe tueri velle, ſiue ſuperior ſiue inferior Palatinatus in diſcrimen vocetur; atque hoc ipſum Cæſari per Legatos ſuos ſine ſcrupulo categoricè intimandum eſſe. Punctum elucidandarum Rationum, breui quoque conſummatum iri: heri datum fuiſſe initium, hodie mediantibus Deputatis, quos inter Marggrauius Ohnſpacenſis, toti negotio præſidebit, finem ſperari, &c.

VVirtenbergenſis præclara induſtria.

Die 28. huius, ſcribit denuò idem hic Præſes Aulæ ad Anhaltinũ, reſpondens literis eiuſdem ſupra citatis ſub 26. Nouemb. quibus timere ſe ſignificabat, *nè Copiæ Vnionis mox ex Bohemia retraherentur: Conſtitutum eſſe Palatino, cum aliquibus cauſæ huic benè affectis,* ad partem colloqui (viderint Status vnionis, quinam ex ipſis erga Bohemicam ſeditionem tam benè diſpoſiti fuerint, vt militem Vnionis conſulerent & in Bohemiam traduci, & ibidem adhuc diutius detineri.) *& periculum facere, an vt minimum obtineri queat, vt reuocatio ſuſpendatur, donec numerum Equitum ſuorũ compleuerit Obentrauttius; præterea, ſolutiones ſtipendiorum pro Satellitibus ad cuſtodiam Palatini per Vnionem deſtinatis, depromantur quoque deinceps ex Gazophilacio ipſius Vnionis. Plura vix, & nè vix quidem extorquenda; quod Status exiſtiment, multa ſe præſtare, dum defenſionem in ſe receperunt Prouinciarum Palatini in Imperio, ſi eas impugnari contingeret: nam hoc ipſum etiam velle ſe Legato Cæſaris rotundè prædici. Quare ſuadendum Palatino, vt in iſto reſponſo pro hac quidem vice æquaminiter conquieſcat. Vt enim apertè Status Vnionis Bohemis opitulentur* (occultè enim non refert) *quemadmodum Palatinus cuperet, difficillimè impetratum iri.*

Palatinus Militem Vnionis ex Bohemia difficulter dimittit.

Reuocatio militum Vnionis ex Regno Bohemiæ, donec Obentrauttius cum Equitatu ſuo ad Palatinum appelleret; per Anhaltinum eâ de cauſâ tam ſollicitè promota fuit, quod iuxta confeſſionem Præſidis Aulæ, 2. Decemb. 1619. de Obentrauttij intento vel aduentu nihil prorſus conſtaret. Vt igitur interea Palatinus ac Bohemi, copijs Vnionis ſub eiuſdem ſtipendijs vti poſſent, Anhaltinus teſtibus literis de 18. Nouemb. ſuaſit: *inter Vnionem ac Directores Bohemiæ, adhuc arctiorem* (ergo alia iam præceſſerat) *confœderationem iniri.* Illud verò propoſitum, Ordinibus Vnionis, Ciuitatibus præſertim (vti docent literæ ſæpe memorati Moderatoris Aulici de 30. Nouemb.) non admodum ſapuit. Quia tamen offenſam Palatini declinare maluerunt, quàm vt ipſi ſoli viderentur; reuocationem militum Vnionis ex Bohemia: item extinctionem 6000. Florenorum pro menſtruo ipſius (Palatini) ſalario ſollicitare: Hinc commiſſio delata fuit Marggrauio Ohnſpacenſi (vt qui etiam abſque hoc ſu-

perius die 12. Octob. ægrè decoquere potuit, Palatinum & Anhaltinum ſuis duntaxat rebus conſulere in Bohemia, quomodocunque circa ſe, & cæteros Ordines Vnionis ageretur in Imperio) ac ſimul Duci de Wirtẽberg: qui conſequenter die 30. Nouemb. veluti indicant literæ Comitis de Solms ante recitatæ, Palatino ſententiam pronuntiarunt: nempè *mentem Statuum Vnionis hanc eſſe, vt prætenſioni ſex mille florenorum menſtrui ſalarij, ratione Generalatus per eandem ſibi aſſignati renuntiet; ante omnia verò Copias Vnionis ex Bohemia in Germaniam remittat, vel ferat ad minùs, earum loco alium ex ærario Vnionis militem conduci; atque hanc clauſulam interpretari quoque Status de cohortibus, quas ad ipſius ſingulatim perſona cuſtodiam antea deputarant. Se* (Solmenſem) *ambiguum hærere, qualiſnam deſuper reſolutio Palatino expediat, niſi quod conſultum imprimis videatur, prætenſionem 6000. florenorum dimittere, vel hanc ob cauſam, vt Status eò patientiùs conniueant cum Copijs ſuis in Bohemia detentis, donec Equitatum ſuum Obentrauttius conſummarit. Hic autem nouam ſe rurſus difficultatem prodere, quod prauiâ defalcatione 6000. florenorum in præiudicium Palatini, par agendi ratio exercebitur in alios itidem præcipuos Officiales* (hoc nempè metu potiſſimum cruciabatur Anhaltinus, inter Directores rei bellicæ Vnioniſtarum non poſtremus) *vt quibus ſtata ſtipendiorum ſolutio non debeatur, niſi dum pro neceſſitate Vnionis, realiter perſonaliterq́; in campo & caſtris deſudent*, &c. (ab Anhaltino autem veluti à Generali Bohemorum, eiuſmodi officia Ordines ſibi polliceri non potuiſſent.)

Ciuitates Palatino contradicunt.

Reſiduum huius Epiſtolæ, ſpectat Dominum Comitem de Hohen-Zolleren, ex quo percontatus fuerat Anhaltinus, *an non Commiſſionem aliquam in ſinu gereret, ad aliquos Statuum Correſpondentium* AD PARTEM? quocirca ſignificat Solmenſis: *nullo ſe indicio deprehendere potuiſſe, quod dictus Comes cũ vno vel altero de Statibus priuatim conuerſatus ſit*, &c. In Epilogo laudat Solmenſis Norimbergenſes, *quàm cordatè (couragëuſement) illi durante hoc conſeſſu Correſpondentiũ, reſolutiones ſuas expreſſerint, adeò vt amplius ab illis cæteri Ordines non poſtulaſſent, niſi quod pari ſemper cũ alijs conſtantiâ in hoc perſeuerarint, Negotium Bohemicum à cauſis Imperij ſeparandum eſſe.*

HohenZollern Legatus Cæſaris.

Norimbergenſes.

Supradictum decretum copias Vnionis ex Bohemia in Germaniam retrahendi, Anhaltinum magnoperè anguſtiauit. Itaque præter Memoriale commendatum Burchardo ab Erlach, aliaſque huc illuc porrectas Epiſtolas, eidem Erlach aliam inſuper inſtructionem particularem, & adiectitium Memoriale commiſit propriâ manu ſubſignatum 29. Nouemb. cum rationibus aliquot Palatino ſuggerendis, *an earum vi fortaſſis extorqueri poſſit à Statibus Vnionis, vt copias ſuas in Bohemia conſiſtere patiantur ſub Imperio Anhaltini noui Generalis, donec Obentrauttius cohortes ſuas conſcripſerit; Animum enim ſibi eſſe* (loquitur Anhaltinus) *iſtius militis operâ*

quam-

quamprimum ſeſe nonnihil refocillarit(paulò antè enim ſudauerat in expugnatione Piſeck & Pragaditz)*tentandi praeoccupationem via aurea*(NB. Germanicè Guldenſteigh.)*Interim tamen cauendum Domino Erlach, ne talis propoſiti apud vllum Vnioniſtarum mentionem inijciat, vrgeat autem ſtrenuè* (in hoc conſiſtit quartus præſentis inſtructionis articulus, qui nunc idcircò allegatur, vt agnoſcant Ciuitates, qualianam cum illis puncta apertè communicata fuerint, & cuiuſmodi ex aduerſo præ illis miſteria ſtudioſè diſſimulata:) *nunc tandem tempus eſſe & extremè neceſſarium, vt Equitatui ac Peditatui Vnionis in Bohemia, & in Palatinatu ſuperiore, dilata diu ſtipendia perſoluantur.* Piſeck. Pragaditz.

Ad articulum quintum verò, conſulit Palatino Princeps de Anhalt; *quinque millia florenorum deſtinata ad neceſſitatem Curruum, Equorum Tormentorum, & Officialium qui eorundem vſui præſident, vtilius collocari non poſſe, licet Quotam vnius duntaxat menſis non excedant, quàm in ſolutionem Equorum, Vecturarum, ac Directorum machinarum militarium, qui adducti fuerant ex ſuperiore Palatinatu : Nam* (Nota militem Vnionis) *hoc abſque ſubſidio nec Piſeck occupari potuiſſe*, (inquit Anhaltinus) *nec Pragaditz.*

Annectit Anhaltinus in paginâ ſeparatâ, manu propriâ (idcircò veroſimiliter, nè Vnio, loco Anhaltini alium quempiam Heroem ſufficeret) *Impediendum, ne Mauritio Landtgrauio Haſſiæ aliqua militum conſcriptio permittatur*, aut propterea fortaſſis; *quod Princeps hic* (quemadmodum ſcripſerat Camerarius 2. Iul. 16 9. ſupra fol. 71.) *nimium eſſet tetricus & intractabilis.*

Ad hæc Anhaltini conſilia, & Palatini poſtulata, qui veluti iam Bohemię Rex, authoritate ſuâ amplius quiddam ſe conſecuturum rebatur, reſolutio præter ſpē ſubſecuta fuit parū grata ac commoda, vti prodit Epiſtola Comitis de Solms Aulæ Magiſtri; de dato 2. Decemb. 1619. ita loquens: *Acriter ſollicitatum fuiſſe Palatinum, vt Copias Vnionis ex Bohemia remitteret: Ad extremum verò, tametſi non abſque graui difficultate hoc obtentum, vt eadem ibidem tantiſper commorari ſinantur, donec Obentrauttius cum Equitatu ſuo, de quo tamen nulla adhuc fama ferebatur* (de qui on' n' à nulles nouuell es du tout) *appulerit. Quoad ſatellitium verò, determinatum eſſe, vt ſi Palatino ad perſonæ ſuæ cuſtodiam diutius illud detinere placuerit, defectus hic nouorum militum delectu reſarciatur: ac tunc obligatum fore Palatinum, loco arrhæ, qua Equites hi conducti fuerant, nouos Equites prouidere de armis. Palatinum verò erga hanc propoſitionem nihil conſtituere voluiſſe, ſed reſolutionem ſuam Pragam vſque differre, ibi enim ſe magis practicè definire poſſe, an duabus illis Equitum centurijs, & quouſque indigeat, & Reſponſum hoc Ciuitatibus*(quæ ſuas potiſſimum crumenas hac ratione emungendas præſentiebant) *admodum diſplicuiſſe. Quoad ſatellitium pedeſtre, conſenſiſſe Palatinum, vt alia Peditum*

Haſſia Landtgrauij virtutes.

dictum Centuria conſcribatur, ſicq́; priores, Pragæ ſub ſtipendijs Palatini(aut veriùs Statuum Bohemiæ vel Prouinciarum confœderatarum) *remaneant*,&c.

Cæterum etſi præuia hâc reſolutione Palatinus in procinctu eſſet, Pragam proficiſcendi, iamque Magnum Aulæ ſuæ Præſidem præire iuſſiſſet, Ciuitates tamen (quibuſcum Marggrauius Ohnſpacenſis ob particularem reſpectum non illibenter conuenerat) dictæ ſe reſolutioni in tantũ oppoſuerunt, vt ipſum Aulæ Moderatorem vſque ex curru, quo mox mox Norimbergâ elabi parauerat, per os Marggrauij Ohnſpacenſis ad ſe arceſſerent, eique (prout ille met 3. Decemb. 1619. Anhaltino retulit) ſignificarent, *Malè contentas eſſe Ciuitates propter puncta ſequentia.* Spaldorff & Straiſſ. I. *Quod Palatinus deberi ſibi prætendat 18000. fl. pro trium menſium Salario ratione ſui Generalatus.* II. *Quod circa dimiſſionem ſatellitum ſuorum ſub præfectis Spaldorff, & Straiffen, declarare mentem ſuam tergiuerſetur, donec Pragam aduenerit. Prædorari ſe* (Ciuitates) *reſolutionem idcircò diu ſatis de induſtria procraſtinari, vt Ipſa tanto arctius Bohemicarum turbarum diſcriminibus implicentur: id quod Capita Ciuitatũ minimè probatura ſint.* III. *Vtique perſpicuũ ſibi eſſe, ſic telã texi, vt Ciuitates vnitæ, præſertim exiliores ſuſcipere, cõſtringantur præſidia militum, qui ſua inſolentia, aras pariter, focos & fortunas ipſarũ ſubijciant.* IV. *Quod Principalioribus officiatis, veluti ſupremo Præfecto Excubiarũ ac ſimilibus, cõſueta ſalaria non poſſint tribuere, niſi hi nomine Vnionis munere ſuo in Caſtris fungantur; Et niſi quatuor hiſce punctis ad ſatisfactionem ipſarum*(Ciuitatum)*reſpondeatur, futurum, vt ſuperiores illarum aliud ſecum decernant, & qualibet ſuam omni meliore modo ac proprio Marte Prouinciam tueatur. Propoſitionem hanc celebratam per deputatos Vlmenſes, hoc manè in Concilio apud Ducem de VVirtenbergh nomine omnium Ciuitatum ſimul. Se*(Magiſtrum Aulæ)*re peractâ, mox iter ingreſſum, & qualiſnam reſponſio ei ſubiuncta fuerit, ignorare. Interim verò metuendum eſſe, nè ſi vulnus hoc negligatur, multorum paſſim animi adhuc deterius ſaucientur, et plenus periculi effectus ſuccedat. Ohnſpacenſem, & VVirtenbergenſem ex tempore ſe interpoſuiſſe veluti Mediatores, & quo exitu quæſtio definita fuerit, copioſius relatum iri Anhaltino per Palatinum met*, (cui propoſitum erat die inſequenti Norimbergâ Ambergam excedere.) Supradicta omnia, quæ Magiſter Aulæ Anhaltino perſcripſerat idiomate Gallico, Ohnſpacenſis Ipſe Palatino expreſſit literis Germanicis, taliter *Hoc momento*(inquit Ohnſpacenſis)*certiorem me reddit Dux VVirtenbergenſis, Ciuitates*(quia circumueniri ſe deprehenderant)*peſſimè contentas, per Commiſſarios Vlmenſes Cancellario ſuo ſignificaſſe, nolle ſe quidem indignationem incurrere, aut multa loqui, Vnum tamen celare non poſſe, heſternâ die ſcilicet concluſum* (ſupra ſub dato 27. Octobr. fol. 101. Ohnſpacenſis, cum decretis Vnionis videtur ludere)*quod expectationi Palatini non vſque-*

quaq;

quaque fortaſsis quadrabit: Experiri enim ſe, Dominis ſuis Principalibus & Ciui- *Ciuitates*
tatibus coniunctim, neceſsitatem imponi, ad alia ſe conſilia conuertendi, cum in- *Palatino*
telligant (incipiunt ſapere, ſed ſerò, tametſi ne ſerius quidem ſapuiſſent, *diſſidunt.*
niſi etiam in ſequentibus deſipuiſſent,) *in ſuſpectam ſe tranſennam induci,*
vt cauſa Bohemica, pro quâ potiſsimum laborari videtur, Ipſarum (Ciuitatum)
præcipuè diſpendio foueatur. Cùm Ego porrò (inquit Olnſpacenſis) *cuperem*
deſcendi ad ſpeciem, inſtruxit me Doctor Faber (Cancellarius Wirtenbergen-
ſis, qui in Aulâ illâ contra reliquorum Conſiliariorum mentem ac vo-
luntatem circa negotium hoc infatigabiliter deſudauit) *tergiuerſatas non-*
nihil quidem fuiſſe Ciuitates, ſolùm tamen meminiſſe Salarij menſtrui, quod Re-
gia ſua Maieſtas (Palatinus) *iam percepit. Item ſe* (Ciuitates) *vtique penetraſ-*
ſe, quid ſibi velit, quod circa duas cohortes Equitum, reſolutionem ſuam Palatinus
pro hac vice diſtulerit. Item quoad ſtipendia, eandem debere eſſe cōditionem alto-
rum principalium officiatorum, ac Palatini; denique Ciuitates aduertere, milita-
rium præſidiorum ſe ſeruitute prægrauatum iri. Et talia alia.

Tametſi autē Ciuitates grauamina hęc ab humeris ſui amoliri magno-
perè conatæ ſint, Anhaltinus nihilominus ac Palatinus pro ſuo libitu ne-
gotia adminiſtrarunt, (vti docent ipſius Anhaltini literæ ad Comitem
de Hohenloe ſub dato 5. Decemb. 1619.) ex quibus apparet, exiguum
in Anhaltino fuiſſe ſtudiū, Status ab allegatis grauaminibus expediendi:
Nam reuocationem Copiarum ex Bohemiâ, eo tantum euentu appro-
bat, quo Vnio illas ad propriam neceſſitatem requireret dicens: *Manſ-*
feldium miſiſſe ad ſe (Anhaltinum) *Comitem de Styrumb, & inſtantiſsimè ſol-* *Styrumb*
licitaſſe, an placeat Equitatum ipſius (Mansfeldij) *vt denuò redintegretur, ex* *Comes.*
primarijs Caſtris, (quæ tunc temporis circa Viennam cum Exercitu Ga-
boris coniuncta erant) *in Bohemiam reuocare? Iam verò contigiſſe, vt eodem*
tempore Palatinus perſonaliter huc (Ambergam) *peruenerit; proinde ſe cum*
ipſo, hoc (Mansfeldij) *deſiderium debita ſubmiſsione communicaſſe. Poſtquam*
igitur Palatino placuit, ſibi (Anhaltino) *confidenter inſinuare, cum mandato*
idipſum pari cautela reuelandi Hollacenſi, facilè videlicet euenire poſſe, vt Vnio-
niſtæ ſingulari quadam intentione, (Catholicos obruendi, Epiſcopatus di-
deripiendi, aduerſam partem præueniendi, via facti conatus ſuos ex-
plendi) *Legiones ſuas ex Regno Bohemiæ reuocent, & alioſum conuertant*
(ad loca deſignata in literis Pleſſenij. 27. Nouemb. quo cætera etiam
conſilia diriguntur) *hinc Mansfeldij petitioni pro Bohemicorum præſidiorum*
incremento, ſatis factum fuiſſe. Ad extremum tamen Palatinus, priuſ-
quam Norimbergâ euaderet, quo Ohnſpacenſis (Generalis Leutenantij)
ac Ciuitatum, deuotam erga ſe voluntatem ſeruaret, animum ſuum
explicare coactus eſt, *velle ſcilicet cohortes pedeſtres, & equeſtres ad cuſto-*
diam ſibi deputatas (quemadmodum elucet ex decretis Vnionis No-

rimbergæ ſancitus §. PARI MODO, &c.) *in Bohemia retinere; cæteras autem infra ſpatium vnius menſis, niſi id improuiſa fortè neceſſitas adhuc citius poſtularet, dimittere: vlterius annectendo, vt Ohnſpacenſi Generali Leutenantio incumbat, locum duarum cohortum decedentium* (Huc potiſſimum ſpectabant Ciuitates, quæ cæteroquin parum ex querela ſua leuaminis reportaturæ fuiſſent) *aliorum militum vſq; ad iuſtum numerum conuocatione ſupplere: Palatinus autem arma duarum cohortum vnius Equeſtris, alterius pedeſtris, quas penes ſe detinuerit, Vnioni reſtituat. Interea in eius, cui collectio demandabitur, poteſtate ſit, milites luſtrare prout ipſi ceciderit commodiſſimum. Circa munus quoque ſupremi Generalis eoq; nomine perceptum Salarium, poſteaquam altememoratus Palatinus Vnioniſtarum ſe deciſioni commiſit, articulus hic ad einſdem* (Palatini) *arbitrium per ordines remiſſus eſt nihil dubitantes, eum conditionem ærarij Vnionis pro illuſtri ſua prudentia diſcretiſſimè conſideraturum*, &c.

Interim præcipuum grauamen, de diſtribuendis per Ciuitates præſidiarijs, & articulus de ſalario ſupremorum Officialium, cuius Solmenſis meminit, abſque reſolutione dilata ac diſſimulata fuerunt, niſi quod Ohnſpacenſis polliceretur, *ex duabus Centurijs peditum Wirtenbergenſium, quæ propè Oelchingen hærebant ſub territorio Ciuitatis Vlmenſis, niſi alterutram, præter ſpem, ſuſcipere grauarentur Kemptenſes ac Memmingenſes, Vnam ſe diſpoſiturum in ditione ſuâ propria, alteram ad ſuum ſimiliter Territorium admiſſurum eſſe Ducem de Wirtenberg iam nominatum*, &c.

Oelchingen.

Quanquam igitur in Conuentu hoc Vnioniſtarum, negotia illorum periculosè admodùm vacillarent (cum propter hæc & alia grauamina; tum quod calculus impenſarum in immenſum excreſceret, atque inter ſumma Vnionis Capita, nominatim Palatinus & Brandeburgicus Electores, Landtgrauius Haſſiæ, Marchio Ohnſpacenſis, Culmbacenſis, &c. aut nihil pependiſſent omninò, aut grauem reſidui debiti notam ſuſtinerent: Ciuitates præterea potiorem ſibi ſarcinam imponi recognouiſſent) iſtis tamen omnibus haud attentis, videbatur Conſortibus Vnionis, Bauariæ Ducem ſalutare illa tam acerbâ atq; atroci Epiſtolâ, vnde palpabiliter conuinci queat, hominum iſtorum ingenium à naturâ ſic quodammodo factum & infectum eſſe, vt vbi nec blandimentis proficiunt, nec vires iræ ſufficiunt, omnia, quantum in ipſis eſt, ſaltem arrogantium minarum clamore ac terrore conficiant. Dictum periculoſiſſimum Vnionis Statum agnoſcit Aulæ Heidelbergenſis Director in literis ad Anhaltinum 4. Decemb. 1619. ex Hartmanshofen. *Achatio de Dona* (inquit) *Epiſtolam commendari debuiſſe ad Ducem de Bullion.* Item *Norimberga optandam fuiſſe præſentiam Anhaltini, quod ibidem durante Conuentu Vnioniſtarum & Correſpondentium, omnis generis ſimultates eruperint, quæ præterquam quod Vnionis*

Camerarij error.

terminum

terminus appropiet, eandem fortè & facilè potuiſſent diſſoluere. Ibidem mentionem agitatam triginta mille Dalerorum totidemq́; florenorum, quæ Bremæ & Hamburgi ſublevauit Kniphuſius erga annuam penſionem 5. per 100. Item Matrem Regis Daniæ pro annuo ſimiliter cenſu mutuam offerre ſummam 200000. Imperialium, ſed cautionem poſtulare à Ciuitate Vlmenſi, Norimbergenſi, aut Argentoratenſi. (Aduertite Ciuitates Imperiales quinam & cuiuſmodi cuniculis Opibus veſtris inſidientur.) *Brema. Hamburgi. Daniæ Regis Mater.*

Næ vel integro abhinc anno ante Datum huius Epiſtolæ, olfeciſſent Ciuitates Capitales, qualemnam Directores Vnionis cramben coquerent, quia verò per alios fortè, quos erga negotium hoc benè diſpoſitos conſtabat, circumuentæ fuerunt, idcircò ſcriptum Præſidis Aulæ 18. Decemb. 1618. ad Anhaltinum, hoc nihilominus loco recitabitur, vt deinceps aduigilent, quinam apud ipſas modum & artem Gazophylacia Statuum tam dextrè exhauriendi dictare didicerint. *Cum deſiderio* (inquit Solmenſis) *expectatur Camerarius, & quidnam apud Vlmenſes profecerit. Valdè timendum, nè nihilo fructuoſius ille Vlmæ laborarit, quàm Paſtorius Argentorati, & in effectu reſponſum negatiuum referat. Norimbergenſes declarare ſe nolle, niſi prauiâ vlteriore communicatione. Inſinuatum ei* (Camerario) *fuiſſe, vt medium illud proponat, quod ſuggeſſerat* (NB.) *Oelhauius: ſed literas tardiuſculè fortaſſis appuliſſe, Camerario iam Vlmam profecto: Cæterum in tali caſu ei commiſſum, vt rem ſcriptò adoriatur, quâ via poſſent tentari etiam Argentoratenſes*, &c. *Expilatores Ciuitatum, qui? Doct. Oelhauius.*

Pari arrogantia, & beneuola (ſcilicet) affectione erga Bauarum, ſcribit Anhaltinus Pleſſenio Monachium verſus, cum hic iuxta Fridericum Comitem de Solms, Andream im Hoff, & Doctorem Oelhauium illam plenam minarum & armorum Legationem exequeretur. *Imperatorem exquiſiuiſſe Iudicium Statuum Auſtriæ, qua via rediri poſſe putent ad pacem? Hos luculenter reſpondiſſe: pacem indubiè recuperandam, ſi ſua Maieſtas renunciet duobus Regnis* (Bohemiæ & Vngariæ) *libertatem indulgeat Religionis; externum militem exauthoratum dimittat: promiſſis ac capitulationibus ſuis reſpondeat*, &c. *aliquos adieciſſe, optimum factu fore, ſi* (Romani Imperij adminiſtratione) *ſe penitus abdicet.* (verba formalia, *Quelques vns ont adiouſtè, que le meilleur ſeroit, de s'abdiquer totalement*, &c.) *Quod ſi nunc Bauarus neutralem ſe præbere voluerit, benè quidem; ſin minus, certò ſibi perſuadeat neceſſe eſſe, primam belli tempeſtatem ipſius ditioni, in pluribus ſimul locis ſuperuenturā:* il ſe peut aſſeurez (*inquit Originale*) qu' il ſera le premier, qui pourrat eſtre attaquè par diuerſes endroicts, &c. ſine dubitatione, quoniam non ipſe Dux duntaxat, ſed multò magis etiam cæteri Catholici ab Vnioniſtis, Columbæ imbelles exiſtimati fuerunt, qui arma fugiant, quietem inquirant, partem Epiſcopatuum, Prouinciarum ac prædiorum vltra *Subditi Auſtriaci quid Ferdinando conſulant? NB. Bauarus. Catholici puſillanimes.*

Digitized by Google

dimittant, vt ſecuri ſaltem conſiſtant: & reſiduum quoque ſuo tandem tempore (ſub prætextu nouæ cuiuſdam *pacis Religionis*, vel quod alia ratione *collapſa in Imperio animorum confidentia reparari & ſtabiliri nequeat*) per vſitatas Caluiniſtarum minas ac terrores ſibi adimi patiantur. Tali quippe procedendi modo, in duobus Comitijs nouiſſimis (vbi Legatus Marchionis de Ohnſpach non veritus eſt *publico ſuffragio ſuo æquitatem cauſæ, vi & ferro decidendam committere.*) reipſâ præualere conati ſunt, & ſcribit Ohnſpacenſis ipſe ſupra fol. 37. Ordines Catholicos in auxilium fortè Cæſari venturos, *non ſpontanea voluntatis alacritate, ſed pra mera trepidatione.*

Hæc, quæ Anhaltini, Solmenſis, Pleſſenij, & aliorum literis atque Inſtructionibus continentur, præter alia non pauca, in ſæpedicto Conuentu Vnioniſtarum Norimbergenſi propoſita, maſticata, concluſa, & executioni quoad fieri potuit, mandata fuerunt, iuxta conceptus & documenta Originalia, quæ Secreta Cancellaria Anhaltina complectitur ſub Titulo VNIONIS ACTA.

Speciatim verò ibidem notatũ eſt inter cætera, iuxta receſſum Vnionis de dato 29. Nouemb. 1619. & ſcriptum Palatini Electoris ad Principes inferioris Saxoniæ, ſub dato Norimbergæ 26. Nouemb. 1619. *Ordines Catholicos conuocationem militum ſuorum auſpicatos fuiſſe ab anno primum 1619.* Cùm è contra (veluti ſupra demonſtratum, & documenta teſtantur) *Ohnſpacenſis iam Menſe Iulio 1618. ſubarrhaſſet legionem duorum millium.* Eodem tempore quoq; laboraretur *pro conſtruendo ac continuando Peditatu quindecim milliũ & aliquot millibus Equitũ. Copiæ Mansfeldicæ iam tunc aliquãdiu ſuſtentatæ fuerant, & deſtinata in Bohemiã. Regnis ac Prouincijs inſidiæ parabantur: Debebat Nauicula Vnionis Menſe Aug. 1618.* (dummodo conſummari potuiſſet grandis ille Exercitus) *in mare excurrere; concurſus ac luſtratio militum fieri in Epiſcopatu Herbipolenſi: Eodem anno 1618. conſpirari in Reſolutionem Heroicam, & plus quàm Heroicam: imò Mundus ſurſ. deorſ. inuerti; cum Mari Adriatico coniungi Oceanus: Rex Franciæ induci, nè FERDINANDUM permitteret, ſi ad Electionem veniretur, in Collegium Electorale recipi: Matthia Cæſare adhuc ſuperſtite, inchoata fuit tractatio,* de Secretis Miſſæ, Item *quomodo in poteſtatem redigeretur Preiſach, Alſatia, vſque ad improuiſam expugnationem famoſa Ciuitatis N. vt eâ direptâ, neceſſaria ad continuationem belli impenſæ ſuppeterent.*

Sed neque excidit, *quid poſtmodum Anno 1619. durantibus Comitijs pro Electione Cæſaris Francofurti, eodem momento attentatũ fuerit in Ciuitate Pragenſi;* præſertim autem, *cuiuſmodi ante omnia hæc, varijs in locis intra & extra Imperij limites celebrata ac ſancita fuerint pacta & fœdera, quibus interuenientibus Papiſtæ certis locis ſuccumberent: Quâ item via, copia Palatini coniuncta cum Exercitu Vnionis, Pilſam, Pragaditz, Piſeck, Strackonitz, Winterbergh, Wodian,*

Wodtan, & Pechin reipſa expugnauerint, ſimile quiddam deſignarint contra Paſſauiam & Ratiſbonam; Quingenti Equites Solmenſes, dum Francofurti Electio Cæſaris pertractaretur, per militem Vnionis in territorio Catholico fugati ac diſsipati fuerint, & ſuggeſtum ab Landegrauio Haſſiæ, vt dict: milites Vnionis FERDINANDVM *aduentantem adorirentur, Francofurtum præoccuparent, Electionem Cæſaris, nullis non modis ac medijs impedirent.*

His omnibus tamen non obſtantibus, in ſupradictâ Concluſione puncto tertio, liber adijcere; *An non conſideratione dignum ſit, qua ratione poſsit ſibi Vnio ſuo tandem tempore impenſarum, quæ modò funduntur, diſpendium reſarcire?* Cum Catholici ſecundum propriam Confeſſionem Ohnſpacenſis, non vltronea aliqua animoſitate arma corripuerint, ſed *ex metu ac trepidatione*, vt prætereatur, Et ex Propoſitionibus, Reſponſionibus, ac replicis per Legatos Vnionis Monachij coram Duce Bauariæ celebratis: Et ex declaratione Statuum Catholicorum Herbipoli emanatâ. 9. Martij 1620. quæ omnia typis impreſſa, Et ex ſexcentis latinis, Gallicis, Germanicis, Relationibus, Hiſtorijs ac Mercurijs Gallobelgicis, euidenter liquere, nihil iniquius impingi poſſe Catholicis, quam *quod occaſione defenſionis ſuæ in Imperio, intempeſtiuum bellum orditi ſint, ſicq; Correſpondentibus anſam porrexerint, ſuas pariter perſonas ac Prouincias congruis pro neceſsitate præſidijs muniendi.*

Quæ inſuper Norimbergenſi hoc Vnioniſtarum Conuentu ſpecialiter in medium prolata & reſoluta fuerint: quotuplices receſſus ac decreta Vnioniſtarum & Correſpondentium, cum eorundem ſupplementis & corrollarijs dictata & ſubſignata, cuiuſmodi item expeditæ ſint litteræ ac tranſactiones *cum Statibus Hollandiæ: Ciuitatibus Imperialibus & Anſeaticis: in controuerſiâ Epiſcopatus Argentoratenſis: circa prætenſionem Ducum Saxoniæ de VVeinmaren: ſuper causâ Pupillorum Marchionum Badenſium: de Actione Auguſti ac Friderici Palatinorum contra Dominum fratrem eorundem Principem VVolffgangum VVilhelmum; de occupatione Ciuitatis Ratiſbonenſis:* Nec non quales celebratæ ſint deliberationes, Inſtructiones, & Salutationes; *ad circulum inferiorem Saxonicum, in Legatione ad Cæſarem, & in negotio Religionis Comitum VVetterauiæ.* Præpterea, quo pacto Vnionis deputati, *Rationes militarium ac ſimilium impenſarum ſubduxerint: quovſque earundem ſe extenderint Reſtantia: ad quantum numerum Exercitus Vnionis acceſſerit; in quibus territorijs collocatus fuerit & quo Ordine diſtributus: qualis conditio Tormentorũ & Armamentarij;* vlterius *quã callidè Vnionis præſertim Triumuiri, machinationes ſuas repræſentarint, Gallo, Anglo, Sabaudo, Venetis & ibidem conſilium auxiliumq; popoſcerint:* Pariter quid non tentatum & excogitatum, *quo in tranſennam Vnionis polliceretur quoque Elector Saxoniæ: quam Ille è contra cordialiter & ingenuè, Electorem Palatinum, Vnionem, Bohemos de pace, con-*

cordia, iuſtitia, æquitate & ſubmiſſione commonefaciendo nihil profecerit. Et quænam alia porrò illis locis acciderint, neceſſe non eſt in præcurſoria hâc narratione prolixius recenſere, ſuo enim tempore omnia ad vnguem ex ipſis in lucem edendis Orignalibus demonſtrabuntur.

Vnioniſtarum Exploratores.

Licebit nihilominus Lectori ſudorem ac ſolertiam Directorum Vnionis inde quoque conijcere, quod non tantùm apparatum bellicum ad finem intentionis ſuæ conſequendum curioſiſſimè direxerint, verùm etiam, cum *Cæſarem aduerterent per Legatos, ex Gallia & Italia ſuccurſum ſollicitare*; deinde *in militaribus expeditionibus per magni intereſſe, vt de contrarijs aduerſæ partis ſtudijs vel minimi quique rumuſculi explorentur, & diſcutiantur*, operæ pretium eſſe duxerint, vbique locorum vſque ad ipſam Ciuitatem Conſtantinopolitanam ſpeculatores ſubarrhare, quo ſenſu Anhaltinus in Additionali quodam Memoriali, quod Burchardo ab Erlach præbendum erat, ad articulum tertium præcipit: *Conſidenter deliberari cum Bubinghauſen Miniſtro VVirtenbergenſi non infimo, An aliqua ratio adinueniri queat, Veredariū quempiam Auguſtâ Vindelicorum Bruxellas properantem* (hac enim via perferuntur literæ ex Francia & Hiſpania per territorium Wirtenbergenſe) *extra Prouinciam intercipiendi.* Item articulo quarto, *iubet Camerarium negotiari cum Friderico de Bergh* (Quæſtore Vnionis ſupra ærarium Norimbergenſe) *vt Româ, & Venetijs non vulgaria ſibi duntaxat noua hebdomadatim procuret*; ſed ipſi inſuper Dona Mandatum, *vt cum præfacto Berck ad partem deliberaret, qua ratione exiſtimet poſſe in Italia fidorum quarundam perſonarum ſecretâ operâ, certam de arduis tractatibus notitiam explorari?*

Fridericus à Berck denuo tentat Venetos.

Quanquam autem Chriſtianus Princeps de Anhalt, Anno 1618. ſub Bohemicæ Rebellionis initium, vt poſtmodum ſæpius, crediderit, poſſe ſe Rempublicam Venetorum, magnarum & mediocrium perſonarum interuentu (quos inter Balthaſar Nevv multos excelluit) per ſpecioſas ac plauſibiles adinuentiones illaqueare, vt ærarium Vnionis grandis ſummæ adiectione locupletarent: Reſpublica tamen, longè debiliori fundamento cauſam ſuperædificatam intelligens, pro conſuetâ ſuâ prouidentia tergiuerſari maluit, vt proinde Anhaltino Friderico Berck, & alijs, meritò ſuſpectum eſſe oportuiſſet, denuò in hanc petram impingere, & nihilominus ea fuit inquietorum animorum præſumptio, vt quod vnâ agendi ratione conſecuti non ſunt, alia via ſibi attentandum exiſtimarint; Itaque præmemoratus Berck proſperum ſibi ſucceſſum imaginatus, ac ſuę innixus dexteritati *prudentiſſimum Senatum* circumueniendi, quo præclaram ſibi apud conſortes Vnionis opinionem conciliaret, ſub dato 24. ſiue 14. Decemb. 1619 renuntiat Anhaltino, quæ ſubſequu[illegible] *Se cum omni obſeruantia percepiſſe, quæ Illuſtriſſima ſua celſitudo ſibi* (Fri-

bi(Friderico à Berck)*Imperare dignata eſt per Baronem de Dona;quare hodieque ſtylum ſe acuiſſe & ſcripſiſſe verſùs Italiam, ac de aliquali ſaltem fructu benè ſperare. Apud Venetos autem in præſens talem eſſe Politiæ conſtitutionem, vt perſonæ probè affectæ, pro deſiderio ſuo non ſemper proficiant, ideoq́; poſtulari, vt materia ipſis ſuppeditetur per Miniſtros publicos, quò vires & animum abſque periculo ſuſpicionis exerant, Nobis* (Caluiniſtis) *fauendi, maximè autem reluctandi ſub prætextu communis boni, Conſortio Papali, ac Rei-publicæ quadantenùs conſulendi; alioquin præcaueri non poſſe, quin varia inconuenientia incidant, cum* (Veneti) *præ varijs ſuſpicionibus, præſertim Religionis ergo, in multis ſæpè conniuere cogantur, quæ ſuo mallent arbitrio declinare. Nihil ſe prætermiſiſſe, quin propris inſtinctu pleroſque commonefaceret, tempus poſtulare, vt ſuam deniquè mentem Reſpublica declaret, eamque ipſo rei effectu teſtetur; amplius ſine dubitatione emolumentum hinc ſibi eam polliceri poſſe, quàm ex Sabaudia: Nam in Germania materiam*(Auſtriacos opprimendi)*ſic diſpoſitam ac præparatam nunc eſſe, vt ſi Veneti quadantenus eam fouere vellent, prætenſæ tandē Monarchiæ cogitationes, abſque vlteriore aliarum Nationum moleſtia euaneſcerent. Et quanquam præter hoc etiam, alij Reges ac Principes amici Regni Bohemiæ huc uſque conati ſint, eidem conſilio & auxilio ſuo patrocinari, nondum tamen præſenti neceſſitati ſatisfactum eſſe, attento graui cauſæ momento, ac magnâ prouocati hoſtis potentiâ, & quod Aerarium Regni iam ante hac per eiuſdem Poſſeſſores funditùs exhauſtum, inſuperq́; debilitatum fuerit. Conſequenter coniecturari poſſe, ſtante repentinâ hâc mutatione, præmemorati Regni neruum, non eſſe enimverò vſque adeò formidabilem, quin incolis illius generoſior adhuc animus ex ſolido aliquo ſuccurſu accederet, hanc ſanè occaſionem eſſe, tale iugum excutiendi, exoptatiſſimam, dum ab vnâ parte Hiſpanus, Prouincias ſuas, præſidiorum in Germaniam ablegatione nudaret, ab alterâ Regni Bohemici militiam, nè ille præualeat, corroborari contingeret, & ad Victoriæ ſpem DEO benè iuuante, erigi; dummodo Hiſpanica factio hâc ratione diſtrahi ac diſſipari poſſet, eiuſmodi ſucceſſu, fides illius in Italia euacuari, & Dominium* (Venetorum) *procul ab hodierno Ipſius Territorio vltra etiam Pyrenæum extendi. Nec enim profectò dubitandum, quin ij, quibus Reſpublica opem tulerit, ſi Victoriam DEO propitio reportarint, mutua viciſſim gratitudinis officia præſtituri ſint, ſuoq́; milite promptiſſimè adfuturi, quemadmodum eiuſdem voluntatis in nouiſſimo bello* (NB.) *mediocre quoddam ſpecimen præbuerunt,* & id genus alia. *Se* (Berck) *omnino confidere, vbi ſimiles, alijs quoque in locis negotiationes ſucceſſerint, operam ſuam fructu non cariturum: Et Epiſtola hac iam ſubſignatâ, excogitaſſe ſe, & expreſſiſſe in ſchedulâ ſeparatâ* Poſcriptum *quoddam, circa duo millia Equitum collecta in Statu Mediolanenſi* (NB. quàm audacter hic & ſui ſimiles ad deceptionem aliorum multa confingunt. Vide ſupra fol. 87.) *& literis incluſiſſe, nihil dubitando, quin & hoc ad accelerandam expetitam reſolutionem aliquid conferet; alioquin obliga-*

Digitized by Google

obligatiſſimum ſe, qui in hiſce ac ſimilibus rebus aduigilet, dummodo vel obiter præmoneatur,&c. Quod Fridericus à Berck fideliter præſtitit, quia in defectu verorum nouorum, etiam falſa confinxit.

Dum Literæ hæ Friderici Berckenſis (quas ſecretâ temporis ratione introduci oportuit) 4. Ianuar. 1620. Anhaltino porrigerentur, vehementer conquerebatur Gothardus de Starnbergh, ad Onaſum (ſiue Oenum) Prouincialis militiæ Gubernator, ſub dato Linq. 9. Ianuar.

Gothardus à Starnbergh.

Superiorem Auſtriam quò diutius, eò arctius ab hoſtibus circumſideri, prout Nepos ſuus Dominus Eraſmus de Starrenbergh, nuper ad Regiam Maieſtatem (Palatinum) *ablegatus, docebit. Inter reliqua Militem Cæſaris recuperatâ Ciuitate Ipſenſi*, (quam paulò ante pro ſecuritate tractus Danubij, ſic poſtulante neceſſitate, Ipſe Godefridus de Starnbergh ſubegerat,) *Prouinciæ huic ad Oenum indies periculoſius appropinquare, vt proinde in Territorio Ipſenſi deinceps conuenire non liceat, nec tranſitus ſuperſit, quo Cæſareani ab vlteriore impetu, niſi numeroſâ militu manu prohibeantur. Mediocria quidem præſidia ſe diſpoſuiſſe in confinibus VValdtſce*, &c. *Nè ſubditorum paſſim animi* (NB.) *conſternentur, aut* TERROR PANICVS *Regionem inuadat: Hoſti autem* (Comiti de Buquoy) *media ſufficientia ad manum eſſe, derelictâ hâc viâ alterius tranſitus commoditatem arripiendi ac Prouinciam deprædandi* &c. *Communitatem* (ad Oenum) *in Caſtris Bohemiæ & ſuperioris Auſtriæ, inſtantiſſimè laborare prò ſuppetijs, vt hæ ſaltem fauces Ipſenſes militari præſidio muniantur, & aliquantulam illis ſpem obtigiſſe; an effectus ſubſecuturus, tempori committendum eſſe, dummodo hoſtis non præueniat. Si enim hic in haſce Regiones penetraret, & Bohemiam & Germaniam Vniuerſam in diſcrimen vocatum iri*, &c. *Propè Paſſauiam hærere Legiones Gallicas octo millium, vno duntaxat milliari à confinibus Oenenſibus; quod aut nolint aut nequeant in hanc regionem irrumpere, mirandum eſſe: plura ſe ſcribere non velle*, &c.

Trepidatio Statuũ ad tractum Oeni ſuperiorem.

Quo Epiſtolæ contextu ſignificare voluit, quàm celebris tunc occaſio affulſerit Comiti de Buquoy, prius quam Copiæ Vnionis, ſe in Bohemiam contuliſſent, ſummam rei fœliciter conficiendi; & quam ex aduerſo Rebelles deſperata conſilia aggreſſi ſint, vbi experiebantur, non ſerium atque atrocem, ſed benignum contra ſe proceſſum inſtitui, in tantum, vt Georgius Tſchernembellus circa hoc tempus 24. Nouemb. 1619. non veritus ſit proponere Anhaltino: *Quanquam Paſſauia membrum ſit Imperij, quia tamen contra Bohemiam & Status ad Onaſum, durante hoc bello, indubitata hoſtilitatis indicia exhibet*, &c *Ratione etiam oportuni ſitus multa in vtramque partē præſtare valet, nec vlterius diſſimulari meretur, an non occupari poſſet durante hac hyeme* &c. *alioquin præ peſtilenti hoc nido requiem non eſſe ſperandam, & Bauaro, ſi in iſtam ſe fortè tragœdiam vellet ingerere, perpendendum, Prouinciam ſe poſſidere, quæ vndique pateat irruptionibus Vngarorum*, (NB.) &c.

Tſchernembellus.

Paſſauia.

Alio-

Alioquin nouum adhuc conſilium hoc tempore cudi cœpit, poſteaquam Bauarus miſſis ad ſe Legatis, reſponſum ſuum non eâ menſurâ remenſus eſt, quam Vnioniſtæ ſperaſſent: quia verò timendum erat, ne ſimultates illæ incrudeſcerent, quarum Solmenſis ſupra meminit in diſceſſu Palatini ex Conuentu Norimbergenſi, iuxta literas de 3. & 4. Decemb. 1619. Et præſertim Ciuitates cauſam arriperent, aliud quippiam decernendi propter turbas Bohemicas, hinc dicti conſilij executio per Marchionem de Ohnſpach Generalem Vnionis Leutenantium, vſque ad pleniorem reſolutionem GENERALISSIMI protogata fuit, & Burchardus ab Erlach ſubito Pragam ablegatus cum literis de dato 1. Ianu. 1620 in quibus (Ohnſpacenſis) varij generis Noua enumerat, procurata quantum colligitur & extorta exacuto ſtylo Quæſtoris Norimbergenſis Friderici à Berck, ex Italiâ & Mediolano, quo confictum illud *Poſtſcriptum* reſpexerat *Burchardo ab Erlach* (inquit Ohnſpacenſis) *Memoriale ſe præbuiſſe, vnde mens & intentio ſua locupletius innoteſcat. Hoſtem Vnionis ſtrenuè ſe ad bellum præparare, & accedere de die in diem propiùs. In Italia vbique concitari militem, & veriſimile imprimis eſſe, armorum exercitium minimè defuturum. Itaque ſperare ſe, Regem* (Generaliſſimum) *non contradicturum, quo minus executioni mandentur, quæ Inſtructio Erlachij complectitur, quanquam ipſe* (Ohnſpacenſis) *non ignoret, multa ſibi hoc nomine à Ciuitatibus* (quibus cura tantum impoſita fuit Aerarium locupletandi) *exprobatum iri.* Combien que ie ſcay bien (*loquitur textus*) que ne manqueront des reproches des viles &c.

Burchardus ab Erlach. — *Noua Italica.* — NB.

Prænominatus Fridericus à Berck Quæſtor Vnionis, ſub eodem dato literas dedit Pragam verſus ad Anhaltinum, quæ ibidem 6 Ianuar. 1620. appulerunt, huius contextus: *Cum hiſce literis traijcere ſe Noua Italica, in quibus ſolerter expendendum punctum de Peditatu. Se* (Berck) *de certitudine illius non omninò quidem ſecurum eſſe, planè tamen credendum, Factionem Pontificiam non quieſcere, ſed diu noctuq́; pro virili ſudare ac vigilare; & quanquam Noſtri omnia explorata habeant, deeſſe tamen illis materiam apertè negotiandi. Conſuetum Amicum, hoc curſore nihil dediſſe literarum, ſilentium tamen ſuum per alium excuſaſſe, quod præſentem defectum proximo veredario ſupplere decreuerit. Alioquin poſſe Anhaltinum ex ſubiectâ ſcriptura conijcere, quod ipſe* (Berck) *quidem, inter membra Reipublicæ, non negligat ſalubria ſemina* (fructuum Caluiniſticorum) *ſpargere, quæ æquis etiam animis ſuſcipiantur,* &c. *Quis autem nominet ſe,* 5 6 (ſecretus proditor, qui nec nomen ſuum edere vult, nec ipſi Vnioni innoteſcere) *ſe* (Berck) *vſq; in aliam occaſionem reuelandum differre, ob certos reſpectus; Anhaltinum tamen perſonam hominis non difficulter penetraturum, ſi ad Antipapam reſpiciat, atq; ita negotia aliquam ſenſim formam induere. Cæterùm hâc opportunitate præmittere ſe*

Explorator incognitus in Italia.

Heluetij Zurigenſes. *non poſſe, quin ſignificet, poſteaquam Heluetij maximè Zurigenſes, tam ingenuè ſe erga Vnionem animatos teſtantur, occaſionem hanc neutiquam deſerendam eſſe, cum imprimis ratione Tranſitus, Nationis iſtius inclinatio multum polleat: deinde tali fortè medio Senatus (qui perſuaderi ſe non patitur) ad faciliorẽ tranſactionẽ adduci poſſet, dũ N N. Legatus in Zurich reſidet, & ſi ſuppetias aliquas decernere oporteret pro Heluetijs, vti hodierni temporis conditio poſtulat, quo loca aliquot Gatholicorum* (Confœderati Catholici, aduigilate) *in ſuam poteſtatem redigant, & Hiſpanos remorentur, plura vtique commoda ſperari poſſe, tametſi nunc aliqua pecunia portio impendenda eſſet, iuxta Prouerbium Italicum*, Che fuſſe à buttar' il lucio, per pigliar il peſce, &c.

Scripti huius corollarium varij generis particularitates complectitur, quidnam in Excellentiſſimo Collegio geſtum ſit, circa confœderationes aliquas, & ortas deſuper diſputationes. Item ex Vrbe Romanâ: *Neminem ibidem non mirari Generalitatem Palatini, & facinus illius non iam amplius temeritati tribui vti Papa initio ſibi perſuaſerat, ſed prouidentiæ, cum omnes ad idem intentum concurrant Principes Proteſtantes in Europa, vt illomet ictu alios praeoccupent, quem hi Ipſis inferre parauerant.*

Veneti. In ſcripto quodam dato Venetijs 3. Ianuar. narrat rurſus ibidem reſidens ſecretus explorator 516. quam ſedulo illic laboretur, *vt Dominium ad literas ſe Palatini & Vnionis tandem declaret. Legatos ſpeciales ad Palatinum* (qui nouam illi Electionem congratulentur) *expediat, & mediocrem ſaltem adijciat ſummam pecuniæ, quo animus ipſius ad exacerbandam cauſam virilius incaleſcat*; cum vlteriore Inſtructione, *quo pacto id tunc temporis præpeditum fuerit: nihil interim omitti, quin ſingulorum concilientur fauores, & omnia reſponſa negatiua congrua replicationum viciſſitudine quoad eius fieri poteſt inualidentur.*

Nicolaus VVolsky Mareſcalcus Poloniæ. Melchior Koſenbabr. Waiwoda Cracouienſis. Quo ſtudio porrò Anhaltinus ſpeculatores ſuos occupatos tenuit in Italia, eodem Marggrauius de Iagerndorff eoſdem exercuit in Polonia, & 4. Ianuar 1620. renuntiat Anhaltino ſecretam quandam ſuggeſtionem Nicolai Wolsky, Poloniæ Mareſcalci, quam ille per Senatorem quendã Principatus Opoliẽſis Melchiorẽ Koſenbabr ſibi (Marggrauio) inſinuauerat, huius argumẽti. *Tametſi in Polonia collectus fuerit mediocris Exercitus, eũdẽ tamen non detinendũ, niſi ad menſem Maiũ vſque: & ſi quid fortè attentari contingeret, ſe* (Wolsky) *vna cum VVaywoda Cracouienſi & Duce Exercitus, alijsq́, eius claſſis confidentioribus amicis ſuis præpediturum, quo minus Regi in circulatibus aut ſimilibus Comitijs pecunia ſuppeditetur, ſi hãc præſertim decreuiſſet in præiudicium Sileſiorum impendere. Sed & Regi impoſſibile eſſe; pecuniam propria fidei ſua oppignoratione conſequi, & aliunde non ſuppetere*, Vltra hæc, *Mareſcalcum Coronæ Polonicæ, certiorem reddi cupere Marchionem de Iegerendorff, ſed ſub roſâ ſanctiſſimi ſilentij, quodſi Rex Hiſpaniæ, Pontifex, & alij Cæſaris aſ-*

ſecla

Digitized by Google

ſecla magnâ aliquâ militum vi eidem opitularentur, & Bohemia cum aſſociatis Prouincijs, Regno Poloniæ adhærere vellent, Polonos earundem protectionem in ſe ſumpturos, vt Literæ Maieſtatis, & priuilegia ſua, nullo diſcrimine ſarta tecta conſeruent.

Quæ alioquin eodem hoc tempore Poſonij ac Viennæ ſuper Inducijs ineundis deliberata, & ijſdem vſque ad diem S. Michaëlis continuandis concluſa ſunt, typis edita prodierunt, ex quibus hoc ſingulatim notandum, Bethlehem Gaborem mox Poſonio ſubacto, Cathedralem ibidem Eccleſiam S. Martini diripuiſſe: Exercitium Catholicum eliminaſſe, noua Prædicantium monſtra introduxiſſe; Stephanum quoque Colalthi, Vngariæ ad Portam Conſtantinopolitanam Legatum, Imperatori Turcarum literas obtuliſſe. *quibus Ordines Vngariæ, Bohemiæ, Morauiæ, Sileſiæ, Auſtriæ, Hereditario illi hoſti, munitiſſima Vngariæ Caſtra, Fileck, Nouigrad, Zſcbatzin, Palanca, Iarmuth, & Waitzen, ſe tradituros pollicebantur, veluti & Bethlehem pro priuatâ ſuâ parte* Geneam, *tempore Sigiſmundi Batorei impenſis Imperij recuperatam, cuius Dominium ad ſexaginta in circuitu milliaria extenditur.*

Poſonium Vngariæ.

Rebelles Cæſaris potiſſima Vngariæ caſtra Turcis offerunt.

Quidnam vlterius prætactus Bethlehem ad Portam Otthomannicam perpetrarit, teſtatur Chyrographum ipſius ſatis alioquin vulgatum ad Tyrannum Turcicum, quod pro continuandâ duntaxat rerum geſtarum ſeriè hoc loco abbreuiatur: *Tragœdiam ſe, ad quam Imperatoris Turcici literis ac Legationibus multoties coactus fuit, auſpicatũ eſſe, iamq; præcipuos ſibi dynaſtas Vngariæ conciliaſſe; pauculos deſiderari quidẽ, ſed & horũ ſe animos cum tempore deuicturum. Hinc colligi, ſe promiſſis ſuis nunquam non, veluti Turcici Imperatoris ſeruum & captiuum decet, ſatis feciſſe, & facturũ quoq; impoſterũ quicquid Magnus Turca mandare dignabitur; nec quicquam intermiſſurum, quod aliquando ſiue per Legatos, ſiue per fidei ſuæ iuramentum promiſerit. Adhæc Status Vngaricos iam addixiſſe, auxilio ſe futuros, quocunq; eos neceſſitas poſtularit. Vtique meminiſſe* (Imperatorem Turcarum) *quidnam Status Vngarici* (Emericus Turſo, Georgius Setſchky, Ragozi, &c.) *ante hæc perſcripſerint, timendum eſſe, niſi ipſe* (Gabor) *aduigilet, & ad ſacerdotũ Papiſticorum* (ſupra fol. 99. de intentione Gaboris & Vnioniſtarũ, totũ Papatũ pedetentim eradicandi:) *extirpationem cooperetur. Quæ autem in hoc genere inchoauit, ad fauſtum quoque finem* DEI *ſe auxilio perduxiſſe. Subinde obteſtari Magnum Turcam tanquam Patronum ſuum, nè Germanicæ Tractationi* (Nam Rebellium machinationibus Cæſar ſe apud Portam Otthomannicam opponebat) *fidem tribuat, ſe enim* (Gaborem) *certò ſcire, quidnam illi offerant, ſed præſtare non poſſe, ideoq; vitam ſe & mortem ſuam Magni Turcæ arbitrio commiſiſſe.*

Genea Trãſyluaniæ.

Bethlehem Gaboris litera ad Imperat. Turc.

Par planè diligentia in Imperio adhibita fuit, omnes Conſiliorum

Digitized by Google

minutias expiſcandi, vnde apud Catholicos, ac præſertim in Aulâ Cæſaris pauca admodum tranſacta fuerunt, quæ tres Vnionis Directores per occultas ſuas vbique propè locorum diſpoſitas inſidias non aſſecuti ſint. Cæſaris ſanè ac Ducis Bauariæ Secreta eouſque penetrarunt, vt bellici eorundem apparatus numerum & quantitatem reſciuerint, cuiuſmodi eiuſdem Ordo ac diſtributio, quales viæ ac ſtatiuæ deſignatæ aut etiam deſignandæ, ipſis perſpectum fuit de die in diem, ipſi in ſpecie & ad vnguem callebant. Cum igitur præſentirent, Bauaricum Exercitum maximè, intento ſuo impedimento futurum, graues conſultationes celebrari cæperunt, vt ratio aliqua eidem occurrendi inueniretur, & ſcribit Ioannes Comes de Naſſavv ſenior Ohnſpacenſi 7. Ianuar. 1620. *Cum hoc veſpere ex domo mea huc* (Heidelbergam) *appuliſſem, in mandatis mihi reliquit Dominus locum tenens, vt eundem ſubſequerer Wiſlochiam verſus, nam ibidem quoque compariturum Marchionem Badenſem. Sub veſperam igitur poſteaquam adueni, continuò inſtituta fuit deliberatio, quonam loco commodiſſimè appropinquantes Copia Bauarica ſi non profligari penitùs, ſaltem prohiberi poſſent à tranſitu? Me recentem aduentare ex confinibus, vbi illi morantur, quicquid ergo de ijs exploratum mihi eſſet, edicerem. Poſteaquam de omnibus circumſtantijs curioſè retuliſſem, ambo ſimul Principes iuſſerunt, vt eadem Illuſtriſſima Veſtra Celſitudini* (Ohnſpacenſi) *ilicò ſignificarem, &c.*

Copia Bauarica impedienda, cadenda. Io: Comes de Naſſavv.

Comes de Naſſavv vbi prętactas particularitates denuò recẽſuiſſet, iudiciũ ſuũ ſuper hâc quęſtione pronũtiauit taliter; *Quodſi cũ auxilio Statuũ, poſtremũ illorum agmen diſſipari poſſet, & primi manipuli per Badenſem & Ohnſpacenſem, id ſanè antequam vires ſuas coniungant ſummè fore neceſſarium. Quare diſcretioni Ohnſpacenſis ſe committere, an Dominos Status ad progreſſum inuitare velit, atque viam quam illi ſibi deſignauerint explorare, vt prius copia ex parte Vnionis conuocata Ipſis* (Statibus) *ſe oportunè coniungant. Et ſuo quidem iudicio opera pretium eſſe, vt Equitatus ſtipetur aliquot centurijs peditum, & commodiſſimum fortè locum (ſaluâ ſaniore ſententia) eos adoriendi fore circa Limburgum*, cum annexione particularitatum quarundam *de apparatu Electoris Saxoniæ*, &c.

Haſſiæ Lãdtgrauius.

Mauritium Landtgrauium Haſſiæ (pergit textus) *ſummè exiſtimare neceſſarium, vt Bauaricus hic miles* (NB.) *cadatur propter cauſas ſupradictas. Idcirco enim ſe* (Naſſouium) *euocatum fuiſſe VVolckersdorffium, vt ſuam quoque ſuper hoc propoſito ſententiam in medium proferret.*

Conditio negotij poſtulat, per Ohnſpacenſem Landtgrauium commoneri quatenus trecentos Equites & mille Pedites ſine vlteriore morâ quanto citius congreget, ſicq́ paratus ſit, ſuas vires, ſi caſus ille accideret, cum Hollandis coniungere. Ad hoc autem propenſum eum eſſe, inde niſi perſuadeo, quod iam antè ſecum decreuerit prahabitâ licentiâ Militibus hiſce viam circa Limburgum occludere.

Quod ſi

Quod ſi iam copias haſce, prout ratione Status euitari non poteſt, cedi ac diſſipari accidat, facilè prævidet Illuſtriſsima Celſitudo Veſtra (Ohnſpacenſis) *viciſſim tempeſtatem aliquam excitandam in Palatinatu inferiore. Cum igitur nulla ibidem præſidia ſuperſint, præter trecentos Equites Obentrautij, obſecro quàm humiliter, non grauetur Ohnſpacenſis* (citra tamen præiudicium) *omnia ſic diſponere, vt via ac ratio hoſtem impugnandi ineatur tutiſsima, & inferiori Palatinatui ſufficienter proſpiciatur. A meâ interim parte ſedulò omnia explorare conabor, et vndique vigilabi[illegible] quouſque ſuppetiæ ante nominatæ aduenerint.*

Literas haſce Marggrauius Ohnſpacenſis ſub dato 8. Ianuar. ex Rotenburg tranſmiſit in Originali ad Anhaltinum adiungens, *ſummæ eſſe neceſsitatis, vt non obſtante ſuccurſu, qui propediem exſpectatur, Vnio vires ſuas adaugeat; alioquin curſum rerum infauſto fortè exitu terminandum* (Il faut neceſſairement que nous nous renforcons outre les ſecours qu' auons à attendre, ou les affaires iront mal) *Fratrem ſuum Culenbacenſem, vt copiæ in Baÿrsdorff & Erlangen conſideant, nolle permittere* (næ præclarum ſolatium) *& tamen DEO auſpice facturum ſe* (Ohnſpacenſem) *quantum per vires & fortunam licebit*, &c.

Eadem die allata fuit Marchioni Epiſtola ab Anhaltino, quâ eidem aduentum ſuum renuntiat Pragâ Ohnſpachium ſiue Ambergam (tunc enim tranſactio cum Bethlehem Gabore Pragæ confirmata fuerat, eidemque centum millia florenorum tranſmiſſa.) Et ſubſecuta fuit promptiſſima reſponſio huius tenoris: *ſibi* (Ohnſpacenſi) *aduentum Anhaltini accidere longè iucundiſsimum, quòd ſine ipſo ſuperior Palatinatus magnopere trepidaret.* His immediatè ſubnectit Ohnſpacenſis deſignationem quandam militum ad ſuperiorem Germaniam contendentium ex Belgio, quæ extendit ſe ad Equites mille ſeptingentos, & ſexies mille trecentos ſeptuaginta pedites: Quibus ita conſtitutis, *Badenſi ſe commendaſſe* (inquit Ohnſpacenſis) *ante omnia Palatinatum ſuperiorem, &c. deinde Tranſitum propè Francofurtum*, &c. Tertiò, *vt primo quoque die celebretur luſtratio Equitum Obentrautij.* Quartò, *Tormenta & Munitiones in Ordinem redigantur.* Quintò, *Subditi certis hinc inde locis diſponantur, quæ ſuſpecta ſint potiſsimùm* (NB.) *Moguntino. Quod ſi verò memorata Copia Palatinatu à tergo relicto altius aſcenderint, tunc Badenſis cum Equitatu acceleret verſus* Wimpfen & *Neuſtadt*, &c. *Si autem Bambergam tenderent, & præterita Norimbergâ Forchemium, Eo caſu ſibimet* (Ohnſpacenſi) *properandum fore ad vſq; Bayrsdorff & Erlangen. Vtrum porrò ipſe* (Ohnſpacenſis) *cum ſuis præſidiarijs retardandis hoſtibus aduenis ſufficiat, Anhaltini Iudicio conſiderandum relinqui. Nam in viâ ſtationem ſuam collocaſſe Milites Herbipolenſes minimè contemnendos, & militare quidem ſub nomine Bauari, ſed nullo negotio tranſcribi poſſe in Caſtra Cæ-*

Culenbacenſis Marchio.

Digitized by Google

ſaru (hinc rurſus conuincitur, Directores Vnionis vbique cogitationes & machinas ſuas diſpoſuiſſe aduerſus Imperatorem) *Bauarum igitur, ſi reſoluat ſe, nouellis hiſce Copijs, quo minus in itinere retardentur obuiam iturum, nam à quatuor duntaxat cohortibus Equitum VVirtenbergenſium à propoſito ſuo præpediri non poſſe.* (Obſerua, Anhaltinum propria manu in margine adieciſſe, à lui facile faire à l'arme, iuxta illud quod ſuprà, Eundem ſcripſiſſe legimus ad Pleſſenium.) *Quare quæſtionis eſſe quodammodo, an Vnio tam ſolidè armata ſit, vt pro hâc vice ſtudioſa illi im*[illegible]*o in Exercitum Ligæ Catholicæ poßit ſuaderi? Se* (Ohnſpacenſem) *vigore iniuncti ſibi muneris conuocaſſe vicinos Principes & tres Circuli Ciuitates præcipuas, ipſisq́ ad oculum demonſtraturum, caſtra Vnionis magna adhuc opus habere acceßione militum, ac deinceps non de Vnico ſolùm ærario eiusq́ facultatibus loquendum* (Notate, Ciuitates Imperiales) *ſed omnes in vnum conferendas eſſe fortunas, alioquin timendum, nè ridiculo euentu Simia* (Heidelbergenſis) *pro Leone dometur. Item ſuccurſus ſedulò promouendos, vt ex Belgio aſcendat Iuſtus Exercitus; id enim niſi fiat, Vnionem, ſecretam ab Eccleſiaſticis cantilenam minimè extorturam. Scire ſe deſiderare, an practicabile ſit, vt Ohnſpacenſis & Anhaltinus conueniant; ſibi vnum obſtare, quod non liceat hinc* (Rotenburgo) *pedem mouere, &c.*

Simia Heidelbergenſis.

Bleichardus ab Helmſtadt.

NB.

Eadem die ſcribit Bleichardus ab Helmſtadt ad Anhaltinum, identidem ex Rotenburg. *Rotenburgi magnum fuiſſe gaudium de incolumi Anhaltini aduentu, omnes enim ſperare, præſentiam ipſius & prouidam ſingulorum ordinationem, Bauariæ Duci, graue fore obſtaculum, Marchionem Durlacenſem hodie, id eſt* 8. Ianuar. *cum ſuis copijs VVimphenam tendere, Stationem ſibi delegiſſe circa Neuſtadium; propè Heilbrunnam, Neccarum traijcere, ibiq́ vlteriora mandata Illuſtriſſimæ ſuæ Celſitudinis* (Ohnſpacenſis) *præſtolaturum. Interea conqueri, quod Ciuitates Imperiales Vnioni addictæ, lucrum pecuniæ illis in locis, vbi milites conſidere iubentur ſibi applicent; Quamobrem optandum, vt Anhaltinus ad laudatißimæ Vnionis emolumentum, honorem verò etiam Regni Bohemiæ, niſi mutua hæc obſequia cum tædio coniuncta eſſe velit, defectui iſti remedium afferat.*

NB.

VVirtenbergenſis Dux ad Anhaltinum.

Poſteaquam Princeps de Anhalt veluti iam promulgatus & indubitatus Regni Bohemiæ Generalis, munus hoc ſtrenuè ſibi obeundum exiſtimans, Brunam ſe contuliſſet: in Imperio interim difficultates Vnionis ſenſim ingraueſcere viderentur, Dux Wirtenbergenſis 12. Ianuar. 1620. ſalutatum illum voluit ſequenti Epiſtolâ. *Mirificè nos affecit fœlix & fauſtus Dilectionis veſtræ reditus ex Bohemia, cum eâ de causâ, vt præſenti rerum concluſioni in ſuperiore Palatinatu per varias neceſſariasq́ ordinationes ſubueniatur: tum quod prudenti ſuo Conſilio Conſortibus Vnionis defenſionis ſuæ curam tractantibus multum lucis ac leuaminis afferre queat, dum conſtans eos rumor de grandi aduerſariorum Exercitu in aliquam quodammodo trepidationem coniecit. Et*

Digitized by Google

cit. Et nunc quidem Dilectionis veſtræ præſentia tanto commodior accidit, quod mox ſub Ipſius reditum Ioachimus Erneſtus Marchio Brandeburgenſis ſupremus Domini Generalis Leutinamtius, neceſſitate ſic vrgente mediocrem Conuentum indixerit Heidelbergæ celebrandum; Huic ergo cum publici boni Zelo priuatis negotijs noſtris & impedimentis poſtpoſitis, perſonaliter, D E O propitio interuenire decreuerimus, quo Germanam animi noſtri affectionem teſtemur. Hinc neutiquã dubitamus; quin Dilectio veſtra amica huic petitioni noſtræ locum datura ſit, & quemadmodum hactenus de Republica benè meruit, ita deinceps quoque non attento exequi temporis diſpendio laudabilem animi ſui propenſionem continuatura, ſimul cum Domino Marchione Heidelbergam ſe conferendo, vt ibidem ſummè neceſſarijs deliberationibus præſto ſit, quemadmodum id abſque Dilectionis veſtræ moleſtia, & aliorum negotiorum præiudicio commodiſſimè fieri poſſe confidimus, &c.

Cum tandem Vnio ad ſolatium Palatini ac Bohemorum militem ſuis hactenus ſtipendijs ſuſtentatum (& tamen clamatur, Vnionem ſe in diſſidium Bohemicum non ingrerere) Ipſius (Palatini) Imperio dimiſiſſet, prænominatus Bleichardus ab Helmſtatt, 16. Ianuar. Rotenburgo ſcripſit quæ ſubſequuntur. *Circa futuram tranſcriptionem quinque Centuriarum Peditum* (Vnionis) *erga ſubſtitutionem totidem conſimilium, neceſſariam fore Commiſſarij alicuius præſentiam, per quem, vbi à Iuramento Vnionis ſoluti & exauthorati fuerint, nouo mox Sacramento deuinciantur. Proinde non grauetur Anhaltinus Regiæ Maieſtatis* (Palatini) *deſuper mentem exquirere. Item quà via & ratione retardandum putet militem Bauaricum? Inter alia, deprehendere ſe* (Helmſtadium) *Quod quædam leuis momenti licèt, ordinationes, Exempli cauſa, abrogatio ſtatuarum & Ornamentorum in Templis* (Pragæ enim huius generis ſupellectilem diripuerat Palatinus ex Eccleſia in Arce, & Ieſuitarum,) *Statibus quibuſdam Vnitis grauiter diſpliceant. Itaque neceſſariam ac prolixam ſibi materiam occurrere literarum ad Anhaltinum, maximè cum ad eas ingenuo quoque affectu vrgeatur erga ſuam Maieſtatem* (Palatinum.)

Bleichardus ab Helmſtatt.

Templa ſpoliata Pragæ.

Die 16. Ianuarij tranſmittit Fridericus à Berck Anhaltino, Reſponſionem Reipublicæ Venetæ ad literas Palatini & Vnionis, & iuxta hanc longum diſcurſum Nouellantis cuiuſpiam ex Vrbe Romanâ: Inter cætera: *Multorum ibidem animos valdè perplexos eſſe ac magnopere trepidare, ad commotionem proteſtantium in Germania, quod Pontifex nihil ad rem conferre velle videatur: & N. N. nouis rurſum diſcordijs cum eodem digladiari, neque magnopere contriſtandos, ſi D E V S Omnipotens, ſuam tandem in ſceleratos hosce Eccleſiaſticos indignationem effunderet: Cardinales non ſemel Papam commoniuiſſe, vti Statum Eccleſiæ, qui irruptioni Aquilonarium populorum vndique patet, munire velit, verùm ad impenſas pecuniarias eum adduci non poſſe: Vnde aliquoties Cardinali* BELLARMINO *conqueſtum eſſe, Magnam ſe quidem cala-*

Noua ex Vrbe Rom. pro Caluiniſtis.

Pontifex.

Bellarminus Cardinal.

calamitatem agnoſcere in Germania: ſuam verò è contrario facultatem tam exiguam, vt per eandem, tametſi maximè cuperet, nè in minimo quidem illi opitulari ſufficiat. Sed neque multa pro Cæſare ſubſidia ex Gallia expectari poſſe: Regem enim illum pari ſe Exceptione excuſaturum cum Electoribus ac Principibus

Galliæ Rex. *Eccleſiaſticis, nempe ſi aduerteret, Pontificem imprimis, dictis Electoribus ac Principibus Catholicis celebris cuiuſdam ſuccurſus exemplo præire, tum ſibi quoque cauſam atq; animum congruas ſubmittendi ſuppetias non defuturum. In re ſ veritate ſocordiam atque auaritiam Pontificis, Cæſari impedimento eſſe incredibili, &c.*

Paulo poſt Fridericus à Berck Epiſtolam ſecreti cuiuſpiam Correſpondentis mittit Venetijs, de dato 17. Ianuar. exaratam magnâ ex parte characteribus arithmeticis, quas Berck ſiue alius quiſpiam iſtius claſſis Cabaliſta explicuit, circa varias particularitates confœderationis initæ inter Rempublicam Venetam ac Status Hollandiæ; nec non de hodierno Statu Regni Galliæ; inter cętera:

Angliæ Rex *Regem in ſuâ ad Palatinum reſponſione, eundem honorare noluiſſe titulo Regio, tali prætextu, quod Ipſe Rex Angliæ tam propinquo Matrimonij nomine illi coniunctus à ſimili quoque intitulatione abſtineat; Venetijs alioquin Apologiam Palatini* (ſuper acceptata Coronâ Bohemiæ) *ex Germanico in Italicum idioma tranſlatam & typis impreſſam, vſque à biduo venalem circumferri.*

Vigeſima prima Ianuarij, renuntiatur Anhaltino ex Hagâ Comitis inter alia; *Conatos fuiſſe Conſiliarios quoſdam Anglicanos, Regem ſuum ab auxilio ferendo Electori Palatino auertere, eiq; perſuadere, vt dictum Generum ſuum moneat Coronâ Bohemicâ renuntiare, nè ſuas in diſcrimen Prouincias conijciat, quando quidem potentia Cæſaris eiusque conſortum, Ipſius viribus tot modis præpollet.*

Pontifex. Vigeſima quintâ Ianuar. 1620. ſcribit rurſum clancularius correſpondens ex Vrbe Romanâ: *Quanquam pergratum accidiſſet Pontifici, vt Electores & Principes Catholici ad bellum ſe offenſiuum declaraſſent, & non ad defenſiuum tantùm; hoc tamen non potuiſſe Eum ab Ipſis conſequi: Interim diuulgatam fuiſſe Romæ Apologiam Palatini, Et probè imprimis acceptum, quod non cogitet moleſtare Catholicos* (ſi credere fas eſt) *inter cætera indicatum, Catholicos prudenter ſibi conſulere, dum tempeſtatem Vnionis Proteſtantium à ſe, quantum fieri poteſt, amoliuntur. Item Pontificem nonnullas Cæſari ſuppetias addixiſſe quidem, ſed velle differre In ſumma tam parùm præſtiturum, vt longè minimùm, & neque toleraturum, vt Hiſpanus in Statu Eccleſiaſtico pro Germania*

Apologia Palatini Romæ ſpargitur. *militem colligat,* Item *Apologiam Palatini Romæ varijs in locis lectam fuiſſe, & quanquam multi eam interdici deſiderarent, Pontificem tamen de induſtria diſſimulaſſe, quippe qui in negotijs concernentibus Reges ac Principes cautè progreditur.* Hinc igitur conuincuntur Vnioniſtæ, quam alienum ſit à veritate,

quod

Digitized by Google

ipſi allegant, Pontificem in Germania bellum fouere, Principes ob Religionem perſequi, extirpare, & quoad eius fieri poteſt, ſubiugare Monarchiæ Hiſpanicæ &c.

Vt autem pateat vniuerſis Romanis ac Venetis, qualeſnã Spiritus inter ipſos circumuolent; & ſecretiſſima quoq; locorũ illorum geſta, conſilia ac decreta externis communicari, vt proinde aduigilent, & inquirant, deprehenſos examinent, & conuictos pro condigno remunerent, viſum eſt inſerere inter cætera, quænam clandeſtini ibidem ſpeculatores, ex quibus Venetus ille communiter numeralibus notis nominat ſe 516. Friderico de Berck hac de cauſâ conducto Quæſtori Vnionis perſcripſerint: & qui Romæ imprimis reſidet, *Præterita Septimanâ*, inquit, Menſe Februar. 1620. *ibidem literas ſe vidiſſe Senatoris cuiuſdam Veneti huius ſubſtantiæ: Negotia Bohemica pro parte Palatini multò ſuccedere fœliciſsimè, vſque adeo, vt Reipublicæ iudicio ipſos propè limites tranſgrediatur. Quod enim Hæc cum Vnione ac Palatino hucvſq; colluſerit, idcircò maximè factum fuiſſe, vt ſeipſam liberaret à metu Domus Auſtriacæ. Neminem ſub ſole viuere, qui minùs erga vnam vel alteram partem afficiatur, atq; Dominium Venetorum, ſolum enim intentum eſſe ſolere commodo proprio. Vnde ex hiſtorijs conijci, quod ſi curſus diſsidiorum Germaniæ nonnihil interuerteretur, & animaduerterent Veneti, ex amicitia Hiſpanicâ aliquod ſibi emolumentum ſperandum eſſe, eos Germanis Principibus deſertis, contra illoſmet fœdus cum Hiſpano icturos. Et iam antehac ſatis luculenter eos inſinuaſſe, ſi Hiſpanus vel paululum ſecedere vellet à limitibus, & Tractatum inchoatum cum N. reſcindere, ſe quoque non illibenter valedicturos proteſtantibus. Hoc ſenſu Legatum Venetum iteratis vicibus proteſtatũ fuiſſe, Venetos Auſtriacorum aduerſarijs opem tuliſſe, non ex peculiari affectu aliquo erga Proteſtantes, ſed ſolum ad redimendã vexam, vt Hiſpanus cogeretur domum ſuam tueri, atq; interea Reſpublica illorum ab iſtius infeſtatione terrâ mariq; ſecura conſiſteret. Veriſimile, Sabaudum ac Mantuanum pacem pacturos, ambos enim ab Hiſpano offenſos eſſe, & quandoquidem Domus Auſtriaca tam periculoſis procellis quatitur in Germania, facilè eos præſentire, quod triumphante fortè Palatino, Italia quoque cataſtrophe ſua metuenda foret. Cùm enim intendatur oppreſsio domus Auſtriacæ, neceſſe eſt, Hiſpanum prius aggredi in Italia, vbi præcipuus neruus latet Monarchiæ Caſtellanæ, ac tali caſu, ſi quis motus circa Mediolanum inſurgeret, egregiam ipſis in eodem Ducatu, rei benè gerendæ occaſionem non defuturam* (all' occaſione di tumulti in Italia, poſſino nello ſtato di Milano far qualche bel colpo, &c.)

Occultus Speculator ſub Symbolo 516. Venetijs.

Veneti.

Cum vndecima Ianuar. 1620. varij huc illuc exploratores emiſſi fuiſſent, narratur tandem 16. Februar. ex Pirn de Electore Saxoniæ: *Illuſtriſsimam ſuam Celſitudinem, non obſtante, quod Ioannes Caſimirus, & Ioannes Erneſtus Duces Saxoniæ de lineâ Coburgenſi, Eam ſerio dehortati ſint, in propoſito*

Saxoniæ Elector.

iri, vt vt ſit, illos eſſe, quibus furia pugnæ prima minatur (Prophetia.)

Hornæ in directorio inferioris Auſtriæ decretum fuit, *circa inaugurationem* (quæ apud ſubditos vtriuſque tractus Oenenſis, ſexcentis impedimentis retardata eſt) *aut ſimilia, nihil attentandum, niſi præſente Anhaltino.* nam iuxta literas Georgij Eraſmi Tſchernembelli de dato 3. Martij. Status illi humiliter flagitauerant, *Quatenus Anhaltinus, paternam ipſorum curam ſuſcipere dignaretur, vt qui poſt DEVM, ſpem ſuam in illius potiſſimùm auxilio repoſuiſſent, eſſentq́; paratiſſimi eiuſdem ſe conſilio quocunque euentu obedienter ſubijcere.*

In Tractatione Brunenſi ac Poſonienſi, ad quam reſpicit Epiſtola Vngenadij, de dato Linꝫ 25. Februar. prodeunt inſidiæ, quibus conſpi-
Styria. rantes moliti fuerant, ad ſimilem Rebellionem ſuſcitare Styriam, Ca-
Carinthia. rinthiam, Carniolam: & dictus Vngenadius Anhaltino ſignificat, *Status*
Carniola. *Euangelicos in Styria, Carinthia, & Carniola, reſolutos quidem, libertatem Religionis ſollicitare, ſed quantum aduertitur, timendum eſſe, ne ſuperuacaneus fortè metus eos à propoſito ſuo deterreat,* &c.

Verum ad hanc defectionem quod attinet, Brunæ colloquium habuit
Eckenberg Eques diuinus. cum Comite Turnenſi quidã Eckenbergius, quem idem Comes ſplendidiſſimis poſtmodum verbis commendauit Anhaltino, inquiens, *Dominus hic de Eckenberg Eques eſt, qua religione, qua probitate & candore animi, præ omnibus qui ſub ſole viuunt, incomparabilis; Patria Stirius, ſtemmatis nobilitate Illuſtris ac præpotens, imò in Prouincia,* amor & deliciæ generis humani. *Ex hoc diſcere poterit Anhaltinus, quàm ſalutaris foret negotiatio, ſi amicabili agendi ratione Stiria ſuperior ſubigeretur. Ad quod obtinendũ requiritur mediocris Peditatus, quem coniunctæ ſimul Prouinciæ ſtipendijs ſuis pro rata ſingularũ in vnam maſſam collatis, ſuſtentare poſſent, & generoſus hic Bellator* (Eckenbergius) *ducatu ſuo dirigere. Hic DEI auſpicijs proſperum dabit initium, & facilem ſucceſſum, fœlici quoque exitu coronabit, Dummodo Illuſtriſſimæ ſuæ Celſitudini* (Anhaltino Turnenſis Generali) *placuerit, rem deliberare, & Dominum de Eckenbergh in ſuis* (Turnenſis) *caſtris nunc occupatum accerſire, ad ſe.* Extrinſecus chyrographo ſuo adiecit Anhaltinus quidnam deſuper concluſerit. I. *Stirij per literas ſalutandi & inuitandi ad Confœderationem.* II. *Milites quanti. Quando. Vbi. Quomodo?* III. *Verſus Boſnakirch.* IV. *Introducendi ſimul Concionatores,* &c.

In prætactâ tranſactione Poſonienſi, ſuper eodem hoc puncto habita eſt deliberatio, *quo pacto ſcilicet Prouinciæ hæ in confœderationem illaqueari queant, aut ſi nequeant, Gabori aliqua in eaſdem irruptio facienda.* Vnde cum iniuncta fuerit commiſſio Budiano, ex parte Gaboris animos Statuum Styriæ pertentandi, hic paulò poſt datum præcedentium literarum recenſet,

ceaſet, *Quoſdam ex Ordinibus Styriæ inſinuaſſe, paratos ſe, Gabori viam aperire & portas pandere; hoc præuio reliquos occultos correſpondentes aduigilaturos, vt ſtatim accelerent, nam hucuſque nulla re aliâ detentos fuiſſe, quàm defectu commodæ occaſionis*, &c.

Extat quoque Epiſtola Comitis de Turn de dato Brun. 25. ſiue 15. Februar. in quâ aliarum literarum meminit, quas Comes Hollacenſis expediuerat ad Baſſam Budenſem, eidem tranſmittendas per directionem Ipſius (Turnij) ſed infœliciter procuratæ veroſimiliter perierunt. Itaque *Si Baſſa* (inquit Turnius) *literas illas non viderit, graui curâ animum meum anguſtiari neceſſe eſt*, &c. Attendat Lector, an non cum Turcâ, eiusque Mancipijs, Triumuiri in harum Prouinciarum exitium conſpirarint, ſicque *lupus* quod aiunt, *lupum* cognouerit? *Turnenſis Comes.*

Decimâ ſeptimâ ſiue 7. Martij, Indicat Georgius Ioannes Poblitz (ex ſupremo Ordine Commiſſariorum Militarium) Principi de Anhalt *Ioannes* multa ſpecialia ex Ciuitate Pragenſi; Ex quibus inter cætera diſcitur; *Poblitz.* *Palatinum & ſuos, concluſione Vnioniſtarum Norimbergenſi non obſtante, poſt lapſum præſcripti ibidem menſis, ſubſidia ſibi Vnionis nihilominus pro libitu vſurpaſſe, & quaſdam inſuper Copias in Bohemia militaſſe ſub ſtipendijs Vnionis*. Item *quinque cohortes, quas Reinhardus Comes extra Bohemiam recenter conuocauit, luſtrãdas 20. ſiue 10. Martij in Enzeſdorff: milites eſſe ſpectabiles: eademmet die terminari Menſem ſeptimum, vt proinde ſolutio ſeptem menſium* (NB.) *incluſiuè debita Legionibus Anhaltini, incumbat Vnioni: octaui verò, Regia ſua Maieſtati* (Balatino) *Legionem Saxonicam, veluti innuit VVilhelmus Dux Saxoniæ, pro medietate tranſlatum iri in Regnum Bohemiæ, ibiq; res tolerabili adhuc loco verſari, adeò vt proceres Regni, priſtinis legibus & conſuetudinibus hodieq; inſiſtant. Eoſdem heſterna die Maieſtatem ſuam* (Palatinum) *ſalutaſſe, vti pecuniã ipſis mutuam ſubminiſtrare non grauaretur, quò militibus ſatisfaciant; ſibi enim nè tantum quidem ſupereſſe, vt vel de vnius menſis iam dudum ſanctè promiſſo ſtipendio eis reſpondeant. Se* (Poblitz) *cum hominum iſtorum in propria ac tanta neceßitate ſocordiam recogitat, pauere ac trepidare. Grande præter hæc ſecretum eſſe, quod Illuſtrißima ſuæ Celſitudini* (Anhaltino) *reuelet, ſi commoditas daretur perſonalis colloquij, non enim poſſe committi calamo, & qualiſcunque ſibi ob oculos verſetur nebula, certum imprimis eſſe, Menſtruum illud ſtipendium non enim verò tam promptè præſtandum, atque ipſe* (Poblitz) *cuperet, & Illuſtrißima ſua Celſitud* (Anhaltini) *neceßitas poſtularet.*

Cum præterea Anhaltinus, non ſolùm nomine Regni Bohemiæ & incorporatarũ Prouinciarũ, Generalis eſſet belli Dux, verùm etiam *ſalus ac ſolatiũ* Tractus ſuperioris & inferioris ad Onaſũ, inferioris Auſtriæ Rebellibus, qui manu contra Cæſarẽ armatâ, nouũ regimen, Directionem, & ſeparatum Corpus communitatis inſtituere præſumpſerant primùm

Heluetij Zurigenſes.

non poſſe, quin ſignificet, poſteaquam Heluetij maximè Zurigenſes, tam ingenuè ſe erga Vnionem animatos teſtantur, occaſionem hanc neutiquam deſerendam eſſe, cum imprimis ratione Tranſitus, Nationis iſtius inclinatio multum polleat: deinde tali fortè medio Senatus (qui perſuaderi ſe non patitur) ad faciliorē tranſactionē adduci poſſet, dū N N. Legatus in Zurich reſidet, & ſi ſuppetias aliquas decernere oporteret pro Heluetijs, vti hodierni temporis conditio poſtulat, quo loca aliquot Catholicorum (Confœderati Catholici, aduigilate) *in ſuam poteſtatem redigant, & Hiſpanos remorentur, plura vtique commoda ſperari poſſe, tametſi nunc aliqua pecuniæ portio impendenda eſſet, iuxta Prouerbium Italicum*, Che fuſſe à buttar' il lucio, per pigliar il peſce, &c.

Scripti huius corollarium varij generis particularitates complectitur, quidnam in Excellentiſſimo Collegio geſtum ſit, circa confœderationes aliquas, & ortas deſuper diſputationes. Item ex Vrbe Romanâ: *Neminem ibidem non mirari Generalitatem Palatini, & facinus illius non iam amplius temeritati tribui vti Papa initio ſibi perſuaſerat, ſed prouidentiæ, cum omnes ad idem intentum concurrant Principes Proteſtantes in Europa, vt illomet ictu alios præoccupent, quem hi Ipſis inferre parauerant.*

Veneti.

In ſcripto quodam dato Venetijs 3. Ianuar. narrat rurſus ibidem reſidens ſecretus explorator 516. quam ſedulo illic laboretur, *vt Dominium ad literas ſe Palatini & Vnionis tandem declaret. Legatos ſpeciales ad Palatinum* (qui nouam illi Electionem congratulentur) *expediat, & mediocrem ſaltem adijciat ſummam pecuniæ, quo animus ipſius ad exacerbandam cauſam virilius incaleſcat*; cum vlteriore Inſtructione, *quo pacto id tunc temporis præpeditum fuerit: nihil interim omitti, quin ſingulorum concilientur fauores, & omnia reſponſa negatiua congrua replicationum viciſſitudine quoad eius fieri poteſt inualidentur.*

Nicolaus VVolsky Mareſcalcus Poloniæ. Melchior Koſenbahr. Waiwoda Cracouienſis.

Quo ſtudio porrò Anhaltinus ſpeculatores ſuos occupatos tenuit in Italia, eodem Marggrauius de Iagerndorff eoſdem exercuit in Polonia, & 4. Ianuar 1620. renuntiat Anhaltino ſecretam quandam ſuggeſtionem Nicolai Wolsky, Poloniæ Mareſcalci, quam ille per Senatorem quendā Principatus Opoliēſis Melchiorē Koſenbahr ſibi (Marggrauio) inſinuauerat, huius argumēti. *Tametſi in Polonia collectus fuerit mediocris Exercitus, eūdē tamen non detinendū, niſi ad menſem Maiū vſque: & ſi quid fortè attentari contingeret, ſe* (Wolsky) *vna cum VVaywoda Cracouienſi & Duce Exercitus, alijsq́; eius claſsis confidentioribus amicis ſuis præpediturum, quo minus Regi in circularibus aut ſimilibus Comitijs pecunia ſuppeditetur, ſi hāc præſertim decreuiſſet in præiudicium Sileſiorum impendere. Sed & Regi impoſſibile eſſe; pecuniam propria fidei ſuæ oppignoratione conſequi, & aliunde non ſuppetere*, Vltra hæc, *Mareſcalcum Coronæ Polonicæ, certiorem reddi cupere Marchionem de Iegerendorff, ſed ſub roſâ ſanctiſſimi ſilentij, quodſi Rex Hiſpaniæ, Pontifex, & alij Cæſaris aſ-*

ſcela.

ſecla magnâ aliquâ militum vi eidem opitularentur, & Bohemia cum aſſociatis Prouincijs, Regno Poloniæ adhærere vellent, Polonos earundem protectionem in ſe ſumpturos, vt Literæ Maieſtatis, & priuilegia ſua, nullo diſcrimine ſarta tecta conſeruent.

Quæ alioquin eodem hoc tempore Poſonij ac Viennæ ſuper Inducijs ineundis deliberata, & iiſdem vſque ad diem S. Michaëlis continuandis concluſa ſunt, typis edita prodierunt, ex quibus hoc ſingulatim notandum, Bethlehem Gaborem mox Poſonio ſubacto, Cathedralem ibidem Eccleſiam S. Martini diripuiſſe: Exercitium Catholicum eliminaſſe, noua Prædicantium monſtra introduxiſſe; Stephanum quoque Colalthi, Vngariæ ad Portam Conſtantinopolitanam Legatum, Imperatori Turcarum literas obtuliſſe. *quibus Ordines Vngariæ, Bohemiæ, Morauiæ, Sileſiæ, Auſtriæ, Hæreditario illi hoſti, munitiſſima Vngariæ Caſtra, Vileck, Nouigrad, Zſchatzin, Palanca, Iarmuth, & Waitzen, ſe tradituros pollicebantur, veluti & Bethlehem pro priuatâ ſuâ parte* Geneam, *tempore Sigiſmundi Batorei impenſis Imperij recuperatam, cuius Dominium ad ſexaginta in circuitu milliaria extenditur.*

Poſonium Vngariæ.

Rebelles Cæſaris potiſſima Vngariæ caſtra Turcis offerunt.

Quidnam vlterius prætactus Bethlehem ad Portam Otthomanniecam perpetrarit, teſtatur Chyrographum ipſius ſatis alioquin vulgatum ad Tyrannum Turcicum, quod pro continuandâ duntaxat rerum geſtarum ſeriê hoc loco abbreuiatur: *Tragœdiam ſe, ad quam Imperatoris Turcici literis ac Legationibus multoties coactus fuit, auſpicatū eſſe, iamq; præcipuos ſibi dynaſtas Vngariæ conciliaſſe; pauculos deſiderari quidē, ſed & horū ſe animos cum tempore deuicturum. Hinc colligi, ſe promiſſis ſuis nunquam non, veluti Turcici Imperatoris ſeruum & captiuum decet, ſatis feciſſe, & facturū quoq; impoſterū quicquid Magnus Turca mandare dignabitur; nec quicquam intermiſſurum, quod aliquando ſiue per Legatos, ſiue per fidei ſuæ iuramentum promiſerit. Adhæc Status Vngaricos iam addixiſſe, auxilio ſe futuros, quocunq; eos neceſſitas poſtularit. Vtique meminiſſe* (Imperatorem Turcarum) *quidnam Status Vngarici* (Emericus Turſo, Georgius Setſchky, Ragozi, &c.) *ante hac perſcripſerint, timendum eſſe, niſi ipſe* (Gabor) *aduigilet, & ad ſacerdotū Papiſticorum* (ſupra fol. 99. de intentione Gaboris & Vnioniſtarū, totū Papatū pedetentim eradicandi:) *extirpationem cooperetur. Quæ autem in hoc genere inchoauit, ad fauſtum quoque finem* DEI *ſe auxilio perduxiſſe. Subinde obteſtari Magnum Turcam tanquam Patronum ſuum, nè Germanicæ Tractationi* (Nam Rebellium machinationibus Cæſar ſe apud Portam Otthomannicam opponebat) *fidem tribuat, ſe enim* (Gaborem) *certò ſcire, quidnam illi offerant, ſed præſtare non poſſe, ideoq; vitam ſe & mortem ſuam Magni Turcæ arbitrio commiſiſſe.*

Genea Tranſyluania.

Bethlehem Gaboris litera ad Imperat. Turc.

Par planè diligentia in Imperio adhibita fuit, omnes Conſiliorum minu-

minutias expiſcandi, vnde apud Catholicos, ac præſertim in Aulâ Cæſaris pauca admodum tranſacta fuerunt, quæ tres Vnionis Directores per occultas ſuas vbique propè locorum diſpoſitas inſidias non aſſecuti ſint. Cæſaris ſanè ac Ducis Bauariæ Secreta euſque penetrarunt, vt bellici eorundem apparatus numerum & quantitatem reſciuerint, cuiuſmodi eiuſdem Ordo ac diſtributio, quales viæ ac ſtatiuæ deſignatæ aut etiam deſignandæ, ipſis perſpectum fuit de die in diem, ipſi in ſpecie & ad vnguem callebant. Cum igitur præſentirent, Bauaricum Exercitum maximè, intento ſuo impedimento futurum, graues conſultationes celebrari cœperunt, vt ratio aliqua eidem occurrendi inueniretur, & ſcribit Ioannes Comes de Naſſavv ſenior Ohnſpacenſi 7. Ianuar. 1620. *Cum hoc veſpere ex domo mea huc* (Heidelbergam) *appuliſſem, in mandatis mihi reliquit Dominus locum tenens, vt eundem ſubſequerer* Wiſ*lochiam verſus, nam ibidem quoque compariturum Marchionem Badenſem. Sub veſperam igitur poſteaquam adueni, continuò instituta fuit deliberatio, quonam loco commodiſſimè appropinquantes Copia Bauarica ſi non profligari penitùs, ſaltem prohiberi poſſent à tranſitu? Me recentem aduentare ex confinibus, vbi illi morantur, quicquid ergo de ijs exploratum mihi eſſet, edicerem. Poſteaquam de omnibus circumſtantijs curioſè retuliſſem, ambo ſimul Principes iniſſerunt, vt eadem Illuſtriſſima Veſtra Celſitudini* (Ohnſpacenſi) *illicò ſignificarem, &c.*

Copia Bauarica impedienda, cadenda. Io: Comes de Naſſavv.

Comes de Naſſavv vbi prętactas particularitates denuò recēſuiſſet, iudiciū ſuū ſuper hâc quęſtione pronūtiauit taliter; *Quodſi cū auxilio Statuū, poſtremū illorum agmen diſſipari poſſet, & primi manipuli per Badenſem & Ohnſpacenſem, id ſanè antequam vires ſuas coniungant ſummè fore neceſſarium. Quare diſcretioni Ohnſpacenſis ſe committere, an Dominos Status ad progreſſum inuitare velit, atque viam quam illi ſibi deſignauerint explorare, vt prius copia ex parte Vnionis conuocata Ipſis* (Statibus) *ſe opportunè coniungant. Et ſuo quidem iudicio opera pretium eſſe, vt Equitatus ſtipetur aliquot centurijs peditum, & commodiſſimum fortè locum (ſaluâ ſaniore ſententia) eos adoriendi fore circa Limburgum,* cum annexione particularitatum quarundam *de apparatu Electoris Saxoniæ,* &c.

Haſſia Lādtgrauius.

Mauritium Landtgrauium Haſſiæ (pergit textus) *ſummè exiſtimare neceſſarium, vt Bauaricus hic miles* (NB.) *cadatur propter cauſas ſupradictas. Idcirco enim ſe* (Naſſouium) *euocatum fuiſſe VVolckersdorffium, vt ſuam quoque ſuper hoc propoſito ſententiam in medium proferret.*

Conditio negotij poſtulat, per Ohnſpacenſem Landtgrauium commoneri quatenus trecentos Equites & mille Pedites ſine vlteriore morâ quanto citius congreget, ſicq́; paratus ſit, ſuas vires, ſi caſus ille accideret, cum Hollandis coniungere. Ad hoc autem propenſum eum eſſe, inde niſi perſuadeo, quod iam antè ſecum decreuerit prahabitâ licentiâ Militibus hiſce viam circa Limburgum occludere.

Quodſi

Quod ſi iam copias haſce, prout ratione Status euitari non p·teſt, cedi ac diſſipari accidat, facilè præuidet Illuſtriſſima Celſitudo Veſtra (Ohnſpacenſis) *viciſſim tempeſtatem aliquam excitandam in Palatinatu inferiore. Cum igitur nulla ibidem præſidia ſuperſint, præter trecentos Equites Obentrauttij, obſecro quàm humiliter, non grauetur Ohnſpacenſis* (citra tamen præiudicium) *omnia ſic diſponere, vt via ac ratio hoſtem impugnandi ineatur tutiſſima, & inferiori Palatinatui ſufficienter proſpiciatur. A meâ interim parte ſedulò omnia explorare conabor, & vndique vigilabi[illegible] quouſque ſuppetiæ ante nominatæ aduenerint.*

Literas haſce Maggrauius Ohnſpacenſis ſub dato 8. Ianuar. ex Rotenburg tranſmiſit in Originali ad Anhaltinum adiungens, *ſummæ eſſe neceſſitatis, vt non obſtante ſuccurſu, qui propediem exſpectatur, Vnio vires ſuas adaugeat; alioquin curſum rerum infauſto forte exitu terminandum* (Il faut neceſſairement que nous nous renforcons outre les ſecours qu' auons à attendre, ou les affaires iront mal) *Fratrem ſuum Culenbacenſem, vt copiæ in Bayrsdorff & Erlangen conſideant, nolle permittere* (næ præclarum ſolatium) *& tamen DEO auſpice facturum ſe* (Ohnſpacenſem) *quantum per vires & fortunam licebit*, &c.

Eadem die allata fuit Marchioni Epiſtola ab Anhaltino, quâ eidem aduentum ſuum renuntiat Pragâ Ohnſpachium ſiue Ambergam (tunc enim tranſactio cum Bethlehem Gabore Pragæ confirmata fuerat, eidemque centum millia florenorum tranſmiſſa.) Et ſubſecuta fuit promptiſſima reſponſio huius tenoris: *ſibi* (Ohnſpacenſi) *aduentum Anhaltini accidere longè iucundiſſimum, quòd ſine ipſo ſuperior Palatinatus magnopere trepidaret.* His immediatè ſubnectit Ohnſpacenſis deſignationem quandam militum ad ſuperiorem Germaniam contendentium ex Belgio, quæ extendit ſe ad Equites mille ſeptingentos, & ſexies mille trecentos ſeptuaginta pedites: Quibus ita conſtitutis, *Badenſi ſe commendaſſe* (inquit Ohnſpacenſis) *ante omnia Palatinatum ſuperiorem*, &c. *deinde Tranſitum propè Francofurtum*, &c. Tertiò, *vt primo quoque die celebretur luſtratio Equitum Obentrauttij.* Quartò, *Tormenta & Munitiones in Ordinem redigantur.* Quintò, *Subditi certis hinc inde locis diſponantur, quæ ſuſpecta ſint potiſſimùm* (NB.) *Moguntino. Quod ſi verò memorata Copiæ Palatinatu à tergo relicto altiùs aſcenderint, tunc Badenſis cum Equitatu acceleret verſus Wimpfen & Neuſtadt*, &c. *Si autem Bambergam tenderent, & præterita Norimbergâ Forchemium, Eo caſu ſibimet* (Ohnſpacenſi) *properandum fore ad vſq; Bayrsdorff & Erlangen. Vtrum porrò ipſe* (Ohnſpacenſis) *cum ſuis præſidiarijs retardandis hoſtibus aduenis ſufficiat, Anhaltini Iudicio conſiderandum relinqui. Nam in via ſtationem ſuam collocaſſe Milites Herbipolenſes minimè contemnendos, & militare quidem ſub nomine Bauari, ſed nullo negotio tranſcribi poſſe in Caſtra Cæ-*

Culenbacenſis Marchio.

Digitized by Google

ſaru (hinc rurſus conuincitur, Directores Vnionis vbique cogitationes & machinas ſuas diſpoſuiſſe aduerſus Imperatorem) *Bauarum igitur, ſi reſoluat ſe, nouellis hiſce Copijs, quo minus in itinere retardentur obuiam iturum, nam à quatuor duntaxat cohortibus Equitum VVirtenbergenſium à propoſito ſuo præpediri non poſſe.* (Obſerua, Anhaltinum propria manu in margine adieciſſe, à lui facile faire à l'arme, iuxta illud quod ſuprà, Eundem ſcripſiſſe legimus ad Pleſſenium.) *Quare quæſtionis eſſe quodammodo, an Vnio tam ſolidè armata ſit, vt pro hâc vice ſtudioſa illi im*[illegible]*io in Exercitum Ligæ Catholicæ poßit ſuaderi? Se* (Ohnſpacenſem) *vigore iniuncti ſibi muneris conuocaſſe vicinos Principes & tres Circuli Ciuitates præcipuas, ipſisq́ ad oculum demonſtraturum, caſtra Vnionis magna adhuc opus habere acceßione militum, ac deinceps non de Vnico ſolùm ærario eiusq́ facultatibus loquendum* (Notate, Ciuitates Imperiales) *ſed omnes in vnum conferendas eſſe fortunas, alioquin timendum,*
Simia Heidelbergenſis. *nè ridiculo euentu Simia* (Heidelbergenſis) *pro Leone dometur. Item ſuccurſus ſedulò promouendos, vt ex Belgio aſcendat Iuſtus Exercitus; id enim niſi fiat, Vnionem, ſecretam ab Eccleſiaſticis cantilenam minimè extorturam. Scire ſe deſiderare, an practicabile ſit, vt Ohnſpacenſis & Anhaltinus conueniant; ſibi vnum obſtare, quod non liceat hinc* (Rotenburgo) *pedem mouere, &c.*

Bleichardus ab Helmſtadt. Eadem die ſcribit Bleichardus ab Helmſtadt ad Anhaltinum, identidem ex Rotenburg. *Rotenburgi magnum fuiſſe gaudium de incolumi Anhaltini aduentu, omnes enim ſperare, præſentiam ipſius & prouidam ſingulorum ordinationem, Bauariæ Duci, graue fore obſtaculum, Marchionem Durlacenſem hodie, id eſt* 8. Ianuar. *cum ſuis copijs VVimphenam tendere, Stationem ſibi delegiſſe circa Neuſtadium; propè Heilbrunnam, Neccarum traijcere, ibiq́ vlteriora mandata Illuſtriſsimæ ſuæ Celſitudinis* (Ohnſpacenſis) *præſtolaturum. Interea conqueri, quod Ciuitates Imperiales Vnioni addictæ, lucrum pecuniæ illis in locis, vbi milites conſidere iubentur ſibi applicent; Quamobrem optandum, vt Anhaltinus ad laudatiſsimæ Vnionis emolumentum, honorem verò etiam Regni Bohemiæ, niſi mutua hæc obſequia cum tædio coniuncta eſſe velit, defectui iſti remedium afferat.*

NB.

NB.

Poſteaquam Princeps de Anhalt veluti iam promulgatus & indubitatus Regni Bohemiæ Generalis, munus hoc ſtrenuè ſibi obeundum
VVirtenbergenſis Dux ad Anhaltinum. exiſtimans, Brunam ſe contuliſſet: in Imperio interim difficultates Vnionis ſenſim ingraueſcere viderentur, Dux Wirtenbergenſis 12. Ianuar. 1620. ſalutatum illum voluit ſequenti Epiſtolâ. *Mirificè nos affecit fœlix & fauſtus Dilectionis veſtræ reditus ex Bohemia, cum eâ de cauſâ, vt præſenti rerum concluſioni in ſuperiore Palatinatu per varias neceſſariasq́ ordinationes ſubueniatur: tum quod prudenti ſuo Conſilio Conſortibus Vnionis defenſionis ſuæ curam tractantibus multum lucis ac leuaminis afferre queat, dum conſtans eos rumor de grandi aduerſariorum Exercitu in aliquam quodammodo trepidationem conie-*

cit: Et

cit. Et nunc quidem Dilectionis veſtræ præſentia tanto commodior accidit, quod mox ſub Ipſius reditum Ioachimus Erneſtus Marchio Brandeburgenſis ſupremus Domini Generalis Leutinamius, neceſſitate ſic vrgente mediocrem Conuentum indixerit Heidelbergæ celebrandum; Huic ergo cum publici boni Zelo priuatis negotijs noſtris & impedimentis poſtpoſitis, perſonaliter, DEO propitio interuenire decreuerimus, quo Germanam animi noſtri affectionem teſtemur. Hinc neutiquā dubitamus; quin Dilectio veſtra amica huic petitioni noſtræ locum datura ſit, & quemadmodum hactenus de Republica benè meruit, ita deinceps quoque non attento exequi temporis diſpendio laudabilem animi ſui propenſionem continuaturus, ſimul cum Domino Marchione Heidelbergam ſe conferendo, vt ibidem ſummè neceſſarijs deliberationibus præſto ſit, quemadmodum id abſque Dilectionis veſtræ moleſtia, & aliorum negotiorum præiudicio commodiſſimè fieri poſſe confidimus, &c.

Cum tandem Vnio ad ſolatium Palatini ac Bohemorum militem ſuis hactenus ſtipendijs ſuſtentatum (& tamen clamatur, Vnionem ſe in diſſidium Bohemicum non ingerere) Ipſius (Palatini) Imperio dimiſiſſet, prænominatus Bleichardus ab Helmſtatt, 16. Ianuar. Rotenburgo ſcripſit quæ ſubſequuntur. *Circa futuram tranſcriptionem quinque Centuriarum Peditum* (Vnionis) *erga ſubſtitutionem totidem conſimilium, neceſſariam fore Commiſſarij alicuius præſentiam, per quem, vbi à Iuramento Vnionis ſoluti & exauthorati fuerint, nouo mox Sacramento deuinciantur. Proinde non grauetur Anhaltinus Regia Maieſtatis* (Palatini) *deſuper mentem exquirere. Item quâ via & ratione retardandum putet militem Bauaricum? Inter alia, deprehendere ſe* (Helmſtadium) *Quod quadam leuis momenti licèt, ordinationes, Exempli cauſa, abrogatio ſtatuarum & Ornamentorum in Templis* (Pragæ enim huius generis ſupellectilem diripuerat Palatinus ex Eccleſia in Arce, & Ieſuitarum,) *Statibus quibuſdam Vnitis grauiter diſpliceant. Itaque neceſſariam ac prolixam ſibi materiam occurrere literarum ad Anhaltinum, maximè cum ad eas ingenuo quoque affectu vrgeatur erga ſuam Maieſtatem* (Palatinum.)

Bleichardus ab Helmſtatt.

Templa ſpoliata Pragæ.

Die 16. Ianuarij tranſmittit Fridericus à Berck Anhaltino, Reſponſionem Reipublicæ Venetæ ad literas Palatini & Vnionis, & iuxta hanc longum diſcurſum Nouellantis cuiuſpiam ex Vrbe Romanâ: Inter cætera: *Multorum ibidem animos valdè perplexos eſſe ac magnopere trepidare, ad commotionem proteſtantium in Germania, quod Pontifex nihil ad rem conferre velle videatur: & N. N. nouis rurſum diſcordijs cum eodem digladiari, neque magnopere contriſtandos, ſi DEVS Omnipotens, ſuam tandem in ſceleratos hoſce Eccleſiaſticos indignationem effunderet: Cardinales non ſemel Papam commonuiſſe, vti Statum Eccleſiæ, qui irruptioni Aquilonarium populorum vndique patet, munire velit, verùm ad impenſas pecuniarias eum adduci non poſſe: Vnde aliquoties Cardinali* BELLARMINO *conqueſtum eſſe, Magnam ſe quidem*

Noua ex Vrbe Rom. pro Caluiniſtis. Pontifex.

Bellarminus Cardinal.

cala-

calamitatem agnoſcere in Germania: ſuam verò è contrario facultatem tam exiguam, vt per eandem, tametſi maximè cuperet, nè in minimo quidem illi opitulari ſufficiat. Sed neque multa pro Cæſare ſubſidia ex Gallia expectari poſſe: Regem enim illum pari ſe Exceptione excuſaturum cum Electoribus ac Principibus Eccleſiaſticis, nempe ſi adverteret, Pontificem imprimis, dictis Electoribus ac Principibus Catholicis celebris cuiuſdam ſuccurſus exemplo praire, tum ſibi quoque cauſam atq; animum congruas ſubmittendi ſuppetias non defuturum. In rei veritate ſocordiam atque avaritiam Pontificis, Cæſari impedimento eſſe incredibili, &c.

Galliæ Rex.

Paulo poſt Fridericus à Berck Epiſtolam ſecreti cuiuſpiam Correſpondentis mittit Venetijs, de dato 17. Ianuar. exaratam magnâ ex parte characteribus arithmeticis, quas Berck ſiue alius quiſpiam iſtius claſſis Cabaliſta explicuit, circa varias particularitates confœderationis initæ inter Rempublicam Venetam ac Status Hollandiæ; nec non de hodierno Statu Regni Galliæ; inter cętera: *Regem in ſuâ ad Palatinum reſponſione, eundem honorare noluiſſe titulo Regio, tali prætextu, quod Ipſe Rex Angliæ tam propinquo Matrimonij nomine illi coniunctus à ſimili quoque intitulatione abſtineat; Venetijs alioquin Apologiam Palatini* (ſuper acceptata Coronâ Bohemiæ) *ex Germanico in Italicum idioma tranſlatam & typis impreſſam, vſque à biduo venalem circumferri.*

Angliæ Rex

Vigeſima prima Ianuarij, renuntiatur Anhaltino ex Hagâ Comitis inter alia; *Conatos fuiſſe Conſiliarios quoſdam Anglicanos, Regem ſuum ab auxilio ferendo Electori Palatino avertere, eiq; perſuadere, vt dictum Generum ſuum moneat Corona Bohemica renuntiare, nè ſuas in diſcrimen Provincias conijciat, quando quidem potentia Cæſaris eiusque conſortum, Ipſius viribus tot modis prævalleat.*

Pontifex.

Vigeſima quintâ Ianuar. 1620. ſcribit rurſum clancularius correſpondens ex Vrbe Romanâ: *Quanquam pergratum accidiſſet Pontifici, vt Electores & Principes Catholici ad bellum ſe offenſivum declaraſſent, & non ad defenſivum tantùm; hoc tamen non potuiſſe Eum ab Ipſis conſequi: Interim divulgatam fuiſſe Romæ Apologiam Palatini, Et probè imprimis acceptum, quod non cogitet moleſtare Catholicos* (ſi credere fas eſt) *inter cætera indicatum, Catholicos prudenter ſibi conſulere, dum tempeſtatem Vnionis Proteſtantium à ſe, quantum fieri poteſt, amoliuntur. Item Pontificem nonnullas Cæſari ſuppetias addixiſſe quidem, ſed velle differre. In ſumma tam parùm præſtiturum, vt longè minimum, & neque toleraturum, vt Hiſpanus in Statu Eccleſiaſtico pro Germania militem colligat,* Item *Apologiam Palatini Romæ varijs in locis lectam fuiſſe, & quanquam multi eam interdici deſiderarent, Pontificem tamen de induſtria diſſimulaſſe, quippe qui in negotijs concernentibus Reges ac Principes cautè progreditur.* Hinc igitur convincuntur Vnioniſtæ, quam alienum ſit à veritate,

Apologia Palatini Romæ ſpargitur.

quod

ipſi allegant, Pontificem in Germania bellum fouere, Principes ob Religionem perſequi, extirpare, & quoad eius fieri poteſt, ſubiugare Monarchiæ Hiſpanicæ &c.

Vt autem pateat vniuerſis Romanis ac Venetis, qualeſnā Spiritus inter ipſos circumuolent; & ſecretiſſima quoq; locorū illorum geſta, conſilia ac decreta externis communicari, vt proinde aduigilent, & inquirant, deprehenſos examinent, & conuictos pro condigno remunerent, viſum eſt inſerere inter cætera, quænam clandeſtini ibidem ſpeculatores, ex quibus Venetus ille communiter numeralibus notis nominat ſe 516. Friderico de Berck hac de causâ conducto Quæſtori Vnionis perſcripſerint: & qui Romæ imprimis reſidet, *Præterita Septimanâ*, inquit, Menſe Februar. 1620. *ibidem literas ſe vidiſſe Senatoris cuiuſdam Veneti huius ſubſtantiæ: Negotia Bohemica pro parte Palatini multò ſuccedere fœliciſſimè, vſque adeo, vt Reipublicæ iudicio ipſos propè limites tranſgrediatur. Quod enim Hæc cum Vnione ac Palatino hucvſq; colluſerit, idcircò maximè factum fuiſſe, vt ſeipſam liberaret à metu Domus Auſtriacæ. Neminem ſub ſole viuere, qui minùs erga vnam vel alteram partem afficiatur, atq; Dominium Venetorum, ſolum enim intentum eſſe ſolere commodo proprio. Vnde ex hiſtorijs conijci, quod ſi curſus diſsidiorum Germaniæ nonnihil interuerteretur, & animaduerterent Veneti, ex amicitia Hiſpanicâ aliquod ſibi emolumentum ſperandum eſſe, eos Germanis Principibus deſertis, contra illosmet fœdus cum Hiſpano icturos. Et iam antehac ſatis luculenter eos inſinuaſſe, ſi Hiſpanus vel paululum ſecedere vellet à limitibus, & Tractatum inchoatum cum N. reſcindere, ſe quoque non illibenter valedicturos proteſtantibus. Hoc ſenſu Legatum Venetum iteratis vicibus proteſtatū fuiſſe, Venetos Auſtriacorum aduerſarijs opem tuliſſe, non ex peculiari affectu aliquo erga Proteſtantes, ſed ſolum ad redimendā vexam, vt Hiſpanus cogeretur domum ſuam tueri, atq; interea Reſpublica illorum ab iſtius infeſtatione terrâ mariq; ſecura conſiſteret. Veriſimile, Sabaudum ac Mantuanum pacem pacturos, ambos enim ab Hiſpano offenſos eſſe, & quandoquidem Domus Auſtriaca tam periculoſis procellis quatitur in Germania, facilè eos præſentire, quod triumphante fortè Palatino, Italiæ quoque cataſtrophe ſua metuenda foret. Cùm enim intendatur oppreſsio domus Auſtriacæ, neceſſe eſt, Hiſpanum prius aggredi in Italia, vbi præcipuus neruus latet Monarchiæ Caſtellanæ, ac tali caſu, ſi quis motus circa Mediolanum inſurgeret, egregiam ipſis in eodem Ducatu, rei benè gerendæ occaſionem non defuturam* (all' occaſione di tumulti in Italia, poſſino nello ſtato di Milano far qualche bel colpo, &c.)

Occultus Speculator ſub Symbolo 516. Venetijs. Veneti.

Cum vndecima Ianuar. 1620. varij huc illuc exploratores emiſſi fuiſſent, narratur tandem 16. Februar. ex Pirn de Electore Saxoniæ: *Illuſtriſsimam ſuam Celſitudinem, non obſtante, quod Ioannes Caſimirus, & Ioannes Erneſtus Duces Saxoniæ de lineâ Coburgenſi, Eam ſerio dehortati ſint, in propoſito*

Saxoniæ Elector.

Digitized by Google

poſito ſuo perſeuerare, militarem expeditionem ſuam conficiendi, & aſsiſtendi Cæſari, cùm enim, iuxta expreſſam declarationem Schonenberghij, FERDINANDVM, *ſuo ſuffragio Cæſarem eſſe voluerit: hinc æquum, ac decretum ſibi eſſe, Cæſaream eiuſdem authoritatem pro virili defendere. Conſilium Saxoniæ idem eſſe cum intentione Ducis Bauariæ, nempè eiuſmodi; Quandoquidem comperiunt, flammam quò diutiùs eò vehementiùs inualeſcere, iamq; graſſari in Romani Imperij meditullio, nè Prouinciæ & ſubditi tã lamentabiliter affligantur & conſumantur, ſed vt extincto incendio, & auerſo grauioris calamitatis periculo, aurea pacis in Patria tranquillitas ſtabiliatur.*

Item commemorat ſecretum Scriptum: *Electorem Saxoniæ aduerſus Bohemos, & reformatos eorum Conſortes, exaſperatum gerere animum, quod præcipui de dictis ſtatibus eorumq; Rex ac ſupremi Officiales, non id intendant, quod tam iuſto titulo & anxio animo ſe quærere ſimulant, ſed Hoc, vt Lutheranos pariter Catholicosq; opprimant, iugulent, deglutiant, idq; vel ex paucis exemplis colligi, quandoquidẽ in Bohemia rerum potiuntur* REFORMATI, *& ſicuti concupiſcentia ſua ſpecimen ediderunt in deſloratione Eccleſiæ Regalis in Arce Pragenſi, ita ad ſimilia ſe miracula accingunt contra Templa paſsim ruralia: ſed præ indiſcreto hoc Zelo fieri haud poſſe, quin illimet triſtiorem ſortiantur exitum (neque enim à ſtudio & ingenio iſto ſuo, quo alibi quoque per Imperium Vniuerſum omnes conſuetudines & ordinationes euertere ſatagunt, deſtituros eſſe) quàm Proceres Bohemi Papiſtici, qui in compenſationem ac refrigerium intempeſtiui feruoris* PER FENESTRAM EXIRE *compulſi ſunt. Sed & Regiam ſuam Maieſtatem* (Palatinum) *communi populo ob allegatum proceſſum Reformationis vſq; adeò exoſam eſſe, vt niſi propediem inter illos de ſtatâ aliqua lege ac pace Religionis conueniat, per quam Rex ſubditorum animos conceptâ ſuſpicione liberet, & Lutherani quoq; Optimates cum ſubiectâ plebe, ſuæ Religionis exercendæ ſecuritatem nanciſcantur, nihil certius, quàm nouus in Bohemia tumultus metuendus ſit: Et ſi Illuſtriſsima ſua Celſitudo* (Elector Saxoniæ) *cum copijs ſuis, Leutmaricenſi ac Satzenſi circulo vel obiter appropinquaret, perlibenti eam animo admiſſum iri, imò complures de Bohemia intento huic ſine dubitatione cooperaturos, vt qui non tantum ingenuè adhuc animati ſint erga domum Auſtriacam, verùm etiam Caluiniſtici regiminis impatientes, quod Bohemiã non beatiorem reddidit, ſed longè infœliciſsimam. Ex Hiſpania, Italia, Polonia, alijſq; Regionibus validas ſuppetias iam accelerare, quibus non facilè reſiſtendum ſit. Potiſsimos inſuper ordines Imperij per Germaniam, adhærere Cæſari; imò ex Confœderatis Vnionis nonnullos, in quibus Bohemi maximam ſpem ſuam collocatam exiſtimant. Electorem Brandeburgicum ad cauſam Bohemicam nihil omnino collaturum, nè ſimul cum Electoratu, Pruſsia pariter poſſeſsione, quam Rex Poloniæ, defũcto Electori dicitur* ad tempus vitæ *duntaxat in feudum dediſſe, deſtituatur. Nunc ipſum Regem ſignificaſſe, ſe nè caput quidem reclinaturum,*

Expilatio templorum Pragæ & per Bohemiam.

Satz. Leutmaritz.

Bandẽburg: Elector. Rex Poloniæ.

rum, donec Pruſſiam ex manibus Brandenburgicis, ad Polonicæ coronæ incrementum recuperarit, Item Bohemos bello iam fatigatos, laborare inopia pecuniæ: Duces belli, Tribunos, Centuriones, nolle diutius militare indignatione detenti ſtipendij, Milites magna ex parte contabuiſſe, complures occiſos, reliquos (vti & Bohemos) *refractarios, plures adduci non poſſe*, &c. *Ex his omnibus concludi, Cæſaream Maieſtatem, non difficili negotio aſſecuturam intentum ſuum, & proxima æſtate, Coronam Bohemiæ vna cum incorporatis Prouincijs ad obſequij ſui deuotionem reducturum. Plura inſuper commemorata fuiſſe, ſed hoc loco omitti, quod calamo ea credi non liceat.* Pruſſia.

Decima quarta Februarij 1620. recenſet quidam ex Confidentibus Venetijs reſidens. *Legatos Regis Galliæ apud Rempublicam contendiſſe, vti Cæſareæ Maieſtati operam ſuam offerre velit ad componendam Controuerſiam inter Ipſam* (Cæſaream Maieſt.) *& Regnum Bohemiæ, nè alioquin diſſidium hoc in perniciem Reipublicæ Chriſtianæ, & commodum Hoſtis Turcici, periculoſioribus indies commotionibus ingraueſcat. Venetos autem credere, quod Medium hoc diabolica quadam intentione Hiſpani ſuggeſſerint* (ſuggerito da Spagnioli con qualche diabolico fine) *Itaq; cautè eos reſponſionem ſuam concinnaturos, nè in aliquod diſcrimen impingant. Literas Regiæ ſuæ Maieſtatis* (Palatini) *quibus Reipublicæ, annuntiatur natalis noui Principis, probè oblatas eſſe; & reſalutationem proximo curſore ſubſecuturam. Id genus ſanè Cæremonias, ad conſeruandum beneuolæ voluntatis affectum, & mutuam animorum confidentiam mirificè conferre. Quod ſi pari ratione diſponi poſſet animus Principis Tranſyluaniæ, maxime id profuturum bono publico, ſed multò amplius adhuc, ſi vterq;* (Palatinus & Gabor) *ſpeciales miniſtros ſuos Venetijs alerent. Magno ſe teneri deſiderio ſciendi, an Vngaria inferior Venetorum confinibus oppoſita, ſub poteſtate Cæſaris ſit adhuc, an verò Gabori pareat? Gaborem inſtruendum, vt Rempublicam de progreſſu ſuo certis vicibus certiorem reddat, cum oblatione beneuolæ affectionis & confidentiæ, tali namq; præiacto fundamento, poſſe de vlterioribus quoque per occaſionem expeditionibus cogitari.* Secondo cheporteranno gli affari de Mondo: *prout ſuo tempore curſus & reuolutio Mundi dictauerit*, &c. Gallia Legati. Palatini Nouellus filius.

Decimâ nonâ Februarij renuntiat Gotardus de Starnbergh Anhaltino ex Ciuitate Brunenſi: *In Prouinciam Oeni nondum ſe contendere potuiſſe:* Item *hoſtem* (Cæſareanos) *iam irruptionem feciſſe:* Item *viam auream & recens apparatum tranſitum, prorſus diſſipandum, nè hoſtibus iter pateat in Bohemiam. Quiſquis aliquam horum locorum praxin habet, deprehendere poſſe, quanti ea res futura eſſet ſubſidij. Cæterum Prouinciæ quidem huic, tali occaſione validiorem impetum ſuſtinendum, quia verò Regni Bohemiæ permagni intereſt, vt Oenenſe Territorium conſeruetur, hinc Incolas, ratione confœderationis in vicinorum ſuccurſu confidere, alioquin non offenſiuũ eis bellum gerendum fore, ſed defenſiuum duntaxat, & cunctatione iſtâ vires ipſorum fruſtra conſumptum* Tractus ad Oenum.

irt, vt vt ſit, illos eſſe, quibus furia pugnæ prima minatur (Prophetia.)

Hornæ in directorio inferioris Auſtriæ decretum fuit, *circa inauguratıonem* (quæ apud ſubditos vtriuſque tractus Oenenſis, ſexcentis impedimentis retardata eſt) *aut ſimilia, nihil attentandum, niſi præſente Anhaltino.* nam iuxta literas Georgij Eraſmi Tſchernembelli de dato 3. Martij. Status illi humiliter flagitauerant, *Quatenus Anhaltinus, paternam ipſorum curam ſuſcipere dignaretur, vt qui poſt DEVM, ſpem ſuam in illius potiſſimùm auxilio repoſuiſſent, eſſentq́; paratiſſimi eiuſdem ſe conſilio quocunque euentu obedienter ſubijcere.*

In Tractatione Brunenſi ac Poſonienſi, ad quam reſpicit Epiſtola Vngenadij, de dato Ling 25. Februar. prodeunt inſidiæ, quibus conſpirantes moliti fuerant, ad ſimilem Rebellionem ſuſcitare Styriam, Carinthiam, Carniolam: & dictus Vngenadius Anhaltino ſignificat, *Status Euangelicos in Styria, Carinthia, & Carniola, reſolutos quidem, libertatem Religionis ſollicitare, ſed quantum aduertitur, timendum eſſe, ne ſuperuacaneus fortè metus eos à propoſito ſuo deterreat,* &c.

Styria. Carinthia. Carniola.

Verum ad hanc defectionem quod attinet, Brunæ colloquium habuit cum Comite Turnenſi quidā Eckenbergius, quem idem Comes ſplendidiſſimis poſtmodum verbis commendauit Anhaltino, inquiens, *Dominus hic de Eckenberg Eques eſt, qua religione, qua probitate & candore animi, præ omnibus qui ſub ſole viuunt, incomparabilis; Patria Stirius, ſtemmatis nobilitate Illuſtris ac præpotens, imò in Prouincia,* amor & deliciæ generis humani. *Ex hoc diſcere poterit Anhaltinus, quàm ſalutariū foret negotiatio, ſi amicabili agendi ratione Stiria ſuperior ſubigeretur. Ad quod obtinendū requiritur mediocris Peditatus, quem coniunctà ſimul Prouinciæ ſtipendijs ſuis pro rata ſingularū in vnam maſſam collatis, ſuſtentare poſſent, & generoſus hic Bellator* (Eckenbergius) *ducatu ſuo dirigere. Hic DEI auſpicijs proſperum dabit initium, & facilem ſucceſſum, fœlici quoque exitu coronabit, Dummodo Illuſtriſſimæ ſuæ Celſitudini* (Anhaltino Turnenſis Generali) *placuerit, rem deliberare, & Dominum de Eckenbergh in ſuis* (Turnenſis) *caſtris nunc occupatum accerſire, ad ſe.* Extrinſecus chyrographo ſuo adiecit Anhaltinus quidnam deſuper concluſerit. I. *Stirij per literas ſalutandi & inuitandi ad Confœderationem.* II. *Milites quanti. Quando. Vbi. Quomodo?* III. *Verſus Boſnakirch.* IV. *Introducendi ſimul Concionatores,* &c.

Eckenberg Eques diuinus.

In prætactâ tranſactione Poſonienſi, ſuper eodem hoc puncto habita eſt deliberatio, *quo pacto ſcilicet Prouinciæ hæ in confœderationem illaqueari queant, aut ſi nequeant, Gabori aliqua in eaſdem irruptio facienda.* Vnde cum iniuncta fuerit commiſſio Budiano, ex parte Gaboris animos Statuum Styriæ pertentandi, hic paulò poſt datum præcedentium literarum recenſet,

cenſet, *Quoſdam ex Ordinibus Styriæ inſinuaſſe, paratos ſe, Gabori viam aperire & portas pandere; hoc prauio reliquos occultos correſpondentes aduigilaturos, vt ſtatim accelerent, nam huc uſque nulla re altâ detentos fuiſſe, quàm defectu commodæ occaſionis*, &c.

Extat quoque Epiſtola Comitis de Turn de dato Brun. 25. ſiue 15. Februar. in quâ aliarum literarum meminit, quas Comes Hollacenſis expediuerat ad Baſſam Budenſem, eidem tranſmittendas per directionem Ipſius (Turnij) ſed infœliciter procuratæ veroſimiliter perierunt. Itaque *Si Baſſa* (inquit Turnius) *literas illas non viderit, graui curâ animum meum anguſtiari neceſſe eſt*, &c. Attendat Lector, an non cum Turcâ, eiusque Mancipijs, Triumuiri in harum Prouinciarum exitium conſpirarint, ſicque *lupus* quod aiunt, *lupum* cognouerit? *Turnenſis Comes.*

Decimâ ſeptimâ ſiue 7. Martij, Indicat Georgius Ioannes Poblitz (ex ſupremo Ordine Commiſſariorum Militarium) Principi de Anhalt multa ſpecialia ex Ciuitate Pragenſi, Ex quibus inter cætera diſcitur; *Palatinum & ſuos, concluſione Vnioniſtarum Norimbergenſi non obſtante, poſt lapſum præſcripti ibidem menſis, ſubſidia ſibi Vnionis nihilominus pro libitu vſurpaſſe, & quaſdam inſuper Copias in Bohemia militaſſe ſub ſtipendijs Vnionis.* Item *quinque cohortes, quas Reinhardus Comes extra Bohemiam recenter conuocauit, luſtrãdas 20. ſiue 10. Martij in Enzeſdorff: milites eſſe ſpectabiles: eademmet die terminari Menſem ſeptimum, vt proinde ſolutio ſeptem menſium* (NB.) *incluſiuè debita Legionibus Anhaltini, incumbat Vnioni: octaui verò, Regiæ ſuæ Maieſtati* (Balatino) *Legionem Saxonicam, veluti innuit VVilhelmus Dux Saxoniæ, pro medietate tranſlatum iri in Regnum Bohemiæ, ibique res tolerabili adhuc loco verſari, adeò vt proceres Regni, priſtinis legibus & conſuetudinibus hodieque inſiſtant. Eoſdem heſterna die Maieſtatem ſuam* (Palatinum) *ſalutaſſe, vt pecuniã ipſis mutuam ſubminiſtrare non grauaretur, quo militibus ſatisfaciant; ſibi enim nè tantum quidem ſupereſſe, vt vel de vnius menſis iam dudum ſanctè promiſſo ſtipendio eis reſpondeant. Se* (Poblitz) *cum hominum iſtorum in propria ac tanta neceßitate ſocordiam recogitat, pauere ac trepidare. Grande præter hæc ſecretum eſſe, quod Illuſtrißimæ ſuæ Celſitudini* (Anhaltino) *reuelet, ſi commoditas daretur perſonalis colloquij, non enim poſſe committi calamo, & qualiſcunque ſibi ob oculos verſetur nebula, certum imprimis eſſe, Menſtruum illud ſtipendium non enim verò tam promptè præſtandum, atque ipſe* (Poblitz) *cuperet, & Illuſtrißima ſua Celſitud* (Anhaltini) *neceßitas poſtularet.* *Ioannes Poblitz.*

Cum præterea Anhaltinus, non ſolùm nomine Regni Bohemiæ & incorporatarũ Prouinciarũ, Generalis eſſet belli Dux, verùm etiam *ſalus ac ſolatiũ* Tractus ſuperioris & inferioris ad Onaſũ, inferioris Auſtriæ Rebellibus, qui manu contra Cæſarẽ armatâ, nouũ regimen, Directionem, & ſeparatum Corpus communitatis inſtituere præſumpſerant primùm

S 3 in Dorn:

in Horn, deinde in Retʒ; & ſub Hoffkirchio Præſide ſuo Prouinciali, oppida quædam Cæſareæ Maieſtati dedita hoſtiliter adoriri decreuerant, ſingulari zelo conſuluit, *quo pacto omnia ad optatum ſucceſſum diſponerent.* Item ſupremum ſuum Præfectum vigiliarum Schlammersdorffium vna cum præſidiarijs ſuo (Anhaltini) commodo Retzæ ſubſidêre iuſſit, prout partim videre licet ex reſolutione Ipſius de dato Egenburgh 22. Martij, vbi inferioris Auſtriæ Ordinibus perſuadet: *Præſidia ſe collocaſſe in Retz ad Ipſorum ſecuritatem, ſicque ad ſufficientiam illos munitos, & nihil minus expectare debere, quàm Cæſarem locisiſtis reſtitutionem ab Ipſis poſtulaturum eſſe. Quod ſi etiam ad Inducias deueniretur, dictam reſtitutionem cum maiore fructu ac ſecuritate per Bohemos concludi poſſe, quam ſi Locus hic nudis manibus & poteſtati Auſtriacorum ſubiacuiſſet.*

Hoffkirchē. Retz.

Poſtquam verò Statibus Auſtriacis præiudicij periculum ſuboluit, neque conſentire voluerunt, vt in Retʒ cum ſuis præſidijs coniungerentur & excubarent pariter milites Anhaltini ſiue Bohemici; idcircò aliter ſe declarauit Anhaltinus, vt ſequitur. *Conſideratis varijs circumſtantijs, optimum factu ſibi videri, vt præſidia neceſſaria ad cuſtodiam Retzæ, ſoli deſignent ac diſponant Status Auſtriaci, omni meliore via & ratione, quâ putauerint & potuerint. Interim nihil ſe dubitare, quin Status, ſi tractatio pacis vel induciarum cum Aduersâ parte celebranda eſſet, præſidia non diſſoluent, niſi Illuſtriſsima Celſitudine ſuâ* (Anhaltino) *præmonitâ; multo minus Cæſari locum conſignabunt, donec Regiæ ſuæ Maieſtatis* (Palatinus) *aliorumque confœderatorum quorum intereſt, conſenſus acceſſerit: E contra verò, neceſſitate ſic exigente, plures potiùs copias de Exercitu Bohemorum admittent.*

Comitia Pragenſia.

Porrò indictis ad 28. Martij, Comitijs Pragenſibus, prænominatus Bohemorum & confœderatorum Generalis Anhaltinus non ignorans, ſuam ibi præſentiam deſiderandam, cum perſonaliter aduolaſſet, Propoſitio recitari ac deliberari cœpit prægnantibus articulis grauiſſima: in cæteris: *Quanam agendi ratione mutuæ Prouinciarum confœderationes confirmari queant & ſimul extendi ad Generales Status Hollandiæ? Legatio expediri ad Portam Turcicam (quæ præcisè 25. Aprilis appellat Caſſouiam) certa atque idonea ad illam deſignari perſona; ſtabiliri negotium defenſionis; mulctari contumaces, qui Palatinum Regem ſuum agnoſcere renuunt, omnis generis cenſus & vectigalia leuari ex potu, veſtitu, alijsque mercibus ac negotiationibus per vniuerſum Regnum; imprimis verò apparatus bellicus intantum conſolidari, vt ne ad mediocrem quemque impulſum collabeſiat,* & plura alia. Tandem antequam celebris hic Ordinum Conuentus diſſo lueretur, viſum fuit Baptiſmatis Sacramento initiare (Menſi Decembri natum) nouellum Palatini filiolum, qui proindeſolennibus Cæremonijs ad Templum delatus, patrinum habuit inter cæteros Bethlehem Gaborem, nomine RVPERTI inſigni

Reformatio Politiæ Bohemicæ. Baptizatur ſecundo-Genitus Palatini.

inſignitus, & toti Regno materiam epulandi ac triumphandi vberrimam ſuppeditauit, &c.

Eadem die Princeps Anhaltinus iunior, propriâ manu deſcripſit Prothocollum ſubſequens. *Literas ad ſe delatas à Chriſtophoro de Dona talis argumenti; Ex Anglia certa auxilia expectari, vti & Venetu conſtitutum eſſe Palatino aſſiſtere. Ducem N. cum Exercitu ſuo, tandem moueri: Pontificem autem vlteriores ſuppetias non polliceri, quàm in ſingulos menſes 10000. florenorum. Hiſpanum opitulari non poſſe præ nimia mole debitorum; Pontificem nolle præ auaritia. Imò verò Exercitum Ipſius* (Palatini & Anhaltini) *Romæ expectari: nunc theſaurum ibi congregatum eſſe ab hominum memoriâ maximum, qui ad 100. Milliones aſcendat; Et ſi talis Expeditio* (Romam versùs) *ſuſciperetur, magnam ſe Italiæ partem Eidem aſſociaturam, partim præ metu, partim ex odio contra Pontificem, D.EVM deſignatas temporum vices non præteriturum.* Dieu trouuerà ſon temps, &c. Anhaltinus Iunior. Roma à Palatino occupanda.

Senior vidua Principis Electoris Ludouica Iuliana Palatina die 9. April. ſiue 30. Mart. Epiſtolâ miſit Anhaltino Pragam verſus; *Omnes paſſim ſollicitos hærere, quorsũ deniq; perrectura ſint Copia illa, quæ proficiſcuntur ex Burgundia & Lotharingia. Marchionem Badenſem generoſam concepiſſe intentionem, dummodo cæleſtibus auſpicijs eam ipſo opere & effectu adimplere ſufficiat,* &c. *Sibi perſuaſum, hodierna comitia Pragenſia minime terminanda, niſi Ipſo* (Anhaltino) *præſente ſimiliter credibile eſſe, Regem filium ſuum nullius hominis maiore teneri deſiderio, quàm Anhaltini, Omnipotentem DEVM ſe orare, quatenus dicto filio ſuo, diuina gratiæ talenta augere, & conſilia inſpirare dignetur, quæ ad verum honoris ipſius incrementum conducant.* Palatini Mater.

Tertio die poſt datum huius Epiſtolæ, ſcribit Ohnſpacenſis Anhaltino ex Rotenburgh, quidnam Status Catholici congregati Herbipoli reſoluerint ad propoſitionẽ Vnionis, quę per Legatos eiuſdẽ Norimberga Monachium deſtinatos, intimata fuerat Duci Bauariæ: Nempe reſponſum edidiſſe *nec categoricum nec dilatorium, ſed tamen acre & efficax, vt per conſequens Ipſe* (Ohnſpacenſis) *nunc tandem anchoras, quod aiunt, tollendas exiſtimet* (Tellement, qu'il me ſemble, che maintenant, il faudra monſtrer quelque effaict.) Reſpondent Catholici ad ſalutationem Vnionis.

Viceſima ſexta Aprilis 1620. ſcribit antenominatus Ioannes Poblitz ex Budvvys Ciuitate Moraniæ, vbi de mandato Anhaltini verſabatur cum Comite Seniore de Turn: *Philippum Comitem de Mansfelt, Nobilem quendam deſtinaſſe ad Principem de Anhalt, qui obſequia ſua Regiæ Maieſtati* (Palatino) *nuncuparet. Quod ſi nunc Maieſtas ſua* (Palatinus) *plures copias requireret, oblationem hanc Philippi Comitis de Mansfeldt, opportunè incidere, cum milites paulatim in pretio habeantur. Deinde valde commodam fore eiuſdem operam contra Electorem Saxoniæ, vt ditiones ipſius inteſtino bello incendat, quando-* Poblitz. Philippus Mansfeldt.

quidem

quidem apud Nobiles Patriæ præclarâ nominis ſui exiſtimatione multum valet. Verum negotia hæc eiuſmodi eſſe, quæ per Se (Poblitz) *tractari non conueniat, ſed per magnos Principes. Hodie* (cum copijs ſuis) *perrecturum ſe vſq; Znaim. Comitem de Turn plenum eſſe feſtinatione, & ſcribere, quo pacto hoſtis in campum eduxerit Tormenta bellica, quibus ipſum* (Turnium) *aggrediatur. Eundem malè contentum, quod non alia via delecta fuerit, deſiderare expugnationem VVeidhoffen, & Droſendorff, & ſi præſto foret Anhaltinus, aleam in nomine Domini iaciendam,* &c.

Mansfeldio Campeſtri Mareſcalco, deficere ceperunt ſtipendia Bohemica. Tertia igitur Maij ſtrenuis literis ſalutat Wilhelmum Ruppa, nouum nouelli Regis Præfectum ſiue ſupremum Cancellarium dicens: *niſi de ſolutione reſtantiarum & neceſſaria annonâ continuò ſibi prouideatur, malle ſe officij ſui munere exonerari.*

N. Villers.

Eadem die N. Villiers Pleſſenij correſpondens Pariſienſis (quo cum multa tranſegerat Buuinghuſius) varias illi particularitates renuntiat de conſtitutâ Legatione Regis Galliæ Viennam verſus, nominatim Duce de Angouleſme, &c. Et mox 4. Eiuſdem, Gruenius magnus Cancellarius Heidelbergenſis iam dicto Pleſſenio (quem Palatinus Pragam euocauerat) vt hic Eidem (Palatino) circumſtantias quaſdam (quibus animus Gruenij non mediocriter anguſtiabatur) detegeret, & pro remedio ſollicitaret, quæ meritò ſanè, & Palatinum, & Pleſſenium, & Camerarium, & omnes Bohemicæ calamitatis authoris & conſultores ad ſaniorem menſem reducere debuiſſent: Puncta Cancellarij ſunt hæc:

Cancellarius Heidelbergenſis.

Præclara Palatinatus conſtitutio Palatino Pragæ triũphante.

I. *Hiſce in locis* (in Palatinatu inferiore) *extremam eſſe inopiam pecuniæ, vſque adeo, vt ſi hoſtis quiſpiam ingrueret, omnibus defenſionis medijs nudata ſuccumberent. Imò externa etiã violentia ſepoſita, ſi vel præſentem Prouinciæ ſtatum continuare oporteret & ſuſtentare Legionem VValdtmansbuſij* (Qui tempore Electionis Francofurtenſis in dicta Ciuitate Præſidijs præerat; tametſi iam tunc, iuxta literas Comitis de Solms de dato 15. Iul. 1619. dependeret, ab Vnione.) *itemq; Quingentos Equites Obentrauttij; Media neutiquam ſuppetitura, Cum ibi duo ſolùm eorumq; manipuli, quolibet menſe ad triginta millia florenorum exhauriant.*

II. *Aerario Vnionis ex parte Palatini hodieq; deberi adhuc 150000. fl. illis exceptis, quæ proximo forte Vnionis conuentu continuandi belli gratiâ, prioribus tributis denuò adijcienda conſtituentur, & per ſingulos Status pro ratâ ſoluenda, Vnde Fridericum de Berck Quæſtorem Generalem Norimbergenſem, iam de præſenti inſtantiſſimè poſtulare, vt infallibiliter ante decimam Maij, ad Aerarium Norimbergenſe* (NB.) *numerentur, vt minimum 75000. flor. & quicunque tandem defectus occurrant, præſertim pecuniarij, literas & querelas Heidelbergam deferri, tametſi reliqui Vnionis Status obligationem ſuam non impleant* (ſupra fol. 110.)

III. *Mau-*

III. *Mauritium Landtgrauium Haſſiæ, qui pro ſuâ Quotâ Vnioni obligatur adhuc in 200000. flor: deque earum reali numeratione ſpem fecerat ad Nundinas Francofordienſes nouiſſimè præteritas, nihil prorſus pependiſſe, veluti Magiſter Aulæ retulit, cum tamen Heidelbergæ ſolutionis iſtius expectationi omnes euidam quaſi anchoræ niterentur, nam eâ probè peractâ, Palatino aliquanti adhuc temporis Induciæ ſuperfuiſſent.* *Haſſiæ Landtgrauius.*

IV. *Commiſſarios Prouinciales per Palatinatum inferiorem, nouem menſium ſpatio ſubleuaſſe ab alijs & ſuppeditaſſe amplius 300000. flor. & quidem ſub conditione fœnoris; ſicq́, Prouinciam nouo rurſus debito annuæ penſionis 15000. floren. prægrauatam exiſtere. Adhæc, intra Palatinatum, ne exiguam quidem peculiolam ſupereſſe, quæ titulo mutui Palatino credatur, poſteaquam Commiſſarij, omnes iam angulos perſcrutati ſunt. Externos nihil vlterius ſubminiſtrare velle, quod Palatinum obnoxium eſſe ſciant Rebellioni Bohemicæ, & infauſtum iſtius exitum ominentur. Pariter Gazophylacium Cameræ iam funditus euacuatum, & niſi ſeptuaginta illa millia florenorum mutua nempe ſubſidia Oppidi Franckendalienſis acceſſiſſent, neque nundinas Francofurtenſes cum deſpectu & ignominia Palatini immortali, ſalutari potuiſſe. Fiſcum Porrò Adminiſtratoris* (Eccleſiaſticorum redituum, prouenientium ex occupatis Monaſterijs, Collegijs, Parochijs &c.) *extrema pecuniæ inopia laborare, quòd hoc tempore frumenta & vina, vnde potiſſimum ille locupletari ſolet, non poſſint diuendi.*

V. *Nec Similiter præ eodem defectu promoueri fortificationem Caſtri Manmienſis, quandoquidem hiſce adhuc diebus Commiſſarij deſignationem protulerint, tenore cuius poſtulant, & neceſſaria eſſe proteſtantur ad continuationem operis, pro vno trimeſtri ſaltem, 38000. fl. & verò magnam ſummæ huius portionem iam de facto ſe Operarijs debere. Pro his autem nulla ſuppetere media, nam grandiorem imprimis ſummam ſupradictam iam diſpenſatam eſſe, & inſuper tanta adhuc debita, veluti mox allegatum fuit, inſoluta reſtare. Præter hæc, exigere præſentis temporis diſcrimina, vt per Palatinatum quædam hinc inde loca, mediocri præſidio muniantur, ſed ob inuiſitatam penuriam, omnia iſta quoque & id genus alia, intermitti.*

VI. *Cùm igitur tam difficilis ſit rerum Status, neque hiſce in partibus vlla amplius ſubleuandæ pecuniæ ſpes affulgeat, Regiam ſuam Maieſtatem* (Palatinum) *exorandam eſſe, quatenus contributiones Statuum Hollandorum* (qui in ſingulos menſes Vnioni addixerunt 50000. florenorum Brabantiæ) *huc tranſcribantur.* Item *cum bona ſimiliter maſſa ſperetur & exſpectetur ex Anglia* (exitus acta probabit) *vt hac ſaltem vice ad neceſſitatem Palatinatus deſtinentur centum florenorum millia, ac totidem vno ab hinc bimeſtri, aut ad minimùm 75000. pro ſatisfactione Aerarij Norimbergenſis, cuius nomine Quota Palatini, cum tantâ hactenus impatientiâ ſollicitata fuit. Viciſſim, quoniam Ambergenſibus Symboli ſui contributio, planè difficillima accidere dicitur, quod ſubditos* *Fructus contributionis Hollandicæ.*

laboratum iri, vt conſueta vectigalia augeri patiantur duobus quadrantibus ad proportionem ſummæ capitalis centum florenorum, vt videlicet de qualibet florenorum centuria, vnde pendere ſolebant tres quadrantes, deinceps quinque numerent, donec beatiora D E V S *tempora largiatur*, &c.

Admiratione ac ſtupore dignum foret, Palatinum atque Vnioniſtas extrinſecùs apparatum, militem, munitionem, pecuniam, annonam, & omnium ſubſidiorum abundantiam tam glorioſè exaggeraſſe, quaſi dominium affectarent vniuerſi Terrarum Orbis, item famam ſparſiſſe de tot millionibus librarum Sterlingorum Angliæ, quas Rex ibidem ad Aerarium Norimbergenſe tranſcribere ſtatuiſſet, cúm tamen res illorum tantopere pericliarenrur, & omnibus in locis pro pecunia ſupplicarent, veluti Camerarius Vlmæ & Norimbergæ; Doctor Paſtoir Argentorati; Hamburgę, Bremæ, & in Dania Kniphuſius (vide ſupra fol 123. &c. Dona in Angliâ & Hollandiâ: ſed neque conatus Camerarij iuxta literas Magni Cancellarij optatum exitum ſortiretur, dum potiſſimas impenſas emungere cupiebat ex ærario Norimbergenſi fol. 80. Verùm Heidelbergéſibus hiſce Syndicis, inde animus ſuccreuiſſe videtur, quod ab aliquo tempore in omnibus comitijs & conuentibus criſtas impunè ſuſtulerint, crediderintque, omnia ſe poſſe minando ac vociferando domare, quanquam imaginatione iſtâ turpiter decepti ſunt, &c.

Clancularius Correſpondens Pariſienſis, de quo ſupra die 3. Maij, de 9. eiuſdem Menſis rurſus informat Pleſſenium aliud ſibi nomen fingens, *Du Noyer*, & allegat principio: *Vehementer ſe deſiderare Exemplaria initarum Confœderationum. Interea fidum quendam amicum præmonere, Aduerſarios rem nouam moliri contra Palatinatum Inferiorem, Se verò* (Noyer) *credere, conſilia hæc retardanda, cùm propter Status Hollandiæ, tum quod territoria Electorum & Principum Eccleſiaſticorum vndique ipſi Palatinatui permixta ſint*. N. *multò magis Hiſpanizare quàm Gallum. Duos Galliæ Legatos Bethunes &*

Legati Galliæ.

Preaux, iam ſine dubitatione ad N. appuliſſe, hos vere dorum ſubſidio confeſtim ſubſecuturum Ducem d' Angouleſme. Cum duobus Legatis (Vnionis, Domino Gueretin & Buuinghauſen) *valediceret, inſinuaſſe ſe, Inſtructionem ipſorum* (Legatorum) *atque intentum, collimare in tractationem concordiæ, atque vt Turca impediatur, quo minùs præſentem ſibi occaſionem in perniciem Chriſtianorum arripiat. Similiter in mandatis illos habere, Vtriuſque Religionis Electores ac Principes ſalutare: At verò ingenuum amicum quendam, cui documentum Inſtructionis legendum obtigit, ſignificaſſe, Conſeruationem Religionis Catholicæ ſanctè illis commendatam fuiſſe, præ omnibus autem, vt Rex Bohemiæ* (Palatinus) *propoſito ſuo, & Coronæ renuntiet. Et quanquam aliud prædixerint Buuinghuſio, breui tamen celebrata Ipſorum propoſitione coram Principibus Vnionis in Germania, cognoſcendum, quidnam huius myſterij, ſub vmbra Legationis iſtius delitea*t.

Digitized by Google

liteat. Mirandum interim, qualis perſuaſio animum Buuinghuſij detinuerit, cum in Aula N. allegaret, prætenſionem Regis Bohemiæ (Palatini) *neque in Hollandia, neque in Gallia benè acceptam fuiſſe, & multo minus in Anglia, hac enim ratione contrariam aduerſariorum cauſam conſolidari*, &c.

Die duodecima, Noua hæc per Amanuenſem Gueretini continuantur, qui particulatim occaſione Legationis Gallicæ, de Buuinghauſen mentionem inijcit cum quodam veluti Stomacho: *Literas ex N. Pariſios allatas, quibus narretur, Buuinghuſium de negotijs Vnionis intolerabili ſocordia frigidiſſimè locutum eſſe*, On à eſcrit de N. que Monſ. de Buuinghauſen y à parlè des affaires des vnis ſi foiblement, que rien plus. &c. *Atque ex Anglia & Hollandia ſuppetias expectari exiles admodum, ad quotquot verò notitiam hic rumor peruenit omnes ignorare, quo animi ſenſu accipiendus ſit, Et quidnam omninò Buuinhuſium mouere potuerit, vt tam temerè ijs, quæ Pariſijs aſſeueraſat, contradiceret.* *Buuinghauſen.*

Die 5 ſiue 15. Maij ſcribit Achatius de Dona (qui anno præcedenti negotiũ Abdicationis & Electionis Pragæ direxerat) ex Angliâ ad Lingelsheimerum Conſiliarium. *Heſternâ die admiſſum ſe fuiſſe ad Audientiam Regis Angliæ in Granvvick, ratione Legationis, quam Rex Galliarum adornaſſet verſus Germaniam, iamq; in itinere verſari aiebant, vt percontaretur, quidnam in ſimili genere decreuiſſet ſibi agendum ipſe* (Rex Angliæ?) *Nondum verò aduertere, quod propoſitum aliquod mittendi Oratores conceperit, occaſione interim variarum rationum, quas Dona Maieſtati ſuæ ob oculos poſuit, inſinuaſſe, paucis poſt diebus, ſe conceptam animo reſolutionem explicaturum; eò igitur vſq; ſuſtinendum. Se* (Dona) *non præteriturum, quin eandem Domino Adminiſtratori Heidelbergenſi incunctanter ſignificet. Regem mandaſſe, quatenus* (Dona) *literas ad Palatinum expediat atq; intimet, Ducem N. promptum paratumq; ad confœderationem accedere Palatini, Vnionis, ac Statuum, propter diffidentiam inter ſe, & N. Maieſtatem ſuam arbitrari, eum audiendum, prout Maieſtas ſua Statibus per ipſorummet Legatos expoſuit*, &c. *Rex Angliæ.*

Decimâ ſextâ huius indicat ſæpe dictus Clancularius Correſpondens Pleſſenij Pariſijs, eidem Lingelsheimer, quanquam loco nominis ſui in ſubſcriptione exprimit ſolum N. *Literis ad ſe delatum eſſe, Principes Vnitos paulatim nutare ac trepidare, quod ex Anglia reſponſum profectum fuerit à ſpe & deſiderio Ipſorum alieniſſimum. Subdubitare etiam, an non expediat copijs collectis in Alſatia commoditatem tranſitus diſſimulare prope Preiſacum, cum præſertim attentâ categoricâ reſolutione Electoris Saxoniæ, nunc tandem cauſam Palatini infauſto Epilogo concludendam prauideant. Hanc cogitationem grauiter torquere quoſdam in Gallia, quibus proinde in mentem ſubueniſſet, an non conſultum foret, Palatinum Coniugi ſuæ profectionem indulgere in Angliam: nam huius vtique teneris & cordialibus querimonijs D. Patrem ipſius Regem, emollien-* *Lingelsheimer.* *Palatini Coniunx.*

moliendum, vt cæteri quoque Regni optimates ac ſubditi tanto ad ſubſidia conferenda alacrius animētur. Et verò dum Conſiliū hoc non à paruulis *ſuggeritur, ſed* à ſapientibus & prudentibus, *Lingelsheimero curandū, vt Pleſſenio primùm, & per hunc alijs conſequenter Palatini ſecretioribus Conſiliarijs innoteſcat,* &c.

Camerarij induſtria Monachij

Cùm igitur Palatinus eiuſque adhærentes ex hucuſque geſtis facilè comperirent, quam debilibus res ſuæ adminiculis fulcirentur, eoq; iam deuentum eſſet vt Vnioniſtæ nè quidem retardare ſe poſſe aduerterent Exercitum Cæſaris aduentantem ex Belgio & Lotharingia, niſi omnes pariter vires & fortunas exererent, iuxta literas Ohnſpacenſis ſupra recitatas, Optimum factu exiſtimabatur, exquiſitiſſimis denuò artibus tentare Ducem Bauariæ, vt ille, ſint minùs ſubſidia Vnionis polliceri vellet, ſaltem Neutralitatem addiceret, & verò id per Camerarium, qui hoc præ cæteris probabiliter ſe confecturum non diffidebat. Verùm falſus eſt in imaginatione ſua homo temerarius, quemadmodum Epiſtolæ mutuæ Correſpondentiales inter Bauarum ac Palatinum typis euulgatæ teſtantur. Interea autem durante legatione ſuâ versùs Monachium, reuelat Pleſſenio Pragæ tunc agenti, per notulas arithmeticas ſub dato 18. ſiue 28. May. 1620. quænam ibidem arcana rimatus & expiſcatus ſit. *Diutius hoc loco* (Monachij) *præter voluntatem detineor: Excuſandus, quod negotia cumulata ſe inuicem à celeri ſucceſſu præpediant. Ex omnibus circumſtantijs colligo, Ducem Bauariæ non vndequaque ſubſtiturum in terminis neutralitatis, ſed ſubuenturam Cæſari; VVentzenus denuò Dreſdæ tranſigit, quod cum ſuſcitanti mihi de illius præſentiâ, alij diffiterentur, inter pocula quidem detexit ex Conſiliarijs Cameralibus, qui idem inter colloquia, Banni Imperialis grauitatem per diſcurſum exaggerauit, atque ita veroſimile, Bauarum grande ſibi facinus quoddam pro parte Cæſaris deſignaſſe. Heſternâ die didici ex oblatis mihi Nouis Italicis Romanis, Serenitatem ſuam* (DVCEM MAXIMILIANVM) *Pontifici inſinuaſſe, ſolùm præſtolari ſe declarationem Cæſaris, eâ præuia conſtitutum ſibi continuò Palatinatum ſuperiorem aggredi. Et Dominum Criuellium Conſiliariū Bauaricum, talia ibidem myſteria tractare vſq; adhuc. Quid verò de his tandem perſcripſerit notus Correſpondens in Vrbe Romanâ, iam Pragæ ſine dubitatione innotuit. Cæterum ſuſpiciones hæ ſobriè ac ſedulò examinandæ & ponderandæ ſunt, propter cauſas quas nuper tetigi. Quid ſi Rex Bohemiæ* (Palatinus) *Duci Ludouico Philippo Fratri ſuo, ad tempus &* (NB.) *ſub congruis Reuerſalibus circa reſtitutionem, Electoratum ſuum renuntiaret? vel etiam Principi ſuo primogenito (cui Tutor facilè tum inueniri poteſt) & contra quem locum non haberet Executio? Influentiæ ſunt, & ingenuè fateor, poſſe me ex metu in errorem præcipitari. Vnioniſtæ non omnes ſuſceptam ſemel ſpartam defendent, ſed oportunum plerique ventum captabunt. Quod ſi Exercitus Bohemicus vel mediocrem cladem acciperet, quod DEVS auertere dignetur, metuenda*

Criuellius Conſiliarius Bauaricus.

noe

Digitized by Google

noſ procella maneret; nam neque Vngarorum tanta eſt conſtantia, vt magnam victoriæ ſpem in illis exiſtimem reponendam eſſe. Pariter angunt me Mala noſtra interna: irreſolutio, defectus pecuniæ, & ad alia incommoda, multo vehementius, quàm vniuerſa vis & potentia Aduerſariorum, DEVS *reſpiciat. Elector Brandeburgicus ſiue Conſiliarij ipſius Berlinenſes, meo iudicio commonendi ſunt, vt propoſitam militum conuocationem promoueant, per quam* (NB.) *Saxonis nonnihil cogitationes irretiantur; præterea collaborent, quatenus Dux quoque Pomeraniæ, beneuolo Regis Bohemiæ ſtudio diſponatur, & adducatur ad partes noſtras. Monachij omnia præparantur ad expeditionem campeſtrem, & Tentorium Ducis è regione cubiculi mei erectum cernitur. Doctor Iocherus queritur timere ſe Commotionem quandã vniuerſalem, cui ego circumſpectè ac neruosè reſpondi, me ſperare, Bauarũ rationibus dubitandi probè perpenſis, fortaſsis animo ſuſpenſum iri, vt eſt Princeps prudẽs & nonnihil timidus. Rex Bohemiæ* (Palatinus) *hic Monachij à nemine honoratur Titulo* Regio. *Noua Electionis Principis noſtri adoleſcentioris, nulla mentio, nulla memoria. In reliquis etiã omnibus conſilia ſua tegunt & occultant, vt penetrare in illa facilè non ſit, Præfecti ac Tribuni bellici, omnes cum Exercitu verſantur in caſtris. Milites conſcripti in Croatia qui ingentia damna intulerunt Ruſticis, nunc conſidère iuſſi ſunt in Mulsdorff. Ingolſtadij valida collocata præſidia, Monachij nulla; Ciuitas interim hinc inde nonnihil communiri cœpta eſt: In vltimis nouis ex Vrbe Pragenſi, quæ heſternâ die ipſe mihi communicauit Doctor Iocherus, legitur: Camerarium Monachij agere, & iugi perſecutione inquiri, donec deprehendatur aut viuus aut mortuus. Eiuſmodi ſanè rumores non exiguam alicui ſuſpicionem inijcere poſſent magni periculi, eo in loco, & ab ijs perſonis, de quibus alioquin nihil tale præſumeretur, æquum proinde foret, eorundem authores ſeueris mulctis ac ſupplicijs coërceri. Ipſe Doctor Iocherus hanc Licentiam non potuit non deteſtari, vt ſpero ex animo; Ieſuitarum interim inſidiæ nequaquã contemnendæ ſunt. Noua allata ex Vrbe Romanâ, Doctor Iocherus rotundè vera eſſe inficiatus eſt, neq; enim Bauaro tale quid hactenus mentem veniſſe. Quoties autem ego aliquã huius ſecuritatis fidem deſiderari inſinuabam, ille tergiuerſari ac diſſimulare nihil aliud aſſeuerando, quàm Bauarum ſolũ, aleam hanc minimè tentaturum: quid porrò reliqui deſuper determinaturi ſint, ſibi incognitum, optare tamen, vt breui conſilia arripiant, quibus vlteriorum tragœdiarum diſcrimina præueniantur. Deſideraſſem hic operam expediti cuiuſpiam Amanuenſis, qui me in quibuſdam laboribus ſubleuaſſet, præ temporis anguſtia conſignare non poſſum ſingula, neque omnia calamo credenda ſunt; in cæteris quoque ad Relationem his adiunctam me refero. Multum inſuper temporis abſumpſerunt præſens hebdomada Rogationum, proceſsiones, peregrinationes, & hodiernum Feſtum, prout deuotio his in locis mirandum in modum feruet, & Eccleſiaſtici multifariam occupantur. Cum igitur hæc meam nihilominus pro-*

Camerario anguſtiæ ſunt vndiq.

Pomeraniæ Dux.

Doctor Iocherus.

Bauariæ deuotio.

feſtio-

fectionem retardent, Pragam tardiuſcule reuiſurus ſum, ſed quod mutari nequit, æquo animo ferendum eſt, &c.

Angliæ Rex.

Cùm Rex Angliæ ſpem feciſſet Achatio de Dona adornandæ Legationis in Germaniam, reſolutio ipſius ſubſecuta eſt iuxta Copiam Epiſtolæ datæ Londini 28. Maij, 1620. Regem Angliæ magnopere expetiuiſſe, vti Inſtructio porrecta Oratoribus Galliæ in Germaniā, ſibi cōmunicaretur, ſed nihil impetraſſe, vnde viſum eidem, pro hac vice ſuam legationem priori alioquin aſſociandam, ſuſpendere. Henrico tamen Wottonio, qui reditum parat ad conſuetam ſuam reſidentiam in Republica Venetâ, commiſſionem iniungendam, vt in tranſitu quoſdam Electores & Principes inuiſat, & periculum faciat, an ſuſpenſio armorum fortè obtineri queat, ad illorum ſaltem ſolatium, qui eam potiſſimum deſiderarent? Interea duo millia Anglorum iam in Bohemiam deſtinata eſſe. Contributiones pecuniarias ſe (Dona) paulatim colligere, metuendum verò, nè ſumma ad ſperatam maſſam non accedat, D. Glaſquinum Secretarium Ducis de VVirtenbergh, Comitem Buuinghuſij in Legatione ad Regem (Franciæ) ante triduum Londinum appuliſſe, & quanquam nomine Vnionis apud Maieſtatem ſuam opportuniſſimis modis ſollicitarit pro ſuccurſu illo, ad quem Eadem ſe Vnioni deuinxerat, tamen non ſolum petitam ei ſatisfactionem non obtigiſſe, ſed omnem inſuper ſpem aliquid in hoc genere obtinendi præciſam, vtcunque ſolidis atque amplis rationibus demonſtraſſet, quantopere Vnio externis hiſce adiumentis indigeat.

Glaſquinus Secretarius VVirtenbergicus.

Vllei Iano Miniſter Gaboris.

Sub dato 1. Iunij ſubiecta Noua Vngarica irrepſerunt in Aulam Cæſaris Vllei Ianum Miniſtrum Gaboris, Capitaneum in Damasdi, vnà cum Bohemico quodā Magnate, alijsq; conſortibus à Portâ Conſtantinopolitanâ cum ingenti iubilo Budam rediiſſe, attuliſſeq; ab Imperatore Turcico diploma Credentiale quo ille declarat, Omnes Prouincias confœderantes ſeſe & obtemperantes Bethlehem Gabori, obſtrictas ſimiliter cenſeri debere Imperio Turcico, talem enim inter ipſos pacem denuò nunc renouatam & conſolidatam eſſe. Item eundem magnorum munerum pollicitatione nouam concordiam pactū cum Tartaris, & conſequenter Gabori in auxilium promiſiſſe, ſi ille egeret, iſtius gentis quadraginta millia. Adhuc, niſi bello premeretur Perſico, non detractaturum, quin Gabori perſonatim ſe aſſociaret, etiam cum proprij ſanguinis & vitæ diſpendio; quo locupletius omnes intelligant, Eum ſuorum, & Prouinciarum ſibi adhærentium amicum eſſe & fratrem fediſſimum: diu noctuq; allaboraturū, vt cum Rege Perſarū benè ſibi conueniat, ac deinde anno ſubſequenti in Vngariam prodíturum. Supradictos Legatos munera ſecum deferre pro Gabore Regia, & paulò poſt relictâ Buda perrecturos ad Comitia Vngarica indicta Neuſoliæ: Item Imperatorem Turcicum ſub pœna capitis mandaſſe Baſſæ Budenſi, vti Gabori ad quamcunque requiſitionem ſine tergiuerſatione reſpondeat, nec in vllo impediat; atque Ordinationi huic omnes certatim Turcas applaudere. Paulo ante per Legatos quoque ſalutatum fuiſſe iam memoratam Baſſam Budenſem, cum eoque tractatum habitum,

Perſarum Rex.

Baſſa Budenſis.

tum, nè vlla dona reſpiciat Imperatoru Germanici. Hiſce Legatis obuiam veniſſe omnes de Ordine Nobilium Equites ac Pedites. Ipſos verò ſuperbiſſimè veſtitos prodijſſe Trabeis Turcicis aureis, quibus Imperator illos donatos voluit Conſtantinopoli, & Nobiles prætactos in fauorem Confœderatarum Prouinciarum omnem ſimiliter operam Imperatori Turcico addixiſſe, militarem & pecuniariam. Hunc viciſſim, Baſſam memorem reddidiſſe, vti curam gerat Tranſyluaniæ, eamq́; aduerſus omnium Hoſtium incurſiones defendat.

Caluiniſtæ Legati in habitu Turcico.

Duodecima Iunij, deſignat occultus Correſpondens Venetijs per characteres numericos, quanta ſumma militum & pecuniarum iuſſu Regis Hiſpaniæ in Germaniam deſtinata ſit, iuxta opinonem quorundam, in ſubſidiū Leopoldi Archiducis, ſiue vt alij propter Gryſones: vlterius explicans, quidnā Legatus Hollandorum Arſenius profecerit apud Heluetios. *In tranſitu Zurigenſi, multis ſe* (Arſenium) *ſalutatum honoribus & in omnibus Hoſpitijs, ſumptibus incolarum magnificè tractatum fuiſſe. Ad oblationem literarum ſuarum Credentialium, gratias ſe imprimis egiſſe, quod Ciuitates & Oppida non Catholica, Prædicantes ſuos anno præterlapſo ad Synodum Dordracenſem dimiſerint, cum promiſſione, non defuturos viciſſim Dominos Status, quin Chriſtianam hanc humanitatem gratis viciſſim obſequijs compenſent. Poſtmodum per varias ſe circumſtantiarum ambages deduxiſſe, quanti referat, vt omnes liberi Status & Reſpublicæ præſentem Germaniæ turbationem etiam atque etiam conſiderent* (Principes Germani attendant ad hæc conſilia & ſcopum eorundem de quibus Pleſſenius, ſupra fol. 24) *atque vt legionibus Hiſpanicis ante omnia oportuni viarum tranſitus prohibeantur, ne ad perniciem Vnionis in Germaniam penetrent. Reſponſum datum fuiſſe generale, & beneuolam affectionem gratis animis acceptatam. Verùm probabile eſſe,* Heluetios *Domum Auſtriacam non libenter offendere, item graue illis futurum, vt omnes Regiones ſuæ fauces validis præſidijs communiāt, qualia pleriſq; in locis requirerentur, vt diſſimulentur neceſſaria ſtipendia. Inter cætera, per Legatum, curam eis commendatam cauſæ Griſonicæ, quandoquidem hæc magni ponderis eſt & grauioris conſequentiæ, nullum verò Ordinem propius periculoſiusq́; contingit, quàm Territoria non Catholica, &c. Quantum conijcitur ex literis Legati Veneti de dato 6. Iunij, nouam animorum confidentiam conflatam eſſe inter N. N. & N. tametſi (in auriculam loquendo) non ſit credibilè N. N. vnquam ſyncerè conſonare poſſe, cum heteroclyto illo Capite quod in omnium ſe cauſarum factiones immiſcet,* Che vuol abbracciare tutti partiti; che ſi rapreſentono. *Acriter in Senatu diſceptatum fuiſſe, an non congruum foret, Legationem aliquam ordinare ad Cæſarem? Sextâ huius, Ducem Venetorum maiorem numerum Votorum Collegij in ſuam traxiſſe ſententiam, duobus exceptis. Cum autem ſedens in Cathedra ad Concilium delatus eſſet, duos hos Senatores contrarios tantâ dexteritate rem aggreſſos fuiſſe, vt centum inſuper & quinquaginta ſeptem de reliquorum*

Arſenij Legatio ad Heluetios.

Dordracenſis Synodus.

Venetorum Dux.

numero

numero ad illos tranſgrederentur. Ex aduerſo autem Dux obtinuit quinquaginta ſuffragia duntaxat, vt proinde meliorũ cauſæ fautores magnopere lætari neceſſe eſſet, nam ſub eiuſmodi prætextu, alia ſine dubitatione arcana delituiſſe.

Brederodius Hollandus. Brederodius Hollandicus literas ſcribit 5. ſiue 15. Iunij Heidelbergâ ad Pleſſenium, ex quibus perſpici queat, quâ intentione Hollandi controuerſiam Bohemicam ſuæ cauſæ non diſſimilem tam ſolerter promouerint. *Iam vtique illum* (Pleſſenium) *penetraſſe, quibus rationibus Conuentus Heidelbergæ indictus, Vlmam tranſlatus ſit, idcirco ſcilicet, quod Legati Galliæ iter ſibi delineauerint, non Moguntium, vti prius placuerat, ſed Vlmam versùs. Et tamen vnum fortè ex illis ad Electorem ſeceſſurum, vt ibi quorſum reſpiciant ſtudia Eccleſiaſticorum intelligat. Heidelbergæ conſtanter narrari, Moguntinum denuò conſcribere ſex millia militum. Hiſce ac ſimilibus nouis in dies ſingulos ex Belgio aduolantibus, Status Euangelicos in Germania meritò expergefaciendos eſſe, atque ad ſtrenuam reſolutionem aliquam animandos. Et tanto iuſtiùs quidem, quod Legati Francici Ipſis* (Statibus Euangelicis) *ſuadere non dubitent, vt Vnioni renuntient, cum tamen Catholicorum Exercitus non defenſionem illorum ſpectet, ſed ſtabilimentum authoritatis Cæſareæ. Si itaque præſens rerum curſus vigilanter circumſpiciatur, non iam eſſe tempus animum deſpondendi, ſed recuperandi potius: atque ad hunc effectum non mediocriter profuturum iter Doct. Camerarij Vlmam inſtitutum, vt Statibus quibuſdam aliter ibidem perſuaſis luculenter demonſtret, negotium Bohemicum à prætenſione Vnionis neutiquam ſeparandũ eſſe: neq; dubium, quin dexteris ratiocinationibus ſuis, non minus in ſaniore cos ſententia continebit, quàm virili adhortatione intempeſtiuam puſillorum imbecillitatem armabit. Se* (Brederodium) *hic* (Heidelbergæ) *rem totam per omnes circumſtantias communicaſſe cum Conſiliarijs, & Camerario præcipuè, allegando inter cætera, vnum ſcrupulum Vnioniſtis excutiendum eſſe, nè videlicet imaginentur, contra iuſtitiam peccari, ſi Vnio arma ſua defenſiua cum Bohemis coniungat; hoc enim perinde foret, atque factum Ordinum condemnare, quod Conſiliarios Cæſaris ex feneſtris præcipitârent, Regem ex authorauerint, nouam Electionem celebrare præſumpſerint. Iam verò conſiderandum, effectum hunc non ex eo proueniſſe, quod Vnio arma ſumpſerit, ſed è contrario Vnionem ad arma cogiſſe propter ſupradictum effectum, prout ſimile quiddam contigiſſe legimus in Hollandia; & hoc Exemplum ſolide inculcandum eſſe non ſolum Ordinibus Euangelicis Vnionis, verùm etiam totius Romani Imperij corpori, præſertim vicinis, quippe quo Mandata, & Edicta lus Caſſatio, vti & alia ſcripta, cuiuſmodi per Catholicos & Eccleſiaſticos publicantur, eneruari queant, ne diuellantur Euangelici ab inuicem & ad ruinam detrahantur. Huius admonitionis ſenſum recipi quidem etiam ab Heidelbergenſibus; hactenus verò vix aliquem ei effectum ſuccedere, multum fortaſsis ad rem ſubſidij collaturum reditum Camerarij ex conuentu Euangelicorum in Ciuitate Vlmenſi. Si autem hac aut ſimilis informatio, Ordines,*

atque

Digitized by Google

atque alias perſonas praeoccupaſſet, ampliorem vtique fructum ex ea capiendum fuiſſe. Partem aduerſam procedere cum multo maiore cautela & concordia quàm Status Vnionis, qui (par raiſon d'eſtat) *nigrum* (NB.) *cum albo permixtum cupiunt*, &c. ſubiectis varijs adhuc particularitatibus circa perſonas altioris prædicamenti, quibus præmiſſis proſequitur Brederodius: *Sic rerum viciſſitudines in mundo reciprocari; vti alijs in locis, ita in Anglia. Ominari ſe, terminatis Inducijs redintegrandum bellum Hollandicum, ac tunc DEO cœli ſeriò ſupplicandum (attento maximè quod inteſtinus Republicæ iſtius Status hoc tempore admodum periclitetur) quatenùs Eccleſiæ ſuæ miſereri velit, nam ex veroſimilibus indicijs coniecturari, quod poſteaquam illu in partibus noua diſſidiorum incendia eruperunt, & Status potiſſimùm militum præſidijs nudati ſunt, ſuper hac porrò omnia tot ſimul in locis diſtrahuntur, Aduerſarij ſubſidia hac ad extremam Illorum perniciem ac ruinam arripient* (l'on vondroit faire a ce coup vn garaus de nous &c.) *Et indies profectò famam creſcere de nouâ conſcriptione 6000. Peditum, & 4000. Equitum pro Marchione Spinola. Quod ſi iam hac agmina ab vnâ, & Legiones Leopoldi Archiducis circa Preyſach diſpoſita ab altera parte, cum copijs ſe Moguntini coniungerent, & eodem tempore Exercitus Bauaricus appropiaret Territorio Vlmenſi, ſicq; pari paſſu ad Palatinatum inferiorem progrederentur, facilè conijciendum, quam formidabilis mox procella vniuerſam illam Regionem inuolueret. Suppetias Belgicas hærere adhuc in Marchia, de auxilijs verò Anglicanis omnia incerta. Reſponſum Regis ad literas Vnionis, directâ via Vlmam tranſmiſſum. Dominum Eltzium autem qui ſimul cum Veredario appulit narrare, qualiter Rex ſignificauerit, Pro comperto ſe habere, quod Hiſpanus eum fefellerit, conuocaſſe igitur ad ſe Dominum Caron ac poſtulaſſe, Statibus Hollandiæ ſcriberet, nè grauentur omnibus neruis Palatino aſſiſtere, ſe nihil prætermiſſurum, quod eodem conferat, ſed breui vnum ex Dynaſtis Regni ſui in Palatinatum emiſſurum, qui omnia ſub nomine Regis, ſua intentioni conformiter adminiſtret.*

Hollandorũ Status periculoſus. — *Spinola.* — *Angliæ Rex* — *Eltz.* — *Caron.* — *Angliæ Rex*

Alius quiſpiam incognitus correſpondens de Vrbe Romanâ, ſub ſubſcriptione 137. die 6. Iunij, multas ſingularitates tranſcribit de certis inſidijs in Italia contra Regem Hiſpaniæ, verbis acribus ſatis, inter cætera dicens: *Oratorem Hiſpanicum hic* (Romæ) *reſidentem Pontificem importunè ſollicitare, quatenus in fauorem Cæſaris, reſoluat ſe ad notabile auxilium annuum, id enim ſi obtineretur, nihil dubitandum, quin alij pariter Italiæ Principes ad ferendam opem ſe commoueri ſinerent, Qui communiter ad Pontificis ſe Exemplum componunt. Et verò quod hucuſq; in cõtributionem deſcendere detrectarint, eã ipſam causã eſſe, quod nè ipſe Pontifex quidem tantarum diuitiarũ poſſeſſor Cæſari ſubuenire voluerit, cum tamen præſens negotium propè admodum contingat Religionem, ad minùs ratione conſequentiæ, & per viam concomitantiæ. Nam ſi potentia Catholicorum decreſcente, Proteſtantium ex oppoſito vires ſuccreſcant, Religioni plurimum omninò præiudicatum iri, Proteſtantium autem*

Pontifex. — *Morauí Sacerdotes exules.*

dominationem augendam ac dilatandam; prout teſtari poſſent tot Eccleſiaſtici, qui Patria extorres vſque ex Morauiâ Romam confugiunt. Verùm Pontificem ad hæc & talia alia quaſi de induſtriâ obſurdeſcere, & multò magis reformidare inſolentiam Hiſpanorum, qui adeò illi propinqui & affines ſunt, niſi alijs in locis vires illorum diſtraherentur, quàm proſperitatem Palatini, quem tantum terrarum chaos ab vrbe remotum detinet, &c.

Die 8. Iunij ſcribit Achatius de Dona ad Lingelshaimer, Londino, initio conquerens, *tam raras ſe videre literas, de ijs, quæ in Germania tranſiguntur. Nuntiatum ſibi fuiſſe quidem, Doct. Camerarium Monachium bonis auibus appuliſſe, quid verò reſponſi inde retulerit, nondum ſibi conſtare, cum tamen eius rei notitia oppido ſibi neceſſaria accidat, propter ea quæ Rex Bohemiæ* (Palatinus) *ad ſe* (Dona) *perſcripſit, de ablegatione dicti Camerarij, & eiuſdem diſceſſu. Quod ſi* (Dona) *circa expeditionem Camerarij inſtructus eſſet, multum id lucis & facilitatis allaturum Legationi adornandæ ex Anglia in Imperium, de quâ tam præcedenti quàm præſenti ſeptimanâ ſuæ* CELSITVDINI (Adminiſtratori Heidelbergenſi) *rationem reddidit. Quicquid Londini ſpirat, in graui perplexitate & confuſione verſari, ideoque difficillimè futurum, vt Conſilia & reſolutiones certâ aliquâ ac ſalutari methodo conformiter terminentur. Londini omnis generis codicillos diuulgari allatos Viennâ & Bruxellis, Exempli cauſa;* Fides Bohemo-Palatina, *& ſimiles. Itaq; tempus ſuadere, vt è contrario Bohemicæ prætenſionis Iuſtificatio publicetur, & alia id genus Apologia ac Replica* &c. *Romæ renuntiari, Quoſdam ibi eſſe in opere, contra Electoratum Palatini machinandi hoc, quod ætate Caroli Quinti contigit Electoratui Saxonico, DEVS grande hoc malum auerruncet!* &c.

Angli perplexi in cauſa Palatini.

Fides Bohemo-Palatina.

Circa concordiam inter Catholicos & Proteſtantes Vnioniſtas Vlmæ ſancitam, indicat Adminiſtrator Heidelbergenſis Pleſſenio 9. ſiue 29. Iunij. *Nihil ſe dubitare, non minus Bohemis quàm Regi* (Palatino) *vehementer diſplicuiſſe, quod Milites Alſatiæ liberè tranſire permiſſi ſint. Ipſum autem* (Pleſſenium) *probe expertum, aliquam ſubinde reſolutionem fieri, quæ ne quidem Heidelbergenſibus innoteſcat. Alioquin ex literis hoc curſore ad Regem* (Palatinum) *feſtinantibus colligendum, quo ſenſu ſe Bauarus cum Vnioniſtis compoſuerit. Pro parte Palatini autem imprimis concordiam hanc valde eſſe incommodam, nam tali medio totam belli molem in ipſius humeros reclinari, Et ſe* (incolas Palatinatus) *nunc poſtremos euaſiſſe, apud quos Milites & Stationem ſibi deſignare cogentur, & ſtipendiorũ ſuorum ſolutionẽ exigere. Inter cætera perpendendũ grauiſſima detrimenta impendêre Territorijs Lodouici Philippi Palatini, durante adhuc tutela, de quibus ſubinde rationabiliter ſuo tempore conqueſturus ſit. Operæ igitur pretium ſibi videri, vt vel Rex Ipſe, vel Ipſius nomine alius quiſpiam dicto Ludovico Philippo Palatino ob oculos ſtatuat, quàm inuitabili neceſſitate, hæc ita fieri debeant, præſertim cum Madama la douairiere* (Palatini Mater) *expreſſè declarauerit, Filio ſuo natu minori, ſi tempeſtiuam Iuris ſui rationem habeat, minimè*

Vlmenſis concordia Palatino noxia.

Ludovicus Philippus Palatinus.

Digitized by Google

minimè improperandum eſſe, vlterius allegans, ſaltem decuiſſe, vt de ſupradictis cum Ipſo communicaretur, ac tanto magis quidem, quòd iam quodammodo annos acceſſerit pubertatis, nam tempus tutelæ proximo Menſe Decembri terminandum. Intentionem Spinolæ vſque adeò ſecretam eſſe, vt hactenus penetrari nequiuerit, quorſum ille reſpiciat, breui tamen rei certitudinem deprehendendam. Faxit DEVS, *vt prouida fiat præſidiorum diſpoſitio in confinibus. Quidnam Ipſe* (Adminiſtrator) *hac vice ad Regem* (Palatinum) *perſcribat, Illum* (Pleſſenium) *non latere: cum reliquis tranſmitti literas Francofurtenſium, atq; hos* (NB.) *declarare ſe oppidò liberaliter. Heidelbergæ expectari reſolutionem profectam à Bauaro quocum nupera Tractatio celebrata fuit, vt iuxta ſenſum illius, vicinorum quoque Eccleſiaſticorum animus, vel oretenùs per deputatos, vel per literas exploretur. Se* (Adminiſtratorem) *valde probabiliter præuidere, ſi Spinolæ obuiam prodeundum fuerit, Eccleſiaſticis vix parci poſſe, & in ſimili caſu neceſſitatem legem non admittere* (ſi nous nous debuons defendre contre Spinola, à peine les preſtes pouront eſtre eſpargneſt, & alors la neceſſite n'aura de Loy, &c. *Francofurtenſes generoſi.*

Camerarium præſenti Curſore, ea quæ hiſce in locis chartæ conſignata ſunt Pragam deſtinaturum; reſponſum eſſe ad Cæſareum Monitorium. Doctorem Eyſen malo conſilio ſtudere, vt negotium hoc publicum & vtile, intuitu commodi ſui priuati impediat, tametſi eâ in re non hallucinetur, quod præteritorum laborum ac moleſtiarum ſuarum compenſationem exigat. Dona Regis Sueciæ, tranſmiſſa Regi noſtro (Palatino) *eſſe in rei veritate magnificentiſſima. Prætactum Regem Sueciæ non ita pridem mutato habitu fuiſſe Heidelbergæ vna cum Vicarij ſui fratre minimo: Indolem ipſius polliceri, euaſurum eum aliquando in generoſum, prudentem, ac Zeloſum Regentem; benè peritum eſſe lingua latina, Gallica, Italica, & Germanica ſuperioris; erga Religionem, & cauſam Bohemorum ſupra modum propenſiſſimum. Se* (Adminiſtratorem) *adiutum operâ Ioannis Comitis Naſſouiæ, inſtillaſſe ei omnis generis bonas informationes. Eundē Comitem, Monheimium illum conduxiſſe, inde in Comitatu Fratris ſui* (Adminiſtratoris) *verſùs Ihringen, vt ibidem Marchionis Badenſis caſtra contemplaretur, in itinere conſideraſſe eum quoque Exercitum Cæſaris ac Ligæ Catholicæ: Marchionem perſonâ ipſius recognitâ, ſimiliter eum de multis ſcitu dignis erudiiſſe. Deſuper nominatum Regem tam ibi quàm Heidelbergæ pollicitum eſſe, omnia ſe auxilia libenter collaturum, quæ vnquam Status ac facultates Regni ſui conceſſerint. Iam procul dubitatione aduenìſſe in Berlin, qua autem intentione, ipſe vtiq; Pleſſenius nouerit: optandum vt deſiderium ipſius proſpero euentu adimpleatur. Verùm Domina la douairiere, ex inde inſinuatum eſſe, pleriſq; conſultum videri, vt Filia iſta* (Brandeburgica) *in matrimonium iungatur Principi Poloniæ: Ipſam autem erga talem non affici, ob Religionem Papiſticam, malle Regem Sueciæ. Hunc toto animo erga perſonam ipſius quicquid fata aut fortuna ferant, reſolu-*

Eyſen Doctor. Rex Sueciæ.

Conſilium Nuptiale inter Sueciā & Brandenburg.

tißimum. Quod proinde ſi Rex Bohemiæ (Palatinus) *authoritate ſuâ promouere poſſet, minimè intermittendum: cum tali pacto hunc ſibi Principem notabiliter deuinciret, & ille viciſsim grati animi teſtimonium locupletißimum non enim verò neglecturus videretur. Se* (Adminiſtratorem) *deſiderare cum impatientia, quidnam frater ſuus pro Principe illo Berlini confecerit, & quo tandem fine tota Tractatio concluſa ſit? Non negandum, quin domum Brandeburgicam oporteat rationem ac reſpectum gerere Regis Poloniæ: E contra durum fore ac perdifficile, vt Princeps illa ad Papiſticum connubium adſtringatur, à quo tantopere abhorret. Neque verò media deeſſe Electori Brandeburgico, quibus Papiſtæ illius Polonici intentionem abrumpat; prætendere enim poſſe imprimis, non eſſe eam ſub poteſtate ſuâ ſicut olim ſub Patre; deinde, ſui conſenſus ſuffragium, iam ſe Regi Sueciæ addixiſſe.*

Sueciæ & Daniæ Reges.

Ad Comitia Vngarica Neuſoliæ indicta, neminem non ſtare attentißimum, DEO *ſaltem placeat, Vngaris conſtantiam adaugere; Eoſdem Copijs Cæſaris, quibus iam tranſitus indultus fuit, nullo negotio reluctaturos. Se ægrè digerere, quod Status Auſtriaci militem exauthorare cogitent; verum hoc facto licet, neq; tranſgreßionem ipſorum ad alterius Domini fidem & obedientiam ſuis difficultatibus carituram.* (Nota, hos quoque defectionem meditari.) *Se* (Adminiſtratorem) *pro certo habere, Regem Sueciæ grauiter laturum, vt potentia Regis Daniæ, ſuam excellat, vnde conceptis verbis inſinuaſſe, pati ſe non poſſe vt dicti Regis conditio nimium amplificetur, nam tali caſu Danum vix ſibi temperaturum, quin ipſi* (Sueco) *moleſtiam inferat, verba formalia:* Ie ſçay que le Roy de Schvveden ne deſire l' accoiſſement de celuy de Denemarck, come il dict luy meſmes, qu' il ne pouuoit ſouffrir, que ceſtuy cy deuient trop grand, craignant qu' apres il n' entreprint par deſſuys Luy, &c.

Spinola. Milites Anglicani.

Abundantia Armamentarij Heidelbergenſis.

Die 29. Iunij, ſiue 9. Iul. non nemo ex Conſiliarijs Palatinis Heidelbergæ relictis literas exarauit, in quarum exordio narratur, *qualeſnam ibidem præſumptiones ſint de Spinolæ expeditione. Item quo loco ſtationes delectæ pro Copijs Onſpacenſis, Badenſis, & Herbipolenſis. Deinde accedendo ad literas Donæ ex Anglia, Hinc* (inquit) *colligi, Anglos peculium Anglicanũ ſuo malle & Patriæ ſuæ propriæ vſui reſeruare. Item Anglos recens aduentantes', prorſus inermes cõſpici. Quare hoc mane* (9. Iul. ſiue 29. Iun.) *in Concilio definitũ fuiſſe, vt præſens Palatinatus cõditio aliquatenus deſcribatur Domino Achatio de Dona, & maiorem ibi deprehendi defectum pecuniarũ, quàm militum. Quoad arma, hoc quidem loco quæ eiuſmodi Equitibus conueniant, vix reperiri, ſi qui præſertim haſtam poſtularent 20. Dalerorum circiter de ligno Hiſpanico, aut loricam & galeam deauratam* &c. *vlterius præter dictam penuriam hoc quoque allegando, quod Copias Euangelicas ea ſaltem de cauſa armatas prodire neceſſe ſit, quia diuerſis in partibus penetranda illis ſunt Territoria Papiſtarum. In ſumma dummodo ad Nos* (Heidelbergenſes) *aurum ſuum Angli traijcerent, inuidendum*

illis

Digitized by Google

illis non eſſet, vt domi ſuæ inter aulas aliaſque Regionis delicias procul à belli tumultibus conquieſcant, & vtrique parti melius conſuleretur. Hâc occaſione in deliberationem venit, an non tutius foret, eos coniungi cum Statibus Hollandiæ, nam tali quoque pacto nobiſcum pugnare cenſerentur, & diſcrimen, quod occurret ipſis ſolis tantum terræ ſpatium emetientibus, declinarent. Quia verò articulus hic ſpinoſior videbatur, reſolutionem illius Marchionis Generalis arbitrio commendauimus. Ad facilitandum huius rei ſucceſſum Comiti (de Naſſavv) *ad partem ſuggeſtum, cum Ipſe anno præterito functus fuerit officio Generalis, contentiones fortè naſcituras ratione gubernationis. Deſuper autem quid factu optimum illi iudicauerint proximè cognoſcetur. Hic* (Heidelbergæ) *vnanimis eſt omnium ſententia, prius ſeponenda eſſe, quæ aliquam præ ſe ferunt impoſſibilitatem. Item Comes hodie propoſuit, poſtulare ſe à nobis generalem & abſolutam poteſtatem extra Ciuitates procedendi pro ſuâ diſcretione & Iudicio; Dominus autem Adminiſtrator circa hæc & alia perplexus hæſitat, obijcerent enim ſubditi, quod ipſis in diſcrimine derelictis, Adminiſtrator & Conſiliarij ſorum declinent. Sed ad Nos quod attinet, quam primum Marggrauius* (Ohnſpacenſis) *aduerterit, cum eodem de noſtra conditione & opinione tractabitur.*

Eadem die Ipſe Angliæ Rex proprio calamo literas expediuit ad Palatinum, in quibus eundem non ſalutat Titulo Regis Bohemiæ ſed hiſce verbis: Monſ. mon trecher filz, le Prince Electeur Palatin du Rhin deinde ſubiungens: *Ingenuè Illum* (Palatinum) *meminiſſe, vſque ab initio commotionis huius, quæ in Germania ſuſcitata eſt, Se* (Regem) *ad inſtantiam ac requiſitionem non ſolius Regis Hiſpaniæ, verum etiam ad ſpontaneam petitionem Palatini Ipſius, paratum fuiſſe, Mediatoris fungi officio, prout Bohemi quoque flagitabant, ac periculum facere, an iſta fortè differentia amicabili aliquâ poſſet tranſactione componi? Atque hac de cauſa, prætenſioni Palatini patrocinari conſultò noluiſſe, nè apud vnam alteramuè partem, notam aliquam ſuſpectæ partialitatis incurreret, aut illas approbare velle videretur, quæ antehac palam damnauerat, ſicq; authoritatis & exiſtimationis ſuæ integritati præiudicaret. Et quanquam ex aduersâ parte fortaſſis Palatinus ſibi perſuaſerit, communem vtriuſque* (Angli & Palatini) *cauſam, itemque cauſam Familiæ ac Religionis tam fauorabilem eſſe, vt Ipſe* (Rex Angliæ) *obligetur in Bohemorum ſe defenſionem ingerere, tamen ijſdem his argumentis à tali ſe conſilio potius fuiſſe deterritum, vt qui certò cognoſceret, nullum fauoris genus pro Ipſius* (Palatini) *perſonæ honore, ac domus ſuæ incremento conducibilius excogitari poſſe, quàm quo in hæreditariarum ditionum ſuarum quietâ poſſeſſione & laudabili earundem regimine conſeruetur, & ab aliena gloria ac fortunæ periculoſâ perſecutione abſtineat. Quantum ad Religionis propagationem attinet, ſimiliter rationes ſibi fuiſſe, quominùs Ipſius* (Palatini) *opinioni condeſcenderit, nè ſuo videlicet exemplo mouerentur alij Principes, qui hactenus intra neutralitatis limites tranquilli conſederunt, pari intentione ad conſortum ſuorum tutelam inſurgere, ſicque per vniuerſa-*

Regis Angliæ literæ ad Palatinum.

Epiſtola Rege digna.

 le bel-

le bellum Religionis Chriſtiana Reſpublica mutuis ſeſe cladibus cum totius orbis ſcandalo defœdaret. Atque his de cauſis iterum iterumq́, ſe in priore reſolutione perſtare,& potiùs, quantum in ipſo erit, mediante Interpoſitione, ad quam operam ſuam iam ante obtulit, recentem plagam oleo lenire ac ſanare velle, quàm partiali affectu occaſionem prabere, vt grauioribus inſuper laceßita commotionibus incrudeſcat. Quanquam igitur primum pacificationis praludium, quod (Ipſe Rex) *per Vice comitē Doncaſtre fieri voluit, optato ſucceſſu caruerit, ab vlteriore tamen Interpoſitione nolle ſe deſiſtere, idq́, tanto iuſtiùs, quod ſpes ſenſim affulgeat, aliquid amplius proficiendi, poſteaquam primus controuerſia aſtus ſubſedit quodammodo,& multorum animi ad reconciliationem diſpoſiti cognoſcuntur. Caſarem imprimis credere ſe, ad eandem valdè propenſum eſſe, ſed nec minus ſibi polliceri de Palatino, quandoquidem ab hac tranſactione indubiè pendet pax & tranquillitas Reipublica Chriſtiana, incolumitas & incrementum S. Romani Imperij,& eiuſmet Religionis, quam Palatinus tam Zeloſe ſemper ſibi defendendam putauit, propagatio. Ergò his omnibus ita conſtitutis, Palatinum ſe hortari & obteſtari infinitis modis, quatenus in praſenti cauſa intentionem ſuam taliter moderari velit, vt propria conſcientia ſua pio dictamini ſatisfaciat. Principalem belli metam vtique eſſe Pacem; ad hanc igitur quo citius faciliusq́, pertingi poteſt, eo prudentiorem ſapientioremq́ue iudicari, qui rectâ via, neglectis multorum periculorum ac difficultatum ambagibus, ad eam tetenderit. Et in hoc quidem caſu conſilium iſtud tanto promptius acceptandum, ſiquidem per continuationem belli huius, in grande diſcrimen adduci poſſet Res Chriſtiana* (NB.) *vt Turca ſcilicet deuaſtato primùm Palatinatu, Vniuerſalem in Chriſtianos perſecutionem inſtituat*(que la continuation de ceſte guerre expoſerà la Chreſtienitè à l'inuaſion du Turc par la breſche de voſtre Patriè.) *Atque hanc ob cauſam ſe* (Regem) *expediuiſſe praſentium exhibitores de Ordine Equeſtri Convvoy & VVeſton, cum mandato, vt ſuo nomine, ſupradicta omnia Palatino ob oculos luculentioribus verbis conſtituant*,&c.

Denaſtre Comes Anglus. — *Covvoij & Weſton Nobiles Angli.*

Supranominatus Gueretinus die ſeptimâ Iulij commorat Pleſſenio per literas exaratas Pariſijs, *Oratorem Anglicanum reſidentem in Francia, Epiſtolas Londino recepiſſe, quibus certior redditur, ad ingem inſtantiam Achatij de Dona, reſolutiones in Anglia in melius tandem commutatas eſſe,* &c. *dictum Legatum Anglicum ſibi* (Gueretino) *tranſmiſſe adiunctas literas, ex quibus ha reſpiciunt Regem Bohemia* (Palatinum) *illa Chriſtianum Principem de Anhalt, prater duas alias in linguâ Anglicanâ, atque in his fuſiorem horum negotiorum mentionem contineri.*

Hart Nobilis Scotus. Drurie Anglus.

Octauâ huius, ſcribit alius Explorator ad Pleſſenium lingua Anglicanâ, ex Angliâ: *Conſiliarios ſecretos Regios, nobilem quendam Scotum nuncupatum Hart, Heidelbergam mittere, inquirendi gratia, quonam in cardine res ibidem pendeant; nam Rupertum drurie, de Palatino eiusq́, Aulicis quadam retuliſſe*

Digitized by Google

tuliſſe admiranda, E contra verò mentionatum Hart in reditu ſuo talem infor-
mationem feciſſe Regi & Principi Filio, vt ambo ſatis ſibi factum oſtenderint.
Convvay Weſtonum & Dikenſonium ante biduum Germaniam verſus abijſſe, vt Dikenſo-
pacem concilient. Interea pro Rege Bohemiæ pecunias corrogari per totam An- nius Anglus.
gliam & Scotiam, & Eccleſiaſticos quotam ſuam iam numeraſſe. Inter Ciuita-
tem Londinenſem verò & Cameram tributariam diſſidium exortum, præcipuos
tamen Ordines Londinenſibus adſtipulari. Papiſtas ex varijs prognoſticis coniectu-
rare, magnā Regi Bohemiæ (Palatino) tempeſtatem ſuperuenturam eſſe, Eundem
male audire propter ingratitudinē commiſſam in Comitem Turnium, Hunc enim Turnius
cum ad coronam illum admouerit, nunc tamen honorum ac dignitatum exper- Comes.
tem, vitam priuatam ducere (Generalatus quippe Anhaltino debebatur)
Multos probi genij homines, ſolidam huius rei notitiam expetere, vt aliorum, qui
ſiniſtrè omnia interpretantur, temeritatem confundant. Scotum quendam Max-
vvellum nomine in carcerem coniectum, propter Tractatulum typis impreſſum,
in quo media quædam ſuggerit, quibus pax videatur poſſe inter Cæſarem & Maxvvell
Palatinum redintegrari: inter cætera allegans, Titulum Regis Bohemiæ multò Scotus Ca-
ſolidioribus niti fundamentis in perſonâ Cæſaris, quàm prætenſionem Palatini; & ptiuus.
priorem Electionem poſteriori indiſputabiliter anteponendam. Itaq; nihil conſul-
tius, quàm Palatinum remittere Coronam Bohemicam: & viciſſim Cæſarem
creare illum Regem per Tractum Rhenenſem. Rex Rheni.

Dum hæc aguntur, inchoantur Neoſoliæ Comitia Vngarica, vnde
Baſſa Budenſis 18. Iul. iuxta inſtructionem deſuper ad aulam Imperato-
ris allatam, literas dedit ad Bethlehem Gaborem, Petens ſe per eundem præ- Baſſa Bu-
moneri, qualiſnam vero ſimiliter conuentionis iſtius ſeries & ſucceſſus futurus ſit? denſis.
An Status Vngariæ mandato Imperatoris Turcci ſe conformari parati ſint, Ipsū-
que (Gaborem) reuera in Regem ſuum deſignare ac declarare, an non meminiſſe
illum (Gaborem) oportere, nè cum Ferdinando in pacem conſentiat, niſi Turca
conſcio, alioquin Portæ indignationem eum prouocaturum: Caſtrum VVaitzen
tradat Beegæ Strigonienſi. Dummodo (Gabor) aliquem de miniſtris ſuis ad ipſum
(Baſſam) emiſerit, promptam ſibi non defuturam rationem, locum hunc ſine ſan- VVaitzen
guinis profluuio expugnandi: ſicq; Ipſi (Gabori) culpam aliquam impingi non caſtrum
poſſe, quaſi talia de ſcitu illius acciderint. Melius eſſe, vt occultâ diſſimulatione Vngariæ.
hæc ita fieri patiatur quàm Ipſe poſtmodum vigore pactorum (NB.) palam perpe-
trare cogatur.

Ex certâ hâc & ſyncerâ correſpondentia inter Gaborem & Tyran-
num Turcicum, & mutuâ auxiliorum expectatione, animos reſumpſe- Auſtriaci
runt Ordines Auſtriaci in tantum, vt non vererentur ex Rex per Kuff- rebelles.
ſteinium citationi Cæſaris, ad Hæreditariam Inaugurationem illos con-
uocantis reſpondere: Niſi Maieſtas ſua Statibus ſimpliciter indulgere velit li-
bertatem Religionis: Confœderationes ipſorum cum Vngaria, Bohemia, & in-
corpora-

Digitized by Google

corporatis Prouincijs approbare, & ſuam deſuper declarationem infra dies 14. ipſis ſcripto inſinuare, Paratos ſe ad alium dominum tranſgredi, eiq; ſe per hereditaria inaugurationis ſtipulationem ſubijcere. Similis argumenti literas direxerunt ad Status Cæſari etiamnum parentes, in quibus ob oculos illis poſuerunt exemplum Bohemorum, cum interminatione, *ne cauſam præbeant, Ipſos quoque* (Status obedientes) *pari iudicio* (vti proceres Pragenſes) *ex feneſtris præcipitandi*, &c.

Heidones Vngariæ. Gaboris iactantia.

Liberos Heidones ad Teiſſam, conatus fuit Gabor per Legatos Neoſoliâ expeditos à Cæſaris fide ſubtrahere 20. Iulij, in Inſtructione eorundem ad articulum quartum iactitans, *Inter ſe & Turcam tantã intercedere animorum confidentiam, vt Sultanus, contra Germanos* (NB.) *omnem illi fauorem conſilium auxiliumq; addixerit, & Oratores decem Regnorum aliarumq; regionum ad portam Turcicam negotiantes, exempli cauſâ Vngariæ, Bohemiæ, Tranſyluaniæ, &c. omnes ſtare à ſuu partibus atque in opere eſſe, Imperatorem illum ſolenniſſimis muneribus honorandi, & cauſam ſuam* (Gaboris) *ſolerter ibidem promoueri maximè per Oratores Angliæ, Hollandiæ, & N.N. Præter hæc, beneuolè ergaſe affectam eſſe Moldauiam & Walachiam, atque horum omnium enumeratorum operâ nihil ſibi facilius, quàm pacem inter* FERDINANDVM & TVRCAM *conſtitutam euertere, & aliam introducere, quæ ipſis* (Heydonibus) *multò minus incommodet.*

Iam antè, Bethlehem hic cum Turca tranſegerat, de Vngaris eiuſdem Imperio mancipandis, pari ratione, atque ante annos 75. Imperator Romanus vti Rex Hungariæ ſibi ſubiugauerat Tranſyluanos. Nunc Heydonibus interdixit licentiam illam excurrendi contra Turcas (veluti docet ſupradictæ inſtructionis articulus ſeptimus) ſub pœna grauiſſima, & ſupremo eorum Præfecto ſignificari voluit, *niſi ab eruptionibus iſtis ſibi temperent, talia ſe in culpabiles ſupplicia decreturum, vt cæteros vel vnius exempli recordatio terreat. Quod ſi tamen aliqui omnino à bello quieſcere nequeant, eos ad caſtra ſua dirigendos, vt ibidem ipſi* (Gabori) *& Confœderatis* (ad quorum claſſem certò etiam modo Vnioniſtæ pertinent) *aduerſus* FERDINANDVM (NB.) *militantes, Martij Genij ſui vigorem & bellicoſæ virtutis impotentiam expleant.*

Ludouicus à Starnberg. Zacharias Startzer. Conuentus Neoſolienſis in Vngaria.

Multa hoc loco enumeranda forent de geſtis Ludouici à Starnbergh & Zachariæ Startzer nomine Auſtriacorum, nec non deputatorum Bohemiæ ex parte Palatini, & Bohemorum rebellium durante Conciliabulo Neoſolienſi vbi ſingulatim poſtulata ſua propoſuerunt digeſta in 31. Capita: & Palatinus quidem in ſuis ad articulum decimum ſextum expreſſè voluit: *vt Ordines Vngariæ mentem ſuam aperiant, an non conſtitutum ipſis ſit, Vnioni ſe Proteſtantium Electorum, Principum, & Statuum adiungere?* &c. Specialia prolixiora ſunt, quàm vt impræſentiarum recenſeantur,

hoc

hoc igitur loco ſufficiat Relatio Deputatorum diſtrictus ſuperioris ad Onaſum, Eraſmi de Landavv, & Wolffgangi Chriſtophori de Schallenberg, ſub dato Neoſoliæ 3. Auguſt. 1620. *Concluſa Vnione, quotidianos celebratos fuiſſe conſeſſus, ac deliberatum de modo gerendi bellum, & ſuper eodem vnanimiter conuentum. Nunc indies plura ac maiora præparari ſubſidia ad conſummandum Exercitum inferioris Vngariæ. Quidnam Literæ contineant Imperatoris Turcici* (NB.) *patêre ex adiunctis. Domino Startzero in Aulâ confidenter factam fuiſſe copiam per Emericum Comitem Turſo, legendi Epiſtolam quandam Legatorum Statuum Hollandiæ, Conſtantinopoli ſcriptam ad Sereniſſimam ſuam Celſitudinem* (Bethlehem Gaborem) *quâ aſſeritur, res Gaboris & confœderationem, in Aulâ illa apud Sultanum, ſupremum Vetzier, & Muffti, bono planè loco eſſe, atq; omnes ad propoſitam correſpondentiam mirificè affici; ſolùm præſtolari Legatos. Deinde rogant, quatenus ſtatus Auſtriaci præter cætera requiſita, prouidere illis velint* CHARTE BIANCHE *iam aliquoties expetitas, & ſine morâ quidem, alioquin ignominiæ ſibi & detrimenti periculum impendêre euidentiſſimum. Se* (Laudavv & Schallenbergium) *ſubitò quoque in Latinum Sermonem tranſtuliſſe declarationem pauculorum Statuum Euangelicorum Viennæ congregatorum, vna cum reſponſo Cæſaris, ibidem Oratoribus ipſorum partim viua voce, partim per manus Grapleri ſcriptò inſinuato, & opera Domini Starzeri omnia hæc Gabori conſignaſſe, qui reſponderit; Iam ſe commiſſarijs ſuis Rezam ablegatis ſignificaſſe, qualemnam animum contra eos induerit, qui confœderatione turpiter neglectâ, Cæſari Sacramentum dixerunt nec reſipiſcunt: vti & contra alios, qui nondum adhuc iurati, eidem tamen propediem ſe obſtringere cogitant, & cuiuſmodi vicem illis ſuo tempore rependendam decreuerit. In mandatis præterea dediſſe iam prætactis Commiſſarijs, quatenus Statibus Rezæ congregatis hæc ſua verba rotundè pronuntient, & obedientes corroborent hortenturq;, vt in quauis occaſione Gaboris ſibi beneuolentiam & aſſiſtentiam non defuturam confidant: Neque dubitare ſe, quin D. Cancellarius officium hoc iam probè præſtiterit, & inter cætera id quoque conſecutus ſit, vt finali reſolutioni ſolidus tandem effectus reſpondeat.*

Die 29 Iulij. *Gaborem & Ordines* (Vngariæ) *certum numerum ſpectabilium perſonarum (quos inter, D. Emericus Comes Turſo) ſelegiſſe, ac deſtinaſſe in Bohemiam, Morauiam, Sileſiam, & Lauſatiam, per eosq; voce & ſcripto intimaſſe illis (quemadmodum iam ante Retzenſibus) reſponſum ac reſolutionem ad poſtulata ſua Neoſoliæ propoſita ac deliberata; Nunc optabile ſimiliter reſponſum expectari ad poſtulata Auſtriæ; Probabile, Comitia paucis poſt diebus terminanda: nam Gaborem iam apparare currus & omne genus annonæ ac Munitionis bellicæ, præſertim verò vexilla ac tympana ænea ad expeditionem Campeſtrem, præ quibus conficiendis die noctuq; opifices defatigantur. Eadem die appuliſſe denique illum tanto tempore deſideratum Comitem Collalto Legatum Cæſareum, & intro-*

ria Præſidente Gabore.

Eraſmus de Landavv.

Wolffg: Chriſtoph. de Schallenberg.

Turſo Comes.

Graplerus.

Gaboris mina.

Comes Collalto Legatus Cæſaris

*uam aliquam moliri, quantum aduertitur, Ducem Bauariæ, & Archiducem Leopoldū; nam euidens eſſe periculum, nè Exercitu ſuo quem in confinibus coordinarunt, impreſsionem faciant in diſtrictum Oenenſem. Cum igitur Legati etiamnum congregati ac reſoluti ſint, à Sereniſſimâ Celſitudine ſuâ (*Gabore*) communis Audientiæ ſolatium flagitare, hinc Startzerum rogaſſe, nè Dominus Krauſius ipſis aduenientibus grauetur, ad commodam audientiā viam complanare, qui hoc in ſe humanitatis officium libenter præſtiturum receperit. Peracto igitur prandio* Krauſium *ad ſe* (Startzerum ac Scallenbergium) *rediiſſe, & ad commoditatem audientiæ deſignaſſe ipſis horam primam Pomeridianam ad quam præciſè compareant; atque id cæteris ſimiliter Legatis inſinuatum fuiſſe. Horâ primâ porrò illuceſſente, ſimultatem ortam inter Legatos Sileſiæ, Morauiæ, & Auſtriæ, & Auſtriacos ſolos debuiſſe ſe ad audientiæ iſtius ſolennitatem componere, qui proinde conſcenſis curribus ad eandem ſe in nomine Domini contulerint; ſingulatim D. Andreas Tanredel, D. Eraſmus de Laudavv, D. Zacharias Startzer, & D.* Wolffgang *Chriſtophorus à Schallenberg. D. Startzerum latino ſermone peroraſſe de graui neceſſitate ac diſcrimine, ad quod Aduerſarij diſtrictum Oenenſem contra datam fidem & omnium expectationem, ex improuiſo redegerint. Si autem Tractum Onaſi ſuperiorem occupari ac deuaſtari contingeret, per conſequens inferiori quoque territorio metuendum eſſe, ſicq; in omnia Regna & Prouincias Confœderatas, talem mox viam aperiendam, vt ſimiliter ipſa quoque, præſertim Vngariam, tali occaſione deripi & funditus euerti neceſſe eſſet, & omnia Cæſaris voluntati ſubiugata parêre. Gaborem his auditis turbato animi ſenſu partim latinis verbis & proprio ore, partim Secretarij Interpretis ſui opera reſpōdiſſe: Dolenter ſe quidem vicibus ipſorum compati; veruntamen in* DEO *& in ſufficientibus adhuc medijs & adiumentis fidendum eſſe. Iam de facto Equitatum ſe numerare 5000. ex ſolis Vngaris, mirari interim, quod nihil rerum geratur in ſuperioribus partibus* (apud Anhaltinum) *& quidnam obſtaculi fortè præclaram iſtam aciem tam diu detineat? Se Gaborem iam per literas excitaſſe Regem Bohemiæ* (Palatinum) *vt incurſionis alicuius fortè periculo maturè præueniret. Reſpondiſſe Palatinum, habere ſe in confinibus iſtis ſub gubernatione Turnij & Mansfeldij Comitum, ſeptem armatorum millia, qui Bauaro & Leopoldo obuiam progrediantur ad viam auream, & diſtrictum Oenenſem ab eorū impetu tueantur.*

Andreas Tanredel.

Ad hæc Gaborem percontatum, quantus igitur probabiliter ſit Exercitus Leopoldi & Bauari? Legatos replicuiſſe, continere 18. circiter millia peditum, & Equitum 2000. E contra Gaborem: Non igitur tam vaſtum eſſe, quin pari & multò facilius grandiore numero illi poſſet occurri. Suadere ſe Dominis Statibus, vt ante omnia vxores & proles ſuas ad loca munita conferant, ruſticis refugium fore in ſyluis ac montibus, de cætero in DEO *fidendum eſſe; dummodo ſecura à ſecuri ceruices remaneant, Populos ac Prouincias recuperari poſſe neque verò Bauarum vno impetu omnes protinus regiones deuoraturum: Interea ſe* (Gaborem) *in arenam prodituram cum caſtris Vngaricis, vt Bauarus illorum viciſſim virtutem*

 videat

Digitized by Google

reditarij, Electorem Palatinum in ſuum deinceps Dominum & Protectorem deſignarunt. *Les eſtats de ce pays à embletz à Reiz* (inquit Anhaltinus) *ont receu è reconnu auiourdy* (2. Auguſti Anno 1620.) *Sa Maieſtè de Boheme pour leur Seigneur & Protecteur.*

Legatus Sileſiæ ac Luſatiæ Abraham de Dona, literas mittit Neoſoliâ ad Volradum Pleſſenium (qui alioquin in ijſdem Comitijs occupabatur, tunc autem Kremnitzium ſe contulerat,) ſuper expeditione Legatorum Cæſaris, & inter cæteras ſalutatione, titulo etiam BESTIAE eos inſignitos abijſſe recenſet, ſub dato 5. ſiue 15. Aug. 1620.

Eodém tempore, ſcribit Anhaltinus Pleſſenio Neoſoliam, ſub dato Egenburg. 9. ſiue 19. Aug. 1620. *Oratores Galliæ heſterna die miſiſſe ad ſe* (Anhaltinum) *Dominum S. Catharinæ cum Inſtructione & literis huius argumenti. Non grauetur Anhaltinus media pacis proponere, cum ijsq; Dominum S. Catharinæ ablegare Poſonium. Ducem præterea de Angouleſme cupere ſecum* (Anhaltino) *colloquium miſcere inter Cremam & Egenburg. denique Anhaltino prouidendum, nè vel per ambitionem, aut reſpectu proprij ſui emolumenti occaſionem præbeat, quâ Turcis porta aliqua in totius Chriſtianæ Reipublicæ præiudicium pateſiat. Se* (Anhaltinum) *replicuiſſe: non eſſe in ſua poteſtate, in aliquam tranſactionem condeſcendere extra ſcitum Regis Bohemiæ* (PALATINI) *Quod verò ad familiare colloquium attinet inter Cremam & Egenburg, tanto equidem ſe non dignari honore, Vt Dux de Angouleſme Ipſius inuiſendi cauſa ſibi moleſtiam inferat. Propoſitum interim hoc, Regi* (Palatino) *ſe renuntiaturum, Nam ſe ſub poteſtate eſſe alterius. Sperare autem breui ſe futurum Viennæ* (NB. quia expugnationem illius iam veluti certiſſimam habebant) *tunc planiorem colloquij occaſionem ſuppetituram; & conſequenter, non eſſe, quòd Dux de Angouleſme ſuperuacanea iſta ſe excurſione fatiget. Ad ſuam perſonam quod attinet* (proſequitur Anhaltinus) *nolle equidem ſe eorum ambitionem fouere, qui Turcis Portam in Imperium Chriſtianum pandere moliuntur, confidere autem in iuſtitia cauſæ Regis ſui eiusq; Confœderatorum, vt quorum opera, DEO imprimis auſpice, nihil dubitet, poſſe ſe breui temporis interuallo ad deſideratam metam euadere. Ex conuerſatione Domini de S. Catharinâ, multa ſe hauſiſſe notatu digna, inter reliqua; præſupponi veluti certum, ab Vngaris ſubſidium Neutralitatis obtentum iri. Eundem inſuper Dominum inſinuaſſe, quod Legati firmiter ſibi perſuadeant, Auſtriam à deuotione Cæſaris non diſceſſuram, Ex aduerſo autem ſe* (Anhaltinum) *probaſſe, non eſſe, quod ex hinc Auſtria & Bauaria præclarum ſibi ſolatium polliceantur; nam iſtas Prouincias parum hactenus Bohemiæ profuiſſe, cùm potiùs hoſti de neceſſaria munitione & annona prouiderint. In ſumma, prætactum D. S. Catharinæ, à ſe taliter inſtructum receßiſſe, vt hac quidem vice Legationem iſtam non tantopere formidandam præuideat. Præcipuum eſſe, quod Caſtra Bauarica;*

Legati Galliæ conuerſatio cum Anhaltino. Dominus de S. Catharina.

uarica, ſigna ſua conuerterint contra Bohemiam: itaque neceſſarium, vt ſuccurſus Vngaricus prima oportunitate accelerare iubeatur, &c.

Poſteaquam igitur Genio Caluiniſtico decretum eſſet, in extirpatione Papatus, Lutheranorum, & Fratrum Vnitatis pedetentim progredi, Conſiliarij ſecreti Palatini Pragæ reſidentes arbitrati ſunt, principium celebrandum in dominijs Regijs, audiendumq́; Schultetum ſupremum Palatini Eccleſiaſten Aulicum, & Caluiniſmi Directorem, quidnam illi tandem intellectâ primùm opinione Cameræ Bohemicæ, videretur, circa articulum de vocatione Miniſtrorum per Dominia Regia, impoſterum deliberandum eſſe & in praxin redigendum? vt populo Maieſtati ſuæ immediatè ſubiecto, proſpectum ſit de miniſtris idoneis orthodoxis (ſectæ Caluiniſticæ) vnde & Schulteto conſilij huius propoſitum *per ſignaturam* intimatum eſt.

Schultetus Prædicans Palatini.

Tametſi verò iſtiuſmodi Reformatio fundamento Bohemorum in Literis Maieſtatis conſtituto apertè contrariaretur, Schultetus nihilominus propriæ manus ſcripturâ ſub dato 14. Aug. 1620. exprimit quæ ſequuntur: *Præcedentes Bohemiæ Reges Collationem Officiorum Eccleſiæ per Dominia Regia, non permiſiſſe Conſiſtorio, ſed iniunxiſſe Archiepiſcopo, vt is iuxta dictamen ſuæ conſcientiæ, & non aliorum fauore inductus, Eccleſiaſtica officia, per Dominia Regia diſtribueret, pro primo. Secūdo, conſueuiſſe præterea Dominos qui addicti ſunt fratribus Vnitatis, hactenùs atque etiamnùm Eccleſiæ ſuæ Miniſtros non ad Conſiſtorium dirigere, ſed diſponere de illis pro ſuo arbitrio; Hinc igitur ſe* (Schultetum) *inferre, multò magis Regiæ ſuæ M.* (Palatino) *competere, iuxta conſcientiam, Officia Eccleſiaſtica diſpertiri per ſua & Reginæ Dominia: Et ſi hoc Regale* (inquit Schultetus) *Rex dimitteret, magnam inde confuſionem & varias tricas metuendas eſſe. Quod ſi autem iuri ſuo perſeueranter inhæſerit: tum demùm maturâ præmiſſa deliberatione definiendum, quanam deinceps ratione Eccleſijs præfici queant idonei Miniſtri & Concionatores & Miniſtri de legitima Officij ſui ratione inſtrui, vt plebs fidelium doctrina & moribus ſufficienter laudabiliterq́; erudiatur.*

Templum Regium Pragenſe. Chriſtoph. Noſtlitz commendator. Strackonitz Prioratus.

Quiſnam ſucceſſus fuerit Reformationis Eccleſiæ in Arce Pragenſi, docet hiſtoria typis edita. Cùm autem pari ſollicitudine inchoaretur reformatio prouentuum temporalium, ijque Cameræ Regiæ fiſco incorporandi eſſent, Chriſtophorus de Noſtiltz ex Ordine Melitenſium Commendator in Strackonitz, apud ſupremos Regni Proceres ac Iuſtitiæ Præſides quereloſam petitionem mouit hiſce verbis: *Quandoquidem Prioratus Strackonitz, quem abſque vllo demerito aut culpæ prætextu augendis Regiæ Cameræ aulicæ prouentibus applicarunt, cenſeri non poteſt inter bona Eccleſiaſtica eſſe enim bonum allodiale ſæculare ad Ordinem Equeſtrem pertinens, à maioribus fundatum ad honoratam ſuſtentationem perſonarum Nobilium, vt dicti Domini*

mini

Digitized by Google

mini proceres ac Præſides præcauere & impedire velint, nè propoſita incorporatio memorati Prioratus in Stračkonitz, in ipſorummet & hæredum eorundem immortale præiudicium perficiatur, &c.

Rursùs circa idem tempus, & quidem vno die duntaxat, poſt anniuerſarium prætenſæ Electionis Palatini anno præcedenti celebratæ, inſinuata fuit Ipſi (Palatino) & Ordinibus Bohemiæ, Commiſſio Cæſaris vna cum literis Maximiliani Ducis Bauaricæ, quibus omnia iſta, quæ hodie per orbem vniuerſum typis impreſſa leguntur, illis ob oculos conſtituta ſunt. Quare Palatinus ſub dato 28. ſiue 18. Auguſti, Anhaltinum ſalutat huiuſmodi Epiſtola: *Hoc hoc momento Pragæ Curſorem appuliſſe cum literis Ducis Bauariæ, quarum exemplar Anhaltino cum hiſce tranſmittitur, talis ſubſtantiæ: ſe* (Ducem Bauariæ) *vigore Cæſareæ ſibi iniunctæ commiſſionis, conſtitutum habere, cum Exercitu ſuo in Bohemiam penetrare, eaq; ibidem executioni mandare, quæ dictæ Commiſſionis clauſulis ſibi præcipiuntur. Quamobrem petere ſe*, (Palatinum) *vt ipſe* (Anhaltinus) *ſuam deſuper mentem explicare velit, quidnam rebus ſic ſtantibus agendum arbitretur, & an exiſtimat, Palatino vel ad ipſum* (Anhaltinum) *in caſtris commorantem, vel ad Comitem Turnenſem properandum eſſe? Præcipuè autem meminerit* (Anhaltinus) *ad dictum Comitem, Teſchinum verſus, deſtinare bonum numerum equitum Vngaricorum quotquot ipſe carere ſe poſſe crediderit. Et quoniam certò rumore cognoſcitur, Electorem Saxoniæ copias ſuas Dreſdem euocaſſe, vnde præſumendum, hunc quoq; ad hoſtilem aliquam ſe impreſſionem accingere; Idcirco tempus & poſtremam propè horam appropinquaſſe euigilandi, & omnes modos ac media excogitandi, quibus impendentis procellæ violentia ſine grauioris naufragij periculo ſuſtineatur. Anhaltinum igitur fidum ſuum Palatino conſilium aperire velle, ſimulq; deliberare, quorſum iudicet Regiam Coniugem cum puſillis prolibus oblegandam eſſe, tutius nè Brunam, an in ſuperiorem Palatinatum? Quando autem inter cætera aduertitur, Proceres Regni perſuaſos eſſe, in præſenti diſcrimine Pragæ præſertim plurimum valere præſentiam & authoritatem Poblitz ſupremi Leutenantij, hinc vlterius Anhaltino conſiderandum, an non expediret fortè Pragam illum accerſere, & Ciuitatem neceſſario militum præſidio quibus ipſe Poblitzius imperet, communire?*

Bauari litera ad Palatinum in Bohemiam.

Inſinuatur Palatino Commiſſio Ducis Bauariæ.

Cogitatur de fuga Reginæ.

Poblitz.

Vix ablegatis præcedentibus, nouas mox literas concipit Palatinus ad Anhaltinum de dato Pragæ 29. ſiue 19. Auguſt. *Cum indubitatum ſit tandem, Ducem Bauariæ decreuiſſe Exercitum ſuum in Bohemiam ducere, extremæ neceſſitatis eſſe, vt conſultata antè hac & approbata inuaſio Ducatus Bauariæ, vlteriore morâ ſepoſitâ, & quo citius eò fructuoſius, imò ſi fieri poſſit, infra præſentis diei ſpatium effectui mancipetur. Quocirca proſpiciendum, qualiter legiones Turnenſis augeri queant, Bauarus ab vlteriore contra Bohemiam progreſſu retardari, & ſimul etiam dicta diuerſio in praxin redigi, tandem cuinam diuer-*

Bauaria inuadenda.

ſionis

ſionis huius directionem commendare expediat? interim vigeſimum quemque virum ex ſubditis iam in procinctu eſſe, vt proinde ſperandum, ex hoc capite nihil ad validi Exercitus numerum atq; Ordinem deſideratum iri. Quia verò non minus neceſſe eſt, ſimilem diuerſionem exſuſcitari aduerſus Styriam; hinc ſe (Palatinum) *ad celerem eiuſdem expeditionem inuitaſſe ac ſollicitaſſe Bethlehem Gaborem; neque abs re futurum, ſi pariter Anhaltinus eundem literis ſuis ad eandem accenderet, adiuncta illi originalia fideliter tranſmittendo.*

NB.

Iegerndorff. Luſatia.

Deinde ſe (Palatinum) *denuo in mandatis dediſſe Marchioni de Iegerndorff, vt cum ſuis copijs rectà viâ contenderet in ſuperiorem Luſatiam, quod iſta prouincia euidenti periculo expoſita ſint pra vicinitate Electoris Saxoniæ. Item diſtrictui ſuperioris Sileſia, vt mille illos pedites & quingentos Equites ibidem hærentes, continuò ad eundem locum emittat. Quod autem Equitatus Marchionis de Iegerndorff aliquanto debilior videatur, idcircò deſiderare ſe, vt Anhaltinus, mille aut 600. Vngaros, quatenus id abſq; graui incommodo fieri poſſet, conſignet ipſi Maggrauio, vti & Comiti Turnio mille ex Huſſaris. Hunc ipſum quidem Comitem* (Turnium) *ſubdubitaſſe, an præſenti commotione tuta ſit futura Morauia, in tali enim periculo conſultius ſe facturum, ſi illuc copias traduceret. Se verò monitum eum voluiſſe, vt cum iiſdem intra Bohemiam ſe contineret; idq; ſi vnquam aliàs, tum hoc potiſſimum tempore neceſſitatem poſtulare, propter metum aduentantis Bauari*, &c.

Brandenburgenſis improbat matrimonium tractatum cum Rege Sueciæ. Schwartzenberg Comes.

Vigeſima tertia Auguſti, ſiue 7. Septemb. 1620. ſub dato Angerbergæ in Pruſſia, conqueritur Georgius Wilhelmus Elector Brandenburgenſis ratione Matrimonij cum Rege Sueciæ. *Palatinum ex alijs ſuis* (Electoris Brandengenſis) *literis iam antehac ſine dubitatione intellexiſſe, quidnam circa connubium cum Rege Sueciæ ſe* (Electore) *abſente, Berlinæ acciderit, & quo vſque nunc tota res præcipiti conſiliorum curſu deuoluta ſit. Iam ſe, Palatinum certiorem reddere, Comitem de Schwartzenburg, qui dicti Matrimonij gratia in Poloniam ablegatus fuerat, incolumem rediſſe, & petere Regem Poloniæ, quatenus* (Ipſe Elector) *matrimonium iſtud congruis modis retardare & impedire meminerit. Quantis autem, rebus ſic conſtitutis, difficultatibus ſe implicatum ſentiat, vt qui inter duos poſitus Reges volens nolens offendere alterutrum cogatur, poſſe vtique Palatinum pro celebri ſuo indicio coniecturare. Non contemnendam ſanè fortunam futuram fuiſſe, ſi dicti matrimonij propoſitum debita cum diſcretione pertractaſſent, poſteaquam verò intempeſtiua feſtinatione in tranſennam iſtam illapſi ſunt, ſe quoque in ſummum diſcrimen inductum, vnde difficillimè ſe expediendum prauideat. Accedere quod ad 3. diem Nouemb. ſtylo nouo, Warſauiæ indicta ſint Comitia, & particulares ſtatuum Conuentus, quos* SAMEICAS *nominant, celebrandi 22. Septemb. Cum igitur Coniugij iſtius fama multis paſſim locis percrebuerit, nihil certius ſibi expectandum, quàm ijs in partibus, vbi perſonaliter comparere tenebitur, ad grauiſſima diſputationis ſe anguſtias*

Digitized by Google

guſtias redactum iri. Deinde incommodiſſimam ſibi accidere breuitatem temporis, cū Comitia non prauiderit ante menſem Februarium. Detuliſſe quidē ſe negotiū ad Reges Franciæ, Britanniæ, ac Daniæ, nec non ad Dominos Status Hollandiæ, eorūq; conſiliū & auxiliū flagitaſſe; dubitare verò num ante ſtatam diem Comitiorum, reſponſum ab illis ſit reportaturus, nec ne? Aſſiſtentiam Palatini multis nominibus ſibi (Electori Brandenburgenſi) *commodare poſſe; certis tamen de cauſis fortaſſe, malle eū pro hac vicè ab iſtius rei ſibi conſortio temperare. Interim ſe omninò confidere; Palatinum ſuis & Confœderatarum Prouinciarum Legatis ad proxima Comitia emittendis, commiſſurum eſſe, vt prudentiſſima nihilominus conſilia ſua cum ipſo* (Brandenburgico) *id præſertim expetenti, communicent,*&c.

Iſtis non obſtantibus, atque vt Palatinus ſuppetias Regis Sueciæ extorqueret tanto certiùs, & initi amici fœderis beneuolentiam conſeruaret, iam prætactum coniugium promouerat; vnde Rex Sueciæ 18. ſiue 8. Septemb. per literas Stockholmy exaratas, Palatinum magnifica gratiarum actione ſalutandum ratus, viciſſim ipſi omnem aſſiſtentiæ fauorem addixit inter cætera afferens: *Palatinum ſecurè ſibi perſuadere debere, ſe* (Regem Sueciæ) *non ſolùm cordicitus deſiderare, vt Palatinus breui tandem ex præſentium difficultatum fluctibus emergat, & inimicos ſuos, ad honorem* DEI, *&* (NB.) *Euangelicæ rei propagationem ſupplantet; ſed nihil inſuper ſibi accidere poſſe iucundius, quam eundem quocunque officiorum genere demereri. Quandoquidem autem præter hæc Palatinus prudenter iudicat, ex noto Matrimonio Diuina aſpirante gratia, multum incrementi acceſſurum Ordinibus Euangelicis, Hiſpanicæ è contra Monarchiæ, in qua ſtruendâ ac conſummanda tot iam annis ſudatur, notabile impedimentum; Hinc Palatino intrepide credendum eſſe, Se* (Regem Sueciæ) *omni die & hora, donec ſpiritus hos reget artus, conſilio & auxilio ſuo cooperaturum, vt Potentia Hiſpanica & intoleranda ambitio multo magis deprimatur ac profligetur, quam creſcat & amplificetur; Et profectò imaginari ſe, eadem hac intentione animum quoque Palatini flagrare* (Quis dubitat?)

Suecus ad Palatinum.

Suecus bi-ſpanizat.

Cum interea temporis Cæſar per Marchionem Spinolam, diuerſionem auſpicaretur contra ILLVM, qui Eidem Regnum Bohemiæ cum incorporatis Prouincijs ſubtraxerat, Adminiſtrator Heidelbergenſis, 11. Septemb. prolixis verbis Palatino renuntiat: *Informatum ſe fuiſſe per D. Schloër, quo pacto Vnioniſta denuò conſenſerint in contributionem 50. Menſium, ad ærarium Vnionis infallibiliter numerandam partim Termino Martini, partim Natiuitatis Chriſti: & Ordinibus de grandi quodam pecuniarum ac militum ſubſidio cogitandum ſit; Id autem Palatino imprimis valdè fore arduum ac difficile. Ruesdorffium cum relicta vidua Electoris defuncti ſeceſſiſſe ad Ducatum VVir-*

Schloër. Vnioniſtæ augent contributionē. Ruesdorff.

tenbergenſem, in reditu autem ad caſtra mittendum. Relationes Secretarij Erckenbrechts hactenus non meruiſſe magnum applauſum, ex cauſis, quod vix aditus ille patuerit ad D. Generalem & cæteros Principes. Hoc loco in præſenti rerum perturbatione ſimul cum alijs principalioribus ſarcinis conuaſatam quoque fuiſſe & ablegatam pecuniam Danicam, ſed partem illius ex itinere retrahendam; aurum prouidè compactum velle ſe tranſmittere Palatino, dummodo id tentari queat abſque periculo: ſed timendum nè Conſortes Vnionis deſuper ſtomachentur & contabeſcant.

Erckenbrecht.

200000. Imperial.

Decimâ octaua huius, Godefridus Saugenfinger Quæſtor Ambergenſis, ſignificat, Eliam Oelhafen *Secretarium Cameræ Redditariæ Norimbergenſis Penſionem poſtulaſſe de ſummâ Capitali 200000 florenorum, quos Palatinus elapſo anno ſubleuauerat*, per literas ſubſequentes de dato 13. Septemb. 1620. *Non ignorare illum* (Saugenfingerum) *qualiter ex pecunia abhinc vno anno & amplius Ambergæ numerata & conſignata Domino R-ſino Bohemicæ Coronæ Legato, debitum duodecies mille florenorum annuæ penſionis, die 16. Auguſti emerſerit. Quanquam verò Senatus eâ ſpe hactenus vixerit, quod dicta penſionis poſt lapſum primi Termini ſolutio, vel Pragæ ordinanda ac perficienda eſſet certè vel Ambergæ; contra expectationem tamen nihil adhuc iſtius generis praſtitum. Quare non potuiſſe ſe* (Oelhafium) *quin de mandato prætacti Senatus, arcanum hoc Ipſi* (Saugenfingero) *fiducialiter intimare, obnixè flagitans, nè boni amici hac in parte officium præſtare grauetur commodè promouendo, vt memoratam pecuniæ ſummam primo quoque die, dum extrema neceſſitas vrget, realiter hic Norimbergæ quiſpiam numeret; vel certè hoc apud Vnionem Maieſtas ſua* (NB.) *conſequatur, vt Ipſa* (Vnio) *dicta duodecim millia florenorum ad computum Quotæ Norimbergenſis (Salua interim Reſiduæ eiuſdem quotæ liquidatione ac reali præſtatione) quaſi iam ſoluta recipiat.*

Elias Oelhafen.

Saugenſinger.

Roſinus. Palatini debitum erga Norimbergenſes.

Reſpondit Saugenfinger: *cum rationabile ſit, conſeruari non minus beneuolentiam Norimbergenſis, quàm honorem Ordinum Bohemiæ, & fidem imprimis Regiæ Maieſtatis* (Palatini) *hinc Eandem, aut promptâ mox ſolutione, debiti iſtius nòtam obliteraturam, aut certè diſpoſituram Senatum Norimbergicum ad exigui inſuper temporis patientiam*, & quemadmodum hæc Oelhafio ex priuato ſuo iudicio reſcribenda putauit, ſic pollicitus eſt rem totam ſe congruis locis & occaſionibus promoturum, &c.

Die 22. ſiue 12. Septemb. 1620. Suadet Mansfeldius Palatino ex caſtris ſuis propè Glatta, in cæteris: *Vt deſignata excurſio in ditiones Saxonis ac Bauari executioni mandentur. Bohemiam plenam eſſe proditoribus, & niſi breui ſibi ſubueniatur, ſe proteſtari. Tandem replicat priores querelas de defectu pecuniæ.*

Mansfeldius.

Vigeſima quintâ, ſiue 15. Septemb. Idem Mansfeldius rurſum in mentem reuocat Palatino notum propoſitum contra Electorem Saxoniæ dicens:

dicens, *Omnibus conſideratis circumſtantijs in hiſce præſertim partibus, mirificè profuturum eſſet ſi irruptio in ditiones Electoris Saxoniæ in ordinem redigeretur. Et ſi idem eſſet iudicium ſuæ Maieſtatis* (Palatini) *ſupplico, non dedignetur me certiorem reddere quàm citiſſimè,* &c.

Supra commemoratum eſt, quàm religiosè Palatinus, Cæſarea & Regia Templa in Arce ac Ciuitate Pragenſi, ſecundùm Caluiniſtici Conſiſtorij Canones reformarit; conſequenter progreſſum fecit contra Catholicos, qui eidem ſe reformationi vel inuiti ſubijcere debuiſſent, niſi in tempore aliud interceſſiſſet diuinæ Maieſtatis Iudicium. Supplicabant Catholici Palatino 25. Septemb. *Vt quandoquidem nouum Ipſis Propoſitum Iuramentum conſcientiam tangeret. Tridui ſaltem inducias, ſe declarandi impetrarent, atque interea Copia Iuramenti ſcriptò illis communicaretur.*

Nouum Iuramentum Catholicis Praga propoſitum.

Palatinus ad caſtra ſe conferens Pragenſibus valedicit.

Dum hæc geruntur, Palatinus perſonaliter Praga ſecedendum ratus, Ordinibus Regni inſinuatum voluit: decreuiſſe ſe colloquium celebrare cum Bethlehem Gabore, quem ſexcentis laudibus euexerat, deinde omnibus in locis tam Electori Saxoniæ quàm Bauariæ Duci Maximiliano eâ prouidentia contraire, vt Ordines ac Prouinciæ, à graui periculo ſe ſecuros eſſe intelligant, ita loquens: *Non minus in Regno hoc Bohemiæ, quàm in vicinis Prouincijs ſubditos ſe ad Arma conuocaſſe: & Marchionem quidem de Iagerndorff cum Equitatu ac Peditatu Ordinum Sileſiæ, deſtinaſſe in ſuperiorem Luſatiam, vbi Marchionatum illum à tyrannide militum Electoris Saxoniæ tueretur: Mansfeldium autem cum ſuis copijs, ex alijs Regni huius circulis collectis, pro auertendâ irruptione in Bohemiam, ad confines Bauariæ. Seipſum porrò diuinis fretum auſpicijs, poſt habita conſueta reſidentiâ in Regia Arce Pragenſi, perſonatim ſe conferre velle ad Caſtra Generalia, & pariter cum Sereniſſimo Principe ac Domino, D. Gabriele DEI gratia Electo Rege Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ, Principe Tranſyluaniæ, Comite Siculorum,* &c. *Fratre, Compatre, & Confœderato ſuo omnium confidentiſſimo Conſilium inire, quo hoſtem diſperdant; atque vt illud quod vnanimi inter ſe ſenſu* (Palatinus & Gabor) *concluſerint, continuò etiam in effectum deducatur, perſonali ſuâ præſentia hoſti in arenâ occurrere; nihil diffidentes, quin Altiſſimus* DEVS, *vbique locorum conatus ipſorum benedicturus ſit & Victoriam ab inimicis largiturus, per quam omnes hæ Regiones optatam denique tranquillitatem recuperent. Sed nec dubitare, ſuo Exemplo experrecturos ſimiliter omnes Regni huius Ordines; quemlibet circulum, iuxta publicatam Ordinationem bellicum, commiſſam ſibi ſpartam viriliter propugnaturum, ſicq́ pro Rege ac Patria ſuâ, nihil non alacriter præſtare paratos eſſe, quicquid ipſis Amor Patriæ, regula militaris diſciplinæ, honor, vita, fortunæ, Aræ, foci, agendum audendumq́ dictauerint. Cum præterea Primates ac ſupremi Præſides Regni, ſibi* (Palatino) *durãte bello adhærere decreuerint; Regina autẽ cum lactente filiolo Pragæ commoratura ſit, Corona item ac Priuilegia, in*

Iegerndorff

Mansfelt.

 gia, in

gis, in eadem cum Tabulis Prouincialibus cuſtodiâ detinenda: In caſtris autem præ militarium curarum perpetua viciſſitudine vix aliqua commoditas præuideatur, priuata negotia ad partium ſatisfactionem pertractand i: Hinc clementiſſimè iniunctum eſſe Bauchvollo Bercka de Duba &c. VVilhelmo ſeniori de Lobkowitz in Biſchoffteinitz &c. Georgio de Talnbergh, &c. Caſparo Capler de Sulcowitz, Henrico Otteni de Loß, & Bohuſlao de Michalowitz, vt interea Pragæ ſubſiſtant, ſecuritati Reginæ ac Principis Infantis, Coronæ quoque & Priuilegiorum Regni aduigilent: tandem quicquid controuerſiarum ac difficultatum oriretur, probè prudenterq́ definiant. Omnibus ac ſingulis clementer præcipiendo, quatenus ſupranominatis perſonis debitum meminerint honorem exhibere, & ſicut vrgente aliqua neceſſitate ad illas fidenter confugerint, ita mandatis ac ſententijs earundem obedienter reſpondeant, &c.

Conditiones Pacis per Cæſarem oblatæ Gabori.

Sub finem huius Menſis, id eſt, die 28. ſiue 18. Septemb. Gabor Tyrnauiâ, literas conſcripſit ad ipſum Palatinum eiuſmodi: *Commiſſarios Cæſaris, Poſonij adhuc continuare tractatum pacis: & offerre ſibi* (Gabori) *plenam adminiſtrationem Regiminis vna cum Titulo Regio, dummodo ſuper confœderatione cum Bohemia viciniſq́ Prouincijs initâ, renuntiet. Tantum verò abeſſe, quin ipſe* (Gabor) *in iſtas conditiones conſentiat, vt ne in cogitationem quidem eas vnquam admiſerit: Imò paratum ſe, vitam potius prodigere & ſanguinem, quàm vel minimo paſſu à conſtantiſſimo zelo erga ſanctam hanc Confœderationem recedere.*

Biduo poſt, dictus Gabor ſpecialem quoque Epiſtolam traiecit ad Anhaltinum, cuius Originale in campo vbi Clades commiſſa repertum eſt, talis ſubſtantiæ, *vt Anhaltinus quantocyus ſibi* (Gabori) *ſignificet, quidnam de Exercitu Cæſaris, ſitnè quemadmodum ſpargitur planè diſtractus ac diſſipatus? ſua enim permagni intereſſe,* &c. *Quod ſi Bauarus cum copijs ſuis iam in Bohemiam penetraſſet, aliud ſibi medium non occurrere, quàm vt Anhaltinus Vngaros diutius non detineat, ſed poſtquam 2000. cataphractorum ipſis adiunxerit, poteſtatem illis faciat more ſuo graſſandi & hoſtem perpetuis velitationibus, nunc in fronte, nunc à tergo, à dexteris & ſiniſtris interturbandi: Ipſe autem* (Anhaltinus) *pleno illos agmine ſubſequatur: ſic hoſtem continuis Vngarorum inſultibus fatigandũ debilitandumq́ die ac nocte, & viam victoriam reportandi notabiliter complanatum iri: Quod ſi autem Exercitus Cæſaris vſque adeò vt narratur diſtractus eſſet, tunc rei euentu comprobandũ, non inconſulta fuiſſe ſua* (Gaboris) *argumẽta, quibus in nupera deliberatione ipſum* (Anhaltinum) *erudijt, ac ſimiliter manifeſtum fore, quantum excurſio legionum Gaboris vltra Danubium perpetrata profuerit, verba formalia: Quod ſi itaq́ diſtractio iſta Exercitus Cæſareani vera fuerit, conſiliorum noſtrorum nupera cum dominatione veſtra* (NB.) *communicatorum rationes haud fuiſſe intempeſtiuas, ipſo eorum euentu comprobabitur, quantumq́ Exercitus noſtri in vltra Danubianas partes inſtituta expeditio illi*

tio illi emolumenti attulerit, iam apparebit, &c. Hinc igitur propitiam DEI *prouidentiam, quodq́ ipſe Confœderatorum ſtudijs. ad bonorum ſolatium & improborum terrorem patrocinetur, euidenter colligendum,* &c.

Inter hæc, quanquam militaris iſte Apparatus Palatini, debili ſubnixus fundamento, ipſi quoque Regi Angliæ, quantum aduertitur ſummoperè diſplicebat, hic enim non ſolum per literas, verùm etiam per Oratores ſuos, Eundem vſq; ad horam commiſſi prælij, ad ſaniora conſilia cohortari non deſtitit, nihil tamen vel à Palatino met, vel à Conſiliarijs ac Directoribus ipſius impetratū eſt, prout locupletioribus verbis teſtatur dehortatio Legatorum Angliæ Palatino intimata 26. ſiue 16. Octob. 2. Nouemb. ſiue 21. Octob. cum iam armatus in campum prodijſſet ſingulatim, *non poſtulare ſe* (Legatos) *vt Palatinus in generali quodam duntaxat deſiderio ac tractatu pacis conſiſtat; ſed vt iuxta præſentem ſtatum ac conditionem, pro conſeruatione perſonæ, honoris, prouinciarum ac ſubditorum ſuorum certos pacis articulos proponat, alioquin Regi Angliæ, cui publicæ incolumitatis ſumma ſemper cura fuit, nulla amplius media occurrere. Quare neceſſitatis eſſe, vt Palatinus declaret ſe, ſicq́ Maieſtatis ſuæ* (Regis Angliæ) *propoſitioni, quæ tam pijs & æquiſſimis rationibus conſolidatur, & iuſtæ expectationi ſatisfiat,* &c.

Regis Angliæ ad Palatinum ſuprema dehortatio.

Hanc ſalutationem Palatinus 5. Nouemb. ſiue 26. Octob. ex caſtris propè Rakonitz, intimatam voluit Pleſſenio & Camerario, qui interim Pragæ ſubſtiterant, vt eorum deſuper ſententiam exploraret: ſed literæ tardius procuratæ videntur, nam 8. Nouemb. ſiue 29 Octob. Clades Pragenſis incidit, & 9 Nouembris ſtylo nouo eiuſdem Ciuitatis occupatio ſubſecuta.

Variæ inſuper extant Scripturæ & Originalia (veluti ſupra innuimus) quorum nulla mentio in præſentē tractatum introducitur, nè alioquin nimis fusè ſe hoc membrum extendat, & quia candido lectori mediocrem ſaltem informationem præbere voluimus, quâ Vnioniſtarum Correſpondentium eorumq́ue Directorum MAXIMAE & concluſiones in ſecundo hoc membro ſupra fol. 16. ſpecificatæ elucidarentur: Quoad alia intermiſſa Acta, Originalia, negotiationes, & inſtructiones, non diſpliceat eidem (Lectori) cum patientia ſuſtinere, donec alia ſeſe commoditas offerat, per quam ſperamus, præſentis Codicis defectum locupletius reſarciendum.

Nunc ſufficiat palpabiliter deprehendi, quo pacto Vnionis correſpondentium maximè Directorum illius, vndiq; gentium propè, vulgatę, iactitatæ, & propugnatæ concluſiones ac MAXIMAE conſtitutæ fuerint: & ex proprijs ipſorum conſilijs, Machinationibus, atque etiam geſtis & effectibus longè aliud, quàm ex allegatarum prætenſionum vm-

tra prodierit. Potuiſſet ſanè quilibet Vnionis prætextus de facilitate ſuâ ſpecialius prolixiusque conuinci: quia verò plerique vnam atque eandem Lectori materiam, neque id ſine diſguſtu ac tædio, ſæpius repliсuiſſent: hinc ordo temporis per annos, menſes, ac dies, quibus ſingula contigerunt, continuatus eſt ad modum hiſtoriæ; atque ita viginti & vna MAXIMAE, ob ſeriem actorum ſeipſas quodammodo explicantes leuitatis ac falſitatis ſuæ vitium denudant.

Vnum ſaltem ſtudioſè notandum, præcipua originalia hic allegata, per Electores, Principes, Status, Conſiliarios alioſque Miniſtros etiam natione & generatione Germanios, non ſtylo Germanico (ne obuius quiſq; forſitan ſecreta penetraret) conſcripta fuiſſe, ſed Gallico, igitur celeriuſculè quidem, ſed tamen bona fide, & ad literam, cum non omnes Francicam linguam calleant, in Germanicam (*& nunc poſtmodum in Latinam*) per modum EXTRACTVS vt appellant, tranſlata eſſe, ipſa interim Originalia in prompta cuſtodiâ detineri, vt in omnem euentum quoties id ratio dictauerit proferantur.

Deinde genuina quædam nomina diſſimulata ſunt, ex prægnantibus cauſis, & idcircò maximè, quod Vnionis Directores, & Conſiliarij Palatini, quemadmodum in decurſu patet, multis in locis, & per varias adumbrationes ac perſuaſiones, alios in tranſennam ſuam pellexerint, oportunè & importunè ſollicitantes, vt ære, auro, milite, munitione, annonâ ipſis aſſiſterent. Et perſonæ quidem ad iſta obſequia adhibitæ fuerunt ingenij imperterriti; nam ſi per vnam portam ſpe ſuâ frandati dimitterentur; nouarum mox artium ac prætextum inuentione ſuffulti adrepebant ad alteram, non deſiſtentes, donec alios taliter ſalutatos (cum iuris gentium ſit AVDIRE) amicæ communicationis inſidijs illaqueaſſent, quibus alioquin tam periculoſi conſilij myſteria nè quidem per ſomnium ſuboluiſſent. Aut certè, quoniam alij intentione Triumuirorum deprehenſâ, tam ingenuâ vrbanitate illis valedixerunt, vt alienis opibus aduerterent minimè ſibi fidendum eſſe, ſed maximam impenſarum molem in ſuos demum humeros reclinatum iri, ſicque ſtrictam menſuram *cenſus*, quod aiunt, immenſa *ſumptuum* multiplicitas ſuperaret. Idcirco cum alijs, ſiue eorum nominibus (quicunque ſint) nihil nobis hac vice negotij, neque ſine cauſa & culpa, illos in ſiniſtram aliquam ſuſpicionem trahendos exiſtimamus.

Admirandum eſt, quàm ſolerter, ſubtiliter, infatigabiliter, & quot agendi rationibus, Caluiniſticus Spiritus, omnibus in locis vſque ad Vrbem Romanam apud Pontificem, in Francia, Hiſpania, Saubaudia, Venetjs, &c. technas ſuas exerere nouerit, & Secretos inuenerit Exploratores, qui aliorum Regum, Electorum, Principum, Communitatum

nitatum ac Dominiorum arcanis & conſilijs aduigilarent ac rimarentur, quorſum animi videlicet horum aut illorum propendeant, quænam conſtitutio ærarij & Armamentarij, cuiuſmodi origo & intentio fœderum & Correſpondentiarum: imò qualia vnus aut alius in Conſilio vota edixerit: quot numero, iſti aut illi ſuffragia obtigerint. Fieri non poteſt omninò, quin multa viſis atque auditis, fingendo & ſuſpicando adijciant, ex quorum narratione & crebra ingeminatione grauiſſimæ vt plurimum offenſiones ac ſimultates naſcantur.

Quare Regibus, ac Electoribus, Principibus, alijſque Chriſtiani Orbis Rectoribus vniuerſis ſanum ac ſanctum conſilium ſuggeſſerit, quiſquis ab ipſis impetrarit, vt noxios illos ſecretorum expiſcatores & præſertim detectores, procul ex oculis, & aulis ſuis remoneant.

Atque hæc de ſecundo membro principali.

Digitized by Google

Setſchi. Turſo. Ragozi. Buquoius.

videat ac ſentiat, nam quod vni confœderatorum ordini impingitur, ſe contingere. Primam aciē mox praituram ſub Ducatu Dominorū Georgij Setſchi, Emerich Turſo, Ragozi & aliorum: ſimiliter aliam ſe impreſsionem coordinaſſe citra Danubium: intra dies 14. ſe pariter moturum in Styriam. Oportunum ſibi videri, vt caſtra Bohemica conſurgant, & ſimulent profectionem Viennam verſus: ſic enim Buquoyum coactum iri, deſertis Stationibus & vallis ſuis in campum egredi. In ſumma, Hoſtem diu noctuq; interturbandū. Se (Legatos Auſtriacos) *commemoraſſe quidem, Buquoyum iam à compluribus diebus in procinctu ſtetiſſe ad improuiſum aliquod iter, ſed intentionem ipſius, ſibi incognitam. Nonnullos timere, nè Bauaro adoriente ſuperiorem diſtrictum Onaſi, eòdem quoque ex inferioribus partibus Buquoius acceleret. Si appropiaret Exercitus Vngaricus, indubiè curſum profectionis ſuæ continuaturum illum, Oenenſibus diſsimulatis, vſq; Viennam. Gaborem reſumpto ſermone pollicitum, quanto citius curaturum ſe, vt Caſtra Vngarica incedant. Cum autem operæ pretium Legatis videretur, Ducem Bauariæ literis Sereniſsimæ ſuæ Celſitudinis* (Gaboris) *commoneri, vt niſi paris vindictæ vicem experiri velit, ab Oenenſis Territorij moleſtatione abſtineat, tali ſiquidem interminatione Dominorū Principalium ſuorum animos confortari poſſe; Gaborem in eiuſmodi ſcriptum libenter conſenſiſſe, & approbaſſe. Vnde dictas literas continuò adumbratas, & ad perfectionem vſque debitè reformatas fuiſſe, ac poſtridie Legatis traditas. Cæterum quàm magnificè, luculenter, zeloſè ac curioſè eas concinnari voluerit, liquère ex adiunctis Copijs ſub litera G. & H. vtinā probè à Bauaro perpendantur & in animo ipſius operentur ex voto noſtro. Horæ audientiæ neminem Gabori adſtitiſſe præter Emericum Turſo, Cancellarium Pekij, & Krauſium Secretarium. Et quia permagni referebat, vt dictæ literæ abſq; mora Statibus Auſtriacis innoteſcerent, hinc Legatos, Miniſtrum Starzeri Bartholomæum Teublinger expediuiſſe, qui cum iiſdem ſine reſpiratione, veredorū ſubſidio, ad Ordines properaret, à quibus proinde, quid vlterius facto opus arbitrarentur, libenter cognoſcerent,* &c.

Gaboris litera ad Ducem Bauariæ.

Peky Cancellarius. Krauß Secretarius. Bartholomæus Teublinger. Gabriel Sauaſtich.

Item canit alia Relatio de Dato Neoſoliæ 4 Auguſti, *Tam Bohemos quàm Turcas impatienter vrgere, vt Gabor ſe conuertat Poſonium, ibiq; Vngarica Corona ſibi honorem acquirat. Gabrielem Sauaſtich tranſigere cum Cæſareanis* (ſub regimine Eſterhaſij) *vt mille illorum ad Rebelles deficiant, qui morantur propè Gomorram. Copias Eſterhaſij iam in defectionem iſtam conſenſiſſe: nunc igitur vbi Danubium traiecerint, meditari in Styriam. Tres Styriæ Proceres cum Vngaris ſecretò colludere, vt quamprimum ipſi pedem in Styriam intulerint, hi confeſtim aduolent, ſicq; coniunctis armis & artibus ſubditos ad ſeditionem commoueant,* &c.

Pari perfidiâ eodem hoc tempore (vt teſtatur prothocollum Iunioris Principis de Anhalt 2. Auguſti:) Inferioris Auſtriæ Ordines, tametſi illis in partibus nec ſedis vacantia prætendi poſſet, nec noua aliqua Electio, Dominum ſuum commutare volentes, loco Principis legitimi hæredi-

redi-

Digitized by Google

reditarij, Electorem Palatinum in ſuum deinceps Dominum & Protectorem deſignarunt. *Les eſtats de ce pays à embleiz à Reiz* (inquit Anhaltinus) *ont receu è reconnu auiourdy* (2. Auguſti Anno 1620.) *Sa Maieſtè de Boheme pour leur Seigneur & Protecteur.*

Legatus Sileſiæ ac Luſatiæ Abraham de Dona, literas mittit Neoſoliâ ad Volradum Pleſſenium (qui alioquin in ijſdem Comitijs occupabatur, tunc autem Kremnitzium ſe contulerat,) ſuper expeditione Legatorum Cæſaris, & inter cæteras ſalutatione, titulo etiam BESTIAE eos inſignitos abijſſe recenſet, ſub dato 5. ſiue 15. Aug. 1620.

Eodem tempore, ſcribit Anhaltinus Pleſſenio Neoſoliam, ſub dato Egenburg. 9. ſiue 19. Aug. 1620. *Oratores Galliæ heſterna die miſiſſe ad ſe* (Anhaltinum) *Dominum S. Catharina cum Inſtructione & literis huius argumenti. Non grauetur Anhaltinus media pacis proponere, cum ijsq́, Dominum S. Catharina ablegare Poſonium. Ducem præterea de Angouleſme cupere ſecum* (Anhaltino) *colloquium miſcere inter Cremam & Egenburg. denique Anhaltino prouidendum, nè vel per ambitionem, aut reſpectu proprij ſui emolumenti occaſionem præbeat, quâ Turcis porta aliqua in totius Chriſtianæ Reipublicæ præiudicium pateſiat. Se* (Anhaltinum) *replicuiſſe: non eſſe in ſua poteſtate, in aliquam tranſactionem condeſcendere extra ſcitum Regis Bohemiæ* (PALATINI) *Quod verò ad familiare colloquium attinet inter Cremam & Egenburg, tanto equidem ſe non dignari honore, Vt Dux de Angouleſme Ipſius inuiſendi cauſa ſibi moleſtiam inferat. Propoſitum interim hoc, Regi* (Palatino) *ſe renuntiaturum, Nam ſe ſub poteſtate eſſe alterius. Sperare autem breui ſe futurum Viennæ* (NB. quia expugnationem illius iam veluti certiſſimam habebant) *tunc platiorem colloquij occaſionem ſuppetituram; & conſequenter, non eſſe, quòd Dux de Angouleſme ſuperuacanea iſta ſe excurſione fatiget. Ad ſuam perſonam quod attinet* (proſequitur Anhaltinus) *nolle equidem ſe eorum ambitionem fouere, qui Turcis Portam in Imperium Chriſtianum pandere moliuntur, conſidere autem in iuſtitia cauſæ Regis ſui eiusq́, Confœderatorum, vt quorum opera, DEO imprimis auſpice, nihil dubitet, poſſe ſe breui temporis interuallo ad deſideratam metam euadere. Ex conuerſatione Domini de S. Catharinâ, multa ſe hauſiſſe notatu digna, inter reliqua; præſupponi veluti certum, ab Vngaris ſubſidium Neutralitatis obtentum iri. Eundem inſuper Dominum inſinuaſſe, quod Legati firmiter ſibi perſuadeant, Auſtriam à deuotione Cæſaris non diſceſſuram, Ex aduerſo autem ſe* (Anhaltinum) *probaſſe, non eſſe, quod ex hinc Auſtria & Bauaria præclarum ſibi ſolatium polliceantur; nam iſtas Prouincias parum hactenus Bohemiæ profuiſſe, cùm potiùs hoſti de neceſſaria munitione & annona prouiderint. In ſumma, prætactum D. S. Catharina, à ſe taliter inſtructum receſſiſſe, vt hac quidem vice Legationem iſtam non tantopere formidandam præuideat. Præcipuum eſſe, quod Caſtra Ba-*

Legati Galliæ conuerſatio cum Anhaltino. Dominus de S. Catharina.

uarica, ſigna ſua conuerterint contra Bohemiam: itaque neceſſarium, vt ſuccurſus Vngaricus prima oportunitate accelerare iubeatur, &c.

Poſteaquam igitur Genio Caluiniſtico decretum eſſet, in extirpatione Papatus, Lutheranorum, & Fratrum Vnitatis pedetentim progredi, Conſiliarij ſecreti Palatini Pragæ reſidentes arbitrati ſunt, principium celebrandum in dominijs Regijs, audiendumq́; Schultetum ſupremum Palatini Eccleſiaſten Aulicum, & Caluiniſmi Directorem, quidnam illi tandem intellectâ primùm opinione Cameræ Bohemicæ, videretur, circa articulum de vocatione Miniſtrorum per Dominia Regia, impoſterum deliberandum eſſe & in praxin redigendum? vt populo Maieſtati ſuæ immediatè ſubiecto, proſpectum ſit de miniſtris idoneis orthodoxis (ſectæ Caluiniſticæ) vnde & Schulteto conſilij huius propoſitum *per ſignaturam* intimatum eſt.

Schultetus Prædicans Palatini.

Tametſi verò iſtiuſmodi Reformatio fundamento Bohemorum in Literis Maieſtatis conſtituto apertè contrariaretur, Schultetus nihilominus propriæ manus ſcripturâ ſub dato 14. Aug. 1620. exprimit quæ ſequuntur: *Præcedentes Bohemiæ Reges Collationem Officiorum Eccleſiæ per Dominia Regia, non permiſiſſe Conſiſtorio, ſed iniunxiſſe Archiepiſcopo, vt is iuxta dictamen ſuæ conſcientiæ, & non aliorum fauore inductus, Eccleſiaſtica officia, per Dominia Regia diſtribueret, pro primo. Secūdo, conſueuiſſe præterea Dominos qui addicti ſunt fratribus Vnitatis, hactenùs atque etiamnùm Eccleſiæ ſuæ Miniſtros non ad Conſiſtorium dirigere, ſed diſponere de illis pro ſuo arbitrio; Hinc igitur ſe* (Schultetum) *inferre, multò magis Regiæ ſuæ M.* (Palatino) *competere, iuxta conſcientiam, Officia Eccleſiaſtica diſpertiri per ſua & Regiæ Dominia: Et ſi hoc Regale* (inquit Schultetus) *Rex dimitteret, magnam inde confuſionem & varias tricas metuendas eſſe. Quod ſi autem iuri ſuo perſeueranter inhæſerit: tum demùm maturâ præmiſſa deliberatione definiendum, quanam deinceps ratione Eccleſijs præfici queant idonei Miniſtri & Concionatores & Miniſtri de legitima Officij ſui ratione inſtrui, vt plebs fidelis in doctrina & moribus ſufficienter laudabiliterq́; erudiatur.*

Templum Regium Pragenſe. Chriſtoph. Noſtlitz commendator. Strackonitz Prioratus.

Quiſnam ſucceſſus fuerit Reformationis Eccleſiæ in Arce Pragenſi, docet hiſtoria typis edita. Cúm autem pari ſollicitudine inchoaretur reformatio prouentuum temporalium, iíque Cameræ Regiæ fiſco incorporandi eſſent, Chriſtophorus de Noſtiltz ex Ordine Melitenſium Commendator in Strackonitz, apud ſupremos Regni Proceres ac Iuſtitiæ Prçſides querelοſam petitionem mouit hiſce verbis: *Quandoquidem Prioratus Strackonitz, quem abſque vllo demerito aut culpa prætextu augendis Regiæ Cameræ aulicæ prouentibus applicarunt, cenſeri non poteſt inter bona Eccleſiaſtica eſſe enim bonum allodiale ſæculare ad Ordinem Equeſtrem pertinens, à maioribus fundatum ad honoratam ſuſtentationem perſonarum Nobilium, vt dicti Domini*

Digitized by Google

mini proceres ac Praſides præcauere & impedire velint, nè propoſita incorporatio memorati Prioratus in Strackonitz, in ipſorummet & hæredum eorundem immortale præiudicium perficiatur, &c.

Rursùs circa idem tempus, & quidem vno die duntaxat, poſt anniuerſarium prætenſæ Electionis Palatini anno præcedenti celebratæ, inſinuata fuit Ipſi (Palatino) & Ordinibus Bohemiæ, Commiſſio Cæſaris vna cum literis Maximiliani Ducis Bauaricæ, quibus omnia iſta, quæ hodie per orbem vniuerſum typis impreſſa leguntur, illis ob oculos conſtituta ſunt. Quare Palatinus ſub dato 28. ſiue 18. Auguſti, Anhaltinum ſalutat huiuſmodi Epiſtola: *Hoc hoc momento Pragæ Curſorem appuliſſe cum literis Ducis Bauariæ, quarum exemplar Anhaltino cum hiſce tranſmittitur, talis ſubſtantiæ: ſe* (Ducem Bauariæ) *vigore Cæſareæ ſibi iniunctæ commiſſionis, conſtitutum habere, cum Exercitu ſuo in Bohemiam penetrare, eaq; ibidem executioni mandare, quæ dictæ Commiſſionis clauſulis ſibi præcipiuntur. Quamobrem petere ſe,* (Palatinum) *vt ipſe* (Anhaltinus) *ſuam deſuper mentem explicare velit, quidnam rebus ſic ſtantibus agendum arbitretur, & an exiſtimat, Palatino vel ad ipſum* (Anhaltinum) *in caſtris commorantem, vel ad Comitem Turnenſem properandum eſſe? Præcipuè autem meminerit* (Anhaltinus) *ad dictum Comitem, Teſchinum versùs, deſtinare bonum numerum equitum Vngaricorum quotquot ipſe carere ſe poſſe crediderit. Et quoniam certò rumore cognoſcitur, Electorem Saxoniæ copias ſuas Dreſdam euocaſſe, vnde præſumendum, hunc quoq; ad hoſtilem aliquam ſe impreſſionem accingere; Idcirco tempus & poſtremam propè horam appropinquaſſe euigilandi, & omnes modos ac media excogitandi, quibus impendentis procellæ violentia ſine grauioris naufragij periculo ſuſtineatur. Anhaltinum igitur fidum ſuum Palatino conſilium aperire velle, ſimulq; deliberare, quorſum iudicet Regiam Coniugem cum puſillis prolibus oblegandam eſſe, tutius nè Brunam, an in ſuperiorem Palatinatum? Quando autem inter cætera aduertitur, Proceres Regni perſuaſos eſſe, in præſenti diſcrimine Pragæ præſertim plurimum valere præſentiam & authoritatem Poblitz ſupremi Leutenantij, hinc vlterius Anhaltino conſiderandum, an non expediret fortè Pragam illum accerſere, & Ciuitatem neceſſario militum præſidio quibus ipſe Poblitzius imperet, communire?*

Bauari litera ad Palatinum in Bohemiam.

Inſinuatur Palatino Commiſſio Ducis Bauaris.

Cogitatur de fuga Reginæ.

Poblitz.

Vix ablegatis præcedentibus, nouas mox literas concipit Palatinus ad Anhaltinum de dato Pragæ 29. ſiue 19. Auguſt. *Cum indubitatum ſit tandem, Ducem Bauariæ decreuiſſe Exercitum ſuum in Bohemiam ducere, extremæ neceſſitatis eſſe, vt conſultata antè hac & approbata inuaſio Ducatus Bauariæ, vlteriore morâ ſepoſitâ, & quo citius eò fructuoſius, imò ſi fieri poſſit, infra præſentis diei ſpatium effectui mancipetur. Quocirca proſpiciendum, qualiter legiones Turnenſis augeri queant, Bauarus ab vlteriore contra Bohemiam progreſſu retardari, & ſimul etiam dictæ diuerſio in praxin redigi, tandem eiuſnam diuer-*

Bauaria inuadenda.

ſionis

Digitized by Google

ſionis huius directionem commendare expediat? interim viceſimum quemque virum ex ſubditis iam in procinctu eſſe, vt proinde ſperandum, ex hoc capite nihil ad validi Exercitus numerum atq; Ordinem deſideratum iri. Quia verò non minus neceſſe eſt, ſimilem diuerſionem exſuſcitari aduerſus Styriam; hinc ſe (Palatinum) *ad celerem eiuſdem expeditionem inuitaſſe ac ſollicitaſſe Bethlehem Gaborem; neque abs re futurum, ſi pariter Anhaltinus eundem literis ſuis ad eandem accenderet, adiuncta illi originalia fideliter tranſmittendo.*

NB.

Iegerndorff. Luſatia.

Deinde *ſe* (Palatinum) *denuo in mandatis dediſſe Marchioni de Iegerndorff, vt cum ſuis copijs rectâ viâ contenderet in ſuperiorem Luſatiam, quod iſta prouincia euidenti periculo expoſita ſint præ vicinitate Electoris Saxoniæ. Item diſtrictus ſuperioris Sileſiæ, vt mille illos pedites & quingentos Equites ibidem hærentes, continuò ad eundem locum emittat. Quod autem Equitatus Marchionis de Iegerndorff aliquanto debilior videatur, idcircò deſiderare ſe, vt Anhaltinus, mille aut 600. Vngaros, quatenus id abſq; graui incommodo fieri poſſet, conſignet ipſi Maggrauio, vti & Comiti Turnio mille ex Huſſaris. Hunc ipſum quidem Comitem* (Turnium) *ſubdubitaſſe, an præſenti commotione tuta ſit futura Morauia, in tali enim periculo conſultius ſe facturum, ſi illuc copias traduceret. Se verò monitum eum voluiſſe, vt cum iiſdem intra Bohemiam ſe contineret; idq; ſi vnquam aliâs, tum hoc potiſſimum tempore neceſſitatem poſtulare, propter metum aduentantis Bauari*, &c.

Brandenburgenſis improbat matrimonium tractatum cum Rege Sueciæ. Schvvartzenberg Comes.

Vigeſima tertia Auguſti, ſiue 7. Septemb. 1620. ſub dato Angerbergæ in Pruſſia, conqueritur Georgius Wilhelmus Elector Brandenburgenſis ratione Matrimonij cum Rege Sueciæ. *Palatinum ex alijs ſuis* (Electoris Brandengenſis) *literis iam antehac ſine dubitatione intellexiſſe, quidnam circa connubium cum Rege Sueciæ ſe* (Electore) *abſente, Berlinæ acciderit, & quo vſque nunc tota res præcipiti conſiliorum curſu deuoluta ſit. Iam ſe, Palatinum certiorem reddere, Comitem de Schvvartzenburg, qui dicti Matrimonij gratia in Poloniam ablegatus fuerat, incolumem rediiſſe, & petere Regem Poloniæ, quatenus* (Ipſe Elector) *matrimonium iſtud congruo modo retardare & impedire meminerit. Quantis autem, rebus ſic conſtitutis, difficultatibus ſe implicatum ſentiat, vt qui inter duos poſitus Reges volens nolens offendere alterutrum cogatur, poſſe vtique Palatinum pro celebri ſuo iudicio coniecturare. Non contemnendam ſanè fortunam futuram fuiſſe, ſi dicti matrimonij propoſitum debita cum diſcretione pertractaſſent, poſteaquam verò intempeſtiua feſtinatione in tranſennam iſtam illapſi ſunt, ſe quoque in ſummum diſcrimen inductum, vnde difficillimè ſe expediendum præuideat. Accedere quod ad 3. diem Nouemb. ſtylo nouo, Warſauiæ indicta ſint Comitia, & particulares ſtatuum Conuentus, quos* SAMEICAS *nominant, celebrandi 22. Septemb. Cum igitur Coniugij iſtius fama multis paſſim locis percrebuerit, nihil certius ſibi expectandum, quàm iis in partibus, vbi perſonaliter comparere tenebitur, ad grauiſſimæ diſputationis ſe anguſtias*

anguſtias

Digitized by Google

guſtias redactum iri. Deinde incommodiſsimam ſibi accidere breuitatem temporis, cũ Comitia non prauiderit ante menſem Februarium. Detuliſſe quidẽ ſe negotiũ ad Reges Franciæ, Britanniæ, ac Daniæ, nec non ad Dominos Status Hollandiæ, eorũq́; conſiliũ & auxiliũ flagitaſſe; dubitare verò num ante ſtatam diem Comitiorum, reſponſum ab illis ſit reportaturus, nec ne? Aſsiſtentiam Palatini multis nominibus ſibi (Electori Brandenburgenſi) *commodare poſſe; certis tamen de cauſis fortaſſe, malle eũ pro hac vicè ab iſtius rei ſibi conſortio temperare. Interim ſe omninò confidere; Palatinum ſuis & Confœderatarum Prouinciarum Legatis ad proxima Comitia emittendis, commiſſurum eſſe, vt prudentiſsima nihilominus conſilia ſua cum ipſo* (Brandenburgico) *id præſertim ex petenti, communicent*, &c.

Iſtis non obſtantibus, atque vt Palatinus ſuppetias Regis Sueciæ extorqueret tanto certiùs, & initi amici fœderis beneuolentiam conſeruaret, iam prætactum coniugium promouerat; vnde Rex Sueciæ 18. ſiue 8. Septemb. per literas Stockholmy exaratas, Palatinum magnifica gratiarum actione ſalutandum ratus, viciſſim ipſi omnem aſſiſtentiæ fauorem addixit inter cætera aſſerens: *Palatinum ſecurè ſibi perſuadere debere, ſe* (Regem Sueciæ) *non ſolùm cordicitus deſiderare, vt Palatinus breui tandem ex præſentium difficultatum fluctibus emergat, & inimicos ſuos, ad honorem* DEI, & (NB.) *Euangelicæ rei propagationem ſupplantet; ſed nihil inſuper ſibi accidere poſſe iucundius, quam eundem quocunque officiorum genere demereri. Quandoquidem autem præter hac Palatinus prudenter iudicat, ex noto Matrimonio Diuina aſpirante gratia, multum incrementi acceſſurum Ordinibus Euangelicis, Hiſpanicæ è contra Monarchiæ, in qua ſtruendâ ac conſummanda tot iam annis ſudatur, notabile impedimentum; Hinc Palatino intrepide credendum eſſe, Se* (Regem Sueciæ) *omni die & hora, donec ſpiritus hos reget artus, conſilio & auxilio ſuo cooperaturum, vt Potentia Hiſpanica & intoleranda ambitio multo magis deprimatur ac profligetur, quam creſcat & amplificetur; Et profectò imaginari ſe, eadem hac intentione animum quoque Palatini flagrare* (Quis dubitat?)

Suecus ad Palatinum.

Suecus biſpanizat.

Cum interea temporis Cæſar per Marchionem Spinolam, diuerſionem auſpicaretur contra ILLVM, qui Eidem Regnum Bohemiæ cum incorporatis Prouincijs ſubtraxerat, Adminiſtrator Heidelbergenſis, 11. Septemb. prolixis verbis Palatino renuntiat: *Informatum ſe fuiſſe per D. Schloër, quo pacto Unioniſtæ denuò conſenſerint in contributionem 50. Menſium, ad ærarium Vnionis infallibiliter numerandam partim Termino Martini, partim Natiuitatis Chriſti: & Ordinibus de grandi quodam pecuniarum ac militum ſubſidio cogitandum ſit; Id autem Palatino imprimis valdè fore arduum ac difficile. Rueſdorffium cum relicta vidua Electoris defuncti ſeceſſiſſe ad Ducatum VVir-*

Schloër. Vnioniſtæ augent contributionẽ. Rueſdorff.

Digitized by Google

tenbergenſem,in reditu autem ad caſtra mittendum. Relationes Secretarij Erckenbrechts hactenus non meruiſſe magnum applauſum,ex cauſis,quod vix aditus ille patuerit ad D.Generalem & cæteros Principes. Hoc loco in præſenti rerum perturbatione ſimul cum alijs principalioribus ſarcinis conuaſatam quoque fuiſſe & ablegatam pecuniam Danicam,ſed partem illius ex itinere retrahendam; aurum prouidè compactum velle ſe tranſmittere Palatino, dummodo id tentari queat abſque periculo:ſed timendum nè Conſortes Vnionis deſuper ſtomachentur & contabeſcant.

Erckenbrecht.

200000.Imperial.

Decimâ octaua huius,Godefridus Saugenfinger Quæſtor Ambergenſis,ſignificat,Eliam Oelhafen *Secretarium Cameræ Redduuariæ Norimbergenſis Penſionem poſtulaſſe de ſummâ* Capitali *200000 florenorum,quos Palatinus elapſo anno ſubleuauerat*, per literas ſubſequentes de dato 13. Septemb. 1620. *Nonignorare illum* (Saugenfingerum) *qualiter ex pecunia abhinc vno anno & amplius Amberga numerata & conſignata Domino Rufino Bohemicæ Coronæ Legato,debitum duodecies mille florenorum annuæ penſionis, die 56. Auguſti emerſerit. Quanquam verò Senatus eâ ſpe hactenus vixerit,quod dictæ penſionis poſt lapſum primi Termini,ſolutio,vel Pragæ ordinanda ac perficienda eſſet certè vel Ambergæ; contra expectationem tamen nihil adhuc iſtius generis præſtitum. Quare non potuiſſe ſe* (Oelhafium) *quin de mandato prætacti Senatus, arcanum hoc Ipſi* (Saugenfingero) *fiducialiter intimare, obnixè flagitans, nè boni amici hac in parte officium præſtare grauetur commodè promouendo, vt memoratam pecuniæ ſummam primo quoque die, dum extrema neceſſitas vrget, realiter hic Norimbergæ quiſpiam numeret; vel certè hoc apud Vnionem Maieſtas ſua* (NB.) *conſequatur, vt Ipſa* (Vnio) *dicta duodecim millia florenorum ad computum Quotæ Norimbergenſis (Salua interim Reſiduæ eiuſdem quotæ liquidatione ac reali præſtatione) quaſi iam ſoluta recipiat.*

Elias Oelhafen.

Saugenfinger.

Rofinus. Palatini debitum erga Norimbergenſes.

Reſpondit Saugenfinger: *cum rationabile ſit, conſeruari non minus beneuolentiam Norimbergenſis,quàm honorem Ordinum Bohemiæ,& fidem imprimis Regiæ Maieſtatis* (Palatini) *hinc Eandem, aut promptà mox ſolutione, debiti iſtius notam obliteraturam, aut certè diſpoſituram Senatum Norimbergicum ad exigui inſuper temporis patientiam*, & quemadmodum hæc Oelhafio ex priuato ſuo iudicio reſcribenda putauit, ſic pollicitus eſt rem totam ſe congruis locis & occaſionibus promoturum, &c.

Die 22. ſiue 12. Septemb.1620. Suadet Mansfeldius Palatino ex caſtris ſuis propè Glatta,in cæteris: *Vt deſignata excurſio in ditiones Saxonis ac Bauari executioni mandentur.Bohemiam plenam eſſe proditoribus,& niſi breui ſibi ſubueniatur,ſe proteſtari. Tandem replicat priores querelas de defectu pecuniæ.*

Mansfeldius.

Vigeſima quintâ,ſiue 15.Septemb. Idem Mansfeldius rurſum in mentem reuocat Palatino notum propoſitum contra Electorem Saxoniæ dicens:

Digitized by Google

dicens, *Omnibus conſideratis circumſtantijs in hiſce præſertim partibus, mihi è profuturum eſſet ſi irruptio in ditiones Electoris Saxoniæ in ordinem redigeretur. Et ſi idem eſſet iudicium ſuæ Maieſtatis* (Palatini) *ſupplico, non dedignetur me certiorem reddere quàm citiſſimè*, &c.

Supra commemoratum eſt, quàm religioſè Palatinus, Cæſarea & Regia Templa in Arce ac Ciuitate Pragenſi, ſecundùm Caluiniſtici Conſiſtorij Canones reformarit; conſequenter progreſſum fecit contra Catholicos, qui eidem ſe reformationi vel inuiti ſubijcere debuiſſent, niſi in tempore aliud interceſſiſſet diuinæ Maieſtatis Iudicium. Supplicabant Catholici Palatino 25. Septemb. *Vt quandoquidem nouum Ipſis Propoſitum Iuramentum conſcientiam tangeret. Tridui ſaltem inducias, ſe declarandi impetrarent, atque interea Copia Iuramenti ſcriptò illis communicaretur.* *Nouum Iuramentum Catholicis Pragæ propoſitum.*

Dum hæc geruntur, Palatinus perſonaliter Praga ſecedendum ratus, Ordinibus Regni inſinuatum voluit: decreuiſſe ſe colloquium celebrare cum Bethlehem Gabore, quem ſexcentis laudibus euexerat, deinde omnibus in locis tam Electori Saxoniæ quàm Bauariæ Duci Maximiliano eâ prouidentia contraire, vt Ordines ac Prouinciæ, à graui periculo ſe ſecuros eſſe intelligant, ita loquens: *Non minus in Regno hoc Bohemia, quàm in vicinis Prouincijs ſubditos ſe ad Arma conuocaſſe: & Marchionem quidem de Iagerndorff cum Equitatu ac Peditatu Ordinum Sileſiæ, deſtinaſſe in ſuperiorem Luſatiam, vbi Marchionatum illum à tyrannide militum Electoris Saxoniæ tueretur: Mansfeldium autem cum ſuis copijs, ex alijs Regni huius circulis collectis, pro auertendâ irruptione in Bohemiam, ad confines Bauariæ. Seipſum porrò diminis freium auſpicijs, poſt habita conſueta reſidentiâ in Regia Arce Pragenſi, perſonatim ſe conferre velle ad Caſtra Generalia, & pariter cum Sereniſſimo Principe ac Domino, D. Gabriele DEI gratia Electo Rege Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ, Principe Tranſyluaniæ, Comite Siculorum,* &c. *Fratre, Compatre, & Confœderato ſuo omnium confidentiſſimo Conſilium inire, quo hoſtem diſperdant; atque vt illud quod vnanimi inter ſe ſenſu* (Palatinus & Gabor) *concluſerint, continuò etiam in effectum deducatur, perſonali ſuâ præſentia hoſti in arenâ occurrere; nihil diffidentes, quin Altiſſimus DEVS, vbique locorum conatus ipſorum benedicturus ſit & Victoriam ab inimicis largiturus, per quam omnes hæ Regiones optatam denique tranquillitatem recuperent. Sed nec dubitare, ſuo Exemplo experrecturos ſimiliter omnes Regni huius Ordines; quemlibet circulum, iuxta publicatam Ordinationem bellicum, commiſſam ſibi ſpartam viriliter propugnaturum, ſicq; pro Rege ac Patria ſuâ, nihil non alacriter præſtare paratos eſſe, quicquid ipſis Amor Patriæ, regula militaris diſciplina, honor, vita, fortuna, Aræ, foci, agendum audendumq; dictauerint. Cum præterea Primates ac ſupremi Præſides Regni, ſibi(* Palatino *) durãte bello adhærere decreuerint; Regina autẽ cum lactente filiolo Pragæ commoratura ſit, Corona item ac Priuilegia, in*

Palatinus ad caſtra ſe conferens Pragenſibus valedicit.

Iegerndorff

Mansfelt.

Digitized by Google

gni, in eadem cum Tabulis Prouincialibus cuſtodiâ detinenda: In caſtris autem præ militarium curarum perpetua viciſſitudine vix aliqua commoditas præuideatur, priuata negotia ad partium ſatisfactionem pertractandi: Hinc clementiſſimè iniunctum eſſe Bauchvollo Bercka de Duba &c. VVilbelmo ſeniori de Lobkowitz in Biſchoffteinitz &c. Georgio de Talnbergh, &c. Caſparo Capler de Sulcowitz, Henrico Ottoni de Loß, & Bohuſlao de Michalowitz, vt interea Pragæ ſubſiſtant, ſecuritati Reginæ ac Principis Infantis, Coronæ quoque & Priuilegiorum Regni aduigilent: tandem quicquid controuerſiarum ac difficultatum oriretur, probè prudenterq́; definiant. Omnibus ac ſingulis clementer præcipiendo, quatenus ſupranominatis perſonis debitum meminerint honorem exhibere, & ſicut vrgente aliqua neceſſitate ad illas fidenter confugerint, ita mandatis ac ſententijs earundem obedienter reſpondeant, &c.

Sub finem huius Menſis, id eſt, die 28. ſiue 18. Septemb. Gabor Tyrnauiâ, literas conſcripſit ad ipſum Palatinum eiuſmodi: *Commiſſarios Cæſaris, Poſonij adhuc continuare tractatum pacis: & offerre ſibi* (Gabori) *plenam adminiſtrationem Regiminis vna cum Titulo Regio, dummodo ſuper confœderatione cum Bohemia viciniſq́; Prouincijs initâ, renuntiet. Tantum verò abeſſe, quin ipſe* (Gabor) *in iſtas conditiones conſentiat, vt ne in cogitationem quidem eas vnquam admiſerit: Imò paratum ſe, vitam potius prodigere & ſanguinem, quàm vel minimo paſſu à conſtantiſſimo zelo erga ſanctam hanc Confœderationem recedere.*

Conditiones Pacis per Cæſarem oblata Gabori.

Biduo poſt, dictus Gabor ſpecialem quoque Epiſtolam traiecit ad Anhaltinum, cuius Originale in campo vbi Clades commiſſa repertum eſt, talis ſubſtantiæ, *vt Anhaltinus quantocyus ſibi* (Gabori) *ſignificet, quidnam de Exercitu Cæſaris, ſitnè quemadmodum ſpargitur planè diſtractus ac diſſipatus? ſua enim permagni intereſſe,* &c. *Quod ſi Bauarus cum copijs ſuis iam in Bohemiam penetraſſet, aliud ſibi medium non occurrere, quàm vt Anhaltinus Vngaros diutius non detineat, ſed poſtquam 2000. cataphractorum ipſis adiunxerit, poteſtatem illis faciat more ſuo graſſandi & hoſtem perpetuis velitationibus, nunc in fronte, nunc à tergo, à dexteris & ſiniſtris interturbandi: Ipſe autem* (Anhaltinus) *pleno illos agmine ſubſequatur: ſic hoſtem continuis Vngarorum inſultibus fatigandū debilitandumq́; die ac nocte, & viam victoriam reportandi notabiliter complanatum iri: Quod ſi autem Exercitus Cæſaris vſque adeò vt narratur diſtractus eſſet, tunc rei euentu comprobandū, non inconſulta fuiſſe ſua* (Gaboris) *argumēta, quibus in nupera deliberatione ipſum* (Anhaltinum) *erudijt, ac ſimiliter manifeſtum fore, quantum excurſio legionum Gaboris vltra Danubium perpetrata profuerit, verba formalia: Quod ſi itaq; diſtractio iſta Exercitus Cæſareani vera fuerit, conſiliorum noſtrorum nupera cum dominatione veſtra* (NB.) *communicatorum rationes haud fuiſſe intempeſtiuas, ipſo eorum euentu comprobabitur, quatumq; Exercitus noſtri in vltra Danubianas partes inſtituta expeditio illi*

tio illi emolumenti attulerit, iam apparebit, &c. Hinc igitur propitiam DEI *prouidentiam, quodq́ue ipſe Confœderatorum ſtudijs, ad bonorum ſolatium & improborum terrorem patrocinetur, euidenter colligendum*, &c.

Inter hæc, quanquam militaris iſte Apparatus Palatini, debili ſubnixus fundamento, ipſi quoque Regi Angliæ, quantum aduertitur ſummoperè diſplicebat, hic enim non ſolum per literas, verùm etiam per Oratores ſuos, Eundem vſq; ad horam commiſſi prælij, ad ſaniora conſilia cohortari non deſtitit, nihil tamen vel à Palatino met, vel à Conſiltarijs ac Directoribus ipſius impetratū eſt, prout locupletioribus verbis teſtatur dehortatio Legatorum Angliæ Palatino intimata 26. ſiue 16. Octob. 2. Nouemb. ſiue 21. Octob. cum iam armatus in campum prodijſſet ſingulatim, *non poſtulare ſe* (Legatos) *vt Palatinus in generali quadam duntaxat deſiderio ac tractatu pacis cōſiſtat; ſed vt iuxta præſentem ſtatum ac conditionem, pro conſeruatione perſonæ, honoris, prouinciarum ac ſubditorum ſuorum certos pacis articulos proponat, alioquin Regi Angliæ, cui publicæ incolumitatis ſumma ſemper cura fuit, nulla amplius media occurrere. Quare neceſſitatis eſſe, vt Palatinus declaret ſe, ſicq́ue Maieſtatis ſuæ* (Regis Angliæ) *propoſitioni, quæ tam pijs & æquiſſimis rationibus conſolidatur, & iuſtæ expectationi ſatisfiat*, &c. *Regis Angliæ ad Palatinum ſuprema dehortatio.*

Hanc ſalutationem Palatinus 5. Nouemb. ſiue 26. Octob. ex caſtris propè Rakonitz, intimatam voluit Pleſſenio & Camerario, qui interim Pragæ ſubſtiterant, vt eorum deſuper ſententiam exploraret: ſed literæ tardius procuratæ videntur, nam 8. Nouemb. ſiue 29 Octob. Clades Pragenſis incidit, & 9 Nouembris ſtylo nouo eiuſdem Ciuitatis occupatio ſubſecuta.

Variæ inſuper extant Scripturæ & Originalia (veluti ſupra innuimus) quorum nulla mentio in præſentē tractatum introducitur, nè alioquin nimis fusè ſe hoc membrum extendat, & quia candido lectori mediocrem ſaltem informationem præbere voluimus, quâ Vnioniſtarum Correſpondentium eorumq́ue Directorum MAXIMAE & concluſiones in ſecundo hoc membro ſupra fol. 16. ſpecificatæ elucidarentur: Quoad alia intermiſſa Acta, Originalia, negotiationes, & Inſtructiones, non diſpliceat eidem (Lectori) cum patientia ſuſtinere, donec alia ſeſe commoditas offerat, per quam ſperamus, præſentis Codicis defectum locupletius reſarciendum.

Nunc ſufficiat palpabiliter deprehendi, quo pacto Vnionis correſpondentium maximè Directorum illius, vndiq; gentium propè, vulgatę, iactitatæ, & propugnatæ concluſiones ac MAXIMAE conſtitutæ fuerint: & ex proprijs ipſorum conſilijs, Machinationibus, atque etiam geſtis & effectibus longè aliud, quàm ex allegatarum prætenſionum vm-

Digitized by Google

nitatum ac Dominiorum arcanis & conſilijs aduigilarent ac rimarentur, quorſum animi videlicet horum aut illorum propendeant, quænam conſtitutio ærarij & Armamentarij, cuiuſmodi origo & intentio fœderum & Correſpondentiarum: imò qualia vnus aut alius in Conſilio vota edixerit: quot numero, iſti aut illi ſuffragia obtigerint. Fieri non poteſt omninò, quin multa viſis atque auditis, fingendo & ſuſpicando adijciant, ex quorum narratione & crebra ingeminatione grauiſſimæ vt plurimum offenſiones ac ſimultates naſcantur.

Quare Regibus, ac Electoribus, Principibus, alijſque Chriſtiani Orbis Rectoribus vniuerſis ſanum ac ſanctum conſilium ſuggeſſerit, quiſquis ab ipſis impetrarit, vt noxios illos ſecretorum expiſcatores & præſertim detectores, procul ex oculis, & aulis ſuis remoneant.

Atque hæc de ſecundo membro principali.

Digitized by Google

Digitized by Google

PARÆNESIS AD CATHO-LICOS ET AVGVSTANOS, ob Genium Caluinianum Detectum.

Primum & Tertium Principale Membrum.

QVANTVM ad primum & tertium Principale notamentum attinet: haud facilè in vlla hiſtoriâ reperies, cuiuſquam hominis ingenium cõſilium propoſitum intentionemque ſuam adeò callidè inchoaſſe, tractaſſe pertinaciter & impiè concluſiſſe, eoque produxiſſe, & ſtabiliuiſſe, vt humanitus diſcurrẽdo in apice velut perfectionis illa fuiſſe, neque potuiſſe interuerti, omnes crediderint; atq; Caluiniſticus ille genius doloſus æquè ac vertiginoſus, ſub colore vnionis Correſpondentiũ effecit. Etenim (vti in altero Principali membro patefacta conſilia euincunt) Caluiniſticus iſte memoratus Spiritus, multo ante & iã tum A.C.1607. durantibus Comitijs Imperij, fundamenta technarum Caluiniſticarum cum *Vnione,* iecit, & ſub prætextu communium Imperij grauaminum (etiam ſepoſito *Confeſsionis Auguſtanæ* nomine) & procurandæ Rei Euãgelicæ, aliquot primarios ſtatus & vrbes Imperij (ſine quibus vix quidquam poſſent) ſibi adiunxerunt, quaſi extrema illis Catholici pericula intentarent, & vbiuis locorum Confeſſionem Auguſtanam exterminatum, & Electores ſtatuſq; Imperij de ſede, ac ditionibus ſuis deiectum irent. Quumque eiuſdem farinæ plura Caluiniſtæ comminiſcerentur, imprimis Bannus Imperialis in ciuitatem Donavvertenſem legitimè contortus eorum propoſito multum contulit, vt Argẽtinam, Vlmam, Norimbergam, (quas cæteræ vrbes minores facile ſequerẽtur) ſuis partibus acclinarent. Argentinam ob Monaſterium S. Margarethæ, aut S. Mariæ Magdalenæ incorporatum & euerſum: Vlmam, ob eliminatam ibidem Religionem eiuſdemque exercitium; Norimbergam eadem de cauſſa ob infeſſam domum Theutonicam, ideoque eiuſdem proceſſus conſortes & litis reas agi.

Caluiniſticus genius quàm ſit ſubdolus.

Vnio Caluiniſtarum vnde orta & propagata.

Apud vrbes Imperij.

Neque electorem Saxoniæ eodem pertrahere erubuerunt, quaſi in eadem naui cum ſuperioribus eſſet.

Apud Principes Comites, Barones Imperij Caluiniſtas. Quidam quoque Comites Caluiniani ac Barones, præter Principes illicò iiſdem conſenſerunt, quod hac ratione certos ſeſe reddendos putarent, de obtinendis præbendis ac beneficijs in Archiepiſcopatibus & Epiſcopatibus, Principatibus nominatim in Colonienſi & Argentinenſi, quos tamen, tum per Apoſtaſiam Gebhardi Electoris, tum poſt obitum Ioannis Argentinenſis Epiſcopi cum vtriuſque diœceſios duplici euaſtatione, & ingenti impenſarum profuſione, obtinere nequiuerant.

Cur eam amplexi ſint Comites Oettingenſes. Godefridus Comes Oettingenſis, ſi latæ ſententiæ ſuper Carthuſiâ, Chriſti Hortus, dictâ quam ſibi appropriarat, pareret perpendebat, ſuâ portionem illius comitatus vix ſufficere ſolum ad fructus perceptos reſtituendos. Quare vt ab illis moleſtijs ſeſe expediret, & pinguis Carthuſiæ obuentionibus quietè frueretur, facilè à Caluiniano Conſiliario ſuo ſibi perſuaderi facinus iſtud paſſus eſt, quin immò & ipſemet facilè deprehendit, tali viâ ſibi ingrediendum eſſe.

Cur Marchiones Badenſes. Marchiones Badenſes propter occupatum Superiorem Marchionatum, dataſque iccirco Reuerſales, item propter extinctum cœnobium opulentiſſimum nobilium virginum, (ad Albas dominas) ad quod & Comites Eberſteinij faciendum iuuerant, pariter metuebant. Vt vero ſeſe ab eiuſmodi metu liberarent, VNIONEM vnicum medium eſſe putauerunt ſeſe aſſecurandi. Et quia Badenſi, principatus ille non debebatur, mirum non eſt illum apparatum bellicum Vnionis cumprimis vrſiſſe, & remedium armorum extremum continuare voluiſſe. NB.

Cur Marchio Onoltzbacenſis. Generali Locumtenenti, Marchioni Ioachimo Erneſto Brandenburgenſi, Epiſcopatus VVirceburgenſis nimis conterminus eſt, & ſperatus bolus ſui Generalatus. Deinde ingẽs ſubſidiũ ſuorũ ſubditorũ, quo ternas illas quaternaſq; cõtributiones impoſitas tãto facilius ſarcire poſſẽt.

Cur Palatinus. A quibus Elector Palatinus non declinauit, *Vnionis* caput, diœceſi Spirenſi, commodiſſime ſibi ſitæ & maiori parti diœceſis Moguntinæ inhiando (haud dubiè vt Vicariatus Imperij & exambitæ coronæ Bohemicæ dignitatem melius ſuſtinere poſſet) præſertim cum VVormatienſem diœceſin fere deuoraſſet.

Cur Anhaltinus. Princeps Anhaltinus parum proſperâ fortunâ vſus eſt, præſertim in expeditione Gallicâ, & pleriſq; alijs Germaniæ rebellionibus, cùm etiamnum nullam adhuc mercedem pro tot ſuſceptis laboribus retuliſſet, & exiguam Principatus Anhaltini portionem poſſideret, aliquam particulam diœceſeon Moguntinæ & Bambergenſis forſan ſibi aſſignauit; vti & feuda Bohemica, quibus Status Regni, Saxonem priuare, & alios cogitabant, qui nouum Regem nollent agnoſcere. Nam expreſsè in cõſilijs ſuis omnibus ad prædam exiuere. Immò idem Princeps pro primoge-

mogenito ſuo ſibi cognomine in duobus locis bene notis inſignes penſiones, & legionem vnam ſeu regimentum impetrauit tam equitum quam peditum, & artificioſè expediuit.

Quamobrem verò VVirtemburgicus ſeſe eodem pertrahi paſſus ſit, facilè ſciri non poteſt, quandoquidem paribus attentatis cum ſuperioribus amplius obnoxius non ſit, niſi fortè, ob rem & negotium commune, aut diœceſin Elvvangéſem id fecerit, aut quo Ducatum VVurtembergicum feudi titulo eximeret, aut Mumpelgardiam Comitatum extenderet, Forſitan per ſuum vicecancellarium Caluinianis addictiſſimum perſuaſus. *Cur VVirtembergius.*

In comitijs autem præfatis An. Ch. 1607. tantum Caluiniſticus ille Spiritus effecit, vt illa Comitia, præſidente Sereniſſ. Matthia, poſtmodum Cæſare ſoluerentur, (quod non niſi ſemel factum quamdiu apud Germanos Imperium fui, legitur;) nihilominus ipſi Caluiniſtæ principia *Vnionis* ſuæ obtinerent, extenderent, ſtabilirent, adeoq; dirigerét, vt anno 1610. VNIO illa (cùm à biēnio de pecunia ſibi proſpexiſſet) ſub prætextu Iuliacenſis negotij arma corriperet, diœceſin Herbipolenſem contra datam fidem obrueret; ingentia damna aliquot auri vaſis vix irreparabilia, daret, vti in Spirenſi & Argentinéſi diœceſibus quoq; deſignatū eſt obuia: quæq; raperet, expilaret, trucidaret, traijceret, perinde atq; manifeſt⁹ hoſtis facere ſolet: adeò vt prô dolor, Germanica militię diſciplina, peſſimo exemplo, morem barbarum & planè Turcicum induerit. *Imperij Comitia ſoluunt Caluiniſt. & VNIO.* *Vnionis data vaſtitates.*

Verum quid præter hæc Heroica memorata facinora, VNIO illa & Generalis eius egerint, neſcitur, niſi quod in primis ſuis conatibus aduerſus Catholicos, ſpe ſua fruſtrati ſint; dein quod prædam (quam vel maximè capita ſibi reſeruarunt) inter exhauſtos milites pro ſolutione ſtipendij non diſtribuerint, cumq; Catholici paſſim defenſionem pararent. VNIO, nullo noſtrorum petente pacem apud Bauarum captauit, quâ concluſâ, nihilominus ciuitates Imperij præter alia onera grauiſſima, ſtipendia potiora numerare coactæ ſunt. *Itē præda, earumq; diſtributio.*

Idem ille genius Caluiniſticus apud aliquas Imperij vrbes in ijſdem Comitijs An. Ch. 1607. tantum quæſitis coloribus effecit, vt vniti Status Imperij, qui confeſſionis Auguſtanæ eſſent, cum Caluiniſtis non ferrent nomen Auguſtanorum, ſed paſſim commune Euangelicorum, adeoq; in ſolo nomine conuenirent, non ſecus atque ſi inter ipſos religionis conſenſus vnus & idem idemque exercitium eſſet: cùm tamen inter Caluiniſtas & Auguſtanos tantum ſit diſcrimen quoad religionem, quantum eſt inter exiſtentiam Corporis CHRISTI, ſecundùm ſe, & provt eſt in Sacramento, (iuxta doctrinam Caluini) id eſt, *Caluiniſt. & Cōfeſſioniſtæ vocantur communiter Euangelici.*

Digitized by Google

quantum cœli à terra diſtent. Immo adeo Caluiniſtæ exoſam habent Confeſſionem Auguſtanam:atque religionem Catholicam,vt in æternum in Synceretiſmum conformem pertrahi nequeant.

Caluiniſt. inter ſe nſ perfectè diſcordes. Et quidem tanto minus, quod ipſi Caluiniſtæ cum liberis ſuis conſcientijs (quibus nemo hominum vti docent,verum Deus ſolus imperare habet) valde concordes & pacificos fratres ſeſe inuicem in fide, ſi Dijs placet,exhibeāt,vti ex Statibus Hollandiæ diſcimus,quos Gomari & Arminij diſcipuli implacabili odio diſtraxerunt,& iam multo ante in Anglia Puritanos inter & Anglo Caluiniſtas vidimus.

Quibus vero articulis inter ſe Caluiniſtæ & Auguſtani diſſideant, non eſt huius loci diſcutere, remitto Lectorem ad librum Doctoris Hoe Electoris Saxoniæ Eccleſiaſtæ Aulici ad Berlinenſes Theologos Caluinianos ſcriptum, & ad VVirtenbergenſium & Tubingenſium diſputationes aliorumque quas cum Parco,Sculteto,alijſque confarraneis miſcuerunt.

Quam infidi in alios Caluiniſtæ. De facto autem quam malignè genius ille Sacramentarius cum ſocijs Auguſtanis proceſſerit, quamque non minus infidi quam ingrati fuerint ſuperior Palatinatus, & Ambergenſis ille proceſſus; Principatus Haſſię quo ad partem illam Marpurgenſem, Palatinatus item Simerenſis: Bipontinus, & Berlinenſes Electoris Brandenburgici tractus, in Religionis mutatione ſummo cum dolore experti fuere.

Artes eorum ſimulandi. Electoratus quoque Saxoniæ, inchoatæ Crellianæ Reformationis, ſed non rite diſpoſitæ memor, ſciet,quamobrem felicis memoriæ Elector de Caluiniſtico genio abunde edoctus, tanto accuratius in illum inquiſiuerit,quāto certius nouerat euigilandū ſibi, ne Auguſtana Confeſſio ab eiuſmodi clandeſtinis, & in ſpeciem deuotis vulpinatoribus inficeretur. Nam vix credi poteſt, quam ſe genius ille in formas omnes vertere norit,ſimulare, irrepere, & aliquanto tempore Auguſtanam confeſſionem præ ſe ferre, quoad tempus eſſe deprehendat, quo commodè virus ſuum poſſit diffundere. vti Spirenſis ciuitas in Caluiniano præcone experta eſt, qui Caluiniſmum in tertium annum vſque ſimulauit.

Conſilia Caluiniſtica circa vrbes imperij. Quid porro idem ille genius apud alias vrbes Imperij egerit in rebus qua religionis,qua politiæ,quam ſubdolè irrepſerit,quam ſimulatè ad auctoritatē ſupremām pedetētim, viam ſtrauerit,quam turbulenta & ſanguinaria cōſilia ſeditiones,coniurationes, perduelliones excitarit, immò ipſum ſceptrū prehenderit, hoſpites ſuos & Receptatores, vbi potuit,eiecerit, norunt inſignes illæ ciuitates Imperij Aquiſgranū, Colonia,Spira; & nouiſſima VVormatia ac Francofortum à quibus ex commiſeratione Caluiniſtę admiſſi, præter commerciorum ad ſe attra-

ctarum

ctarum monopolia, periculoſas commotiones, apud ſimpliciores ciues ſuſcitarunt, quos ipſi nõ aduerterent, quoad vel reipſa, vel alijs ciuilibus pœnis eluerent, adeoque genius ille impune elaberetur

Mirandum cumprimis eſt, ſtatus Romani imperij, præſertim ciuitates, ſumet exemplo iam ſatis edoctas, voluiſſe ſeſe cum hoc vertiginoſo ſpiritu, qui non niſi Confeſſionis Auguſtanæ exitium & ruinam, ac Reipublicæ mutationem meditetur, velut cum fideliſſimo amico vnius nominis cõmunione videlicet Euangelicorũ coniungere Cuius rationem pleriq́ue vſu agendorum celebres hanc aſſignant, & ex ſupra commemoratis ſatis apparet, ac nominatim annotatum fuit; quod in aulis Principum aliqui Conſiliarij, & diuerſarum vrbium Syndici cum quibuſdam eiuſdem farinæ ſenatoribus, exterius Confeſſionem Auguſtanam quidem profiteantur, ac pro eadem vitam ſanguinemq́ue paciſci præ ſe ferant; verum quia Geneuæ Heidelbergæ, Marpurgi Lugdani Batauorum, &c. ad cotem Caluiniſticam ſua ingenia acuerint, vaferrimis verſuris inſtruxerint; item ſingulari ſua induſtria, obſequijs, alijſque clancularijs medijs & impoſturis ad eiuſmodi officia ac dignitates promoti ſint, & cum factionis Caluiniſticæ capitibus correſpondentiam ſeruarint, ideo facillimè ſuos Principes, Electores, Dominos, & Magiſtratus ſecum facere compulerũt, & quia clauum tenebãt, quos aduertere technas ſuas atque impedire vident, illos continuo ſeiungunt, atque ita abſque difficultate nimium confidentes ſibi Magiſtratus, in eiuſmodi calamitates (vti prô dolor modo fit) præcipitant, ex quibus ipſimet modum ſeſe explicandi, non inueniunt.

Quæ cauſſa cur à Caluiniſtis Cõfeſſioniſtæ circumueniantur.

Qui certè maſtrucati Caluiniſtæ ſi à Dominis ſuis rectè agnoſcerentur, maiore cum attentione examinarentur, adminiſtrationis rationes exigerentur, habitá poteſtate priuarentur, nunquam ad hæc extrema gradus factus fuiſſet, immo Romanum Imperium & conterminæ prouinciæ altâ pace fruerentur. Cuius compotes nunquam erimus, quamdiu horum veteratorum clandeſtinorum non ſimus ſecuri, aut quamdiu eorundem Spiritui nidum aliquem aut locum dederimus.

Remediũ aduerſus Caluiniſtas videlicet extirpationis.

Ab eodem maleſido genio Auguſtanæ Confeſſionis Status ſeduci quoq; ſe paſſi ſunt, quaſi Catholici Pontif. Rom. Imper. vellent aſſerere, (quod vtique plauſibile argumentũ & incentiuũ mali fuit) Verum à Catholicis hoc ſolidiſſimè refutatum eſt; longè aliam intentionem eorum eſſe & ſyncerioré & germanicam, vtpotè qui nihil fraudulenter agere velint, ſed ſuarum rerum ſolum ſatagere, neque vllum ſtatum Auguſtanæ Confeſſionis in ſuis territorijs. iure ſuo competenti deſtituere; nedum violare, propoſitum habere. Et ſi Genius Caluiniſticus multorum Electoratuum, Principatuum diœceſium, cœnobiorum & alio-

Quomodo Catholicos in ſuſpicionem traxerint, Caluiniſtæ apud Auguſtanos.

rum bonorum Eccleſiaſticorum (quæ vehementer adhuc Genium illum exagitant , & quod ferè, quæ rapuerunt Eccleſiæ patrimonia abſumpta ſint, quandoquidem gente multiplicatâ , non eſt multiplicata lætitia) particeps fieri poſſet, aut ea poſſideret , vtique non audiretur tantum ex illis de Papiſtarum abominationibus , idololatriâ , Monarchiâ Auſtriacâ, iugo Hiſpanico, Pontificijs inimicitijs, adeoque neque tanti apud eos eſſent.

Pont. Roman. alter a non inuaſit. Neque enim Confeſſioniſtæ cuiuſcunque illi ſtatus ſint, tantum ſibi timere habent; à Catholicis & Orthodoxis, ac Summo Pontifice, quantum à Spiritu Caluiniano. Quia notorium eſt, Pontificem Romanũ hactenus nullum ex Ordinibus Auguſtanis vel armata vi inuaſiſſe , aut quæſitis coloribus quidquam in aliquem prætendiſſe , aut in iure vel poſſeſſione turbare voluiſſe , niſi quod de iure ſibi competere , velut parti aut legitimo hęredi, & inquilino omnes ſcirent. Caluiniſticus vero Genius , aduena eſt, non pars nec hæres nec inquilinus , hoſpitem ſuum & Receptatorem ſiue ille Catholicus ſiue Lutheranus ſit , extrudit, fraudibus , & vulpinâ ; vbi autem illæ fruſtraneæ ſunt, vim ferrum flammam , & Leoninam admouens funditus Reſpublicas ſubuertit , & ſubuertere nititur.

Conſilia Caluiniſt. vt inchoata Colon. Ad illa Comitia A.C. Imperij 1607. in quibus fundaméta VNIONIS Caluiniſt. iecerant, quædã materialia contulerunt ex ijs quæ circa Vrbẽ Aquiſgranẽſem, circa Gebhardi Electoris apoſtaſiã, circa coniurationẽ Argentinenſem ac tumultum in domo fratrũ excitata, ac ſibi applicantes ea in litis pendẽtia quatuor Cœnobiorum A.C. 1600. in Deputationum diebus, ac Comitijs (provt intentio illorum vellet) perficere inceperunt. Quandoquidem tam conuentus illi, quam diætæ Imperiales (in quibus optima media , ad tollendas haſce differentias conquiſita & approbata fuere) & Comitia An. 1607. & 1613. ſine vllo fructu ſoluerentur: adeoq; illa præfata expoliuerũt, vt omnibus Catholicorũ oblationibus, precibus, declarationibus & remedijs præualerent. Quin immò VNIO Hallæ, Hailbrunnæ , Rottenburgi , Norimbergæ palam; alias in nuptijs, Natalibus , haſtiludijs venationibus ſua conſilia clàm agitauit concluſitque, in quibus ſæpe nullum Secretarium adhibuit, vel non niſi Principes viros, qui à Secretis eſſent admiſit.

Quomodo Rudolphũ II. preſſerint Caluiniſtæ. Mox longius progreſſa grauamina illa paulo vehemẽtius titulo tenus exaggerauit, cumq; illud fraternũ diſſidium Rudolphum inter & Matthiam fratres felicis memoriæ gliſcens ad apertum Martem erumperet, Chriſtianus Princeps Anhaltinus, eiuſq; fidus Achates Doctor Camerarius An. 1608 apud Imper. Rudolphum altius intonuerunt , & euacuationem grauaminũ, adeo in rem ſuam, vt ferunt, vt ipſimet facilè agno-

ſcerent, non poſſe Cæſarem neque Imperij Ordines eorum poſtulatis, facere ſatis. Quamobrē Vnioniſtæ non veriti ſunt Cæſarē Rudolphum, hactenus inauditis in Imperio & apud Prædeceſſores Cæſares, comminationibus, & inſuetis, miſſis Halâ Sueuorum litteris, eo adigere, vt niſi Cæſar illorū petitionib. locū daret, & inde in magnum diſcrimē patria præcipitaretur ſeſe apud oēs excuſatos habeat, nec de ijs ſiniſtrā Cæſar ſuſpicionē concipiat. *Si noſmetipſi*(inquiunt Vnioniſtæ) *patriæ noſtræ neceſſitates & ſalutē cordi ſumamus, eoq; pacto negotium adminiſtremus, provt ob præſtitū iuramentū datamq; fidem obligamur, non patiemur nos diutius Tribunali Aulico Cæſareo, alijſq; modis intolerabilib*°*, præſertim &c. opprimi, grauariq;, ſed potius nobiſmetipſis conſilio auxilioq; reciprocè medebimur.* Perinde ac ſi Princeps Chriſtianus, eiuſq; vnio formata plenariam poteſtatem haberent, & abſolutè dominari in Imperio, Romanorum Imperatori leges præſcribere, comminari, immo in totum deponere, & vniuerſum ex ſuo cerebro negotium adminiſtrare illis ex officio incumberet.

In quem finem eodem tempore, diſcurſus aliquis in lucem prodijt, quo reſtauratio Vicariatus, ad Caluiniſticum genium, hactenus incognitum deducebatur pro Palatino, in quo Romanorum Imperatorem intra certos cancellos (quos acceptos Caluiniſtis eſſe ſciebant) conſtringere, & coram Electoris Palatini tribunali eundem ſiſti, ac iudicari ſi deliquiſſet, volebant.

Caluiniſt. perpetuum Iudicem Palatinū ipſius Cæſaris ſtatuunt.

Notum eſt, quod poſtquā compoſitio vlla per Caluiniſtas fuiſſet oblata, (quibus tamen, nō minus quam vnitis Statibus Bohemicis animus fuit, ſyncere cū Catholicis paciſci, & conuenire) & omniū inde prodeūtium malorum cauſſæ in Orthodoxos fuiſſent cōtortæ, (vtpotè qui nequaquam eiuſmodi compoſitionē veluti conſtitutionibus Imperij aduerſantem, nec neceſſariā ac grauiſſimis pœnis notatā probare poterāt) nihilominus ad extremū Catholici vt animū ſuū pacis ſtudioſum oſtēderēt, neq; iſtius opprobrij reos eſſe, cui° à Caluiniſtis accuſabātur, docerēt, reuera in cōpoſitionē conſenſerunt, iſtâ cōditione, vt Vnioniſtæ ſuper quibuſdā articulis ſe prius reſoluerēt, & huiuſmodi media proponerent, per quæ boni & non mali fructus illius cōpoſitionis ſperarētur.

Compoſitio à Caluiniſtis dolosè offertur.

Ad hæc ſeſe promptiſſimos obtulerunt Vniti & Archiducem Maximilianū futuris Comitijs, fictis ſuis demonſtrationibus, ad deſignandū interpoſitionis diem, quin immo prorſus ad ſuſtinēdum Interpoſitoris officiū promouerūt. Verū cū Anhaltinus & amanuēſis eius Camerarius, de ſtatuendâ Oeniponti compoſitione nollent mentē ſuū cādidè aperire (quod tamē Archidux petiuerat, quo tāto facilius poſſet procedere) verū aduerſus mentē Catholicorū, Vniti decernerēt. Cōueniendū eſſe, media ac declarationes ſe facili modo exhibituras, ſuboluit Archiduci

Vti volunt Interpoſitore Maximil. Archiduce, & fruſtra.

Calui-

Caluiniſticus dolus & cum indignatione Legatos dimittens, interpoſitione ſeſe abdicauit.

Cōminationes armorū contra Catholicos Caluiniſtarū. Interea turbulentus & ſeditioſus idem Genius, intra extraque Imperium, prætextu grauaminum non quieuit, (& quia nouerat Catholicos Ordines timidos eſſe, facile turbari, ad pacem natos nihil illibētius quàm arma tractare; immò partē & tunicā, vt dicitur potius dimittere malle, dummodo in eo quod reliquū eſt poſſeſſionis non turbentur, & deniq; cū Vnio ad apicem, ſeu metam illius ſceleratiſſimæ coniurationis Bohemicæ pertigiſſet) Norimberga præſumptuoſum, hoſtile, minax ſcriptum ad Ducem Bauariæ contra Catholicos emiſerunt, in quo cogere illo præſumpſerunt, cùm armorum denunciatione, non aliter ac ſi caput illorum eſſent, & Catholicis etſi altioris gradus imperare, & de eorum ſucco viuere ac per omnia ſubijci tenerentur. Ad quod ſcriptum ambo, tam Bauariæ Dux quam Catholici ſtatus Herbipoli collecti, cum inſigni deductione ſuperborum illorum tentatorum, prout res poſtulabat, reſponderunt.

Et, vti poſtmodum experiētiâ didicimus, niſi vnioniſtæ cogitaſſent, eiuſmodi comminationibus & faſtu, grauiore metu Catholicos percellere, cum illorum qualitates nemo melius quàm ipſi noſſent, præſertim hoc rerum turbatiſſimo ſtatu, certè minaci, hoſtilique, & coactiuâ illâ Legatione ſuperſediſſent.

Artes Caluiniſtarū Conſilia ſuâ tractandi in Imper. Cæterum quas præparationes Caluiniſtica Vnio ab aliquot annis inſtituerit & comportarit, luculentè ſatis illa acta conciliabulorum ſuorum mirabiliter Pragæ inuenta detectaque euincunt vti ſunt mēſtruæ contributiones, ſtipendia Generalium, Tribunorum & Officialium bellicorum. Et vt vbiuis locorum de propoſito ſuo aſſecurarentur, coronam quoque Vngaricam ab Auſtriacâ domo diuellerent, ſupramemoratas coniurationes & confœderationes cum Turcicis mancipijs, Arrianis, Anti Trinitarijs, Caluinianis, & denique atheis & profligatiſſimis quibuſdam Vngaricis ac Tranſyluanis inierunt. Quamobrem & pro maiore inaduertentiâ ſuorum Conſiliorum fabricandâ proximus Bethleni Gabor conſanguineus Heidelbergam ad ſtudia miſſus fuit, vt negotiationes ſuas clanculariè huius occaſione tanto commodius tranſcriberent, & reciprocè tractarent.

In Griſonibus. In Griſonibus, & Veltolino diſtinctu per ſeditionem Caluiniſtæ nefariè ſuperiores euaſerant, & tamen facinus illud horrendum iudiciario quodam conſeſſu ſuorum Prædicantium iuſtificare voluerunt.

In Frācia. In Francia, Bearni, Roſchellis, Montalbani &c. vt ſectam ſuam extenderent, formarent, Regi ſuo cæteriſque Catholicis negotium faceſſerent, quò eoſdem ab auxilijs ferendis pro Imperio, deſtuerent, nouos motus,

motus,conuentus,tractatus exciuerunt. Nam illa auxilia ferenda eſſe Germaniæ,iam ante præuiderant. Quin & illud diſſidium Regem inter & matrem Reginam ſeminarunt.

In Italia quoque bellum illud Forouilienſe: Deinde Montisferratēſe cùm memorabilibus præſidijs additis acriter promouerūt, & tam Regem Hiſpaniarum,quàm Venetos,cum tot Chriſtianorum innocentis ſanguinis profuſione,tot auri millionibus ſpoliarunt, hoc ſolum fine, vt Regem Hiſpaniarum ab vlteriori aſſiſtentiâ Germaniæ præſtandâ abducerent, adeoque exhaurirent. *In Italia.*

Vlterius in Italiâ per mediatores,miſſiones,fideles agentes, Legatos apud potentiores aſſiſtentia,auxilia,ſecuritas quæſita & à multis impetrata ſunt. Quod in ſe faciēdum Chriſtianus Anhaltinus, Mansfeldius, Chriſtophorus & Achatius de Dona, Secretarius Veiras, Borſtelius & Neu,vti in altero membro principali oſtenſum, ſuſceperunt. *Per quas perſonas.*

Romæ, & in alijs præcipuis Italiæ locis exploratores diſpoſuerunt, per quos in particulari ſpargeretur. Papam,aut Italicos Principes partim à pecunia nudos,partim nimios eiuſdem amatores agere, ac proinde ſuccurrere Germanis vel non poſſe vel nolle. *Quid Romæ de Pōtifice.*

Heluetiorum Zvvinglianorum & Caluinianorum & Ordinum fœderatorum Hollandiæ,vt Religionis complicum, certi omni meliore modo extitēre. *Quid de Heluetijs & Hollandis.*

Induciæ Hollandicæ cum ad finem decurrerint,Hiſpania iſto bello ducendo occupabitur, item in Oceano propter Piratas & Turcicas irruptiones,vti & propter nauigationes Indicas diſtinebitur, quamobrem alijs ſuccurrere non poſſit. *In Hollandiâ.*

Suециæ Regem,Caluinianus genius,tam Seniorem huius Patrem Carolum, quam modernum Regem eiuſdem filium propter connubium cum Electoribus Palatino & Brandenburgenſi contractum, vt facili negotio aduerſus Sacram cæſaream Maieſtatem Hiſpaniæ Regem, & catholicos omnes arma ſumeret,permouit. Quem conſtat nimis zelosè ſeſe erga Palatinum geſſiſſe,vti ex originalibus eius litteris apparet. *Quid ſpei de Sueco.*

Daniæ Regem,iure affinitatis cùm vtraque domo Palatinâ & Brandenburgicâ certo ſibi aſſociandum putarunt, qui intuitu Angliæ Regis indubiè hoc facturus eſſet,cùm honos Generi Regij ſcil. Palatini,& Regiæ domicellæ,filiæ Regis hic vertatur. *Quid de Dano.*

Et quamvis idem ille genius calliditate ſua atque impoſturis varijs primarios quoſdam Ordines in Germania, vti Electores, Principes,aliosque Status in *Vnionem*(vt eandem,à viris,pecuniâ, aliiſque neceſſarijs inſtructiorem redderent)præter expectationem pertrahere nequiuerint;nihilominus pleroſque ad dandam mutuò pecuniam:pleroſque *Quomodo egerint cū PP. Germanis.*

Digitized by Google

ad bonam affectionem & correſpondentiam; pleroſque ad vlteriorem deliberationem; denique cæteros ad Neutralitatem ſeruandam diſpoſuit. Ab omnibus vero vt hoc vel illo modo ſibi conducibili aſſecuraretur, ſe obtenturum ſperauit.

Quãdo & quomodo rebellio Bohemica eruperit, & quæ cõſequuta.

Quibus omnibus, vt dictum eſt, peractis, cum caluinianus genius, beneficio *Vnionis* in Romano Imperio, vt in centro omnem ſuum apparatum, clanculario, tecto & ad aliam intentionem directo modo, quam edixiſſet, quadamtenus perfeciſſet, & finitimorum Principum, dominiorum, prouinciarum probabiliter de non offendendo certior eſſet, eoque quidquam, præter inchoationem illius impietatis, ſupereſſet. (Quippe cum hic infelix partus neq; diutius ſuſtineri voluerit, nec potuerit, & neq; in Germania eiuſdẽ inchoandi occaſio offerretur) præfatus Spiritus turbulentos Bohemos (vtpotè qui propter geſta cum Veteribus Germanis bella feliciter, inuictum Herculis animum ſibi imaginabantur) facilè informarunt, vt manum operi admouerent, ac de feneſtrâ præcipitando, ſclopos hoſtiliter exonerando, & ad arma conclamando telam illam ordirentur. Quam diuerſæ Legationes, (quæ Bohemicã rebellionem firmarent) & occulta conſilia: prętereа ſingulari cum zelo, & prępаratione quæſitę & cũ incorporatis prouincijs, pręſertim Auſtriacis ſupra Onaſum confœderationes: quin immò cũ Turcico Vaſallo, & per illum cum ipſomet Magno Turcâ expracticata cõſilia auxiliaque; denique ſurreptitia illa Bohemica & nulla Electio ac coronatio; Vngaricaque ad extremum Electio, exceperunt.

Quando Matthias Cæſar milite carebat.

Et quidem eo tempore, quo Matthias cæſar, ſperans negotium accommodatum iri, externo milite inſtructus non eſſet, ac Ferdinandum cæſarem molliores prælatum vellet. Quapropter cũ illi huius & aliorũ impedimentorũ cauſâ, neceſſarijs non minus quàm catholici deſtituti eſſent, neque incendium illud ſopire potuerunt, neque militem ſuum propter inſeſſa itinera & occupatas vias colligere.

Ipſi Vniti militem haberent, & peſſima patrarẽt.

Contra vero Vniti ſtipendiarios vti vocant expectantes haberent, & conſcriptum militem, atque ex memoratis prouincijs, inquilinũ, de vno loco in alium ad manum traducerẽt: Auſtriaci vero ſupra Onaſum fortibus præſidijs, catenis, propugnaculis regiones emunijſſent: immò præter & cum inferioribus Auſtriacis multum militem alerent: Bohemi quoque per Vnitorum prouincias milite, pecunia, munitionibus firmarentur: & auxiliãte Turcico Vaſallo; ac Rebellibus ipſam Viennam & in eâ Cæſarem propemodum ſui iuris feciſſent, ciuitatem obſediſſent, in S. cæſ. Maieſtat. conclaue iaculati eſſent; Quin immo Bethlenus Gabor Vaſallus Turcicus, & principalis Bohemorum Rebellium director Henricus Matthæus Turrenſis (qui cum omnibus ſuis merus

bene-

beneficiarius Auſtriacæ domus eſt) tantæ auctoritatis apud aliquos vrbicos fuit, iiſque adeo familiariter notus, vt non modo amici eius, verum & fœminæ ex vrbe in caſtra ipſa ad amica & familiaria colloquia, conuiuia, ſaltationes citra timorem admiſſæ fuerint, adeoque veſperi in caſtris illa ſciuerint, de quibus manè in Senatu conſultatum fuerat.

Verum omnipotens Deus pro inueſtigabili ſua prouidentiâ, ac permiſſione, omnia hæc caluiniſtica *Vnionis* conſilia, ab aliquot annis decocta, multiplices apparat⁹, certas prouiſiones, bellicos delectus, & iam deſignatum infallibiliter finem, quem vbique locorum iam tum abſolutiſſime diſpoſuerat, fundamentaliter plantarat, & examuſſim ſe obtéturum ſperarat, per inexpectatam illam omnibus confœderatis expeditionem, & pene impoſſibilem viſam, in regioné non parũ rebellanté, ductum videl. ſupra Onaſum ſeu Enſam, dein in prouinciã infra Onaſum; mox in ipſam Bohemiam, & conſequenter per illam paucis horis commiſſam cum hoſte adeo potéte, faſtuoſo, & opportuno loco æquiſſimoque conſiſtente vſurpati ſui Regni (attractis ad ſe Vngaris, Sileſijs, Morauis alijſque correſpondentibus) admirabilem, victorioſamq; pugnam: vti quoque per occupatum Marchionatum vtriuſq; Lauſatiæ, & præſertim per regij Solij Pragenſis (quod aduerſarij tot confœderatorum columnis inexpugnabile reddere laborabant) improuiſam expugnationem, & deditionem Morauię ac ſperatam Sileſiorum concordiam, palpabiliter humiliauit, fregit, confudit, & cum omnibus *Generaliſſimis, Generalibus, Colonellis &c.* amiſſioneque ſelectiſſimorum mobilium in fugam egit turpiſſimam. *Caluiniſt. Conſilia quomodo diſſipata prælio Pragenſi admirabiliter.*

Permiſit quoque, illum, qui alienis regnis & prouincijs inhiauit tanta cum ignominiâ (quanta eidem in Electione, coronatione, inueſtitione gloria præſtita fuiſſet) iam nunc in periculo Palatinatus, & hæreditariarum Prouinciarum præſentiſſimo verſari. *Comitis Palatini miſeria.*

Immò intueri cogitur regnũ ac prouincias illaſmet, eius fraudibus (poſteáquam ſuum legitimè coronatum, ſalutatum, vnctum Regem deſeruiſſent, reieciſſent, exegiſſent, denique eieraſſent) circumuentas fœdiſſimè, quæ illummet Principem Electorem cum tãto triumpho, magnificentiâ, honore ſalutaſſent, induxiſſentque, nouis quoq; in Regno Bohemico cæremonijs & inauditis hactenus coronaſſent, vnxiſſent, throno regio impoſuiſſent, cum prætenſa diuini Numinis inuocatione; cum certitudine internorum & externorum auxiliorum: cùm depoſitione vitæ, ſanguinis, bonorum, hæreditariarum prouinciarum; hocce regnum ac prouincias à ſe defendendas interueniente ſacroſancti iuramenti religione promiſiſſe. Modo per eundemmet Palatinum & per quaſi Patrem ipſius, ac fideliſſimum amicũ cognatumque, *Anhaltini.*

 ac Prin-

Onoltzbacenſis. ac Principalem Directorem Ducem Anhaltinum eiuſque fideliſſimos Aſſiſtẽtes Ioachimum Erneſtum Marchionem Brandenburgicum, Doctorem Camerarium, Volrathum Pleſſæum, eorumque turbulentiſſimis Conſi'ijs ſuperius prolixè enarratis in hoc præſentiſſimum exitiũ ruinamque, præcipitata fuiſſe, item ſurſum deorſumque Romanum Imperium vertiſſe & euaſtaſſe.

Caluiniſt. Conſilia euanida. Prætereà intueri cogitur eiuſmodi inania, caduca, Deo execrabilia, & quaſi ſolidiſſime applicata Caluiniſticæ ſapiẽtiæ conſulta, ſubtilitates, & impoſturas, in tragico & funeſtiſſimo exitu ac *valete* euaneſcere. Et quod maius eſt, permiſit illa quoq; Deus ad æuiternam Architectorum rebellium confuſionem toti orbi vſque ad minimum apicem reuelari.

Hortatur, vt alij horum exemplo diſcãt ſapere. Quamobrem omnes & ſinguli, cuiuſcunque ſtatus & dignitatis illi fuerint, de hoc in orbe terrarum notiſſimo, viuoq; ſpeculo exemplum accipiant, quam nefandum ac difficilè ſit aduerſum Deum diuinamque ordinationem, aduerſum Magiſtratus ordinarios, ac hæreditarios, & ſummum caput, cùm illorum excidio, & proximorũ expilatione conſilia pernicioſa capeſſere: in politicis damnoſas confuſiones, mutationes confœderationes, correſpondentias, intelligentias, auxilia & aſſiſtentiam quærere. In opere externo æquiuocationes, ſimulationes, internæ vero intentioni conſilio impares & contrarias, pro ſynceris obtrudere; proteſtationibus, iuramentis, tractatibus ſcriptis & ore tenus euulgatis palliare, & foris bona verba ac mellea, intus vero fraudes doloſque vſurpare.

Qui Deus Caluiniſt. artes ludificetur. Item animaduertendum quoque eſt, Deum nequaquam permittere vt à Caluiniſtis Caluiniſticè ludificetur, aut vt non egregie ſi Spiritus ille extra limites ambulet, tangatur puniaturque. Verum omnes ſubtilitates; propria, pericoloſa peruerſa, humanaque attentata, quando omnes in ijs difficultates ſuperatas putamus, omnia perfecta conſummataque exiguis, inexpectatis, immo contemptibilibus medijs pœnâ quâ temporariâ, quâ æternâ, ignominiâ, opprobrijs indelebilibus proſequatur.

Non eſt Conſilium aduerſus Dominũ. Similiter nemo ſibi perſuadeat, ſit licet, intelligens, prudens verſutus, duplex, doloſus in ſummo gradu, indolis quantumvis naturæque humanitus loquendo abſolutiſſimæ, quod huiuſmodi Conſilijs non Germanicis nec ſynceris, & pericoloſis, ruinam Sacræ Roman. Imper. Ordinariorum Magiſtratuum, Electorum, Principum, Rerumpublicarum ſpectantibus, (quamcumq; licet laruam, colorem, prætextum, ſcriptis, verbis, actis affigat) poſſit aliquid proficere. ideoque ijs planè abſtineat, & quod in corde habeat, ore eloquatur, & palàm, Germanicè ac veraciter idem conteſtetur. Item diſcat quoq; ſi quiſquã cogitet proximum

mum ſuum doloſè circumuenire(vt in hoc rebellionis negotio factum & in ſimilibus fieri poteſt)quod Deo non poſſit imponere, aut tali pa-cto conſilium ſuum extrudere, vt intentum finem obtineat;ſed iuſto Dei iudicio(quod infidelitas Domino ſuo noceat, & vti Deus hauſtum aquæ frigidæ immuneratum non vult, perinde quoq; nec inultam nequitiam patiatur) in foueam quam alijs fecit,incidat. *Fab.ā ne-quitia in tuū caput retūditur.*

Cumprimis vero Neutrales omnes, intra extraque Imperij limites conſtituti hoc ſciant,nequaquam S.Cæſ. Maieſt. legitimè vocatis ordinatiſque Principibus,cognatis affinibuſque dynaſtis,Electoribus,Ducibus,Comitibus, Senatibus, Statibus cuiuſcunq; illi conditionis ſint, rebellandum eſſe,ſed in eorum deuotione,obedientia, affectione bonâ iugiter perſiſtendum,propter hanc admirabilem Dei omnipotentis diſpoſitionem quâ conſilia peſtilentiſſima detexit, & porro diſſipauit. Quin immo magis hinc animari debent, vt S. Cæſ.Maieſt. poteſtati à Deo ordinatæ,à natura, legibus ac ſauctionibus datæ, & à Belial filijs exagitatæ,eiuſq; cauſſæ bonitati,ſibi poſſibilem aſſiſtentiam, auxiliúq; ſubminiſtrent, cogitentque non poſſe meliori modo propria illorum regna ducatus,dominia,ſubditos tam in vita ſua,quã in poſteris & ſucceſſoribus ſuis,ſtabiliri vt perpetuitatem ſpectent,& à ſimilibus rebellium machinationibus præſeruari, ſi nouum regimen, nouos Reſpublicos,illicitas,& armorum ſanguiniſque ſitientiſſimas religiones; inuaſiones,alienorum regnorum,principatuum,quærant captentque. *Neutrales vt ſe habere debent:ſc. obediendū Cæſari.*

E contrario ſi hanc parænesin flocci faciant, quiuis Rex, Princeps, Dux Magiſtratus meminerint eodẽ calamitatis genere comprehendendos,quo innocentiſſimum Cæſarem à deploratis ſubditis & rebellibus afflictum cùm totâ domo ſuâ cognatiſque Principibus;non tamen ſuâ culpâ,viderunt. Quam & procliuè illis eſt,ſi male affecti ſint,ſi à finitimis populis ſollicitentur,ſi eiuſdem farinæ multos adiungant, prætextu tyrannici regiminis, violatorum priuilegiorum,Religionis eiuſque exercitij vetiti,excutere imperium & tyrannum aduocare,id eſt nõ legitimum ab electione & hæreditaria ſucceſſione Principem. Quod hodie huic euenit idem cras & illis euenire poterit. *Sin ſecus, par periculum metuere habent.*

Nam rationes atq; inſtrumenta id exequendi illis non deerunt,quin quantocius plauſibilia argumenta cauſſaſque in Apologijs ſcribendis inueniant producant,expoliant,abſoluant,paſſim venales exponant,& innocentes ac ſimplices in eandem naſſam pertrahant. Quam multi viam ingrediuntur, vt alibi & ab alijs perperam informati,nil intentatum in patria ſua relinquant. *Facile mali ſubditi colorẽ rebellioni dant.*

Vti quoque in Bohemica iſthac rebellione factum. Tametſi ex fundamentis fuerit demonſtratum, nõ religionis negotium eſſe ſed regio- *Vulpes Caluiniſt.*

 nis,

Digitized by Google

quã ſancta in negotio Bohemico. ni,& politiæ; nihilominus coniurati illi directores, omnia ſua conſilia, Legationes, ſcripta, verbales informationes eò contulerunt, vt oſtenderent ſe non niſi religionis miſerabilem ſtatum oppreſſionemq; aduerſus priuilegia & Maieſtatis litteras ſuſceptam velle aſſerere, quomodo Catholici in monaſterijs, vulgò Grab & Brawna dictis, proceſſiſſent. Vnde Rebelles facilè aliquot cẽtena grauamina Religionis excluſerunt effinxeruntque, quorum pleraq; vel maximè partialia & ſine fundamento toti mundo legenda propoſuerunt. Præterea Bohemici Status ab exordio quoque ſuæ rebellionis aliquamdiu proteſtati ſunt quod neque aduerſus Cæſarem Matthiã, neq; Domum Auſtriacũ(cuius fideliſſimos ſubditos ſeſe ferebant, ſed ore,)quidquam machinarentur, ſed ſolum aduerſus Ieſuitas, eorumq; dira conſilia, vt illa nimirum tollerentur, priſtino ſtatui omnia redderentur, & ad debitam obediẽtiam omnia reuocarentur. Ideò ſeſe vniuerſo iſthoc apparatu S. Cæſ. Maieſt. fideliter iuuare propoſuiſſe, vt auctoritatem, iura, priuilegia, pro communi regni Bohemici bono, recuperaret.

Quid ſub laruâ ſimulationis egerit in Bohemia. Occultè tamen ijdem ex dictamine Caluiniſtici genij, vti alterũ mẽbrũ principale demonſtrat, cũ internis externiſq; Principibus tam intra quam extra Imperium quaſcunque machinationes & conſilia miſcuerunt, quaſi eorum quoque intereſſet, & extremè laborarunt, vt coronam Bohemicam, Vngaricam aliaſque annexas & incorporatas Auſtriæ prouincias, & Romanum Imperium Auguſtiſſimæ Auſtriacę Domui eriperent, illam ſub nomine Hiſpanicæ Monarchiæ inducendæ diuerſis in locis oppugnarent, diuerterent, eradicarent, ac tres illas coronas alijs imponerent citra vllam ſingularem Religionis conſiderationem; niſi quod Genius ille Caluiniſticus in gratiam Electoris Palatini ſeparatim quædam perficere propoſuerat.

Quid agendum malè informatis, licet bonis. Quapropter & illi, qui hucuſque nec Bohemis, nec Vnioniſtis ex malâ informatione adeo iniuſtitiam imputant, aut appingunt, aut aliàs illis fauent, non committant vt ſeducantur, verum apud Regem ac Principem diuinitus conceſſum permaneant, cum eodem omnibus hiſce palliatis machinationibus contraueniant, oppugnent, ad pacem ac concordiam extimulent, Sacrum Romanum Imperium aliaſque oppreſſas Chriſtianorum ditiones à periculo vniuerſalis excidij eximant priſtinæque proſperitati conſilio auxilioque fideliſſimi reſtituant.

Cur ſeductis reſipiſcendum. Præterea Ordines illi & ſtatus, ex ſimili imaginatione æquè futili per Triumviros Anhalt Palatinum, Ansbachium, eorumque velut animas Pleſſæum, Camerarium vti & alij in eandem *Vnionem* pertracti, indubiè perpendent, quamobrem ſeducantur, & quam miſerabili ſtatui

tui ſe exponant & alios : quandoquidem *Vniti* illi per illa multo antè cocta conſilia,& occaſione Bohemicæ rebellionis effectuata, vaſtitatem omnem,calamitates damna ærumnaſque in Germaniâ, Bohemiâ, Vngariâ,& incorporatis Auſtriaciſque prouincijs dederunt, & hoſce elegantes fructus protulerunt. Quamobrem certiſſimo, & tot Chriſtianorum innocentum crebrius ſanguinis repetita profuſio, & tot millia animarum fame, & tribulationibus exhauſta, excarnificata, mortua,enecta coram vltimo tribunali Dei vltionem inimicorum ſuorum inclamabunt.

Quomodo deſperata conſilia & Rebellio Bohemorum potuiſſet ſopiri.

Niſi enim *Vnio* illa eiuſque directores ad arma proſilijſſent, & in terminis defenſionis, (vti quidem exterius promiſerant, verùm re-ipſa contrarium faciebant) ſubſtitiſſent Triumvirique *Vnionis* non Bohemos in ſuâ contumaciâ, ac perduellione, externis interniſque auxilijs, conſilijs, Legationibus, alijſque impoſturis adiuuiſſent, roboraſſent,eoſdem ad extrema illa, videlicet reiectionem abiurationemq; ſui legitimè coronati Regis, vncti,acceptati,ipſiuſq; Domus Auſtriacę nō adegiſſent;neque Bohemicam coronam nūc huic, nunc illi velut venalem obtuliſſent :. denique ad nouam Electionem Coronationemque Bohemicos Status non inflammaſſent, neque Coronam Vngaricam vel Palatino vel Bethleno Gabor nefariè reſeruaſſent & adieciſſent, adhibitis vbiuis locorum & conquiſitis militum delectibus, armorumque vi extremâ ; & in ſubſidium non modo Vaſallum Turcicum,ſed ipſum Turcam non aduocaſſent, Bohemica illa Rebellio maturè, priuſquam ad deſperatas has extremitates proceſſiſſet, conſopita fuiſſet, pax reddita omniumque inde miſeriarum promanantium riui clauſi inciſique fuiſſent. Nam æquiſſimus Saxoniæ Elector, fideliter pro pacificatione laborabat,& ipſummet Electorum Collegium ſedandos motus, & accommodandas differentias Regem inter & Ordines excitatas,in ſe quoque, quibusque id ab ijſdem Bohemis commiſſum erat, in ſe ſuſceperant.

Teclinæ Triumvirorum pro pecunia. Anhalt Palatini Ansbachi.

Aduertent quoque præfati *Vnionis* Status, quemadmodum ex altero membro principali patet, quantas contributiones & ſtipendia numerare debuerint. Primò quidem ratione primorum 2000. M. M. militum Mansfeldicorum; dein ratione 15000. militum, qui iuſtus erant exercitus ; quot ibi milliones, ducati, Coronati, floreni neceſſarij ? quódque Maior Statuum pars neſciuit : Triumviri vero, Anhalt, Palatinus Ansbachius accuratè noſſent, ideoque in certis locis cauſſas quaſcunq; quærebant, alij coronam Bohemicam & Romanam imponendi, bellum in Foroiulio continuandi,in mari; in Belgio, in Francia accendendi;inter Magnates pro re ſuâ matrimonia contrahēdi;

inua-

Digitized by Google

inuaſiones in Alſatiam, in Auſtriam (Catholicorum prouincias) adornandi; Domum Auſtriacam & Hiſpanicam diſiungendi, & eneruandi. Adhæc ijdem Triumviri (præterquam quod Badenſem ſibi ob commodam occupationem Alſatiæ aſſciuerint, & Ducem VVirtemburgenſem in partem quoque vocaruit) nomine Vnitorum ſeſe reciprocè obligantes, & coniurantes, paſſim euulgabant in Comitijs *Vnionis* & dictis, principale caput conſultationis eſſe defenſionem Euangelicæ Religionis, & libertatem Germanicam contra Papam, Hiſpanum, alioſque Catholicos aſſerere, quamobrem tantis impendijs opus foret.

Vrbes Imperij pecuniam ſubminiſtrarunt.

Vrbes vero Imperij *Vnionis* conſortes, hic curioſè iam nunc notent, vniuerſum pondus *Vnionis* earum humeris incubuiſſe. Nam non ſolum illæ Ann. 1610. vti iam ſæpius dictum, potiorem pecuniam numerarũt; verum etiam ſi computum in *Vnionis* conuentu Norimbergæ An. 1619. habito ſubducant, inuenient de computatis menſibus Rotemburgenſibus 60. & Hailbrunnenſibus 27. reſtare ſoluenda, vti ex Matriculâ apparet.

Electori Brandenburg. poſt rationes ann. 1611. & 1617. flor.	136240.
Comiti Prouinciali Haſſię Mauritio flor.	10816.
Palatino Bipontino florenor.	9698.

Porrò de decem menſibus iuxta receſſum Aſchauſenſem reſtare ſoluenda:

Electori Brandenburgico.	18280.
Bipontino.	2516.
Culmbacenſi Brandenburgico.	5160.
Duci VVirtemburgico.	18280.
Anhaltino.	2240.

Quin amplius adhuc reſtare de 35. 20. & 80. menſibus.

Electori Brandenburgico ſoluenda florenorum.	191940.
Electori Palatino.	54075.
Bipontino Palatino.	17616.
Brandenburgico Ansbacenſi.	1440.
Brandenburgico Culmbacenſi.	9595.
Comiti Prouinciali Haſſiæ.	109073.

Principes manent in nominib', vrbes ſoluunt.

Denique cum *Vnio* an. 1619. in diæta Vnitorum Norimbergæ habita adhuc in 50. menſes ſtipendia ſoluenda decreuerit, & conſenſerit, quæ An. Ch. 1620. termino Martini & Natiuitatis numeranda erãt, maximæ reſtantiæ, vti de 100. menſibus inſolutis adhuc iudicare poterunt Principum erant, & Triumvirorum, (Vti Theſaurarius *Vnionis* Fridericus Berg quoque querulosè ſcribit,) quæ papyro committuntur.

Impe-

Imperij vero vrbes in promptis ſolutionem præſtare & æraria ſua ac Chryſothecas euacuare debuerunt.

Siquidem anno 1619. cum nondum in campum eductus eſſet exercitus plenariè, & pręter illum annona & impedimenta, commeatus currus carricæ, foſſores lignatores tormenta eorumque Magiſtri &c. ſingulares ſumptus repoſcerent, contributiones ac reſtantiæ penè in immenſum creuerunt, quouſque quæſo hucuſque æs alienum ſeſe extendet, & quouſque donec Deus pacē dederit, accumulabitur? quod Imperij vrbes de conſilio ſuorum Syndicorum & Senatorum probabiliter diluere, & ſubductis rationibus delere cogentur.

Infiniti penè ſumptus in bellum Bohemicum, vrbium Imperij.

Quod a.lucrum Imperij vrbibus & ciuibus earum acceſſerit ocularis inſpectio demonſtrat; quippe quæ non modo Romanum Imperium in haſce calamitates præcipitarunt; verum etiam, vt ſuprà crebrius memorauimus, ſuam Rempublicam ac ſtatum, beneficio carioſæ huius *Vinonis*, multis modis in extrema diſcrimina anguſtiaſque deiecerunt.

Damnorū cauſſæ ſūt vrbes Imperij

Et probabile eſt, ſi ciuitates illæ eiuſmodi arduâ negotia non tam paucorum Syndicorum & Senatorū clàm, quam maiori Senatus parti, & prudentiorum ciuium iudicio ac præcipuorum palam examinanda ac decidenda commiſiſſent, nunquam tam grauibus damnis ſeſe notauiſſent. Neque enim prius malis eiuſmodi remedium admouebitur, quam vbi poteſtas illa paucioribus adimatur, atque ita toti Senatui, delectoque ciuium primariorum numero diſcutienda proponantur, & ab illis rationes commiſſorum, & fundamentalis inſtructio, exigantur.

Et quidem ob Syndicos & paucos alios.

Pari modo ſi reliqui Senatores, & ſanior ciuium pars ſcirent, huiuſmodi fraudibus & praxibus, theſaurum omnem & prouiſiones (quæ ciues à multis annis maximis cum difficultatib. collegiſſent) omnino exhauſta eſſe, & neceſſitatis tempore ijs carendū eſſe, profectò tā oſcitāter ſuper tali regimine amplius non conniuerent, ſed in pacem concordiamque procliuiores eſſent, & Roman. Imp. vna cum alijs Catholicis Statibus ſummam confidentiam offerrent.

Senatus earum ardua tractet.

Quamobrem vero illi, qui in vrbibus Imperialibus ſalutem Reip. ſuæ cum primis quærere ac promouere teneantur, aduerſus Cæſarem ſuum ſupremum caput ſeſe obijci patiantur, mirandum ſanè eſt, & non potius Cæſari auxilio conſilioque, de facto aſſiſtant; cùm tamen vrbes Imperij à nemine magis, quam ab illis Principibus, & ſtatibus altioribus, quibus ſeſe deuouerunt, & adunarunt, exagitentur, & propter concurſum Iuriſdictionis perpetuo decertent, vti VVormatia, Landauia, VVeiſſenburgum & Spira cum Palatino: Norimberga cum Marchionibus Brandenburgicis: Vlma antehac cum Duce VVirtemburgicò &cæt.

Ab vicinis Principib⁹ maximè vexantur.

Digitized by Google

Defenſor illarū Cæſar eſt.

Nam nullum certiorem ciuitates Imperij Protectorem ac defenſorem ſuorum priuilegiorum, iurium, & iuriſdictionum, quam Imperatorem, à quo earum vnica dependet ſalus, experti ſunt, agnouerunt, & deinceps melius agnoſcent.

Quæ fuerit eſca qua decepta vrbes.

Verum ciuitate Aquiſgranenſi, Mulhemio ad Coloniam, Donavverdà & cœnobialibus negotijs ineſcatæ fuere. Verum ſi perpenderent Imperij vrbes, tumultus illos Aquiſgrani & Mulhemij Caluiniſticum Spiritum ſuſcitaſſe; & negotium Aquiſgranenſe per duos Electores vtriuſque Religionis tractatum, certè ciuitates Imperij iſtis exemplis non adeò mouerentur, ſuper quò ante multos annos Romani Imperatores ſententiam tuliſſent. Palatinus, vti Vicarius Imperij interregni tempore, poſtmodum contra fundamentum proprium Vnioniſtarum (Cæſarem in ſimilibus cauſſis iuriſdictionem non habere) non modo priora omnia decreta ſuſtulit, ſed & nouam cognitionem cauſſæ inſtituit, atque ita Iudex vicarialis eſſe voluit, quod Domino ſuo, cuiuis vicarius eſt, idipſum deferre recuſaret.

De Aquiſgrano.

De Mulhemio.

Mulhemium per Caluiniſtarum Spiritum propter quoſdam turbulentos Caluiniſtas ciuitati Colonienſi & conterminis locis commercia interuertere parantes ędificatum fuit in manifeſtum & palpabile Colonienſium priuilegiorum præiudicium, ac proinde iure merito rurſum deiectum ſoloque æquatum fuit. Et certè Norimberga, Argentina, Vlma, ſi Brandenbergicus, Bohemus, aut Lotharingus ad ſuburbia aut mœnia vrbium ſuarum ædificare parem nidum præſumerent, haud ferrent, neque remedia iuris omitterent, vti neque Colonia omiſit. Quamobrem illi præcepto Domini conformiter viuendum eſt, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

De Donavverthâ.

Si impenſæ in Donavvertam factæ reſtituantur, compoſita res eſt. Ciuitates Imperij melius ſibi & vrbi Donavverdenſi conſuluiſſent, ſi pecuniam illam, quam anno 1610. in bellum Vniſtarum tumultuoſum numerarant, vel impenſarum Donavverdenſium ſolutioni impendiſſent, vel ciuitati eidem liberaliter donauiſſent, vel certè ſub obligatione ad futuram pedetentim reſtitutionem ab eadem vrbe, expoſuiſſent. Quarum illę reſtitutionem faciliorem aliquando ſperare poſſent, quam modo, quæ in rationibus ſuis dati & expenſi ſplendidiores quidem debitores, ſed forſitan moroſiores & planè inuitos ſatisfactores, inuenient, ne dicam teberide nudiores.

De Argentinâ.

Ciuitas Argentinenſis in conſiderationem vel maximè trahere poterit, num factibilius illi vtiliuſque fuerit, S Margaretæ aut S. Magdalenæ monaſterium in priſtino ſuo ſtatu reliquiſſe (præſertim cum ciuilia vrbis onera tulerit, & pars eiuſdē fuerit,) quam ciuibus ſuis, tātū, mole-

moleſtiarum ſuſcitatâ, ductâque hac lite creauiſſe, & præter datam annonam aliaſque præparationes adeo inſignem pecuniam contribuiſſe & profudiſſe, non ſecus ac ſi totius vrbis incolumitas in hoc mulierum cœnobio verteretur, cùm tamen ciuitas ille in eodem ſtatu, reſpectu, ac iuriſdictione, quibus ante litem hanc fruebatur, permanere potuiſſet.

De tribus monaſterijs Badēſem, Eberſtein. Oetting. contingentibus.

Quod ad reliqua cœnobia attinet, ad quæ intereſſe ſuum, vt vocant, aut ius ſuum Badenſis, Eberſteinius & Oettingenſis Comites prætendunt, & ad fallacem illam perſuaſionem, ac mendaciſſimam impoſturam, quâ ſtatibus Auguſtanæ Confeſſionis veteratoriè imprimebatur, quaſi Catholici ſtatus illius totalem extirpationem meditarentur: reuera inde vrbes Imperij occaſionem cauſſamque captare nequaquam debuiſſent, ad hæc extrema deſcendendi, & eiuſcemodi motibus ac vaſtitatibus ſe immiſcendi, quandoquidem non minus felicis memoriæ Matthias Cæſar quàm Ferdinandus II. grauamina illa competenti modo tollere, & vnumquemque in Conſtitutionibus Imperij inconcuſsè, præſertim in Religionis & prophanâ pace, iuribus denique ac priuilegijs manutenere de facto docuerint, & iam nunc ad oculum pateat, omnia ad iuſtitiæ libram eos exegiſſe.

Calumnia in Catholicos ad alienandos Auguſtanos.

Catholicorū ſynceritas ſemper fuit conſpicua.

Similiter Catholici, vti iam ſæpius dictum, ſcripto, ore identidem declararunt, propoſuerūt & ſancte ſtipulati ſunt, illorum intentionem non eſſe Statibus Ordinibuſque Auguſtanæ Confeſſionis in ſuis territorijs, iuribus, priuilegijs, iuriſdictionibus leges, normamq; præfigere; ſed in vera, confidente, ſyncera pace, vti cùm commembris S. Romani Imperij vicinis, & amicis viuere, laboranti communi rei ſuccurrere tātum velle; dummodò ipſi quoque conformiter Imperij Conſtitutionibus, paci Religionis ac prophanæ, iuxta veterem in Imperio & antiquitus receptum morem viuere permittantur. Præterea neque clandeſtinis machinationibus vnum poſt alterum litigioſum faciant, & eripiant, & ſi continuò non dent, quod ambit Caluiniſticus genius, illico militarem manum intentet, & de facto etiam ſuperinducat.

Quiſquis aliena appetit, pacē violat.

Si quiſque ſuis contentus aliena non appeteret, nec tam ſubito ſeſe pateretur ſeduci, nec furioſis Conſiliarijs adeo morem gereret, ſed pro veteri fide ac confidentiâ Germanicâ ageret, facilè negotium hoc componi poſſet. Nam fas vel maximè eſt, vt ſtatibus non minus huic, quam illi ius ſuum integrum & inuiolatum maneat, quod tempore erectæ pacis Religionis, & poſt eandem obtinuit, eiuſque vigore in iuſtâ poſſeſſione fuit. Quandoquidem pax Religionis ab Imperatoribus, Electoribus, Principibus, Statibus, primo vt optimum medium ac

vinculum pacis in Romano Imperio conſeruandæ inſtitutum non modo eſt, & firmatum; verumetiam eidem conformiter, quoad Caluiniſtica nouitas irreperet, inhæſerunt, & pactis mutuis deuinxerunt. Cui etiam nunc paci inſiſtere, & ſine mutatione vllâ pacificè viuere vnamiter poſſimus.

Caluiniani ſocios regiminis non ſuſtinent.

Solum Caluinianus Spiritus conſortis impatiens eſt, & vbiuis rerum potiri ac dominari vult, & in rebus tam Religionis, quam Reipublicæ ſolus diſponere: quò omnes eius actiones, conſilia, & machinamenta collineant. Modo Romanorum Imperatori debitum honorem, ius, & auctoritatem defert; quæ mox ad externam ſpeciem & nudum nomen detorquet: modo aufert eandem Cæſari & Imperialis Cameræ Iudicio in paucis, mox in pluribus, & denique per conſequentiam ferè iuriſdictionem omnem in ijs cauſſis, quæ inter vtriuſque Religionis alumnos litigioſæ ſunt, ad quas ſibi ius competere vel maximè venditare audet. Modo in quibuſdam cauſſis certum Iudicem ſibi deligit, mox nullum ſuſtinere vult; ſed vti pax Religionis pacificè cùm omnium ſtatuum cõſenſu ſancita eſt, perinde quoque ſimiles cauſſas non coram Cæſare aut Cameræ Iudicio (contra mẽtem tamen & tenorem pacificationis) iuſtificandas eſſe, ſed coram vniuerſis Statibus eorumque deſignatis pari vtriuſque partis numero eſſe componendas.

Quomodo agant cũ Cæſare, & Principibus Imperij, & ſtatibus.

Habent inſignem modum componẽdi controuerſias.

Cæterùm ſi Caluiniſticus Spiritus pinguem Abbatiam, Epiſcopatum, aut inſigne cœnobium, quod ante non habuit, Catholicis extorqueat, vellem libenter cognoſcere, num aliter pacificè cupiat cum Catholicis id facinus componere quam retinendo, aut ſi eo modo non obtineat, an non compoſitionem omnem euertat, in poſſeſſione pertinaciter permaneat, & proxima occaſione alij inhiet, ac priorem proceſſum omnino caſſare ac tollere præſumat. Vnde Catholicum apud eundem omni iuſtitiæ adminiſtratione prorſus deſtitui & Sacrum Romanum Imperium ſi iuſtitia tollatur collabaſcere neceſſe ſit, & Caluino Turcæ dexterâ cadere.

Sed huius loci non eſt Caluiniſtarum rabioſa ac nefaria attentata deducere, quandoquidem notoria ſint, & ſingularem ſcribendi campum requirant.

Paræneſis ad Principes & Status Imperij.

Vnum tamen ſupereſt, quod commonitos cumprimis Electores, Principes, Ordines Statuſque Imperij volo, vt nimirum impensè conſiderent, iuſti fideliſque Dei admirabilem miſericordiam, diſpoſitionem, vindictam: & ſimiliter hominum iniuſtorum & infidelium

per-

perfidiam, aſtutiam ſagacitatem, ſubtilitatem, quomodo illa omnia apud Deum, non aliud ſint, quam mera, & ſuapte naturâ manifeſtata inſania, eamque agnoſcant, atque extremè deteſtentur. Capiti vero ſuo & Cæſari Clementiſſimo bene velint, pro illius ſalute & incolumitate, vti & pro communi bono iam nunc extremè laborantis atque afflictæ patriæ, irremiſsè euigilent, eius meliorationem, incrementum, proſperitatem, priuſquam per contraria conſilia in grauiora pericula, exitiumque deturbetur, procurent; auxilio conſilio; affectu affectuque aſſiſtant: diffidentiam huiuſque à rebellibus alitam deponant: ſe inuicem confidenter audiant & intelligant: in eadem ad nos vſque deducta Imperij Ordinumque harmoniâ, vti & in illo firmiſſimo pacis nexu, præſertim eius qui circa Religionis & prophanam concordiam verſatur, viuant, & perſeuerent: neque ſe inuicem in ſuis bonis, iuribus priuilegijs, immunitatibus moleſtent, non in poſſeſſione turbent, aut eandem deminuant, & priſca confidentia eſt redditura. *Item ad ſubditos.*

Præterea coniunctis viribus & conſilijs ſumma contentione enitantur vt barbaro & perpetim ſæuienti Caluiniano Spiritui ac genio reſiſtant, atque ita Romanum Imperium, ſeipſos & poſteros ſuos, ſubditos ac vaſallos à beſtiali brutâque ſeruitute iurati hoſtis Chriſtiani nominis, & hactenus exhauſtas atque euaſtatas prouincias à totali euerſione præſeruent. *Concordibus animis Caluinianis reſiſtant.*

Nam non modo hucuſque cum Turca ipſemet, eiuſque creatura Gabore ac Vaſallo ſua conſilia communicauit, & ibidem auxiliares copias ſuiq; protectionem quæſiuit, & quæuis extrema tentauit, verum etiam ad eiuſmodi deſperationem collimarit, ac prolapſus ſit, vt non modo clam, ſed palam & in aulis quoque Principum Electorum id agant, quemadmodum Comes Hohenlohus non ita diu de facto in Saxonicâ aulâ interminatus eſt, furiâ præeunte ac proteſtatus, niſi Spiritus Caluiniſtici poſtulatis ſubſcriberet Turcos ac Tartaros inducere cogerentur, & ab eiuſmodi contribulibus opem quærere. *De facto Turcam Caluiniani in Germaniã inferre voluerunt.*

Et ſane videre poterit orbis vniuerſus qua Chriſtianus, quâ barbarus Spiritum Caluiniſticum, omnes & ſingulos excæcare ſtudentem, non aliud ſub hoc ementito prætextu (quaſi eius machinationes & aſtus ad Hiſpanicum & Auſtriacum iugum vt ſpargunt excutienda duntaxat dirigentur) quam Sacri Romani Imperij, eiuſq; laudatiſſimorum ſanctionum ſubuerſionem quæſiuiſſe; nouum Caluinianum regimen inducere velle, & Caluiniſticam ex aſſe, aut denique Turci- *Inſigni Laruâ Religionis.*

 cum

cum dominatum atque tyrannidem inſtituere, & promouere: & ſacroſanctam Chriſtianitatem (quod tamen omnipotens Deus propter optimorum Fidelium preces & gemitus à nobis auertet, & in Caluiniſticum caput meritiſſimum contorquebit) cum iacturâ temporariæ atque æternæ ſalutis Turcici Pharaonis, capitalis iuratique noſtri hoſtis faucibus ac ſeruituti tradere identidem conatur, & de facto tradidit, &c.

(***)

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D. 30.

Digitized by Google

XVIII
C 5